

DOBŘÁ ADRESA

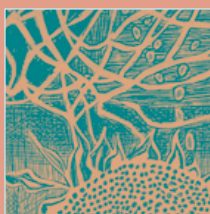

Z obsahu

O pamětech Vlasty Javořické

O Tisovi Mariána Labudy

O abstraktních intarziích
Jana Maříka

Plus nové verše
Daniela Hradeckého

Obsah:

První třetina

Ivo Fencel: **Pohled na vymykající se autorku (Paměti Vlasty Javořické dnes)** (4)

Jakub Šofar: **Tiso s námi i s hvězdami** (8)

Martin Groman: **Vivat Magor** (13)

Druhá třetina

Jakub Šofar: **Záříjové a říjnové dobropisy na listopad** (14)

Cannyho komiks (17)

Z Hollaru: **New York–Praha** (18)

Martin Groman: **Kvítky na tubetějce – Uličníci od vedle** (20)

Daniel Hradecký: **Sfinx** (22)

Třetí třetina

Jaroslav Balvín ml.: **Obraz** (28)

Nikola Richtrová: **Opožděná zpráva k výročí Za branou** (30)

Viki Shock: **Kupte si Nový prostor, nebo dostanete přes hubu!** (32)

Jakub Tayari: **Říjnové kanály** (34)

Podobrazník Honzy Hanzla
Téma a variace (36)

Prodloužení

Lidská duše netouží po znechucení (rozhovor s abstraktním intarzistou Janem Maříkem) (37)

DA č. 10/2006 (47)

Na titulní stránce: Jan Mařík, „Slovo se stalo tělěm“, intarzovaný obraz (k článku na str. 37)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 11, ročník 7. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Štěpán Kučera. Redakce: Miroslav Cingl, Václav Dvořák, Martin Groman, Viki Shock, Jakub Šofar, Petr Štengl, Martin Vokurka, Pavel Voňka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafín a FirstNet a. s.

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevrou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):
BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):
BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám naepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

báSeň měSíce

Canny Opravdová láska

opravdová láska, ta je jenom jedna
má ji Honza Nedvěd přivázanou v kůlně
chodívá tam s jídlem aspoň třikrát týdně
někdy na ni křičí, jindy mluví vlídně

opravdová láska na studený zemi
od minulý zimy stůně s ledvinama
mohla by i zdrhnout, každý by to chápal
když ona se bojí, že pak bude sama

opravdová láska, roztřepený vlasy
zanícený oči od loňského ledna
už nemůže brečet, ani kdyby chtěla
opravdová láska, ta je jenom jedna

z blogu na canny.obribroskev.cz

Naši milí,

říjnová Dobrá adresa vyšla pozdě, dokonce tak pozdě, jako ještě nikdy předtím. Moc se za to omlouváme. Když se něco podobného stalo minule (asi před třemi lety), udělali jsme následující číslo kratší a za něj připojili zpožděnou Adresku ještě jednou. I tentokrát se čísla 10 dočkáte znovu pod číslem aktuálním (ke kterému se tím konečně dostáváme).

Protože je hokejová sezóna v plném proudu, rozdělili jsme listopadové číslo netypicky na tři třetiny (a prodloužení). Máme tentokrát dobrý pocit, že vám předvádíme zajímavou a pestrou hru, zvlášť doporučujeme nájezdy útočníků Fencla, Šofara a Gromana a skvělou poziční strategii tvůrce hry Hradeckého. Věříme, že si užijete i půvabnou přestávku zvanou Podobrazník a že vás dostane závěrečné prodloužení s abstraktními intarziemi Jana Maříka.

V příštím čísle se na vás těší zastupující kapitán Štěpán Kučera, určitě na Vánoce zorganizuje zvlášť pěknou exhibici. Mějte se hezky!

Štefan Švec

1.
tře
ti
naPohled
navymykající
se

1.

Jsou autoři, kteří by svou biografii nenapsali „ani za boha živého“. Takoví Flaubert či Faulkner by se, jak známo, papíru pro ten účel určeného a jim předloženého nedotkli ani koncem domovního klíče. Ne! Podle nich měly být jejich zcela nezajímavé a pro čtenáře zbytečné životopisy z našich myslí zcela vymyty.

Nestalo se, nestalo, ale chtěli to.

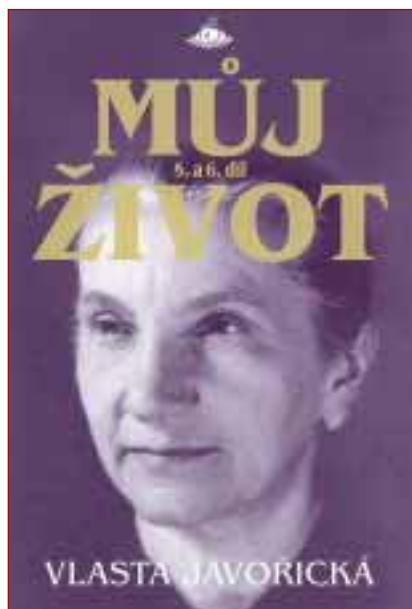
A pak jsou také spisovatelé či spisovatelky, kteří sice nenáleží k takovým extrémistům, nicméně vše podstatné, co kdy zažili, znamenají tak, že to v průběhu života vřadí do próz. Obvykle je to pravda „jen“ umělecká, pro ně samotné však už sotva existuje co objektivnějšího, a tak se za každým badatelem a žadatelem, který u nich zaklepe na dveře zaklepe s prosíkem o autobiografii, rozběhnou s lískovkou.

Vlasta Javořická taková nebyla. Neplatí pro ni ani za a, ani za b. Ve spoustě děl (včetně povídek jde o 240 titulů) těžila sice i ze svého

života, přesto však průběžně psala cosi jako deník a nakonec vyprodukovala i velice „tučnou“ autobiografii. Ta vyšla původně v šesti svazcích, ale brněnská JOTA ji letos vrací reprezentativně vázanou a už „jen“ ve třech svazcích.

2.

Vlasta Javořická měla od mládí bezpočet obdivovatelů, především však obdivovatelek. Hlavně ženy jí psaly, nadšené i nadšením ji posléze jezdili navštěvovat. Všichni prosili o její čtivou autobiografii. O deník své „bohyně“. Vyprávěčka jim posléze vyhověla.

autorku

(Paměti Vlasty Javořické dnes)

Píši vypravěčka, protože víc než za spisovatelku se považovala právě za vypravěčku. To ostatně dokládá i tón jejího vlastního životopisu a JOTA ho letos poprvé opatřila i fotografiemi na obálkách.

Na té první, ještě jasně zelené, vidíme mladou dívku. Na modré obálce svazku dvě hledíme už na ženu středního věku, z fialové pak hledí stařena. Pokaždé ale žena zvláště charismatická i krásná.

Zvlášť snímek mladičké Vlasty Javořické (tehdy vlastně tedy ještě Marie) jako by skrýval za očima všechno, co ještě musí být odkudsi paličatě vydolováno a dovyprávněno všem. Nedivíme se vlastně ani moc pozdějším organizátorům zájezdů do Studené...

3.

Marie Zezulková (1890–1979) se tedy psaní o sobě nikterak nebránila, nicméně hlavní zásluhu na vydání životopisné trilogie má až její syn František, lékař. Doplnil také vydání úvodním slovem a jeho zásluha není stroze zanedbatelná. Javořická psala rukou, do četných sešitů. Syn je po léta střádal. Když došlo vzpomínání konce, nastala fáze luštění rukopisu. Ten... věru že není pojat egomaniakálně (a nemíním to rozhodně jako urážku, ale vybavuji si nyní vzpomínky Františka Kožíka). Ne, není, spíše naopak. Text se snad až příliš rozbíhá a roztéká v řeku. A ovšem: v rodinnou ságu. Tvůrkyni románů a románek tak lze i díky němu etab-

lovat na pečlivou kronikářku své doby. Všech svých dob.

I když...

„Nejvíce mě blaží, když čtenáři řeknou, že jim připravila jsem vždy chvilku pěknou. Že jsem potěšila srdce zarmoucená, honorář to vzácný, zlatá je to cena.“ Tak charakterizovala své psaní ona sama.

4.

Otec se budoucí spisovatelky dočkal až v sedmapadesáti letech. „Jsem pozdní květ stárnoucího muže, ale také ovoce zralého matčina ženství,“ napsala o tom a není bez zajímavosti, že se právě tento „už zralý“ otec chtěl původně seznámit na inzerát. Když však zavítal do Prahy, a to za jakousi roztouženou učitelkou, setkal se v budoucím hotelu Šroubek s Antonínem Egrem, stavitelem ze Zdětína u Mělníka, a po jeho boku s „nedoladitelně roztomilou“ (slova Javořické) sedmnáctiletou slečnou. Budoucí manželství bylo na místě zpečetěno vydatnou svíčkou pro všechny tři.

Mladý pár měl syna Josefa. Ten se nikdy neoženil a roku 1926 jím rod (ze strany Vlasty Javořické neprokazatelně spřízněný s Lobkovici) vymřel po meči.

Rok po bratrovi se narodilo děvčátko, Tonka, ale na budoucí spisovatelku si manželé počkali ještě deset let. To už byl Bareš obvodním lékařem ve Studené u Telče.

„Bude to Jiřina,“ naplánoval tehdy neobvyklé jméno. Ale spíš tchyně mívají slovo – a podle tchyně „bylo by urážkou nectít Pannu Marii v den jejího zvěstování“, a tak děvče pokřtili a birmovali na Marii Annu Veroniku Antonii Barešovou.

Když jí bylo šest let, počala její matka ještě hochu, nebyla ale asi moc ráda. V pátém měsíci potratila a zbytek života se za to kála. V lásce k Maruše však byli jak rodiče, tak i zbylí sourozenci jako slepí. Hyčkali ji, milovali... i vzdělávali, což se pak už nikdy žádným státním institucím nepodařilo.

Po jeho smrti pak
Javořická
adoptovala tříletého
sirotka svých
příbuzných... a sama
se postupně stala
matkou čtyř dcer
a syna. „Rodit
a vychovat děti je
posláním ženy,“
píše. Tím, jak se
tohle poslání snažila
kloubit s psaním,
trochu připomíná
německou královnu
ženské četby
Hedwigu Courths-
Mahlerovou
(1867–1950),
autorku 208
románů, která taktéž
„pendlovala mezi
švestkovými povidly
a rudými růžemi“.

Kromě tří let měšťanky nepoznala totiž „královna lidové četby“ jinou než hospodyňskou školu v Německém Brodě. Zato však...

„Ještě jsem neuměla psát a už jsem sprádala nádherné sny o svém budoucím umění.“

V osmi letech nadepsala jeden sešit hrdě Spisy Mařenky Javořické. „Jestli chceš být spisovatelkou, musíš ale mít i třetí jméno,“ tvrdil jí tehdy bratr. „Jako Beneš Třebízský, jako Havlíček Borovský.“

5.

První Javořické povídka vznikla, když jí sestra Tonka věnovala „knížku“, kterou sama napsala. „Tončiným přičiněním jsem spisovatelkou, to ona vlévala do mé duše poezii. Svými pohádkami, básněmi a fantasií, s níž pořádala mé dětské hry.“

Ale běda, právě tahle milující Tonka se tak brzy vdala. Už když bylo Marii třináct. Teď teprve začala Marie doopravdy psát a byla podporována a otec se jí pyšnil i před pacienty. Řekl: „Nechme ji, ať se baví.“

Zemřel, když bylo budoucí spisovatelce sedmnáct. Tedy stejně let jako její matce, když ji otec u Šroubka poznal. Jeho smrt popsala Javořická takto:

„Naříkal starý dům i včeličky, jichž byl milovníkem. Tři letěly nad rakví až na hřbitov... Už dva roky předtím se ale v místní továrně na konzervy objevil mladý úředník František Zezulka. Zprvu chodil s mou židovskou přítelkyní Aninkou Fuchsovou, známost však skončila pro predsudky. A 9. 8. 1911 jsem si jej vzala a zůstali jsme v otcovském domě a bydlili v tátově ordinaci. Do roka se nám narodila dcera.“

Mezi roky 1912–1916 však podnikatel Zezulka velice úspěšně pohřbil celé manželčino věno jako společník továrny v Tišnově, kam se dočasně přestěhovali. „Nelze ani popsat, jak se mi v Tišnově nelíbilo,“ pí-

še Javořická, „jak moc se mi stýskalo po rodném kraji hor, který nikdy nepřestanu milovat.“

Po první světové válce zemřela – na tehdy pověstnou chřipku – i Javořické maminka. „Aniž bychom stačili sehnali pomoc. To Studené nezapomenu: pro vdovu po zasloužilém lékaři se nenašel jediný kůň ani bryčka, aby vás přivezli doktora. A ona přitom s takovým zájmem sledovala mé první literární pokusy. Ne, nikdy nedoželím.“

Otec si přál, aby dům připadl bratrovi Javořické „Pepčovi“, ale „on neuměl hospodařit, a tak se ho zřekl. Byl mu ustanoven výměnek a já složila slavný slib, že bratra nikdy neopustím“.

Po jeho smrti pak Javořická adoptovala tříletého sirotka svých příbuzných... a sama se postupně stala matkou čtyř dcer a syna. „Rodit a vychovat děti je posláním ženy,“ píše. Tím, jak se tohle poslání snažila kloubit s psaním, trochu připomíná německou královnu ženské četby Hedwigu Courths-Mahlerovou (1867–1950), autorku 208 románů, která taktéž „pendlovala mezi švestkovými povidly a rudými růžemi“.

Javořická však na rozdíl od ní žila až extrémně neokázale a své „horské hnízdečko“ jen málo opouštěla. Tím spíš ne, že jí po manželově smrti hrozilo vystěhování (1952). Zůstala zkrátka Vysočině věrná a pouze v letech 1964–1965 žila čtyři měsíce u dcer ve Spojených státech a roku 1968 u dcery ve Švýcarsku. Jednou také navštívila Itálii.

6.

Nejradši však capala okolo Studené obklopena hloučkem zvědavých hlav, kterým nepřestávala vyprávět. Šla, zase postála, rozhlédla se. Vdechla přírodu, jak říkala, a povídala dál. Paradoxem zůstává, že takřka postrádala orientační smysl.

Co se pak týká převedení všech těch proudů slov na papír, manžel zprvu nejevil

pochopení a rukopis Javořické debutu *Dvojitý jaro* (1920) dokonce hodil do kamen. „Vzal jsem si ženu, ne spisovatelku,“ zazvučel mužský verdikt a výměr.

Názor změnil. Ale až když se jeho žena stala nejprodávanější autorkou první republiky.

7.

O roku 2006 vydaný životopis (odpovědná redaktorka Zuzana Voráčová) si čtenáři začali psát už roku 1928! Už tehdy byla Javořická slavnou a práva na její dílo si zajistil František Šupka z Hradce Králové. Ten chytrou metodou prodeje na drobné měsíční splátky pronikl i do nejchudších domácností, kde se staly její knihy takřka oltářiky. Byla předmětem zbožného obdivu a sama nelenila. Psávala od čtyř hodin ráno, a přes den sice byla ženou, večer však pokračovala v psaní až do jedenácti. Jen pouhou tužkou svedla vytvořit šedesát stran denně.

Tak rychle! A přece její děje plynou jaksi zvláště a bez chvatu.

V případě jejích pamětí je ta vlastnost spíš na škodu a méně by znamenalo více. Rozvláčnost nutí k přeskakování. Javořická ovšem VŽDY kontrastovala s hektickým letem světa a zůstávala anachronismem už tenkrát, vprostřed jazzového věku. A tak i v pamětech napůl ještě žije obrozeným světem otcovým.

8.

Prvorepublikový vzestup Vlasty Javořické byl strmý, uřála ho až okupace. Na indexu se náhle skvělo 79 jejích románů. „A za tři mi hrozili trestem smrti, budu-li je šířit,“ tvrdila později.

I tak zůstalo za války třicet dalších jejích děl povoleno, a směla navíc psát nová. Tím spíš ní od osvobození „už nikdo ani

kůrku nevzal“... Vyšlo jen pár povídek v kalendářích a Únor ji „dorazil“. Po emigraci jejích tří dcer – i s rodinami – přišly také výslechy StB a kritici... těm byla synonymem braku už od počátků. Ignorovali ji, jako bychom mohli i my, a vcelku právem.

Ještě Dagmar Mocná ostatně Javořickou ve své práci *Červená knihovna* (1996) odbývá na osmi stránkách – a také oprávněně. Ona přece produkovala spíš pravý OPAK červené knihovny. Příběhy jakoby „ze života“, kde hrdinky nikdy nezískají tu pravou lásku a kde zákonití partneři nejsou „odejiti“... Javořické ženy se spíš obětují – a slouží, aby pomohly. A volí manželství z rozumu. A přece se do partnera posléze zamilují, jen „čistší a ušlechtilější láskou“.

Jak také vyplývá z pamětí Vlasty Javořické, byl i její vztah k manželovi v mnohem víc přátelstvím, a to má také společné s Mahlerovou.

Ale ještě něco zaujme: „Starosti jsou normální.“ Toto ubezpečení opakují vzpomínky mezi řádky neustále. Snad i proto je dodnes hltána a plní regály v knihovnách. Ne nadarmo vzpomínala i vyprávěla z bytostné potřeby.

A jistě, je epigonkou například Růženy Svobodové (1868–1920), Sofie Podlipské (1833–1897) a hlavně pak Karoliny Světlé (1830–1899), ale... Ale slabší jejich knihy překonala. Rozhodně průzračností svého psaní.

9.

Po Únoru 1948 byla tato bytostná potřeba vyprávět jen ještě víc nasnadě. I odstavena „od války“ totiž vyprodukovala vedle pamětí taky desítky dalších svazků. A to věděla, že o ně již u nás nikdo nesmí projevit zájem.

Co ji drželo? Jistě i napojení na českou menšinu za oceánem.

Tam dál vycházela v reediciích. Sama a uzamčena ve Studené se tou dobou při-

klonila k žánru selských a generačních kronik, v němž posléze i přestala ignorovat politická pozadí svých dějů. Zmínila válku, neopomenula kolektivizaci. Roku 1968 jí bylo už skoro osmdesát – a v tisku se objevil nový její román, *Dva mlýny*.

Brzy nato však se nad ní hladina normalizační studny zacelila navždy.

10.

A dílo? Stále rozedraněji kolovalo.

A přece ji nikdy neuviděli zlomenou. Starosti si nepřipouštěla. „Svěřte to do rukou božích,“ říkala. Čilá, veselá paní zemřela majíc jedenadvacet pravnoučat a odešla až poté, co strávila poslední měsíc života v náhle zcela novém prostředí domova důchodců ve Velkém Újezdě u Moravských Budějovic.

„Uvidíte, že mě ještě budou vydávat,“ říkala.

Idealizovala svět, a to dokonce i v těch svých pamětech, a vytvářela celé rozsáhlé fiktivní idyly. A léčila. V roce 1970 přesto musela do novin odepsat svým čtenářům jen toto: „A ještě Vás musím poprosit o laskavost. Neptejte se mne, kde byste dostali mé spisy, a ani je po mně už nežádejte. Nemohu Vám je poslat. Kdybych věděla, kde se dají koupit, sama bych si je obstarala, protože už nemám ze svých početných prací skoro nic. Vaše věrná spisovatelka.“

Prvního srpna 2006 uplynulo od smrti Vlasty Javořické už sedmadvacet let, ale její knihy vycházejí dál.

A její neskutečně obsáhlé vzpomínky? Hledíme na ně i v supermarketech. A znám lidi, kteří jí pohrdají, ale neznám nikoho, kdo by Vlastu Javořickou nenáviděl.

Ivo Fencel

Vlasta Javořická: Můj život, 6 dílů ve 3 svazcích, JOTA 2006, celkem 1296 stran

Tiso s námi i s hvězdami

Dožili jsme se nejvyššího stadia humanismu, kdy za vraždy tisíců a desetitisíců nikdo nenese trest. Vinu, to ano, to my víme, ne že bychom nevěděli, kdo v tom má svoje čisté prstíky, víme to někdy až moc dobře, ale vždyť těm mrtvým už nikdo nepomůže. Dyť jsou nadobro ztuhlí. A v téhle alianci radši budeme držet my živí pospolu partu, i když někteří z nás jsou vrazi a vůbec lidé nehodní. Tak takhle to je na světě téměř 60 let po popravě otce a vůdce slovenského lidu.

Seděl jsem v plzeňském divadle, v takové té skořápce, kterou vybudoval konstituovaný český národ v městě piva, aby se mohl měšťansky dojímat s divami na scéně. Seděl jsem tam a koukal na Mariána Labudu, jak vstupuje jako duch do postavy popravené celebrity. Očišťoval jsem se každou minutou od toho špinavého humanismu, který na křídlech Picassovy holubice míru narouboval evropský intelektuál na odumírající olivové, dubové, lipové, cedrové či březové roští. A to přesto, že po Osvětimi už žádná poezie nemá existovat. Copak není současná podoba humanismu nic než romance májová?

Na plzeňský mezinárodní festival *Diva dlo 2006* přivezla bratislavská Aréna (šéfuje jí Juraj Kukura) hru o Tisovi. No, hra to zcela přesně není, nikdo si tady nehraje, ani

drama to ale není. Rastislav Ballek, režisér a scenárista, a Martin Kubran, dramaturg, sestrojili z autentických textů složky Tiso koláž o životě před smrtí. O kněžské pokore měnící se ve jménu něčeho vyššího ve službu k vlasti. To se tak říká. To se vždycky dělají nejlépe všechny ty špinavé práce. Rozporcovaný spoluobčan zavázaný stužkou v národních barvách je ten nejlepší dárek na oltář vyšším a nejvyšším slovům měnícím se ve Slova. Tiso ale nikoho nezabil, v tom je ta pointa. Možná akorát tak kartu, pokud někdy zkoušel štěstí v čertových obrázcích.

Jeho články a veřejné projevy, včetně prezidentské přísahy, se ničím zajímavým neliší od podobných souborů, pokud by si dal někdo práci a srovnal je. To je jen muškaření. Do tuhého začíná jít, až když přijde na řadu memorandum slovenských rabínů. „Pán Prezident! Tisícky zpomedzi nás nechcú nič, ako zarábať si suchý chlieb v pote svojej tvári. Radi by pracovať a vykonávať tu v štáte čo ako ťažké práce, ktoré im prikážu, ale nechajte, pán Prezident, týchto nešťastníkov nažive, pri rodinách, tam kde žili doteraz.“ Tisovu reakci zpodobnil režisér tím, že studenti bratislavské státní konzervatoře, kteří v části cesty na Golgotu Labudovi sekundují, se z občanů betlémských, z figurek kolem chlěva s Ježíškem, změní v masu bez tváře

Do tuhého začíná jít, až když přijde na řadu memorandum slovenských rabínů. „Pán Prezident! Tisícky zpomedzi nás nechcú nič, ako zarábať si suchý chlieb v pote svojej tvári. Radi by pracovať a vykonávať tu v štáte čo ako ťažké práce, ktoré im prikážu, ale nechajte, pán Prezident, týchto nešťastníkov nažive, pri rodinách, tam kde žili doteraz.“

Slovutnému pánu

885

Prezidentovi Slovenskej republiky

v Bratislave.

V najväčšej núdzi svojho srdca obraciam sa my, podpísaní rabíni židovských náboženských obcí na Slovensku na Vás, pán Prezident, ako na kňaza a služobníka Božieho, na Vás, pán Prezident, ako na najvyššieho sudcu a zákonodarcu v tomto štáte.

Počúvame strašnú správu - hoci ešte úradne nepotvrdenú - že príslušné úrady zamýšľajú vypovedať Židov zo Slovenska - a to dokonca mužov zvlášť a ženy zvlášť - do východných krajín.

Toto opatrenie možno v zákone nazvať hocakým menom a odôvodniť hocakými pohnútkami - ostáva skutkom, že podľa daných okolností znamená fyzické zničenie Židov na Slovensku.

Vo svojom zúfalstve dovoľávame sa Vás, pán Prezident republiky, ako najvyššieho sudcu v štáte, plne presvedčení, že uznávate ešte vyššieho sudcu nad sebou. Ako služobníci Boží prosíme Vás pokorne, v najväčšej núdzi, dožiňte sluchu hlasu Božiemu a pomôžte nám v našom najväčšom nešťastí.

Veď všetkých nás stvoril jeden Boh a pred jedným Bohom budeme sa raz zodpovedať. Zlútuje sa nad nami a našimi rodinami, ženami a mužmi, starcami a deťmi, čo v núdzi a v slzách spoločne prosia Boha na nebesiach o pomoc a dúfajú v Jeho milosť, skladajú svoj osud do Jeho rúk.

Po dlhé roky už pestihuje nás - podľa našej mienky nevinaných - čoraz krutejšia sila zákona. Pokorní pred Bohom - ne-

užili sme sa túto pokoru so dvojtisícročných útrap - znášame tieto zásky proti nášmu srdcu a životu, proti našej oti a proti nášmu imaniu, mlčky, bez výkriku. Ale takéto opatrenie, tak kruté a nespravodlivé, toľký sarkastický strach narez, znásobnený osemdesiat-tisíc rás - to nás nepostihlo ani za našej tisícročnej histórie plnej biedy a plaču. 883

Pán Prezident! Tisíceky spomeda nás nechcú nič, ako sarašat si suchý ohlieb v pote svojej tvári. Radi by pracovali a vykonávali tu v štáte čo ako ťažké práce, ktoré im prikážu, ale nechajte, pán Prezident, týchto nešťastníkov nažive, pri rodinách, tam kde žili doteraz.

"Tresci nás, ó, Bože, spravodlivosťou, nie v hneve, lebo my pominieme!" - takto voláme sa prorokom k Bohu.

Pán Prezident, ako kňaza a služobníka Božieho Vás snažne prosíme, vypočujte tento hlas, hlas osemdesiat-tisíc nešťastníkov, čo sa chvejú o život svoj a o život svojich najdrahších.

V Bratislave, dňa 6. marca 1942.

V hlbokéj úcte :

Za rabínov :

Yor Frisch
banovský hlavný rabín
Amín Frieder
hl. rabín - miestopredseda Svazu.

(otočí se a zezadu na hlavách mají připevnené jen bílé masky). Za nimi v temnotě se otevrou vrata s prudkým silným světlem. Oni jimi vcházejí do historie, skrz připodobněnou plynovou komoru. Kýč nad kýč, jenže tady právě kýč hraje nesmírně důležitou roli. Dramaturgický faul v kontrastu s celkově „čistým“ pojetím zesiluje faul morální.

Kolik by dneska nějaký Tiso dostal na tvrdo nebo tvrdých na dřevo, když ani neumíme definovat vinu? Pro mnoho lidí není vězení trestem, svoboda se dá využívat všelijak a izolace může být nakonec i vykoupením. Taktéž žádný systém není schopen zařídit, aby se něco nezvrtilo, a aby ten, kdo byl zatracený, za deset či dvacet let nevystoupil přímo na piedestal (nejen vězni svědomí, u kterých se to běžně stává). Nebo stačí jeden či dva umanutí psychologové, kteří vyčtou ze siločar, že jde o nemoc, o postižení. Ono to celé směřuje k tomu, že všichni, kdo překročí zákon, jsou jenom

Slovenský zákonník

Čiastka 52.

Vydaná dňa 10. septembra 1941.

Ročník 1941

OBSAH: 198, Nariadenie o právnom postavení Židov.

198.

Nariadenie zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov.

Vláda Slovenskej republiky podľa § 1
zákona č. 210/1940 Sl. z. nariadenie:

VSEOBECNÉ USTANOVENIA.

Vymedzenie pojmu.

§ 1.

(¹) Za Žida podľa tohto nariadenia sa bez ohľadu na pohlavie pokladá:

a) kto pochádza najmenej od troch podľa rasy židovských starých rodičov;

b) židovský miešanec, ktorý pochádza od dvoch podľa rasy židovských starých rodičov [§ 2, písm. a)], ak

1. dňa 20. apríla 1939 bol alebo po tomto dni sa stal príslušníkom izraelského (židovského) vyznania,

2. po 20. apríli 1939 vstúpil do manželstva so Židom [písm. a)].

3. pochádza z manželstva so Židom [písm. a)], uzavretého po 20. apríli 1939.

4. pochádza z nemanželského styku so Židom [písm. a)] a narodil sa ako nemanželské dieťa po 20. februári 1940.

(²) Za židovského starého rodiča podľa rasy v zmysle ustanovení tohto nariadenia má sa pokladať ten, kto patril k izraelskému (židovskému) vyznaniu.

(³) V pochybných prípadoch, či je niekto Žid, židovský miešanec, alebo nie, rozhoduje Ministerstvo vnútra. O rozhodnutie môže žiadať tak strana, ako aj úrad, súd alebo orgán verejnoprávnej korporácie, pokiaľže ustanovizne.

HLAVA II.

Označenie.

§ 8.

(¹) Židia sú povinní nosiť židovské označenie. Podrobnosti o tvare označenia a o spôsobe jeho nosenia, ako aj všeobecné výnimky po dohode s rezortne príslušným ministrom určí minister vnútra vyhláskou v Úradných novinách.

(²) Iné označenia v súvislosti s menom (priezviskom) alebo firmou Žida (židovského združenia) môže určiť rezortne príslušný minister.

(³) Kto nenosi, pokiaľže nepoužíva označenia podľa ods. 1 alebo 2 potresce sa za priestupok okresným (štátnym policajným) úradom peňažným trestom od Ks 100 do Ks 10.000, ktorý sa má v prípade nevyhnutnosti premeniť na zatvorenie od 1 dňa do 15 dní.

HLAVA III.

Obmedzenia ohľadom manželstva a mimomanželského pohlavného styku.

§ 9.

(¹) Zakazuje sa uzavrieť manželstvo medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) a medzi Židom (Židovkou) a židovskou miešankou (miešankou) [§ 2].

(²) Kto vedome uzavrie manželstvo proti zákazu v ods. 1, potresce sa pre prečin väzenia do 3 rokov a stratu úradu a práva volebného.

§ 10.

Vedomý mimomanželský pohlavný styk medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) sa trestuje ako prečin väzenia do 5 rokov.

HLAVA IV.

Vylúčenie z volebného práva a z verejnoprávnych funkcií.

§ 12.

(¹) Židia nemajú volebné právo a nie sú voliteľní do Snemu Slovenskej republiky ani do orgánov verejnoprávnych korporácií.

§ 14.

(¹) Žid nesmie byť ustanovený za znalca, odhadcu, tlmočníka, sudcu laika, konkurzného správcu, vnútného správcu v súdnom alebo inom pokračovaní, za poručníka, opatrovníka, vymáca ustanovenie za poručníka a opatrovníka pre poručenca alebo opatrovanca-Žida.

(²) Ustanovenia ods. 1 platia aj pre židovských miešancov, uvedených v § 2, písm. a).

HLAVA VI.

Nespôsobilosť vykonávať niektoré slobodné povolania.

§ 16.

(¹) Žid nemôže byť:

a) verejným notárom (verejnotoárskym osnovníkom),

b) advokátom (advokátskym osnovníkom),

c) civilným inžinierom.

(²) Ustanovenie ods. 1 písm. a) a b) platí aj o židovských miešancoch, uvedených v § 2, písm. a).

(³) Ustanovenie ods. 1, písm. a) platí aj o nežidovských manželoch Židov.

Diel druhý.

Nespôsobilosť k výkonu lekárskej a zverolekárskej praxe.

§ 18.

(¹) Židia nemôžu vykonávať lekársku a zverolekársku prax.

Diel tretí.

Nespôsobilosť k výkonu na lekárnícku prax a k právam na lekáreň.

§ 20.

(¹) Žid nemôže vykonávať lekárnícku prax.

Diel tretí.

Obmedzenie listového tajomstva.

§ 27.

(¹) Žid (židovské združenie) ako odosielať akejkoľvek poštovej zásielky (listy, balíky a pod.) vo vnútrozemskom styku je povinný uviesť na nej svoju presnú adresu a ľahko zbadateľné označenie (židovskú hviezdu).

§ 29.

(¹) Ministerstvo vnútra a jemu podriadené úrady verejnej správy vnútornej môžu pre Židov obmedziť alebo im zakázať pobyt v určitých obciach (mestách) alebo v určitých ich častiach (námestiach, uliciach, parkoch, kúpaliskách a pod.), ako aj obmedziť alebo zakázať návštevu určitých podnikov (kúpeľov, hostincov, kaviarní, výstav a pod.).

Diel tretí.

Obmedzenie tlačovej slobody a vydávania literárnych a iných umeleckých produktov.

§ 34.

(¹) Žid nesmie byť vydavateľom, redaktorom (zodpovedným redaktorom), ani prispievateľom nijakého časopisu okrem prípadného časopisu vydávaného Ústrednou Židov.

Diel druhý.

Zamestnávanie.

§ 43.

(¹) Zamestnávať Žida v hociakom služobnom, pracovnom alebo učebnom pomere možno len po udelení povolenia (ods. 3).

HLAVA XII.

Iné obmedzenia.

§ 55.

(¹) Židom a židovským združeniam, ako aj členovi takej domácnosti, v ktorej je aspoň jeden Žid, nemožno udeliť koncesiu na držbu rádiový prijímača alebo na držbu rádiovýselača.

(²) Ustanovenie ods. 1. platí aj o nežidovských manželoch Židov.

ČASŤ DRUHÁ.

Majetkoprávne postavenie.

HLAVA I.

Obmedzenie v nadobúdanií vecných práv a živnostenských oprávnení.

§ 57.

Židia a židovské združenia nemôžu nadobúdať vlastnícke a iné vecné práva k nehnuteľnostiam, okrem prípadu dedenia.

HLAVA IV.

Iné majetkoprávne obmedzenia.

Diel prvý.

Štátny príspevok k dôchodkom z verejnoprávneho poistenia.

§ 77.

(¹) Židia nemajú nárok na výplatu štátneho príspevku.

Diel druhý.

Nespôsobilosť k držbe niektorých predmetov.

§ 78.

(¹) Židia nesmú mať v držbe obrazy, sochy, busty významných národných a štátnych dejateľov. Taktiež nesmú mať štátne znaky, vlajky a zástavy.

(²) Židom sa zakazuje držba fotografických prístrojov, ďalekohľadov, taktiež sa im zakazuje držba gramofonových platní s národnými piesňami (melódiami).

§ 168.

(¹) Židovskí majitelia sú povinní na nápadných miestach označiť svoje podniky (prevádzkovne) nápisom „Židovský podnik“.

ČASŤ DESIATA.

Oslobodenie a výnimky.

§ 255.

(¹) Prezident republiky môže udeliť oslobodenia z ustanovení tohto nariadenia.

(²) Oslobodenia môžu byť úplné alebo čiastočné a možno ich viazať podmienkami.

(³) Oslobodenia možno kedykoľvek odvolať.

Nikdy se nic nestalo,
mrtví jsou v plánu
evoluce dovolení a je
jedno, zda je někdo
houfem nažene do
plynu, nebo jsou po
skupinách likvidováni
nějakejma sračkama
v jídle, případně po
jednom umírají na
silnicích. Všechno je to
v normě, počet lidí na
světě stejně roste, tak
o nic nejde. Proč ho
teda popravili...

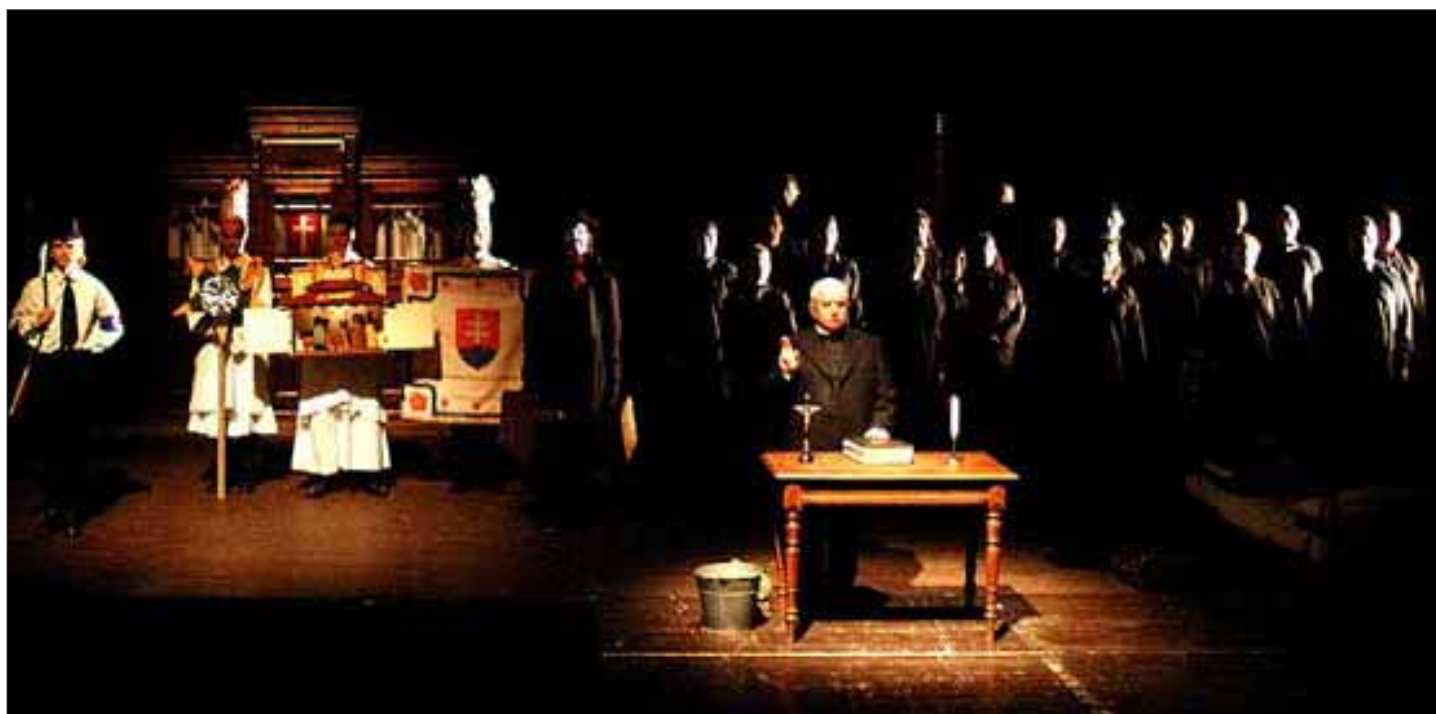

trochu marodní. Pol Pot byl taky chudák, určitě ho někdy znásilnil otec nebo možná on znásilnil otce. Nebo ve Francii, na studiích elektrotechniky, dostal někde motýčkou do hlavy a doma to pak zavedl jako výchovnou normu.

Pořád je ale ve hře těch 72 000 židů, které ze Slovenska Tiso vyčistil v rámci Velkého Plánu a Svědomí a Pravdy. Nechápat se pak, po tom všem, ptal: Vo co vám vlastně jde, vždyť se nic nestalo.

Nikdy se nic nestalo, mrtví jsou v plánu evoluce dovolení a je jedno, zda je někdo houfem nažene do plynu, nebo jsou po skupinách likvidováni nejakejma sračkama v jídle, případně po jednom umírají na silnicích. Všechno je to v normě, počet lidí na světě stejně roste, tak o nic nejde. Proč ho teda popravili, toho Jozefa Tisa? Měli ho nechat dožít někde v Tatranské Poliance.

Seděl jsem v plzeňském divadle jako přikovaný, protože jsem pochopil, že exis-

tuje alespoň jeden způsob, jak se z dějin nepoblít. Z té věčné záměny, z odvrácených a zatmavených stran, které si mění svoje místa jak ve hře *Rybáři, rybáři, rybíčky jedou*. Labuda vzal na sebe jako beránek boží tu tíhu, ale unesl ji. A donesl. Autorský zákon nebyl porušen. Nikdo nemůže říct ani ň, že by se lhalo. A ono by se chtělo lhát, to by se teda chtělo. Lhát na kuráž, dvě deci lži, prosím, zatřepat nemíchat.

Tímhle nesouvislým emocionálním výhřezem jsem chtěl říci asi tolik: Dnes, kdy historie je pouze to, co se prodere ze tmy ven, takže spíš záleží na tom, v čem je zabalená, a na tom, kdo co vynese na světlo boží, není dost dobře možné někoho „přemlouvat“ fotografiemi nebo vzpomínkami účastníků.

Nikdo ničemu nevěří, všechno může být podvod, nebo je nám to jedno, to spíš. Vytetované číslo z koncentráku je jen obyčejná kérka. Znalost obecných souvislostí se začíná přibližovat podpatkům, tedy mírně nad zem. Ideální prostředí pro vylíhnutí nějak nových fýrerů a generalisimů, jedno odkud jsou.

Pokud se nějakou uměleckou formou daří protrhnout ten igelit rozvinuté společnosti uživatelů užitných hodnot, tak je dobře. Akorát že na křižovatce, kde se volí kudy cesta, je zrovna tahle hodně zarostlá.

Špatná zpráva: Na začátku října vyšla na Slovensku kniha *Jozef Tiso 1887-1947*, jejímž autorem je teolog a historik žijící v Itálii Milan Ďurica. „Nepochybují, že z historického hlediska a na základě toho, co dosud víme o životě a činnosti kněze Josefa Tisa, může být, po pozitivním výsledku církevního procesu blahořečení, vyzdvížen na oltář.“

Dobrá zpráva: V polovině října měla v Aréně premiéru hra *Dr. Gustáv Husák*, kterou napsal Viliam Klimáček.

Jakub Šofar

Vivat Magor

Javana Jirouse zvaného Magor líčí média jako bouřliváka, který udělá vždy něco nečekaného. Spousty komisi, soudě podle článků, které o Jirousovi vyšly při udělení letošní Seifertovy ceny, se dokonce bály tohoto básníka vůbec ocenit, aby se snad při předávání nesvlíkl. Jestli je od Magora tedy nečekané, že se nesvlíkně, tak zase jednou překvapil – nesvlíkl se. Přišel tiše, v obleku, s dojetím poděkoval za cenu i finanční odměnu s ní spojenou. Zarecitoval pár veršů od Seiferta a na své místo na pódiu pustil Plastiky.

I tak se dá popsat letošní předávání Ceny Jaroslava Seiferta. Svatopluk Karásek potvrdil, že dělat moderátora nějaké takové akce není prostě práce pro uvažujícího člověka. Neustále si pletl Nadaci Charty 77, kterou založil fyzik František Janouch, a Nadaci Vize 97, u jejíhož zrodu stál iniciátor Charty Václav Havel se svojí druhou ženou. Právě Havel ve svém krátkém přivítání ujistil fyzika Janoucha, že o tom, že je Jirous skvělý básník, věděl on dřív než všechny komise a nadace dohromady. Básník Rulf jménem poroty přečetl laudacio na Jirouse. Přítomné studentky a studenti s dredy na hlavě se pochichtávali pokaždé, když pochytili umně vkomponovanou citaci nebo paralelu z Magorova díla. Čtyřicet let po vlasové revoltě hippies tam seděli milovníci Magorovy poezie a Hlavsovy muziky, rukou občas letmo prohrábli okázalé číro a v kapse jim tu a tam zabzučel mobil – je to podivná revolta, rušit vyzváněním mobilu a okázale si z toho nedělat hlavu. Navíc Jirous v Lidovkách dva dny před předáváním vyhlásil mobily za zhoubu lidstva; asi to ne-

četli, nebo to s tou revoltou nebude tak zhavé. Nebo právě chtějí tu zhoubu demonstrovat, čert se v tom vyznej. Zato rusá hříva Anny Kareninové lákala k místu, kde v kostele svaté Anny seděla, nevinná batolata, muže všeho věku a ženy podobného vzhledu.

Zástupce sponzora na podiu přiznal, že ač chladný finančník, miluje Jirousovu poezii. Co asi říkal loni Jiřímu Suchému, který dostal Seifertovu cenu před králem undergroundu. Jakmile Jirous cenu dojat převzal, začal se svlíkat Karásek, vzal do ruky kytaru a ze židle před Annou Kareninou vstal psí voják Filip Topol, havlovsky cudně se uklonil svým známým a neomylně zamířil k východu z kostela. Karásek začal vrískat baladu vlastní proveniencie, kterou věnoval Magorovi a Havlovi, protože tomu nemohl zazpívat před týdnem k sedmdesátinám. Jeho song vypráví o tom, že v ZOO uviděl orla pokáleného od vrabců. Pár dalších zamířilo za Topolem. Roční mimčo se přitulilo k mamince a vrískalo strachy.

Karásek to po chvíli zabalil, na pódium vyskočil Brabenec a další Plastici. A to byla asi ta nejlepší chvíle celého jinak rozvleklého večera. Nemluvně vedle, Plastici rozvibrovali stěny kostela i těla přítomných, co to asi udělalo s ročním nemluvnětem? Uklidňovalo ho to. Usmívalo se, tulilo k mámě, usínalo. Tohle byl ten největší underground, který se tam asi dal vidět – mimino spící při Plasticích. Ten den by ho netrumfnil ani Magor, kdyby tam před Havlem spustil spodky.

Martin Groman

2.
tře
ti
na

11.1

Starosta Prahy 8 a jeho radnice by rádi vyhnali opilé bezdomovce. Jak prohlásil v *MF Dnes* Josef Nosek: *Nevím, proč by lidé měli popíjet na ulici. A proč by sakra neměli? Jestli tohle je argumentace, že „neví“, tak ať si laskavě postoupí do vyššího patra politiky dělat nějakého českého Bruce Golda (podle románu Josepha Hellera).*

11.2

Že se s tím mladí nepárají, o tom svědčí mimořádně dobře napsaný vhléd *O Czechteku, D. I. Y. kultuře a roce 2012* pro *Analogon* od

Záříjové a říj
dobropisy na

Záříjové

a říjnové

člověka, který se podepisuje xChaos (celý text je možno si přečíst na www.teckacz.cz). Najdete v *Analogonu* č. 47, jehož téma zní *Konec civilizace?*:

Přesto, že zažitá konvence hlásají, že punkeři mají poslouchat především punk-rock, tak je možné každý rok na Czechteku zahlédnout řadu očividných punkáčů - kteří často s otevřenými ústy zírají na budoucnost, která podle jejich filosofie nikdy nastat neměla, ale přesto nastala - a je zároveň podobná i nepodobná tomu, co prováděli oni.

V takovémhle duchu to je. Ironický škleb mnohým chybí, protože verbální ztuhlost při „obnově svobody“ se tady u nás stala bohužel neléčitelnou nemocí. Dobře, že toho člověka nespolkla akademická pýcha. I když co já vím!

11.3

Bratr Medvěd (Jan, nikoliv Franta) je spolehlivou značkou pro romantický kabaret, ve kterém chlap má právo brečet, když mu kamarád řekne sprosté slovíčko. Vždycky si

myslím, že je to divadlo, a vždycky po dočtení věřím, že to tenhle chlápek myslí vážně. Možná proto, že to Jestřáb hlídá z výšky mezi nebem a peklem. V magazínu *DNES* (14. 9.) ho zpovídal Tomáš Poláček, a musel si to užít.

Vztah s Pavlínkou funguje na principu její obětavosti. Prožila si tak těžký život, že se mnou to vždycky bude procházka rájem. Měla problémy, a pak najednou přišel Honza a pohladil ji. /.../ Já jsem celý její život. Celý den myslí na mě, a kdyby mě nemilovala, tak tu není. A já taky. Mám za sebou desítky milostných románek a najednou jsem věrný a čestný. Já se k tomu bohužel dopracoval na konci života, ona mladá.

Jdu si vycídit kotlík, aby se leskl ještě více, aby svítil jako ta hvězdička štěstí, aby mi ukazoval cestu rovnou a dopředu. Ani se přitom nezastavím u stánků na levnou kávu, slávu nebo marinádu...

11.4

Telecom a Eurotel jsou mrtvy, nechť žije Telefonica O2 Czech Republic. O2 se musí

nové a listopad 2006

dobropisy

na listopad

2006

číst jako „ou tú“. Jasný odkaz k chemické značce kyslíku dovoluje kreativcům reklamních společností vyblbnout se jak naděl, tak našší. Fotografie jakési vznášející se bubliny okupovala skoro všechny noviny a časopisy. Jedna strana jednoho pražského mostu (nemá se říkat kterého, to by bylo neetické) se taktéž převlékla do outového dresu. Snad nám zatím vydrží aspoň obloha čistá, ale každé ráno se bojím podívat se vzhůru.

11.5

Tak konečně i novináři začínají nazývat věci pravými jmény. V *Metru* (19. 9.) dodali pod fotografii popisem o návštěvě francouzské ministryně obrany u francouzských vojáků v hlavním městě Libanonu. Další věta zní: *Devět stovek žoldáků se poté vydalo z Bejrútu na jih země zaujmout nové pozice.* Žádné vojska dodaná OSN, ale žoldáci to jsou. Je to tak, „bojují“ za peníze, jsou to námezdní vojáci. Co se pak ale bude psát o politicích?

11.6

V sobotní příloze *MF Dnes*, v *Kavárně* (16. 9.), „přinesli“ novou várku poezie Tomáše Kafky. Je to obsedantní věc, tenhle vztah. *Kafka a Kavárna. Jednou být trochu jako Médea, / jindy zas jednou z Medus, / to nám všem umožní média, / bez kterých opruz je opruz (Mediokracie).* Mělo by se to spíš jmenovat Kafkavárna.

11.7

Na smíchovské straně Újezdu skončil antikvariát. Pro mě tam byl od nepaměti a patřil k mým pravidelným zastávkám v dobách, kdy kniha byla tím jediným jásavým paprskem uprostřed temnot. Přitom jsem si tady v životě nic nekoupil. Ale historie funguje.

11.8

V *Lidovkách* (19. 9.) mně udělali velkou radost. Článek o podněsterské republice, kte-

rý napsala Petra Procházková, je uveden místem vzniku. To se tak v novinách ještě dělá, i když už to vůbec nemá cenu a hlavně to není vůbec verifikovatelné, kde a jak text vznikl. Takže tady je napsáno: *MOKSVAPRAHA*. Kurvanoha, to je hezké město.

11.9

Českou republiku navštívila jedna ze slavných rodaček. Ivana Trump (1957) tady chce postavit hotely. Hotely máme rádi, protože je jich pořád málo, a čím víc hotelů, tím lepší úroveň bezdomovectví (tím to zní aristokratičtěji). Paní Trumpová vypadá, ale spíš na fotografiích, dost úděsně. Jako zasloužilá pracovnice na nějaké dálniční trase. Ženské, které o sobě tzv. pečují, se v určitém bodu svého života dostanou do situace, kdy ta péče nejen že prohraje se skutečným věkem, ale ony opravy ostře zasahující do přirozeného stárnutí synergicky způsobí nehezké proměny. No a když to někdo chce přemaskovat diblictvím, to jsou potom scenerie. V listu *24 hodin* (25. 9.) byl o té slav-

Záříjové

a říjnové

dobropisy

né návštěvě článku, který začíná větou: *Elegantní žena, rádkyně všech podváděných manželek a v neposlední řadě chytrá hlavička.* Autor toho je Filip Hubička. Jak se to pěkně rýmuje...

11.10

Nejdřív text (*Metro*, 2. 10., strana 2 nahoře).

Českou policii čeká zásadní reorganizace. Podle průzkumů by od policie mohlo po roce 2007 odejít 4.000 až 5.000 policistů. Aby česká policie předešla zásadním problémům s nedostatkem lidí, připravila ještě v tomto roce velkou náborovou akci i s upoutávkami ve třech největších českých televizích. Policii v současnosti chybí více než 1.800 policistů.

Tak nesmyslný text už jsem v novinách, které nejsou vysloveně bulvární, dlouho nečetl. To v nadpisu vůbec nesouvisí s obsahem. Žádná věta na sebe nenasazuje. Není vysvětleno, proč policisté odcházejí (že to souvisí s odkládaným zákonem o služebním poměru a s jeho zněním). Tak dlouho nějaký velmistř osekával oficiální zprávu, až mu z toho zůstalo takovéhle torzo. Že v *Metru* neumějí psát správně číselky, o tom v tomto případě nemá cenu se ani zmiňovat. Kdyby místo, kde byl tento text, zalátali obrázkem pejška, udělali by lépe. Proč se vlastně snažit

tisknout v papírových médiích věty, které na sebe navazují?

11.11

Vždycky když si přečtu knižní nabídku, třeba *Praktická příručka pro manažery prodejních týmů životního pojištění*, ve které se čtenář dozví o *principech uplatňovaných při jednání s podřízenými, především při výběru, motivaci, řízení výkonu, hodnocení, rozvoji prodejních technik*, chce se mi všechno vykřičet do nebe. V tomto případě: *Životně nepojištěnéééé, přesto šťastnéééé!!!*

11.12

V *Týdnu* (40) zpovídal Jiří Peňás Ivana Martina Jirouse-Magora, který byl „obdarován“ Cenou Jaroslava Seiferta. Je to směšné, že Básníci získávají oficiální ceny později než básníci, ale asi to tak má být. Magor je hnusný ve své opilosti, může mít hříchů nepočítaně, ale je to lidská duše narozdíl od většiny ostatních – donekonečna protektorovaných pneumatik. Osm let z něj navíc udělalo filosofa, který je daleko od prdů na naší domácí točně. *Já už na věci nejsem zvědavěj*, říká v závěru. Jenže tohle posránce, ani z první řady, nepochopí.

11.13

Milana Knížáka mám rád. Ve většině případů s ním nesouhlasím, ale je to zábavný a chytrý pán. Přesně a jasně formuluje, je konzistentní a provokativní. Pokud neřeší ideologická zadání, pak je nepřehlédnutelnou postavou mezi těmi, kteří jsou schopni připravit půdu pro vznik veřejného mínění. To je věc důležitá, protože to může fungovat i s opačným znaménkem. V *MF Dnes* (5. 10.) odpovídal v rozhovoru na otázky o pražské urbanistické přítomnosti. Název textu *Děláme z Prahy kulis pro turisty* není třeba dále rozebírat.

11.14

Titulek z *Práva* (9. 10.) hovoří jasnou řečí: *Pospíšil nepotrestá soudce za napíchnuté politiky.* Tak už to začalo. Napichovat na kůly, to je takové pěkné osmanské řešení!

11.15

Zas nějaký pupík neměl co dělat a zamyslel se. Výsledkem je nápad na další vypsání soutěže o dostavbu Staroměstské radnice. Tak jsem se tam šel pro jistotu podívat, zkontrolovat trhy takzvaných uměleckých produktů, které zde nabízíme návštěvníkům golde-

na listopad

2006

11.16

ne Prag. Proč by se tady mělo něco dostavovat! Urbanismus je přece i to, že něco nepostavím. Představa, že každou proluku musím zatarasit, ucpat masou betonu a cihel, vychází možná ze Šrámkova verše o muži rozsevači a ženě s úrodným klínem. Ale organismus města není chrup, ve kterém zkažený zub nemá co dělat. Vždycky, když pupíci a jejich architektoničtí poskoci začnou blekotat o výzvách, tak na mě jdou mráčky.

Země je zase zaplavena podobiznami nějakých krásných lidí. Smějí se, jsou optimističtí, mají jiskru v oku, ne nepodobní obrázkům z časopisů jehovistické produkce. I z papírových ploch je cítit, že voní člověčinou.

Volby máme na krku.

Jakub Šofar

Milana Knížíka mám rád. Ve většině případů s ním nesouhlasím, ale je to zábavný a chytrý pán. Přesně a jasně formuluje, je konzistentní a provokativní. Pokud neřeší ideologická zadání, pak je nepřehlédnutelnou postavou mezi těmi, kteří jsou schopni připravit půdu pro vznik veřejného mínění.

Canny

pan Tluček se v dopise ptá:
přišel mi email, který když neodešlu
do hodiny dvaceti lidem, čeká mě
10 let neštěstí

dEmos 162

a pak pomalá a bolestivá
smrt. na takové věci nevěřím,
ale nakonec jsem si řekl, že se
raději zeptám, co a jak.

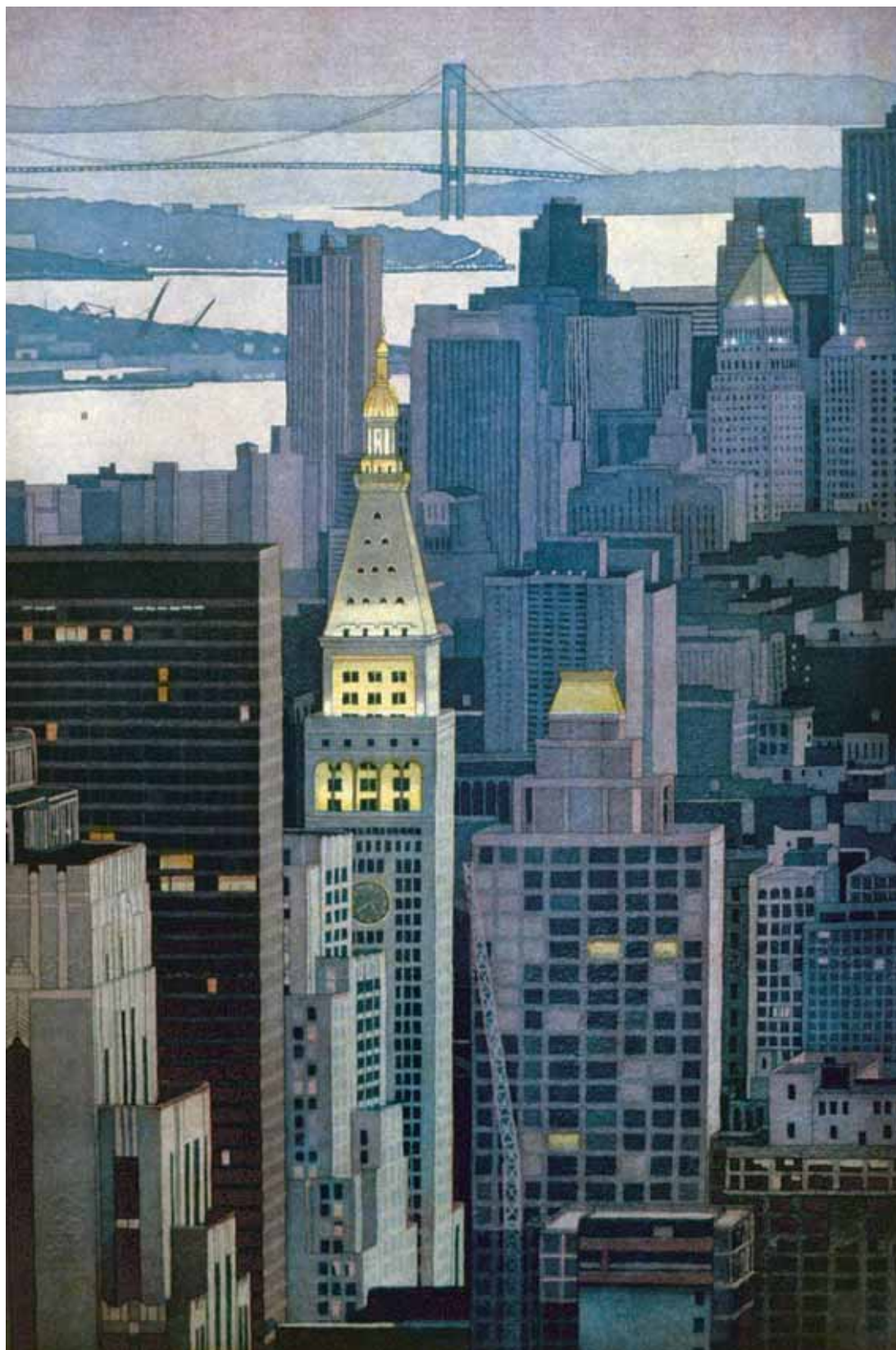
pan
Tluček může být klidný... ta-
kové věci mu opravdu nehroží...
tedy pokud ten mejl poslal do hodi-
ny těm dvaceti lidem

<http://canny.obribroskev.cz>

DOBŘÁ ADRESA A SDRUŽENÍ ČESKÝCH UMĚLCŮ GRAFIKŮ HOLLAR

vás zvou
na výstavu:

NEW YORK-PRAHA: AMERICKÁ GRAFIKA

Michael Arike: „Soumrak v New Yorku“, akvatinta

Od 19. 10. do 12. 11. 2006 v Galerii Hollar, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1

NEW YORK-PRAHA: AMERICKÁ GRAFIKA

Ruth Leaf: „Zrna? Herní série?“, ručně kolorovaný dřevoryt

Kvítky na tubetějce

Uličníci od vedle

Doba nejtužšího komunismu, ohraničená rámcově roky 1948–1960, je v obecném povědomí ukotvena jako doba politických procesů, tajné policie, udávání a všeobecného úpadku respektu k jakémukoli individualismu. Jak probíhaly politické procesy, to zmapoval už mnohý historik. Jak se ale tato doba podepsala na malých městech, na společenstvích, kde lidé k sobě měli tradičně blíž než v prostředí anonymní metropole? Jak vypadaly takové prověrky v uličních výborech, kde se mezi sebou kádřovali sousedé léta bok po boku žijící? Jak se asi na sebe dívají dnešní sedmdesátníci, kteří tehdy psali posudek na svého kolegu či známého, posudek, který znemožnil studium jeho dětem?

Uliční výbor je vůbec dnes asi jen stěží představitelné prostředí. Sejdou se členové

strany, kteří bydlí v blízkém okolí, a jednájí, co pošlou „tam nahoru“ k tomu či onomu úkolu, jak se s ním porovnají, jaká byla minulá brigáda a kam se půjde na další... A v Českých Budějovicích v části Rožnov se 5. března 1957 sešel uliční výbor, pogratoval soudružkám k nadcházejícímu MDŽ a pro nadřízený Městský výbor KSČ sepsal alibistickou a nebezpečnou zprávu o Karlu Ungrovi. Taky bydlel nedaleko, měl děti a jiné názory, žil nekonformně:

Karel Ungr

Jmenovaný bydlí v Rožnově, Nerudova ulice, a jest otcem 7 dětí, povahy jest nestálé, spíše hrubé, v zaměstnání není stálý a byl většinou propuštěn pro nekolektivní a hrubé jednání a špatnou pracovní morálku. Byl zapojen v masových složkách a to u Baráčníků a Požárníků v Rožnově, odkud musel být vyloučen pro nečestné jednání. Často se opíjí a o rodinu se řádně nestará. Výchova a výživa dětí závisí pouze na jeho manželce, která se o děti pečlivě stará, jeho poměr k dnešnímu zřízení je neujasněný a o veškeré dnešní dění se vůbec nezajímá.

I když bychom nechtěli jeho dětem nikterak škodit, máme za to, že jeho špatný rodinný život a vůbec jeho špatné chování může mít vliv i na jeho děti. Přijetí jeho syna Jiřího do vojenského učiliště vyžaduje

Též měl vojenské dodávky, výrobu sedel a vojenských postrojů. Je ze 3 dětí, jeho bratr Rudolf měl továrnu v Třebechovicích a to větší koželuhovnu a oženil se s dcerou majitele cihelny a velkostatku z Jeníkovic. Jeho sestra Anna se provdala za lékaře, který vedl kanceláře továrny. Jeho bratranec Josef Vitoušek, též společník koželuhovny, jest t.č. zavřený pro zatajení většího množství zlata a šperků. Všichni jmenovaní obchodovali za války s němcí (sic!).

v tomto případě řádného a důkladného prošetření, protože kádr naší lidové demokratické armády má vycházet z rodin třídně uvědomělých a poctivých lidí. V nynější době pracuje Ungr Karel v Hořicích na Šumavě jako vedoucí hostince, ale dle doslechu i tam se u něho projevují finanční neshody.

Tento posudek dává uliční výbor KSČ Rožnov po dobrém uvážení, aniž bychom chtěli jeho dětem škodit, avšak v takovémto případě jest nutno zodpovědné vše uvážiti a napsati.

Bylo by správné vyžádati si další posudky na jmenovaného na jeho dřívějších pracovištích, mezi nimi i u CZV KSČ ČSD České Budějovice.

Kádrový posudek

Svým dětem jistě neposloužili ani ti, kteří z poválečného nadšení vstoupili do KSČ a po převratu, nebo dokonce ještě před ním (když byli jasnozřivější), z ní zase vystoupili. Na jejich děti jako na osobnosti to v dlouhodobé perspektivě dost možná mělo kladný vliv, i když praktické to nebylo ani trochu.

V dubnu 1950 například místní organizace KSČ v Kocbeři v okrese Dvůr Králové nad Labem vystavila kádrový posudek na Františka Vondráčka – a nebylo o co stát.

Soudr. František Vondráček, nar. 24. 4. 1892, se stal členem místní organizace KSČ již v roce 1945, avšak v roce 1947 ze strany vystoupil. Jediný důvod k tomuto vystoupení ze strany byl ten, že soudr. Vondráček byl propuštěn ze služeb tajemníka MNV Království I., což se stalo proto, že obec neměla dostatek finančních prostředků k úhradě jeho platu.

Po únoru 1948 byv přemluven jedním členem strany KSČ vstoupil opět do MO KSČ a to proto, že se mu naskýtal možnost stát se zase tajemníkem MNV v Království I., jimž se pak také skutečně stal.

Při prověrce v únoru 1949 přiznal sám písemně ve svém životopise, že sympatizoval se stranou Václava Klobáče, a proto že také odebírá stále Svobodné slovo. Je kandidátem strany do 10. 2. 1951. Schůze strany navštěvoval chabě a školení se nezúčastnil...

A to byl František Vondráček ještě docela loajální vůči straně a vládě a patrně šlo o člověka na místní úrovni velice politicky aktivního. Jenže když byl jeden továrníkem jako Karel Vitoušek a ještě na něj mohl donášet jeho propuštěný zaměstnanec a následně uvědomělý funkcionář, nepomohla ani svěcená...

Kádrový posudek na bývalého továrníka Vitouška Karla.

Výše jmenovaný je bývalý továrník z Třebechovic pod Orebem. Měl továrnu na pletenou obuv v Sezemicích a později v Třebechovicích, kde zavedl výrobu aktovek, kabelek a jiného drobného koženého zboží ve velkém. Též měl vojenské dodávky, výrobu sedel a vojenských postrojů. Je ze 3 dětí, jeho bratr Rudolf měl továrnu v Třebechovicích a to větší koželuhovnu a oženil se s dcerou majitele cihelny a velkostatku z Jeníkovic. Jeho sestra Anna se provdala za lékaře, který vedl kanceláře továrny. Jeho bratranec Josef Vitoušek, též společník koželuhovny, jest t.č. zavřený pro zatajení většího množství zlata a šperků. Všichni jmenovaní obchodovali za války s němcí (sic!). Též měli založenou žluťáckou organizaci v továrně a před druhou světovou válkou asi v r. 1934 zorganizovali národní gardu, kterou vydatně podporovali. Též v továrně bylo založeno Kuratorium a vedoucím tohoto byl nějaký Juřica a Šolín. Karel Vitoušek při volbách měl na starosti agitaci a propagaci. Velmi efektně dal námět na výzdobu osobního auta, které polepil různými agitačními plakáty a do něho posadil dva trubače. Auto jezdilo městem a po okolí a tím prováděl agitaci. Zaměstnanec, který s těmito volbami a propagací nesouhlasil, nebo nevolil jejich kandidátku, byl šikanován nebo propuštěn z továrny. Všichni šéfové měli kolem sebe vybudovanou síť donášců – dělnických za-

Při rozhodnutí o udělení důtky bylo vzato v úvahu i to, že delší čas neměla v pořádku příspěvkové známky, členské schůze navštěvuje špatně a při návštěvách některých soudruhů agitátorů bylo s nimi hrubě jednáno ze strany jejího manžela /dříve člena strany, který však straně legitimaci vrátil/, což neměla s. Učíková jako členka připustit.

prodanců, kteří bedlivě pro zasmání jim všechny zprávy donášeli.

Já jsem pracoval v truhlářské dílně a několikrát tato dílna byla nazvána bolševickým hnízdem. Též jsem byl vysazen z práce po volbách, protože v naší obci národní sjednocení nedostalo tolik hlasů, kolik nás u Vitoušků pracovalo. Karel Vitoušek měl v Třebechovicích vilu a za tuto snad dostal dům ve Svatém Petru a prý tam dělá nějakého výchovného pracovníka u Lesní správy. Píšu to proto, že mě to velmi překvapilo, když bývalý fašista se může vetřít mezi členy strany na aktiv, který svolává Okresní výbor KSČ. Tento aktiv se konal 13. 11. 1959 v Sokolovně. Jmenovaný v přestávce opustil sál a odešel, protože mě zpozořoval.

Jelen Václav, Vrchlabí
16. listopadu 1959

Bylo s námi hrubě jednáno ze strany manžela

Zůstaňme ještě ve Vrchlabí, hraniční oblasti jsou po válce zajímavé nejen odsunem Němců, ale také následkem – dosídlením pohraniční lidmi dříve usazenými ve vnitrozemí, lidmi zbavenými domova, jistot a zázemí. Ještě na konci nejtěžší a nejdivočejší etapy vývoje bolševického státu u nás se ve Vrchlabí udávali lidé, kteří po vlastních zkušenostech a opíraje se o vlastní rozum raději ze svých aktivit v rámci stranických organizací couva-

li. Vystoupit z JZD, protože se tam prostě mizerně hospodaří, to si troufl málokdo. Na selský rozum se spolehla třeba Jaroslava Učíková. A sklídila, co zasela – dne 17. ledna 1961 se konala členská schůze místní skupiny KSČ ve Vrchlabí a rozhodla o udělení stranického trestu – důtky – Jaroslavě Učíkové.

Soudružka Učíková, jako soukromý zemědělec /14,5 ha/ byla již několikrát přesvědčována mnohými soudruhy k vstupu do JZD. Vždy však má různé výhrady, především osobní, proti některým nynějším členům JZD, datující se z doby, když byla členkou JZD, to jest do r. 1954. Obvykle přichází s novými argumenty.

V září, za nepřítomnosti starých členů JZD na členské schůzi opět vyjádřila různá obvinění vůči družstvu, na příklad že byli při vystupování z JZD poškozeni, že se nesprávně rozhodovalo apod. Vzniklo proto usnesení, že výbor organizace na zvláštní své schůzi projedná tyto věci se soudružkou za účasti předsedy JZD a potom dle výsledku, případně prokázání a dle jejich povahy učiní další uzávěr. Soudružka byla rovněž upozorněna, že jsou-li její tvrzení opodstatněná, budou správným způsobem zhodnocena.

Na schůzi výboru soudružka nepřišla a to ani na další výborové a členské schůze, kam byla zvána osobně i písemně k projednání svých obvinění vůči družstevníkům. Některé věci, které mohl předseda JZD prokázat, mluví právě o opaku, proti tvrzení s. Učíkové.

Výbor organizace se několikrát jednáním s. Učíkové zabýval a došel k závěru, a rovněž tak členská schůze, že s. Učíková jedná vůči své stranické organizaci nezodpovědně a neupřímně, nechce stát za svým prohlášením a nechce jeho řádné projednání.

Při rozhodnutí o udělení důtky bylo vzato v úvahu i to, že delší čas neměla v pořádku příspěvkové známky, členské schůze navštěvuje špatně a při návštěvách některých soudruhů agitátorů bylo s nimi hrubě jednáno ze strany jejího manžela /dříve člena strany, který však straně legitimaci vrátil/, což neměla s. Učíková jako členka připustit.

Když se podařilo s. Učíkovou dostat do výborové schůze dne 6. 12. 1960 k projednání udělené důtky, nechala zde stranickou legitimaci a prohlásila – nikam mě netahejte, nikam vám nepůjdu. Tato věc bude dále projednávána výborem a členskou schůzí.

Manželé Učíkovi představují, alespoň podle tohoto udavačského referátu soudě, problém pro každý dominantní, přímo totalitní systém – prostě se chovají přirozeně, podle svého. Když už mají hospodařit, tak chtějí, aby to k něčemu bylo, když mají schůzovat, tak by tím neradi jen promrhali čas. To bylo pro mnohé funkcionáře z povolání nebezpečné, byl to doslova útok rozumnosti na nastolený systém.

Přípravil
Martin Groman

S F I N X

(Dura lex, sed lex)

*Der Fliege den Ausweg aus dem
Fliegenglas zeigen.
(Ludwig Wittgenstein 1945)*

**Daniel
Hradecký**

Ke konci každého Velkého roku,
tehdy, kdy obec se usnesla,
že vše, co bylo, je zapomenuto,
nákladem všech údů vlasti byla vypravena
loď Theória k obětní plavbě
do Delf, kde ženská ústa boha
opět vyvěští ztracené dějiny.

Tak i tentokrát; nemohli jsme, my plavci, vědět,
že plujeme naposled,
že věštba poprvé, co svět, bude se týkat zítřka –
člověka budoucnosti z Libušiny árie na skalisku odkouzlené báje;
že nás čekají spánek, samota, smrt – samé události bez okolností;
že navrátíme se krásní, podobni rychlé souchoti,
s termostatem duše zaplombovaným na poloze léto,
celý ohořelí smíchem.

Řeč, jazyk, písmo — tyto nemoci
 nevyhřezly ze hry ani radosti;
 a tak se odvždy provoz básně
 blíží přehlídce pozůstalosti
 po muži zločinu, zločinu neodhaleném,
 neboť stopa nikomu nestála
 za to, aby ji sledoval.
 Jak ale žít a nesníť o tom,
 že v Dražbě najde kupce i ten
 Portrét haléřového svědka,
 malba destilovanou vodou
 na sklo pod zotvíraným nebem.

Tvůj meč, se kterým zacházíš
 příliš daleko, se může obrátit
 a obrátí se proti tobě.
 Ale obrátí-li se proti tobě
 tvůj štít?

Je důležité mít nepřítelé.
 Je výhra neznat jména.
 Je zdravé nevidět na cestu.

Je neopatrné žít.
 Je nebezpečné umírat.

A ze zálohy střelné milování —
 stín vržený do moře.

Čím severněji zrála duše, tím pravdivější
 bude její sklon k ideám a vědám mlh;
 ale za tímhle se musí na jih,
 jen tam je nejen možné, ale i skutečné
 zjevení zdi, zdi cihelné spíš od jména než od podstaty,
 zdi, jež přetrvává tisíc let,
 na kterou se chodí s močí tisíc let
 a je to zeď chrámová.

U jiné zdi pak tanečnice navlékají palečnice,
 zatímco při tvé osobní zdi leda
 husí kůži olizují sněhové jazyky.
 Teď zahraj preludium! skandují.
 Každá řeč je o tobě.
 A vlk ve dvoře.

Tonoucí, který se nechytá stébla,
 který nevolá o pomoc, který,
 když už jednou tone, chce i utonout,
 ne v naději, ale jistotě,
 že dojde k zástavě času a celý vesmír
 jen svou setrvačnou hybností
 přepadne do propasti.
 Ale možná prostě usoudil,
 že právě tady má voda své právo,
 přirozené právo prvorozeného.
 Ale ovšemže je odtud jedinečný
 průzrak na oceán,
 téměř vždycky krásný,
 téměř nikdy dobrý,
 a tys silný proti osudu,
 jehož herní kolo je v tvých rukách
 kolem kormidelním, převodovým, hnacím,
 a ovšemže jsi beze zbytku svobodný,
 dokud v hrůze nezjistíš, pozdě, že loď,
 na kterou ses tak vzprímeně nalodil,
 je nepotopitelná.

(Ivan Diviš v Bílé vodě)

Je-li naše setkání možné
jen v mezinárodních vodách,
mimo působnost zákonů země,
v bouři, jež kóduje do nesmyslu
každý signál naděje...

Je-li vyhlídka na zítřek předmětem
víry, nikoli poznání
a naši námořní bohové
jsou jako my z těsta,
jež překynulo díž...

Tvá žena Jindřiška to řekla
za všechny proroky:
Ano, ty mě miluješ.
Ty mě jenom miluješ...

Nový člověk všech utopí
právě překročil práh domu.
Praktická, technikou vedená
manipulace s časem je za dveřmi.
Budeme připraveni i o poslední jistotu, o poslední
svobodu, o jistotu a svobodu smrti.
Stane se smrt předmětem tajných nadějí,
vratkých iluzí, podvečerního snění?
Připodobní se tak ještě víc lásce.

Daniel
Hradecký

(Erna & Gustav)

Tolik k šílenství lásky v Sudetách,
kde směsný odpad všeho věku i pohlaví
filosofuje dechovkou:

Svatba v září 1939, první dítě
v měsíci Barbarossa 1941.

Rolls-Royce mezi Mein-Kampfy na splátky
a jeho autodafé za hrdliččina hlasu 1945.

Ještě cosi? Rausmarš němých a krátce na to
anonymní varování podepsané „Přítel“,
aby si nic nezačínali
s přirozenou smrtí.

Při každém otevření dveří
matka, otec, sestra —
ale kde je bratr,
advokát radosti?

Při každém otevření očí
vzduch, země, voda —
ale kde je oheň,
soudruh uprchlíků?

Při každém otevření srdce
výheň, slunce, živé zlato —
ale kde je světlo,
které mě zabilo?

Smrt miluje liché počty:
 Jeden, poslední bod v tabulce opuštěnosti;
 na nože ostré úhly milostných trojúhelníků;
 pátá kola vozů, pentagramy všelidové krvežízně;
 sedmy vratké fortune ve větru nouze.
 Femina infámní,
 panna šestnáct let, ale ve stínu,
 znalkyně distribuce šípových jedů
 pro lukostřelbu amoretů,
 nepolíbená hora.

V hodině, kdy příliv vrcholí
 se voda zamyslí, říkají Baltové,
 odvěcí svědkové odlivů, neboť vědí,
 že rozum je úmysl zaječí.

Tak i tvůj provizorní mozek
 volí pokles a ústup z pozic
 tam, kde na tajném Labi duše
 dávno už nestojí císařští...

Celý jsi z vody a kdosi, celý
 z ohně, spěchá ti v ústřety
 a to bude jeho konec.

Zbytek života zasvětiš úvaze
 o povaze par, které, přece jen,
 vzlínají. Zcela správně.

Nakonec uznáš,
 že tvým nejvrcholnějším výkonem
 byl výkon trestu.

**Daniel
Hradecký**

(Litane anorganická)

Až budeš hledat přiléhavou nadávku,
 vzpomeň mě.

Po mně dávno stéká louh, a nekousne;
 má řeč byla výmluvná,
 tvé mlčení je doslovné.

Noc je nad člověkem a pod ním zejí slova.

Vysoké je slunce v okně na sever
 a z jediného motouzu
 páska startovní i cílová.

Poslední láska ztemní v karneol
 a vydechne naději, která se šíří,
 ale neprohlubuje,
 šíří se jako olejová skvrna po hladině jezera,
 kterému chybí přítok, které, vysychajíc, nabírá soli,
 po hlati mrtvého moře, jež ve slunci šíří
 oslepující běl, v níž naděje utone a oko vyschne,
 v níž beznaděje utone a jezero vyschne,
 slunce se neunaví
 a sůl nikdo nechce.

Ostrov Elba, 15. srpna 1813.

Tedy i zde ještě — narozeniny.

Tedy i zde ještě jméno —

Bonaparte, dosud mladý zub vyrvaný vlastizrádným
osudem z čelisti Říše...

Odchod do vyhnanství

a příchod šílenství

začínají stejně.

Okolí tohoto domu při pobřeží,

této mé kartouzy, je hloupé a nudné

jako obraz, jehož malíř měl být

ještě v kolébce zardoušen zkušenou rukou:

Ostrov pravdy. Už Etrurie lámala zde kámen

a pýchu troufalců...

Ano, trpká je moudrost těch

čtyř pěti chromých olivovníků nad útesem,

vhodných nejvýš k oběšení

čtyř pěti Jidášů, patřících už jaksi

do rodiny.

K řeči je zde téma jediné:

Asi půl míle odtud pryč

zívá jeskyně sedmi spáčů...

Ano. První den zlatých časů bude dlouhý.

Ano. I zde a právě zde narozeniny.

Připomínají mi den příchodu na svět,

abych nezapomínal dne odchodu z něj.

Ale odkud jaká jistota,

že jsem se narodil?

(Hostia)

Když se přesvědčili, že není hluchý,

turisté do Emauz k němu promluvili takto:

„Nejen každé zapsané slovo, ale též slovo vyprávění,

jímž se s čínskou pílí domáháme toho druhého,

každý příběh je námořnická latina,

ne činy, ale slova o činech — to jsou trámy našich šibenic.

Porušené mlčení, toť moc souměrná s rozštěpem atomu.

Zlomte mlčení a z času je mstitel,

jenž roztrhne zhojené rány jako korouhve,

z pod kterých se zběhlo a země padla...

Dejte polibku, jenž trval vteřinu, patnáct let zamlčení,

po této césuře promluvte o něm, a on ve slově mýtu

rozvrátí města a smete zástupy...”

Odmlčeli se, aby nabrali dechu, aby se napojili z měchu.

A on se usmál

a začal k nim mluvit

o příjemnostech a krásách života

tak přesvědčivě,

jako by volal o pomoc.

3.
tře
ti
na

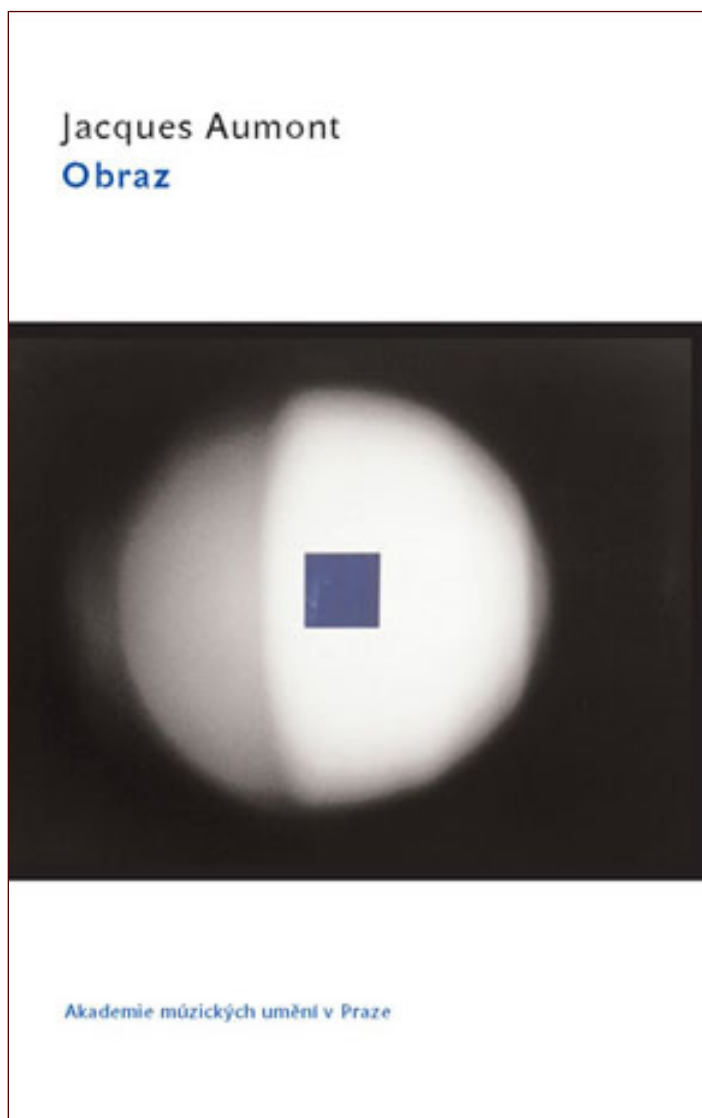
Obraz

Kesner se doposud zabýval tím,
jakým způsobem zpřístupnit
obrovský fond statických
muzeálních obrazů mladším
divákům, kteří jsou vychováni
obrazy dynamickými; Petříček
promýšlí obrazy ve vztahu
k myšlení; Vančát se zaměřuje na
koncept školi výtvarné výuky za
využití možností počítačových
interaktivních programů...

Přestože v současné filosofii zní mnohohlasem, že náš svět je konstituován jazykem, odvrací se v posledních letech řada autorů od problematiky jazyka a textu ke zkoumání obrazu. Tematika obrazu je zpracovávána v různých, často velmi vzdálených specializovaných disciplínách společenských, ale i exaktních věd. V západních státech vznikají v posledních desetiletích tzv. visual studies, které se obraz snaží pojmout komplexně: např. a zejména bez ohledu na rozdíl mezi obrazem uměleckým a užitným (např. vědeckým, špionážním, strojově generovaným apod.). Dá-li se vystopovat nějaký obecný rámec této nové oblasti bádání, je jím pravděpodobně didaktická snaha o posílení obrazové gramotnosti nebo inteligence

v době, která je obrazy přesycena. U nás se o podobnou osvětu snaží zejména Ladislav Kesner, Miroslav Petříček a Jaroslav Vančát. Kesner se doposud zabýval tím, jakým způsobem zpřístupnit obrovský fond statických muzeálních obrazů mladším divákům, kteří jsou vychováni obrazy dynamickými; Petříček promýšlí obrazy ve vztahu k myšlení; Vančát se zaměřuje na koncepci školi výtvarné výuky za využití možností počítačových interaktivních programů, které pracují s pohyblivými obrazy.

V situaci, kdy si uvědomujeme narůstající počet obrazů, jejich moc a potenciál a zároveň nemáme potřebné koncepce a rámce, kterými bychom obraz mohli pojmout a vysvětlit, je každý příspěvek k této problematice nesmírně vítaný. V uplynulých dvou letech vyšly dvě výpravné antologie zahraničních textů, částečně pokrývající problematiku obrazu, tak jak ji řeší visual studies: *Nová filmová historie* (Herrmann a synové, Praha 2004, ed. Petr Szczepanik) a *Co je fotografie?* (Herrmann a synové, Praha 2005, ed. Karel Císař). Na konci minulého roku vyšla také kniha *Obraz francouz-*

ského filmového teoretika Jacquese Aumonta (1942). V originále jeho *L'image* vyšel teprve v roce 2003; s tak rychlými překlady vědeckých prací se v českém prostředí často nesetkáváme.

Aumont se v pěti kapitolách věnuje podle něj pěti hlavním otázkám a okruhům vizuálních obrazů: zabývá se první úrovní toho, proč o něčem jako obraz vůbec můžeme mluvit – viděním. Tato úvodní kapitola předkládá základní poznatky z biologie, fyziky a optiky; je velice technická a na první pohled složitá. V druhé kapitole autor přistupuje k explikaci toho, jak se viděné stává součástí vyšších mentálních úkonů subjektu pozorovatele, jako je porozumění, rozpoznávání či paměť. Od individuálního subjektu přechází Aumont ve třetí kapitole ke komplexu nadindividuálních, tedy sociálních, institucionálních, technických a ideologických faktorů, které vidění a interpretaci obrazů ovlivňují: souhrnně jde o tzv. dispozitiv. Čtvrtá kapitola je věnována tomu, jakým způsobem se obraz vztahuje ke konkrétnímu světu, jakým způsobem jej zobrazuje, jak vyjadřuje významy a jaké role při tom mají kategorie času a pro-

storu. Poslední kapitola se věnuje uměleckým obrazům, jejich účinnosti a hodnotě.

Přestože je *Obraz* a jeho český překlad užitečným manuálem pro kohokoli, kdo se chce orientovat v současné problematice obrazu, je třeba mu několik věcí vytknout: Autor jako by ani nechtěl psát monografii, nýbrž učebnici: při výkladu neustále používá citáty autorů jiných, resumuje, srovnává a hodnotí jejich přístupy, aniž by však závěrem dokázal předložit své teze, kromě takových, které si berou něco z toho a něco jiného z onoho. Učebnici však jeho kniha být nemůže, protože přístupy jiných nepředkládá ve zjednodušeném celku. Také výběr autorů jako by podléhal určitému dogmatismu – jde především o práce ze 70. a 80. let z frankofonní a anglosaské oblasti. Přičemž někteří autoři, jako např. Arnheim nebo Francastel, jsou českému čtenáři známí, jiní již daleko méně. Poslední zajímavé výsledky amerických teoretiků visual studies nejsou brány vůbec v potaz. Přitom např. od W. J. T. Mitchella by se Aumont mohl učit tomu, jak psát práci, která pouze nesyntetizuje, ale přichází s vlastní tezí, kterou v průběhu zajímavě rozvíjí na řadě dílčích témat. Aumont v úvodu proklamuje, že chce překračovat svůj hlavní zájem o filmový obraz k obrazu v obecnosti, ale práce je, především ve čtvrté kapitole, silně na film zaměřená. Další výtky již směřují k českému vydání: Práce totiž operuje s řadou frankofonních a angloamerických pramenů, které v Čechách nejsou dostupné. Knize by proto slušel obsáhlý doslov nebo předmluva z pera nějakého českého odborníka na problematiku obrazů, která by Aumontovu koncepci shrnula a přiblížila by široký kontext, jehož je *Obraz* součástí. Překlada Ladislava Šerého se dá asi vytknout málo, jde ostatně o pedagoga pražské FAMU a překladatele, který se již s pracemi o filmu dvakrát se ctí utkal: poprvé to bylo s antologií textů klasika ranější fáze filmu Jeana Epsteina *Écrits sur le cinéma 1921–1953*, v češtině pojmenovanou *Poetika obrazů* (Herrmann a synové, Praha 1997), podruhé s obsáhlou prací *Le Documentaire un autre Cinéma* Guye Gauthiera, v češtině vyšla jako *Dokumentární film, jiná kinematografie* (AMU, Praha 2004).

Jaroslav Balvín ml.

Jacques Aumont, Obraz. AMU, Praha 2005. Přeložil Ladislav Šerý.

V listopadu loňského roku uplynulo čtyřicet let od založení jednoho z fenoménů českého divadla – pražského Divadla

Za branou. Současné však také deset let od jeho opětovného zániku v polovině 90. let. Článek původně určený

k tomuto dvojímu výročí nakonec pro nezáměr periodik před rokem publikován nebyl.

Opožděná zpráva

Režisér Otomar Krejča a dramaturg Karel Kraus navázali v roce 1965 v nově vzniklém divadle, jehož sídlem se stal podzemní sál paláce Adria na nároží Národní třídy a Jungmannovy ulice, na způsob práce formující se již za jejich působení v Národním divadle. Divadlo-dílna, jak je zakladatelé nazvali, sdružovalo tvůrce blízkého uměleckého názoru a svým malým prostorem lépe vyhovovalo požadavkům na návaznost po nuceném odchodu z první scény. Spoluzakladateli DZB se stali dramatik Josef Topol a herci Marie Tomášová a Jan Tříska. Do postupně zformovaného souboru patřili jak herci z různých divadel, tak i absolventi hereckých škol (L. Boháč, R. Jelínek, B. Procházka, M. Riehs, V. Kubánková, V. Matějček, O. Krejča ml., M. Nedbal, M. Dvorská, V. Chramostová, L. Šafránková, J. Klem, M. Masopust, B. Dolejšová, H. Patejřiková ad.), v některých případech šlo o externí spolupráci (L. Doostalová, R. Lukavský, V. Menšík aj.).

Krejčovým inscenacím téměř pravidelně asistovala režisérka Helena Glancová, uvedla zde i svou samostatnou režii (Shakespeareova Marná lásky snaha); Josef Topol působil zejména jako dramatik a překladatel, režíroval své dvě hry (Slavík k večeři, Dvě noci s dívkou) a Klicperova Ptáčníka; překládání se věnoval také K. Kraus. Divadlo zvalo ke svým inscenacím rovněž významné výtvarníky, scénografy a hudebníky (L. Fára, J. Koblasa, J. Šíma, J. Konečná, J. Skalický, J. Svoboda, P. Hapka, J. Klusák aj.).

Těžiště tvorby, jež vznikala v nezbytné atmosféře shodných uměleckých názorů, spočívalo v důrazu na divadlo dramatu a jeho tvůrčí a mravní posláním, v pojetí dramatu jako básnického díla a precizním odkrytí jeho významových struktur a estetických hodnot. Smysl díla byl divákovi odkrýván v citlivé a vnímavé jevištní konkretizaci, naplněné vnitřním dramatismem i lyrickým nábojem. Základem takového výsledku byla promyšlená dramaturgická příprava, jíž se divadlo vyhýbalo povrchní aktualizaci. Na první pohled až roztržitě působící tematický, žánrový a stylový rozsah repertoáru (Čechovovy a Topolovy hry, Ghelderodovy Maškary z Ostende, Nestroyova fraška Provaz o jednom konci, Schnitzlerův Zelený papoušek, Giraudouxovo Intermezzo, Mussetův Lorenzaccio, Oidipova Antigona) sjednocovalo zaměření k existenciální problematice lidského života. Představení mnohovrstevnatého obrazu světa kladlo vysoké nároky na kvalitu herecké tvorby a kultivaci výrazu. Hluboce zvnitřnělé, plasticky dynamické herectví, kombinující nuancovaný projev s přiznanou divadelností se neustále dotvářelo s jednotlivými reprízami, jejichž vysoký počet umožňoval souboru dokonale přípravu každé nové inscenace.

Soustředěnost a odpovědnost tvůrců přilákala už v počátcích stejně naladěné publikum. Jeho podpora, obrovský zahradniční ohlas a světové uznání ani následné protesty evropských divadelníků však nezabránily likvidaci souboru, který se stal ne-

pohodlným tzv. normalizační politice. V roce 1969 přešlo DZB pod ministerstvo kultury, v roce 1971 odstoupil O. Krejča z funkce ředitele, aby se pokusil zabránit zrušení divadla. Po celou dobu své existence se DZB dělilo v Adrii o hrací dny s Laternou magikou, přes opakované žádosti o přidělení jiného prostoru fungovalo trvale v situaci provozního provizoria; k těmto problémům se později přidružily mj. útoky médií, obvinění z komercializace (!) českého divadla i vnitřní personální nedorozumění. Soubor bojoval o své místo ještě větším soustředěním k práci až do června 1972, kdy byl ministrem vydán příkaz k zastavení činnosti divadla, a to na prvním místě právě pod záminkou havarijního stavu stropu a protipožárního zajištění sálu.

Když v květnu 1990 O. Krejča spolu s K. Krausem znovuzakládají Divadlo Za branou, doplněné v názvu římskou dvojkou, vracejí se do nezměněných prostorových podmínek, nadále se budou o sál dělit – tentokrát z ekonomických důvodů – s jinými organizacemi, celková rekonstrukce paláce Adria bude provedena až po zániku divadla v roce 1995.

Kolem jádra z původního souboru (M. Tomášová, B. Dolejšová, M. Dvorská, V. Kubánková, H. Patejřiková, O. Krejča ml., V. Matějček, B. Procházka, M. Riehs, H. Glancová) se znovu postupně soustřeďují další členové (herci J. Franková, M. Horáčková, J. Hartl, J. Bábek, P. Křiváček, A. Okuněv, L. Olšovský, K. Vlček, R. Hlaváčková, E.

Nezájem a mlčení – ať už z jakýchkoliv důvodů – jsou ostatně jedny z věrných průvodců Divadla Za branou i dlouho po skončení jeho existence. Berme tedy tuto o rok opožděnou zprávu třeba jako aktualitu k letošnímu listopadovému jubileu jednoho ze zakladatelů divadla Otomara Krejčí...

k výročí Za branou

Hodinová, K. Petrová aj., režiséři J. Korčák a V. Vencel, dramaturg M. Doležal). Tvůrci se stejnou vytrvalostí a nasazením pokračují v práci započaté v 60. letech. Opět s důrazem na smysl dramatického díla, lidský příběh, na odpovědnost za vznikající tvar, s vírou v člověka pojímaného v jeho integritě a v původní podstatu divadla, se snahou o obnovu herecké práce a důstojného přístupu k ní, s požadavky na divákovu pozornost, vnímavost, otevřenost komplikovanějším myšlenkovým světům, kultivovanost. Tedy cestou vzácnou a výjimečnou, jež se pokoušela vyvážit tendence současné divadelní tvorby bující ve jménu zábavnosti, hravosti a nezájmu až útočnosti vůči dramatickému autorovi.

Zakladatelé DZB II označovali od počátku své počínání za riskantní podnik a vstupovali do něj jak s přesvědčením o jeho nutnosti a potřebnosti, tak i s nejistotou, zda najdou spřízněné obecenstvo. Větším nepřítelem než návštěvnická krize na začátku 90. let se však stala povrchní hodnocení médií a sdělovacích prostředků, které přijaly první inscenace souboru značně rezervovaně (Čechovův Višňový sad, Beckettovo Čekání na Godota, Nestroyův Provaz o jednom konci) a ve znamení tendence pojímat obnovené divadlo apriorně jako relikvii dob minulých. Výraznější ohlas vzbudily Bernanosovy Dialogy karmelitek (režie H. Glancová) a poté představení Hofmannsthalova Nemožného člověka a Pirandellových Obrů z hor, jejichž uměleckým podobenstvím vyvrcholila dramaturgická linie divadla. Ačkoliv každý in-

scenovaný titul obsahoval zjevnou vazbu k současnosti, rozcházela se tvorba DZB II s dobovým vkusem i měřítky a přesvědčivým převažující části odborné veřejnosti. Na divadlo ustavené jako příspěvková organizace ministerstva kultury začaly doléhat i problémy spojené s připravovaným zákonem o transformaci v souvislosti s politikou odstátňování kulturních institucí. Za nepříznivé ekonomicko-organizační situace klade ministerstvo divadlu nesplnitelné podmínky, obsahující tlak na změnu způsobu práce, a redukuje celou problematiku na kulturně-politické stanovisko bez zájmu na diskusi o uměleckém programu.

Ani v 90. letech se tedy O. Krejčovi nepodařilo navázat dialog s veřejnými činiteli a po dalších průtazích ukončuje zřizovatel k 31. 12. 1994 činnost DZB II, opět za nespokojených projevů zahraničních scén, jejichž hodnocení tvorby obnoveného souboru se značně lišilo od toho domácího. 1. 1. 1995 je ustaveno Sdružení pro DZB III. Občanské sdružení znovu bojuje o existenci téměř celý rok, uvede ještě Grillparzerovu Židovku z Toleda (režie H. Glancová), premiérou a zároveň derniérou Goldoniho Letního bytu (režie V. Vencel) 16. 11. 1995 definitivně ukončuje svou činnost, protože není schopné dodržet podmínky grantu ministerstva kultury.

Je víc než pravděpodobné, že při druhém zániku Divadla Za branou nebyly v první řadě příčinou ekonomické důvody, ale znovu především duchovní a tvarová nároč-

nost jeho směřování a precizní tvůrčí práce, z druhé strany podle většiny hodnotitelů „neatraktivní“ dramaturgie, v jejímž středu stojí „pouze“ člověk ve své celistvosti. Pomineme-li smutný fakt, že české divadlo nabídlo O. Krejčovi během uplynulých deseti let jen dvě režijní příležitosti (Goethův Faust, premiéra 1997, Bernhardův Portrét umělce jako starého muže, premiéra 2001 – obojí v pražském Stavovském divadle), je možné uvést alespoň některé z mála pozitivních skutečností, nezbytně zahrnujících trpělivě soustavnou práci K. Krause. Ačkoliv někteří herci původního i obnoveného DZB ze svého přístupu k herectví postupem času slevili, najdou se roztroušení po různých angažmá i ti, kteří Krejčovu školu nezapřou. Výjimečné mostecké inscenace V. Vencela zůstávají kritikou bohužel téměř nepovšimnuty; H. Glancová vedle jiných režii úspěšně působila na pražské Vyšší odborné škole herecké, kde často spolupracovala s ročníkem studentů E. Hodinové a J. Hartla...

V předchozích řádcích pouze stručně připomenutá etapa českého divadla a její neméně důležité pokračování v 90. letech stále čekají přinejmenším na své zásadní zhodnocení.

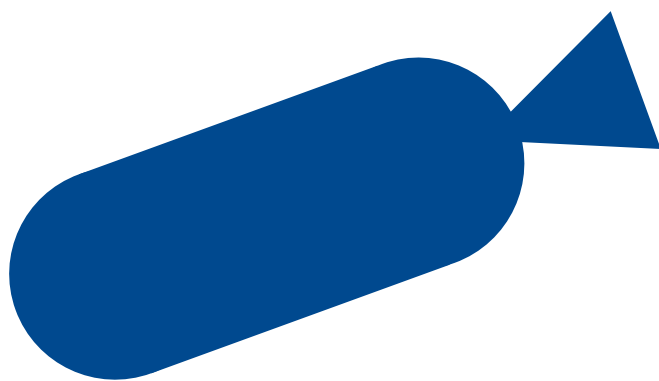
Nikola Richtrová

(s použitím hesla Divadlo Za branou E. Šorrové, in: Česká divadla, Divadelní ústav, Praha 2000, a publikace Opožděná zpráva o likvidaci divadla, příloha Divadelní revue 4/2001)

Kupte si

nebo

Pane, vraťte mi těch devadesát tisíc, co mi dlužíte, nebo vás zabiju!“ důrazně žádal mladý muž podsadité postavy vysokého pána středního věku, kterým cloumal u automatu na kávu. Vysoký pán se zrovinka pokoušel dodat jednou rukou čerstvou náplň do přístroje, druhou rukou jemně odstrkoval mladého muže, chlácholivě mu odpovídal a dobromyslně domlouval, asi jako psychiatr choromyslnému před záchvatem amoku. Scénka se odehrála ve vestibulu metra stanice Palmovka, když jsem tam tudy šel jako obvykle ráno do práce. Jestli byl agre-

sor zfetovaný nebo po opici a nevěděl, co mluví, nebo byl při smyslech a v právu, a jak tento výstup skončil, to bohužel nevím. Toho mladého muže tam ale vídám každé ráno, neboť právě na tom místě prodává Nový prostor, přičemž se snaží nalákat kupce originálními hláškami, třeba jako: „Zítřka budu mít narozeniny, tak si ode mě kupte Nový prostor a uděláte mi tím radost!“ nebo „Dneska mám narozeniny, tak si ode mě kupte Nový prostor a uděláte mi tím radost!“ anebo „Včera jsem měl narozeniny, tak si ode mě kupte Nový prostor a uděláte mi tím radost!“ a tak podobně.

Nemám nic proti tomu dělat někomu radost, záleží ovšem na tom komu, jak a proč. Ale nejsem nelida. Nový prostor jsem si v dřívějších dobách občas koupil, a mimo jiné tam bývaly celkem zajímavé

zprávy z kultury. Zdá se mi však, že v posledních asi pěti letech úroveň časopisu prudce klesla. Nicméně ještě letos jednoho lednového večera, když jsem se vracel domů, byl jsem ochoten zakoupit ve stanici metra I. P. Pavlova jeden kus tohoto čtiva od malého muže snědé pleti, který mi ho žebravě vnucoval. I zželelo se mi ho, dal jsem mu třicet korun, a natáhl ruku pro své zboží. Nato se cikánek začal omlouvat, že má už jen poslední kousek a rád by dnes ještě něco vydělal, protože musí živit velkou rodinu, a tak prý se mám pro svůj výstisk Nového prostoru stavět některý jiný večer, v tuto dobu že bývá na Pavláku pravidelně. A po této mazané řeči mi zmizel z dohledu. Byl jsem tak konsternovaný, že jsem se nezmohl ani na slovo, jen jsem nechápavě kroutil hlavou a nakonec jsem se musel zasmát sám sobě, jak jsem tomu svéráznému kamelotovi pěkně naletěl. Nedávno jsem měl tu čest potkat ho znovu v metru na Florenci. Když za mnou přišel kvůli prodeji časopisu, připomněl jsem mu naši společnou příhodu z minula. Byl velmi překvapen a tvrdil, že si ho s někým pletu,

dostanete přes hubu!

on prý by se takhle nikdy nezachoval. Takových cikánků s knírkem, vysokých půl druhého metru, kteří prodávají Nový prostor se tedy v podzemní dráze musí vyskytovat zřejmě na tučet, jinak bych se nemohl takto nehorázně splést. Rozumí se ale, že z koupě časopisu tentokrát nebylo nic.

Také na Pražského povstání v metru vídávám jednoho kamelota Nového prostoru. Vyšší zarostlý čtyřicátník bývá už od rána lehce podroušen, občas i mnohem více. Minulý týden jsem ho cestou z práce zahlédl v rozhovoru s jednou starší paní, jež je patrně také příslušnicí nižší sociální vrstvy. Asi jí zrovna odpovídal na jakýsi nepatřičně zvědavý dotaz a jeho opilý hlas nebylo možné neslyšet. „Já tady prodávám Novej prostor, rozumíš mi, ty píííííčo!!!“ neslo se vestibulem metra a myslím, že mu kromě tázající rozuměli naprosto všichni pasažéři, kteří se právě nacházeli kolem. Paní zachovala kamennou tvář a dál už jsem tuto lidskou tragikomedii nesledoval. Jen mě tak napadlo, kde všude asi dělá redakce Nového prostoru nábor kamelotů. Nejspíš v protialkoholních léčebnách či v sanatoriích pro duševně choré na toxikologii. A jak to tak vypadá, vybírá si hlavně těžké nebo nevléčitelné případy.

Chápu, že resocializace jedince, který se dostal do pozice bezdomovce, ať už vlastní vinou či nepříznivým osudem, je potřebná a také záslužná. Chápu, že kameloti Nového prostoru jsou na výdělku z je-

ho prodeje závislí. Na druhou stranu by zase oni sami měli pochopit, že společnost jim tímto způsobem dává šanci začít znovu, a podle toho by se měli snažit k potenciálním kupujícím chovat. Jejich způsob prodeje se ale bohužel často podobá spíše žebrání a jako vůbec nejhorším jeví se mi slovní citové vydírání, které běžně používají. Všechny ty historky o početné a hladové rodině, o bezpráví spáchaném na jejich neposkrvněné osobě, o nevléčitelné nemoci a jiné vymyšlenosti člověka spíše znechutí a odradí, než aby si díky nim časopis koupil. Hrubý či vulgární ke mně osobně zatím žádný kamelot nebyl. To bych pak asi musel zareagovat stejně jako nedávno na jednoho halamu z holešovickeho nádraží, ba možná ještě hůře.

Vracel jsem se z práce nesa v pravé ruce průsvitný igelitový pytlík s dvaceti deka tlačenky a několika kousky pečiva. Přímo proti mně kráčel nějaký bezdomovec, který už měl ten den dost vypito. Svou vizáží mi tak trochu připomínal řeznického psa. Když byl už téměř u mě, nečekaně natáhl ruku po mé večeri a drze vykřikl „Dej mi něco k jídlu!“ Duchapřítomně jsem ucukl rukou a pudově jsem na něj zařval „Hovno ti dam, zmrde!“ a pokračoval jsem dál v chůzi. Kdybych měl u sebe v ten okamžik střelnou zbraň, je nanejvýš pravděpodobné, že už by tento bezdomovec mezi námi nebyl. Jestli mi však toto individuum znovu zkříží cestu, tentokrát s Novým prostorem v rukou jako kamelot, a pokusí se mi jej prodat větou typu „Kup si Novej prostor, nebo ti dám přes hubu!“, pak budu nucen se ozbrojit, a až ho potkám příště, rozzlobím se a budu zlý. A to tak, že velmi.

Viki Shock

Minulý týden jsem ho cestou z práce zahlédl v rozhovoru s jednou starší paní, jež je patrně také příslušnicí nižší sociální vrstvy. Asi jí zrovna odpovídal na jakýsi nepatřičně zvědavý dotaz a jeho opilý hlas nebylo možné neslyšet. „Já tady prodávám Novej prostor, rozumíš mi, ty píííííčo!!!“ neslo se vestibulem metra a myslím, že mu kromě tázající rozuměli naprosto všichni pasažéři, kteří se právě nacházeli kolem.

Kanály

(7)

Botanika není jedinou
oblastí přírody, kde
najdeme zlatý řez
a Fibonacciho čísla.
Tyto vztahy můžeme
pozorovat u různých
jevů a v celé škále
velikostí, od
mikroskopických částic
(7) až po gigantické
galaxie. Velmi často při
tom na sebe berou
podobu skvostné
spirály.

V Dobré adrese jsme přesvědčeni, že umění mění svou formu. Protože prakticky každý už dnes píše, maluje nebo na něco hraje, stal se skutečným uměním talent vybírat. Velkým dílem dneška je koláž. Jednu takovou, aktuální a pocházející z výhradně veřejných zpravodajských zdrojů, pro vás máme znovu i dnes...

Citáty z internetových médií nejsou redigovány, jen občas kráceny. Závorka označuje zkráceně zdroj (např. je-li zdroj ve tvaru www.aktualne.cz, píšeme jen *aktualne*, číslo za zdrojem pak znamená den v měsíci, kdy byl citát uveřejněn).

*Z*ačíná život po padesátce? (...) Převa-
ha vdov... (zena.cz, 2.) Vznik nové
divočiny závisí na tom, co přesně za
ni budeme považovat. V jistém ohledu by se
dalo říct, že nová divočina vzniká také v na-
ších myslích, našim rozlišováním na obvyklé
a neobvyklé – obyvatel mexických slumů by
evropskou „novou divočinu“ možná považo-
val za upravený park. (scienceworld, 2.) ADSL
překonal vytáčený internet. (ihned, 4.) Před
rokem se stala královnou závodní dráhy
a idolem mnoha Íránek, když porazila všech-
ny své mužské soupeře v automobilovém ral-
lye... v zemi, kde vládnu muži... Její karié-
ru... zabrzdil zákaz závodění. (lidovky, 6.)
Kurzweil: stvořil integrál, stal se Českou hla-
vou. (ihned, 6.) ...při odletu... na letišti ve
Stanstedu... nám tři hodiny na všechny kon-
troly tak tak postačovaly. Většinu omezení by
přitom člověk v nervózní mezinárodní atmo-
sféře dokázal pochopit, kdyby dávala smysl...
Naše frustrace dosáhla vrcholu, když jsme by-
li zbaveni tří kusů vegetariánských pomazá-

nek... v originálním balení, zatímco před ná-
mi byl na palubu letadla bez námitek vpuštěn
chlapík s notebookem... značky Dell, které ta-
to společnost nedávno stahovala kvůli nebez-
pečí samovolného vznícení baterií. (lupa, 6.)
Evropská komise se zlobí, že v jednáních
o zrušení víz pro všechny občany EU není vi-
dět žádný posun. Pohrozila možným zavede-
ním víz pro americké diplomaty. Podle od-
borníků, to ale v nejbližší době nehrozí. (ih-
ned, 6.) Koho má jmenovat Klaus premié-
rem? Volejte na 233 383 511. (ihned, 6.) Jinak
řečeno, zlatý řez má ze všech iracionálních čí-
sel nejdále k tomu, aby se dal vyjádřit jako
běžný zlomek... Botanika není jedinou oblas-
tí přírody, kde najdeme zlatý řez a Fibonacci-
ho čísla. Tyto vztahy můžeme pozorovat
u různých jevů a v celé škále velikostí, od
mikroskopických částic až po gigantické ga-
laxie. Velmi často při tom na sebe berou po-
dobu skvostné spirály. (scienceworld, 9.)
Glucksmanna naopak štvou Evropané: „Proč
si neuvědomují, v jak nebezpečném světě ži-
jeme!“ říká. (aktualne, 10.) Počet vysokoško-
laček financujících svá studia placeným se-
xem stále roste. (novinky, 10.) V jihovýchod-
ním Španělsku, v místě kde před 40 lety ztra-
til americký vojenský bombardér při nehodě
tři vodíkové pumy, se nyní objevili radioak-
tivní šneci. (ihned, 11.) Vědci vyrábějí robo-
tickou mouchu... Nelétavý prototyp je již
k dispozici, létající moucha by pak měla být
hotova do deseti let. (kyberpunk.org, 11.)
V německém Deggendorfu byla... vyrobena
obří vakuová komora, kterou však do 300
km vzdáleného Karlsruhe nelze dopravit ani
po silnici, ani vnitrostátním vodním kanálem
mezi Dunajem a Rýnem. Komora, která váží

RSS aneb Čtení mezi řádky

(29 dnů z října 2006)

(7)

200 tun, má průměr 10 metrů a je dlouhá 23 metrů, a proto nastoupila 9000 km dlouhou objíždku přes Černé moře... (scienceworld, 13.) Vůbec první půjčka, kterou Junus poskytl z vlastní kapsy, byla ve výši sedmadvaceti dolarů. Podělilo se o ně celkem 42 lidí včetně jedné ženy, která díky ní vyrobila nábytek z bambusu a z jeho prodeje pomohla své rodině. (aktualne, 13.) „Když konzervátor přivezl Monu Lisu na vozíku zadní stranou navenek, přepadla mě euforie. ...budeme pracovat s nejslavnějším obrazem na světě!“ V kanadské Národní výzkumné radě vyvinuli speciálně pro tento případ přenosnou verzi trojrozměrného barevného skeneru. Předem ho pro jistotu otestovali na několika Renoirových obrazech. (ihned, 13.) Snažíme se dosáhnout výpočetního procesu coby suroviny, která může být lita, stříkána nebo rozbalena, která se může používat tam, kde ji chcete a v jakém množství ji potřebujete. (scienceworld, 13.) Budou solární články o vysoké účinnosti... Objev, o kterém nyní referujeme, je ohromný krok vpřed. (osel, 14.) Na 22.000 lidí muselo být... evakuováno... ve... městě Hannoveru, když odborníci zneškodňovali tři nevybuchlé letecké bomby z druhé světové války. Akce byla předem naplánována a obyvatelé přilehlých domů včas informováni; evakuace byla z praktických důvodů stanovena na neděli. (ihned, 14.) Osmiválec ještě není a Q7 už na něj má tuning. (novinky, 17.) Asistenční pes zachránil svou tělesně postiženou majitelku z hořícího domu. Poté, co vyvlekl ženu ven, vběhl zpátky, aby zachránil i kočku, která požár zavinila. Obě zvířata se už bohužel nestačila z domu dostat. (idnes, 17.) A pokud ze situace neexistuje východis-

ko, pak rovněž nemá význam dělat si s tím starosti, protože s tím stejně nic nezmůžete. (aktualne, 18.) Snahy marockého státu a firm o obnovení tabákového průmyslu narazily. Na nejlepších polích roste marihuana. (aktualne, 19.) Tým Jacka Liptona z University of Cincinnati přichází s novými výsledky dlouhodobého studia účinků extáze na mozky potkanů. Již dříve si povšimli, že když jsou embrya potkanů ještě v děloze na extázovém tripu, nejen že nezemřou ve strašných bolestech, ale ještě ke všemu jim lépe rostou dopaminové neurony v mozku. Svá předběžná pozorování nakonec potvrdili v experimentu, v němž vystavili působení extáze embryonální mozkové buňky potkanů pěstované v kultuře. Ať dělali, co dělali, extáze zvyšovala přežívání dopaminových neuronů. (osel, 20.) Sníme o dvou věcech zároveň – o svobodě a o lásce. To je ambivalentní, protože láska znamená závazek... (lidovky, 21.) Na zlomek vteřiny se americkým a ruským vědcům podařilo připravit 118. prvek periodické tabulky – ununoctium (Uuo). (osel, 22.) Mobily ohrožují plodnost mužů. (novinky, 25.) Vyhodnocení fotografií jasně ukázalo, že ženy v půlce cyklu více dbají na svůj vzhled a odhalují více holé kůže. (osel, 25.) V policejní síti uvízl pětáctýřicetiletý násilník... za poslední rok a půl napadl tři ženy různého stáří. Všechny osahával, jednu dokonce okradl. (idnes, 29.)

Vybral
Jakub Tayari

(7)

Na 22.000 lidí muselo
být... evakuováno... ve...
městě Hannoveru, když
odborníci
zneškodňovali tři
nevybuchlé letecké
bomby z druhé světové
války. Akce byla předem
naplánována
a obyvatelé přilehlých
domů včas informováni;
evakuace byla
z praktických důvodů
stanovena na neděli.

(7)

Téma a variace

Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz.

I.

Když Řehoř jednou probudil ze snů, se proměnil v nestvůrný. Samsa ráno nepokojných shledal v posteli jakýsi hmyz. Když se Samsa probudil, shledal, že se proměnil v hmyz. Když shledal v posteli hmyz. Když hmyz.

II.

Když se jakýsi nestvůrný hmyz jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v Řehoře Samsu. Když se nepokojný sen jednou ráno probudil z Řehoře Samsy, shledal, že se v jakémisi nestvůrném hmyzu proměnil v postel. Když se postel jednou ráno probudila z nestvůrného hmyzu, shledala, že se Řehoř Samsa proměnil v jakýsi nepokojný sen.

III.

Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi višňový sad, o který pečují tři sestry a strýček Váňa. Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v Lennieho Smalla, a zardousil malého hebkého králíčka. Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v Acanthocinus aedili. Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v Mendělejevovu periodickou tabulku prvků. Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal,

že se v posteli proměnil v nezletilý pruhovaný žebřík.

IV.

Když se Řehoř Samsa jednou večer probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz. Když se Řehoř Samsa jednou po obědě probudil

z pokojného kómatu, shledal, že se na operačním stole proměnil v tři sestry, které operuje doktor Čechov. Když se Řehoř Samsa jednou v 16:15 probudil z nepokojného deliria, shledal, že se pod stolem proměnil v Beatles.

V.

Když se praotec Čech jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se na Řípu proměnil v nezletilý pruhovaný žebřík. Když se Lennie Small jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v malého hebkého králíčka, a zardousil se. Když se Beatles jednou ráno probudili z Mendělejevovy periodické tabulky prvků, zjistili, že se proměnili v Elán. Když se brouk Pytlík jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se ve višňovém sadu proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz, a ani ho to moc nepřekvapilo.

VI.

Byl jednou král a ten měl tři syny. Když se král jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se jeho synové v posteli proměnili v jakýsi nestvůrný hmyz. Tak se natřel repelentem, umlátí je plácačkou na mouchy a šel s doktorem Čechovem poslouchat Elán.

VII.

Než Josef Volejník dvakrát odpoledne upadl v poklidný spánek, nevšiml si, že zůstal jistým překrásným turem.

Epilog

Jednou ráno Řehoř Samsa neshledal vůbec nic, protože se už z nepokojných snů neprobudil.

Honzy Hanzla

Sex!

Vraždy!

Plyšáci!

Podobrazník...

Prodloužení

**Lidská duše
netouží
po znechucení**

**rozhovor
s abstraktním intarzistou
Janem Maříkem**

Jan Mařík (nar. 1952) tvoří unikátní žánr výtvarného umění – abstraktní meditativní intarzii. Nejmladší z pěti dětí truhláře absolvoval gymnázium a dřevařskou průmyslovku. K volné abstraktní tvorbě došel až po své padesátce. Mnohokrát vystavoval doma a dvakrát i v zemi svého srdce – v Itálii – a jeho obrazy jsou zastoupeny ve soukromých sbírkách v USA, Austrálii, Francii, Německu a Rakousku. V příštím roce se plánují jeho výstavy v Praze, Ostravě, Prachaticích a Lanškrouně.

Ptal jsem se jednoho výtvarného teoretika, a ten mi potvrdil, že neví o druhém abstraktním intarzistovi...

Vím, že na světě existují i jiní abstraktní intarzisti, ale ti pracují skoro bezvýhradně s geometrickými obrazci a ornamenty. To, že jsem svým způsobem jedinečný, je dobré, protože to pomáhá tvorbě. Nemám žádný vzor a nemusím se bát, že budu něco kopírovat. A taky mám díky tomu velice otevřený prostor: kdyby nás bylo deset, každý si obsadí své pole a mně nechají jen ten můj proužek, ale takhle jsem svobodný, a můžu jít do všech stran.

Jaký máš jako abstraktní intarzista vztah k té abstrakci, která dnes doputovává „do každé rodiny“?

Z větší části jde o sterilní věc. Myslím si, že je to tím, že dnešní doba je příliš strohá

a technická a nepřeje duchovnu. Dokonce bych použil výraz, že ho neuznává. Pro toho, kdo chce do obrazu dostat něco „duchovního“, je o to obtížnější se uživit. Ale člověk dneška potřebuje víc než kdy jindy stravu pro duši. Ve středověku, který se dnes obecně považuje za temný, mělo umění za cíl povznášet k cestě dopředu a nahoru. Umělecké dílo, které jsem nedávno viděl – tři pneumatiky přestříkané bílou barvou – podle mě hovoří o prázdnu v duši dnešního člověka a zároveň o tvůrčím prázdnu v duši umělce, které způsobuje všeobecná otupělost současnosti. Například tady v restauraci naše podvědomí neustále nahlodává všudypřítomná kulisa tak zvané populární hudby. Anebo: dřív lidé velice dobře vnímali, na co mají chuť, co mají jíst a pít, aby udržovali své tělo v rovnováze a preventivně tak ničili potenciální nemoci

přítomné v těle. Máme kolem sebe stejné množství prostých a nádherných podnětů jako naši předkové, ale jsme pokrytí stresem, spěchem, tlakem doby na člověka a na všechny jeho smysly, a to se projevuje i v umění.

Většina dnešních umělců má pocit, že co do formy i obsahu je všechno vyčerpáno a svou tvorbou reflektují znechucení z doby. Ale lidská duše (na rozdíl od lidské mysli) netouží po znechucení. Touží po pohodě, po uklidnění ze stresu. Mým programem je proto jít cíleně proti době, nastartované zvnějšňující vědecko-technickou a průmyslovou revolucí, která ubíjí smysly. Chtěl bych, aby se lidem smysly znovu otevřely, protože miluju rozmanitost – i tady v té polévce. Jím pomalu a vykecávám se, protože ji chci prožít horkou, teplou i studenou, a až si pak dám kafe, vychutnat si ho také tak.

ÚPISKY Z NÁVŠTĚVNÍ KNIHY

PRO NÁDHERU VAŠÍ TVORBY JEŠTĚ NEBYLA
NALEZENA SLOVA.

CESTOU DO VAŠÍ DUŠE JSEM OBJEVIL TV SOUV.
JE TO ÚŽASNÉ. Z VAŠICH OBRAZŮ PROMLOVÁ
NEJEN SRDCE, ALE I DUŠE A LÁSKA, S KTEROU TVOŘÍTE
KDYŽ SE SPOJÍ LIDSKÁ TVOŘIVOST S FANTAZIÍ
PŘÍRODY, JE TO JAKO OSLOVENÍ OD BOHA.

PŘÍJEMNÉ, HŘEJIVÉ A SLUNEČNÍ.
JEDNÍM SLOVEM NÁDHERA.

JE TO ÚŽASNÉ. PLNÉ NÁPADŮ, FANTAZIE A TAJEMSTVÍ.
PROCHÁZKA HLUBINAMI VAŠÍ DUŠE
BYLA NÁDHERNÝM ZAŽITKEM.

VELICE PŮSOBIVÉ. JEŠTĚ JSEM SE NESETKAL
V OBLASTI INTARZIE S TAK SILNÝM A EMOTIVNÍM
VÝRAZEM.

VE VAŠICH OBRAZECH JSEM OBJEVIL DALŠÍ
NOVOU DIMENZI.

STOJÍM V NĚMÉM ÚŽASU NAD TVŮRČÍ INVENČÍ
A PRECIZNÍM ZPRACOVÁNÍM.

„JSME ŠÍLENÁ TŘÍDA, PLNÁ PRŮŠVIHŮ A TAK,
ALE TADY JSME SI PŘIPADALI MALÝ PÁNÍ. MOC HEZEY.“
ZAVIDÍM AUTOROVÍ FANTAZII A TRPĚLIVOST.

KAŽDÝ, KDO SE SETKAL S VAŠIMI OBRAZY, TED BUDE
VIDĚT KOLEM SEBE VÍCE KRAŠY.

A tutéž možnost chci dát divákům svými
obrazy.

Jak?

Moje obrazy mají podle míry otevře-
nosti diváka tři základní roviny. Když k nim
přijdeš, to první, co na tebe začne působit,
je krása dřeva. Jde o kořenice především
z Jižní Ameriky. Je to nádhera, která se ne-
dá vyjádřit jinak než citátem z Bible. Tam je
napsáno, že i polní lilie je tak nádherně oša-
cená, jak nebyl ani král Šalamoun v celé své
slávě. Když se ten plevelný strom, který vy-
padá úplně obyčejně a navíc je nemocný,
rozřeže, vyvstane z něj nádhera života.
Všechno to utrpení, které prožil v boji o ži-
vot, tam je a křičí. Tím se do obrazu dostá-
vá drama. Druhá rovina je kompozice obra-
zu. Myšlenka se (u těch, kteří jsou připrave-
ni se dívat a cítit) většinou začíná rozkrývat
až při třetím průchodu výstavou.

Proč ses stal umělcem tvořícím právě intarzie?

Nejde dělat umění s tím, že se rozhod-
nu, že ho budu dělat, aniž bych to uměl.
U starých uměleckých škol to většinou bylo
tak, že umělec, který byl skutečná osob-
nost, měl školu žáků, kteří mu pomáhali
tvořit, a tím se učili. Ten, kdo z nich byl prů-
měrný, zůstal v té manufaktuře, a jen ten,
kdo byl dobrý, se dostal na životní křižovat-
ku, kde mu bylo nabídnuto, aby se vydal
svou cestou a začal tvořit jinak, podle sebe.
Teprve pak byl umělcem. Já jsem šel podob-
nou cestou, i když větší část z ní jsem prošel
sám. Dostal jsem jen od tatínka, který byl
truhlářem, do vínku vztah ke dřevu, který
jsem si rozšířil na dřevařské průmyslovce.
Ale intarzii mě žádný mistr neučil. První in-
tarzii zobrazující konkrétní motiv (ty se dě-
lají většinou na objednávku) jsem vytvořil
v sedmnácti letech a až do padesáti jsem se
učil řemeslo. Pak už jsem se dostal do situa-
ce, že když jsem poslal nějaké intarzie do
Německa, mysleli si, že jsou dělané lase-
rem, což byl problém, protože ruční práce

Když se ten plevelný strom, který
vypadá úplně obyčejně a navíc je
nemocný, rozřeže, vyvstane z něj
nádhera života. Všechno to utrpení,
které prožil v boji o život, tam je a křičí.
Tím se do obrazu dostává drama.
Druhá rovina je kompozice obrazu.

je přirozeně cennější. To mě naučilo, že cesta dokonalosti není cesta umění, a že pokud budu chtít dosáhnout technické neomylnosti, bude to znamenat, že mě svádí nemoc doby: technická dokonalost. Umění ale nepotřebuje technickou dokonalost, umění potřebuje ideu. To teplo, které dnes chybí, se skrývá právě v určité nedokonalosti. Dokonalost je sterilní, zatímco jemná nedokonalost je kompozičním činitelem proteplujícím dílo. Tohle poznání byl důležitý zlom.

Začátky byly zajímavé: ještě ve svém konkrétním období jsem vytvořil obraz podle sebe: byla to poměrně moderní krajinná kompozice, dost dramatická, a nikdo ji nechtěl. Až asi po patnácti letech se objevili Pražáci, kteří se neskutečně nadchli. Krásný obraz, takový, který dlouho hledali, by se moc hodil na jejich chalupu. Tu ale bohužel právě zrekonstruovali a obložili palubkami. A intarzie se na palubky nehodí ani náhodou, což cítili i oni. Hodinu pobřečeli a odjeli. Asi za čtrnáct dní se přišli zeptat, jestli se ten obraz prodal.

Já povídám: „Neprodal, proč by se měl prodat, když se neprodal za patnáct let.“

„Tak to nám spadl kámen ze srdce; my jsme strhli všechno to obložení a znovu jsme to nahodili (vrazili jsme do toho patnáct tisíc), abychom tam ten obraz mohli mít.“

To byl druhý silný impuls, díky němuž jsem pochopil, že obraz se nemusí ihned prodat, ale je důležité, aby byl tak dobrý, že dokáže někomu udělat takovou radost, že kvůli němu na chalupě strhne nové obložení. Že nejdůležitější je, že jde dílo ze mě, že je dělané z radosti a svobody a já se u něj cítím absolutně a dokonale svobodný, nikdo mi nevnučuje, že střed musím mít v tomto místě... Když cítím obraz, nemá mi kdo co diktovat, protože já neukazuji svět, který vidím kolem sebe, ale který vidím v sobě. To jsem dělal do padesáti let a tenkrát jsem si nedovolil obraz ani podepsat, protože tehdy jsem kopíroval boží dílo. Ale když dělám obrazy, které jsou spontánní a na bázi citu, tak ty city jsou moje.

Umění ale nepotřebuje technickou dokonalost, umění potřebuje ideu.

To teplo, které dnes chybí, se skrývá právě v určité nedokonalosti. Dokonalost je sterilní, zatímco jemná nedokonalost je kompozičním činitelem proteplujícím dílo. Tohle poznání byl důležitý zlom.

JE TO ÚŽASNÉ, POHLAZENÍ DUŠE.
CO VŠE SE DA' UDĚLAT ZE DŘEVA
A CO SE DA' VYJADŘIT, JE AŽ K NEVÍŘE.
OPRAVDU NÁDHERA, AŽ TO ČLOVĚKU BERE DECH.
CÍTILA JSEM 2 OBRAZŮ ČASTO HODNĚ MYSTIKY
A DUCHOVNA.
POZNALI JSME, ŽE DŘEVO POSKYTUJE NEKONEČNĚ
MOŽNOSTI.
NEDA' SE ŘÍCT NIC NEŽ: KRA'SA, KRA'SA, KRA'SA...
JSTE TVOŘIVEC, ORIGINAL!
KDO UMI', UMI'. KDO NEUMI', ČUMI'.
MÁM VELICE PŘÍJEMNÝ POCIT Z VAŠICH OBRAZKŮ
MAKOVANÝCH DŘEVEM. JSOU OKOUZLUJÍCÍ!
NÁDHERNÉ! SKORO JSEM OMDLEL!
DĚKUJI ZA VYJADŘENÍ ÚCTY KE KRÁSNÝM STROMŮM
JE TO KRA'SA.
KONEČNĚ JSEM POZNALA PRAVÉ UMĚNÍ.
PAN MAŘÍK JE FAKT KABERNÁK.
KRA'SNÝ ZDROJ DOBRÉ NÁLADY A DOBITÍ BATEREK.

Jak vlastně vznikají tvé obrazy?

Dlouho jsem se bál o tom mluvit, protože jsem si připadal trochu „psychicky narušený“. V těch padesáti letech se mi začaly v hlavě objevovat obrazy. Připadalo mi divné, že jsem schopen vidět kompletní obraz, a to tak, že můžu švenknout jak kamerou na detail, abych se podíval, jak přesně to vypadá v tom rohu. Byl jsem z toho bezradný, protože mi ani nepřipadalo, že bych byl autor. To bylo asi prvních pět obrazů, které

vznikaly tak, že jsem si šel lehnout, najednou se objevil obraz, já jsem vyskočil z postele a šel jsem do dílny si zakreslit schéma. Pak jsem si lehnul a přišel další. Manželka se mi ráno smála a říkala: „A proč sis to ne-nakreslil u postele.“ A já jí řekl: „To proto taky musíš něco udělat! Nejde se nechat líbat múzou a ležet přitom v posteli!“

Rozumím, o čem mluvíš. Tímhle způsobem jsem zaspal několik básní a jednu divadelní hru...

Ano, protože je to křížovatka, na kterou se už nevrátíš. Ale zas přijde jiná křížovatka... Po těch prvních pěti obrazech ten „popisný diktát“ zmizel, dalo mi to svobodu a přicházela už jenom hrubá schémata. Tehdy jsem měl pocit, jako by něco ve mně řeklo: „Jestli chceš, tak teď jsi schopen dělat něco víc, než jen řemeslo. Neuživí tě to, ale naplní tě to. Bude to těžký, ale budeš se cítit svobodnej.“ Musel jsem nad tím přemýšlet. Kde se to vzalo? Do padesáti let jsem to neměl, a teď to mám? Do padesáti let jsem neměl rád abstrakci, a teď tvořím abstraktně? Jak to přijde, že v jednom jediném dni dojde ke zlomu, kdy se změní celé mé chápání a cítění? Je to podobenství o kukle: není moc hezká, nevíš, co z ní bude, ale když se otevře, vyjde ven motýl... Jsem za to moc vděčný, protože je to nepopsatelným způsobem naplňující proces a mám signály, že jeho výstupy jsou naplňující i pro druhé.

Jakým způsobem s tebou jedná múza v současné době?

Jeden malíř, který přišel na mou výstavu, mi řekl: „Nejtěžší je najít pro ten obraz jméno.“ A já říkám: Myslíte? U mě je název první, a pak teprve přijde obraz. Příklad z poslední doby: šel jsem nedávno s dětmi z mateřské školky, kde pracuje moje žena, na výlet, a pak jsme šli na louku opéct si buřtíky. Procítil jsem vůni louky a pak jsem ji udělal jako intarzii. Ale to není univerzální příklad. Jeden obraz vzniká velice lehce, a druhý těžce a klopotně. Je to jako v moto-

ru: je nezbytné mít tam svíčku, zápal, který tě žene, aby ses stal součástí toho obrazu. Mám doma skici obrazů, které vyhasly, protože tam nebyl zápal. Můžu ten odložený obraz udělat, ale bude to studené řemeslo. Ale občas, výjimečně, se stane, že se skici ožíví a obraz začne žít...

Mají tvé obrazy nějakou zvláštnost co do kompozice?

Moje obrazy nemají pozadí a působí na celé ploše, není tam klidové místo. Dcera mi řekla: „Mně vadí, že ty obrazy jsou neklidný. Tam musí člověk pořád pociťovat a přemýšlet.“

Taky se mi stalo, že mi v obraze nehrálo pět centimetrů čtverečních.

Přišla manželka a říká: „Ty, tohle místo není hezký, to tam nesedí.“

Říkám: „To seš dobrá, že to vidíš, a je mi jasné, že tím pádem je to vážný.“

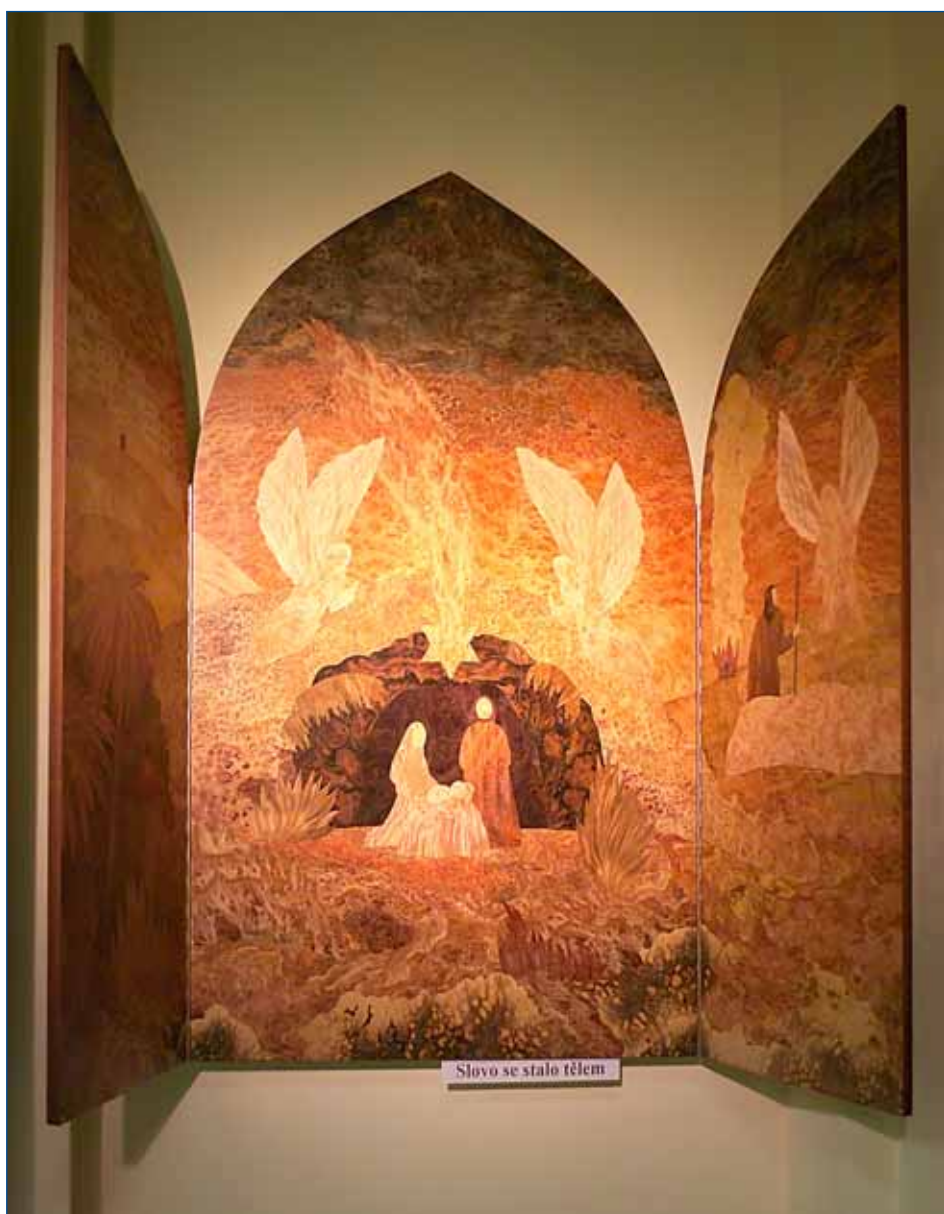
Přišla dcera a říká: „Tohle místo se ti moc nepovedlo.“

Řekl jsem si: „A dopřeci.“

Místo jsem vyhodil, snažil se ho nahradit, doplnit, předělal jsem přes třetinu obrazu. Ale nebylo to nic platné a obraz šel do kamen. Přijde mi, že je to jako chyba v genetické informaci. Nemocné dřevo je krásné, ale nemocná myšlenka je zhoubná. Nelze opravovat rozbitou myšlenku. Když narušíš základní ideu, není to čisté.

A pochopí lidé tu myšlenku?

Někdy pochopí víc než já. Znáám lidi, kteří mají mé obrazy několik let a říkají mi: On se mi vůbec neokoukal a působí na mě jako v prvních dnech. Pořád v něm nacházejí něco nového. Ale to nutně nemusí být výhoda abstrakce, důležité je, jestli jste do toho obrazu dali tolik, aby se za čtrnáct dní neokoukal. To je stejné jako v lásce. Když chci něco dostat, tak tomu musím věřit a musím napřed něco dát, ne být nastaven na to, že dostanu, jak to učí dnešní společnost. A u diváka je to stejné: musí být ochoten dát přinejmenším čas, zastavení se a ur-

čitou otevřenost. Když jsem začínal s abstraktní intarzií, byly to pro mě vlastně první zážitky se svobodným uměním. Začínal jsem se strachem, že tomu, co tvořím, nikdo neporozumí. Byla to přece jen nová forma a obsah, který není v dnešní době typický. Když moje manželka viděla první obrazy, pochopila je bezesbýtku. Dobře, řekl jsem si, žije se mnou celý život, ví, co se ode mne dá čekat. Ale byla to první vlašťovka, že někdo tomu rozumí. Pak jsem se ale sešel s cizí dívkou, která mi ty obrazy přečetla tak, že řekla: „Tohleto jsi myslel tak?“

„Já nevím?!

„Ale já to tam vidím.“

„Máš pravdu, teď si uvědomuju, že jsem o tom při práci přemýšlel.“

Ona si tam dokázala přečíst i věci, které jsem tam dal jenom podvědomě a vědomě je tam našel teprve zpětně. Asi dvakrát se mi pak stalo, že někdo poprvé přišel k neo značenému obrazu a okamžitě řekl jeho jméno. Pokud si vzpomínám, jedním z těch případů jsi byl ty.

Člověk, pokud je otevřený, má třeba jiný vkus, spousta věcí se mu nebude líbit, ale pokud má alespoň trochu uvolněné cítění, poselství pochopí.

A taky ho trochu navádíš: tvé obrazy jsou sice abstraktní, ale občas v nich používáš konkrétní motivy: šlépěje, listy, siluety ptáků. Musím se přiznat, že

mě osobně to trochu ruší a oddaluje od díla...

Mé obrazy nejsou jen pro lidi automaticky zvyklé na abstrakci. Ve středověku byla většina populace ngramotná, a aby lidi porozuměli obrazu, používaly se znaky, které každý pochopil: muž, který držel berlu, byl biskup, ten, který držel chrám, byl architekt. Myslím, že v dnešní době lze tuto techniku použít tak jako kdykoli jindy. Používám také univerzální symboliku barev a směřování, kterou používá naše podvědomí. Doleva a dolů – zlo, šikmo vzhůru – dobro, kolmo vzhůru – úspěch. Tento systém jsem do tvorby nezavedl prvotním intelektuálním kalkulem, jeho zákony jsem přirozeně objevil asi po dvaceti prvních obrazech.

Když chci vyjádřit například prchavost okamžiku, použiju siluetu motýla, který

když zavře křídla, zmizí. Mám obraz, který předkládá vztah muže a ženy – a ono je to všechno v tom dřevě, už když roste v lese. Na muže a ženu jsem použil dva těsně přiléhající řezy z těžé kořene, z nichž jedna je vůči druhé zrcadlově obrácená. Na ženu jsem použil řez s jemnější a na muže s tvrdší strukturou. Z těchto dvou kořenic jdou nahoru jakési prsty, které se propojují, protože muž a žena mají za úkol se spojit a doplnit. A mezi nimi leží rudé dřevo, které symbolizuje lásku, sexualitu a fantazii. Tato struktura obě kořene propojuje a zároveň odděluje, protože v těchto třech fenoménech jsme absolutně rozdílní. Divák je naveden názvem a mluvícími znaky ke směru, kde hledat význam, a dál už jde se svou zkušeností sám. Systém znaků, který používám, pro mě není jednodušší, ale spíš pracnější. Tvořit úplně abstraktně a říct o tom,

že to je tohle, to je úplně nejjednodušší forma.

Byl tvůj přechod k abstrakci posledním výkřikem obsahu a formy v tvé tvorbě?

Předně: ten výkřik dosud zní a modifikuje se. Já ten proces připisuji lidskému mozku, o němž jsem naznal, že když ho natrénuješ, aby kombinoval dosud nezkombinované, najednou začne tvořit v netušených intencích. V poslední době jsem začal pracovat se samorosty a s dalšími materiály, jako je kůra, a začal používat frézování, vybrušování a dřevořezbu. Tím se moje intarzie rozšířila do třetího rozměru: vznikla plastická intarzie.

Jsi skoro úplně intuitivní umělec. Takový způsob tvorby musí být dost dobrodružný...

Já jsem si původně myslel, že když budu čerpat takzvaně „z vnitřního světa“, dlouho nevydržím. Myslel jsem, že svět kolem nás je veliký a rozmanitý, což ten vnitřní asi nebude. Vnitřní svět je ale přinejmenším stejně nádherný a bohatý jako ten vnější. A je škoda, že většina dnešních lidí to nechápe. Smysl života se dnes víc než kdy jindy hledá vně, především v penězích, a málokdo chápe, že peklo a nebe máme ve vnitřích a děláme si je sami. Možná řeknu banální pravdu, ale lidi, kteří hledají štěstí v honbě za materiálními požitky, nebudou nikdy šťastní, protože štěstí tohoto typu je falešné. Pokud totiž někdo uvěří reklamním větám, že prvořadě je mít věž a plazmovou televizi, bude na tom stavět rodinu a nebude vědět, že prvořadě je mít dobré vztahy (a znám lidi, kteří to nevědí), pak ho čeká krutý pád do reality.

Neříkám, že není pěkné mít na zájezd k moři a jet tam, ale když mám já osobně vytvořit žebříček zážitků, tak nevím, kde by to moře bylo. Na desátém místě? Na padesátém?

Neříkám, že není pěkné mít na zájezd k moři a jet tam, ale když mám já osobně vytvořit žebříček zážitků, tak nevím, kde by to moře bylo. Na desátém místě? Na padesátém?

Já chci, aby nad mými obrazy lidé cítili a přemýšleli. Proto mé náměty přicházejí i z určitých stinných vod lidského života. Mám tu například obraz Závist, který si klade za cíl vyjádřit, že žádná vlastnost sama o sobě není dobrá ani špatná. V lidství se kladná a záporná znaménka prolínají, já nevím, zda tohle je ještě dobré a tohle už je špatné, a nejsem si jistý, zda to, co jsem si myslel, že bylo mým selháním, nemůže být pro druhého naopak impulsem k něčemu pozitivnímu. I bolest má své opodstatnění, neustálé štěstí funguje jako droga, a to, že jsi taky jednou dole, tě nutí vážit si štěstí. Tady formální logika selhává, a to je na životě to krásné, že je složitý. Já neočekávám za dobrý skutek odměnu, jsem jenom divák, který se těší, jaké překvapení mu život zas přinese.

To je jednoduše vyjádřená cesta zenu, která je ale velmi náročná na vnitřní čistotu a sílu. Kde ji bereš?

Moje zkušenost říká, že tvořit lze jen se zázemím a s určitou životní zkušeností, kterou umění nutně potřebuje (zvláště v dnešní době). Já jsem měl v dětství vynikající rodinné zázemí, pocházím z křesťanské rodiny a v dospělosti jsem si svou víru potvrdil. A mám skvělou ženu. Příklad: když jsem jí řekl, že chci dělat svobodně, postavila se za mě. Díky jejímu státnímu platu jsem schopný přežít období, kdy se třeba i několik měsíců nic neprodá.

Mám dvě dcery a šest vnoučat a teprve teď, po dvaatřiceti letech manželství, mám z našeho vztahu pocit, že jsme v nejlepším.

Sílu ale nezískávám jen ze svého zázemí, ale i ze svých obrazů. A samozřejmě mě nabíjí pozitivní zpětná vazba. Ta ale opět souvisí se zákonem dáš-dostaneš, protože u některých obrazů se mi taky stane, že jdu během práce jako náměsíčník do kuchyně, a když se probudím z transu, mám v ruce polévkovou lžici a na lince leží prázdná zavařovačka, která byla ještě před chvílí plná medu...

Jak neseš fakt, že se v tuto chvíli svojí tvorbou nemůžeš uživit?

Jde o to přijmout, že už nejsem živitel rodiny, jinak nebudu svobodný pro tvorbu. Je to věc žebříčku hodnot. Já považuju zakopání hřivny za velký hřích. Jestliže něco umím, mám to pěstovat a něco s tím udělat. Cítím nutkavou potřebu tvořit, je to pro mě životně důležité a dneska už si neumím představit, že bych „od toho byl osvobozen“, protože je to způsob mé komunikace. Živitelem rodiny jsem léta byl a snad zase budu. Myslím, že pro chlapa je především důležité být v něčem dobrý. Pro sebe i pro druhé. Já mám to štěstí, že to mí blízcí takhle chápou, schválili mi mé rozhodnutí

a z každého dobrého uměleckého počínu se radují se mnou. A když se mi opravdu povede, vždycky mě za něj pochválí. To je důležité zejména v době a zemi, která vymyslela přísloví, že od té doby, co vynalezli peníze, není třeba chválit. Chválení u nás už takřka neexistuje (chválí se tak nanejvýš děti, a tím pádem si tu žádný člověk není skutečně jistý svou hodnotou). Já mám díkybohu pocit, že i poté, co jsem ztratil roli živitele, jsem pro svou rodinu stejně hodnotný, aniž musím utěšovat manželku, že až umřu, mé obrazy se prodají za miliony a z ní bude bohatá vdova.

Tvé obrazy často oslovují silně psychicky zraněné diváky. Přitom podle tvých odpovědí by mnozí řekli, že snad ve svém okolí nemají člověka s tak harmonickým zázemím a životem. Jak je to možné?

To je prosté: protože umělec není jen vysílač, ale i přijímač. V testu mi vyšlo, že je ve mně víc ženské složky, než je u mužů obvyklé – a projevuje se to především ve vcítění. Jedna psychologka analyzovala mé obrazy a došla k senzačním freudovským závěrům, týkajícím se mého života – a byla úplně vedle. To proto, že vycházela z předpokladu, že tvořím, abych se zbavil svých těžkostí. Ale já netvořím, protože se potřebuju zbavit něčeho svého, já chci tvořit obrazy, které by mohly pomoci. Kdyby se to povedlo v jednom jediném případě, stálo to za to. A ono už se to povedlo: jedna návštěvnice mé výstavy mi řekla, že odtěd bude kolem sebe vidět víc krásy. Jestli to zafunguje takhle, že si lidi na cestě z mé výstavy uvědomí, co krásy je ve stromech, v přírodě a v druhých, účel bude splněn.

Připravil
Tomáš Koloc

V příštím čísle (vychází 1. prosince 2006)

najdete:

Štěpána Kučeru

Jeho přátele a známé

A možná i reportáž
ze ženského kláštera

Na shledanou příště!
Ne za pomeňte!

DOBŘÁ ADRESA

Vážení čtenáři,

**kvůli nemoci našeho
grafika vychází říjnové
číslo Dobré adresy
o 10 dní později.
Omlouváme se vám
i autorům. Uděláme
všechno proto, aby další
čísla vycházela vždy
v termínu řádném.**

Z obsahu

Tibet očima ideologů

Šofarovy Dobropisy

Podobrazník pod obrázky

Obsah:

O čem se (ne)mluví

Tomáš Martinec: **Proměny zobrazení Tibetu (Vznik mýtu Šangri-la) (4)**

Jakub Šofar: **Srpnové a zářijové dobropisy na říjen (30)**

Před Strží

Martin Vokurka: **Pomoc (34)**

Ivo Fencel: **Za mámou (42)**

Literaturistický průvodce Štěpána Kučery:

David Jan Žák (48)

Cannyho komiks (51)

Martin Groman: **Kvítky na tubetějce 4 (52)**

Strž DA a Krmelec

Historie: **Arthur Schnitzler: Duše – krajina širá (56) /**

Literatura: **Ivo Fencel: Absurdní nedrama v próze a ve verších (57)**

Za Strží

Z Hollarů: **Karel Vysušíl (58)**

Martin Pešek: **Mezi námi brouky (60)**

Viki Shock: **Když to stihnete (62)**

Truman Capote: **Z názorů (vybral Ivo Fencel) (64)**

Média:

Jakub Tayari: **Kanály na srpen (68)**

Podobrazník Honzy Hanzla

Mezi hroby (70)

Příloha

Ortenova Kutná Hora 2006 (připravil Ondřej Lipár) (88)

Na titulní stránce: Lov na štěně, (k článku na str. 4)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 10, ročník 7. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Štěpán Kučera. Redakce: Miroslav Cingl, Václav Dvořák, Martin Groman, Viki Shock, Jakub Šofar, Petr Štengl, Martin Vokurka, Pavel Voňka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafín a FirstNet a. s.

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevrou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

báSeň měSíce

Jindřich Batolec

Dřív

Dřív jsem míval v očích vesmír
dneska v nich mám hrob
Když se někdo podívá,
zavrčí

Naši milí,

říjnová Dobrá adresa je zase povídková. Takže ji začneme vyprávěním. Žili byli jednou dva spisovatelé Martin Vokurka a Ivo Fencel. Oba se rozhodli posílat texty do internetového časopisu, a ten z toho měl radost. Tak. Mimochodem Ivo Fencel přispěl do čísla celkově hned třemi materiály, takže má hattrick. A to měl v Dobré adrese zatím málokdo!

Kromě povídek vás bude určitě zajímat článek o Tibetu, který je první za úvodníkem a přináší spoustu nových zajímavostí a sem tam i nějaký ten neotřelý pohled. Možná vás zaujme i příloha o letošní Ortenově Kutné Hoře, kterou jako každý rok připravil Ondřej Lipár. Na tamějším literárním festivalu se letos urodilo ledacos dobrého.

Mimochodem, máme tentokrát netypický Podobrazník. Kdyby vám přišel morbidní, jděte se projít mezi hroby. A jinak se mějte krásně!

Štefan Švec

BERT BECALD
24 Octobre 1927
18 Decembre 2001

O

čem
se
(ne)
mluví

**Proměny
zobrazení Tibetu
(Vznik mýtu
Šangri-la)
Tomáš Martinec**

Nikde na světě se nemění počasí tak znatelně a neočekávaně jako v Tibetu. Karavana jaků opustila tábor a nomádští Tibeťané vyrazili k posvátné hoře Kailás, aby zde vykonali posvátnou kóru. Horké slunce rozpalovalo vysoký průsmyk Gyatso-la a v dáli svítily zasněžené vrcholy Himálají. Kobaltově zbarvená obloha brzy začala měnit barvy. Bouře zastihla karavanu před malou osadou Tingri. Cestou k tržišti kolem projela auta s členy kanadské expedice. Horolezci přijeli v klimatizovaných vozech, vybavených prachovými filtry a LCD obrazovkami zabudovanými v sedačkách, na nichž sledovali tibetské národní tance. Zvědavý horolezec v červeném gore-texovém oblečení prošel po široké prašné cestě ve speciální obuvi. V zrcadlovkách se mu odrážely rozcuchané, ušmudlané děti v potrhaných kalhotách. Na rtech se mu třpytil stříbrný ochranný krém s vysokým faktorem...

Žikace

Vnímání Tibetu

V průběhu 20. a 21. století se vnímání Tibetu v očích západního světa výrazně proměnilo. Z Tibetu se během staletí stal mýtus, který se během 20. století začal tabuizovat a transformovat do „magnetu Šangri-la“, kterým turistické agentury dnes lákají zahraniční turisty k návštěvě Tibetu. „Toto je pravá Šangri-la,“ upozorňují anglicky psané poutače podél cest v horách západní Číny nebo na internetových stránkách cestovních agentur. Také současná Čína si uvědomila atraktivitu mýtu Šangri-la a snaží se ji výhodně prodat.

V červenci 2006 Čína zprovoznila vysokohorskou železnici mezi Pekingem a Lhasou, která sehraje pravděpodobně stejnou úlohu jako železnice v severní Americe při dobývání Divokého západu koncem 19. sto-

Je mnoho Tibetů.
Podle britského
básníka Henryho
Newbolta a autora
Patricka Frenche se
čím Tibet stal
se subjektivním
fenomémem; „Tibet
(ne) mluví
ještě nikdo
nevstoupil. [...] každý z nás má
nějaký svůj Tibet,
ryzí, vzdálenou zemi,
útočiště, zemi světla
a osvícení.

Žikace

letí. S novou železnicí stojí Lhasa na prahu masové turistiky, kde se obraz Šangri-la stává jedním z prvků, kde reklama je skutečnější než skutečnost sama. V těchto modelech je pak Tibetu účelově vnucena vykonstruovaná západní reprezentace.

V práci se zaměřím na obrazy Tibetu, které jsou nejčastěji spojeny s mýtem Šangri-la, vyvolávající neutuchající zájem západní kultury, a jak se odráží tyto prvky v současném americkém a čínském filmu o Tibetu.

V rámci textu se vynoří následující otázky:

- jaké formy jsou spojovány s reprezentací Tibetu v západní kultuře,
- jakým způsobem je reprezentován Tibet v americkém filmu Sedm let v Tibetu (1997) a čínském filmu Údolí červené řeky (1997).

Mýtus Šangri-la

Západní kultura (Evropa a Amerika) se s Tibetem začala seznamovat prostřednictvím cestopisů, mapa překladů tibetských buddhistických knih. Veškerá snaha podat defi-

nitivní obraz se rozpadá do rozmanité mozaiky, jejíž podobu nejprve utvářela optika křesťansko-misijní a obchodní, poté romantická, spiritualistická a v neposlední řadě turistická, ekonomická či ekologická. Zájem o tuto zemi se brzy přestal vztahovat pouze na evropské obchodníky, misionáře a další, ale relativně brzy byl začleněn i do politické taktiky vlivu imperiálních států, Britské Indie, později carského Ruska a Číny. Všem šlo vesměs o získání politického vlivu ve střední Asii. Pro toto období je typická konfrontace hodnot s „neznámou“ tibetskou kulturou.

Je mnoho Tibetů. Podle britského básníka Henryho Newbolta a autora Patricka Frenche se Tibet stal subjektivním fenoménem; „Tibet myslí je tam, kam ještě nikdo nevstoupil. [...] každý z nás má nějaký svůj Tibet, ryzí, vzdálenou zemi, útočiště, zemi světla a osvětlení. Někdo tam utíká s tóny hudby, jiný pústem, další modlitbami nebo s pomocí omamných látek, další cvičením nebo láskou. Je to imaginární ráj.“ (French 2004: 36)

Jaký je tedy typický Tibet v textech a obrazech západní kultury? Významným inspi-

račním podnětem pro hledání řešení tohoto tématu jsou práce Petera Bishopa *The Myth of Shangri-La: Tibet, Travel, Writing and The Western Creation of Sacred Landscape* a předního tibetologa Donalda S. Lopeze v knize *Prisoner of Shangri-La: Tibetan Buddhism and the West*, které se zabývají postupnou rekonstrukcí mýtu Šangri-la. Zaměřené na působnost bývalé britské kolonie. Vzniku mýtu Šangri-la předcházelo mnohaleté působení Britů v Tibetu zhruba od roku 1773 po postupný úpadek britského impéria a vstup čínských vojsk do Tibetu (1949). Patrným nedostatkem Bishopovy práce je, že

v rámci podnětů, které se významnou měrou podílely na utváření mýtu, opomíjí význam ruského vlivu a jeho působení v tibetském prostoru, které se rovněž zasloužilo o významné etnografické výzkumy a zasadilo hluboké spiritualistické kořeny v západní kultuře (viz Blavatská).

Bishop podobně jako Lopez ve svém hledání vychází z románu Jamese Hiltona *Ztracený obzor* (1933), který považují za archeologii hledání, a podává zároveň částečnou odpověď na vznik mytizované představy o Tibetu v západní kultuře. Vše se začalo odvíjet ještě dříve, a to mýtem o Šambhale, který později prostřednictvím překladů využil James Hilton ve svém románu *Ztracený obzor*, v němž dnes již obecně známý výraz Šangri-la ztotožnil s utajeným imaginárním rájem na zemi. Film, který vznikl podle knižní předlohy (1937), měl ještě větší vliv a pomohl krystalizovat populární představu o Tibetu jako odloučeném místě klidu a míru. Úspěch Hiltonovy utopie o Údolí modrého měsíce (Šangri-la) spočívá v tom, že nabídla vizi. Hiltonova Šangri-la je místem, kde jsou moudrost a vědomosti chráněny před šílenstvím světa elitní skupinkou stařešinů, v jejímž čele stojí kapucínský mnich, otec Perrault. Nachází se v Údolí modrého měsíce, kdesi v Tibetu. Šangri-la se stala „nadějí“ kultury, která se topila v deziluzi poválečných let, hospodářské krize, nárůstu nebezpečí nacismu a hrozbou druhé světové války. Nabízela útěchu před hrozbou kolapsu civilizovaného světa.

Křesťanští misionáři v Tibetu

První Evropané navázali přímé kontakty s Mongoly v souvislosti s aktivitami papeže Innocenta IV., cílevědomého vládce křesťanstva, který svolal roku 1245 do Lyonu koncil, aby „nalezl lék proti Tatarům a ji-

Konečná železnice ve Lhase

ným protivníkům víry a utlačovatelům Kristova národa.“ Mezi jinými vynikla východní mise františkána Giovanniho di Piano Carpinioho (Jean du Plan de Carpin, 1182–1252), který navštívil v roce 1246 ležení velkého chána poblíž Karakorumu. Carpinioho spis *Historia Mongolorum* představoval přes relativně omezený rozsah (přibližně šedesát osm dnešních normostran) jedno z nejpozoruhodnějších středověkých vylíčení mongolské civilizace. Roku 1255 sepsal v Akře pro francouzského krále Ludvíka IX. zprávu z cesty do Karakorumu (vykonanou o dva roky dříve) františkán Vilém Rubruck (1210–1270), který hovořil arabsky a mongolsky. V Paříži se Vilém Rubruck setkal s proslulým anglickým přírodovědcem a myslitelem Rogerem Baconem (1220–1292). Bacon byl tak zaujat Vilémovým spisem, že jeho poznatky o Východu

začlenil do encyklopedického díla *Opus maius* (1268; Budil 2003: 75).

Vytvoření mongolského impéria otevřelo před Evropany rozsáhlý prostor pro realizaci evangelizačního díla, které bylo stále pokládáno za hlavní dějinný úkol západní civilizace. Důležitou roli prostředníků mezi Západem a Východem sehráli ve třináctém a čtrnáctém století příslušníci františkánského a dominikánského řádu. V tomto směru se jim později vyrovnali pouze jezuité. V roce 1307 jmenoval papež Klement V. prvním pekinským arcibiskupem a primasem Dálného východu františkána Jana Montecorvina (1247–1328/1330).

Obrazy o Tibetu začaly vznikat ve stejné době, kdy misionáři začali působit v Asii. Důkazem je například první evropský obraz Tibetu, který zaznamenal benátský kupec

Marco Polo (1254–1354), v knize *Milion* ze 13. století:

„[...] mezi lidmi najdete kouzelníky a věštce, nejlepší v této části světa; kromě mnoha zajímavých věcí dovedou vyvolat bouřku s blesky, a kdykoliv ji zastavit“. (Polo, *Milion*, kapitola 35–37)

Marco Polo se však dostal pouze k hranicím Tibetu a do Tibetu samotného nikdy nevstoupil.

Následovala staletí, během nichž do Tibetu mířilo mnoho evropských misionářů s cílem získat konvertity na katolickou víru. Jejich záznamy se často nedochovaly, a pokud ano, bývají to většinou negativně hodnotící popisy Tibetu.

První pokus o založení stálé křesťanské mise v Tibetu učinil údajně portugalský jezuita

Kamion na Silnici přátelství

Antonio de Andrade (1580–1634). Ten roku 1624 přes Šrínagar dorazil do tibetské osady Cabrang v západním Tibetu, kde vybudoval první křesťanskou obec a navázal kontakt s místním panovníkem, který mu přislíbil podporu. Svě působení Andrade sepsal v knize *Novo Descobrimento de Gram Cathayo on Reinos de Tibet*. Snažil se do osady přinést křesťanskou zvěst a evropské hodnoty. Během svého pobytu v Cabrangu řídil přípravné práce na výstavbě nového kostela do doby, než byl vyplněn Ladaky. Nadějný začátek katolické misie brzy překazily mocenské spory. V roce 1630 byl sesazen panovník Cabrangu, který jezuitům poskytoval patronát. Nový správce dosazený ladackým králem neměl pro křesťanskou misii pochopení a v roce 1635 byla misie zrušena.

Současně s působením jezuitů v Cabrangu se další skupina misionářů pokusila

usadit ve středotibetských provinciích Ů a Cang. Estevão Cacella a João Cabral, kteří v 1627 zamířili do Tibetu z Bengálska, byli dlouho považováni za první Evropany v Tibetu. V únoru 1627 dorazili do Bhútánu, odkud pokračovali do Žikace v Tibetu. Ani jim se však nepodařilo překonat nezájem Tibeťanů a jejich úsilí se potýkalo především s velkou odlehlostí od jejich misijní stanice v Bhútánu. Po smrti Cacelly roku 1630 v Žikace byl Cabral roku 1632 odvolán a misie zrušena.

Teprve mnohem později se ukázalo, že vůbec prvním evropským misionářem, který již v roce 1328 cestoval z Pekingu do Lhasy, byl františkánský mnich Odorico z Pordenone, známý také jako bratr Oldřich, Čech z Furlánska (Žagabpa 2000: 101). Ten byl vyslán do světa papežem Janem XXII. s po-

věřením, aby našel podle středověké legendy „ztracené“ království kněze Jana (Oldřich 1998: 129–130). Oldřich sepsal zážitky svého dlouhého putování v latinsky psaném textu. Jedná se o nestarší evropský popis Tibetu:

„[...] přišel jsem do království zvaného Tybet, které hraničí s vlastní Indií. Lid oné země žije ve stanech udělaných z černé plsti. Ale hlavní a královské město (Lhasa – pozn. autora) jest celé postaveno ze zdí černých a bílých a všechny jeho ulice jsou dobře dlážděné. V tomto městě nikdo se neodvážá prolít krev člověka ani zvířete; a to z úcty k jedné modle, která jest tam ctěna a vzývána.“

Další cestovatel – Ital Jan z Montecorvina (1247–1328) byl dokonce ustanoven arcibiskupem v Pekingu.

Práce na Silnici přátelství

Tvrdil proto potenciálním
konvertitům, že s každou
tibetskou smrtí
sestupuje duše do pekla
a jejím opakovaným
návratem se vrací již jako
spojená s hříchem. Jeho
úsilí tibetští mniši
zpočátku obdivovali,
avšak později ignorovali.

Všichni tito cestovatelé-misionáři (se o Tibetu zmiňují, avšak jejich postřehy jsou jen útržkovité. Opravdu významné a podrobné relace o Tibetu se objevují až v 17. století, kdy byli misionáři v nepřetržitém kontaktu s Tibetem, kvůli dalším intenzivním snahám získat mezi Tibeťany konvertity. Dochovalo se několik záznamů svědčících o určité nevraživosti Tibeťanů vůči misionářům.

V jezuitském úsilí o šíření křesťanství v Tibetu pokračovali v polovině 17. století další mniši, Rakušan Johannes Grueber (1623–1680) a Belgičan Albert d'Orville (1621–1662). Společně podnikli v letech 1661–1662 cestu z Pekingů přes Tibet a Lhasu do Indie. Obdivuhodný výkon Johanna Gruebera a jeho spolubratra d'Orvilla však bohužel není podrobně zdokumentován. Oba bratři se dokonce v roce 1707

usadili ve Lhasě. Ani jimi ustavená misie však neměla dlouhého trvání a pro nedostatek financí a intenzivní odpor místních buddhistických mnichů byla v roce 1745 opět zrušena.

Další průběh misie byl popsán italským knězem Ippolitem Desiderim (1684–1733), který přišel do Tibetu v roce 1716 a během svého putování se jako první Evropan přiblížil k posvátné hoře Kailás. Desideri se usadil ve Lhasě. V následujících pěti letech začal studovat tibetštinu. Snažil se rychle porozumět místním zvykům a získat Tibeťany prostřednictvím znalosti jazyka. Ippolito Desideri podal o Tibetu a tibetském náboženství v té době zatím nejpodrobnější zprávu. Jeho dílo *Historické zprávy o Tibetu* nedávno nově vyšlo v češtině pod názvem *Cesta do Tibetu*. Pojednává o životě prostých

Nejvyšší průsmyk Silnice přátelství

Tibeťanů ve Lhasě a jejich nezabíjení zvířat. Vedle toho se zachovala také jeho teologická korespondence v tibetštině o tibetském buddhismu. Vyplyvá z ní, že Desideri si jako první uvědomil, že hlavní překážkou konverze buddhistů na křesťanství je reinkarnace. Tvrdil proto potenciálním konvertitům, že s každou tibetskou smrtí sestupuje duše do pekla a jejím opakovaným návratem se vrací již jako spojená s hříchem. Jeho úsilí tibetští mniši zpočátku obdivovali, avšak později ignorovali.

V této době se v Tibetu pokoušel působit také řád kapucínů v čele s mnichem Francescem Oraziem della Penna (1680–1745), ten ve svých zápiscích hovoří o Tibeťanech jako o špinavých a drzých lidech. (Lopez 1998: 68). Zmiňuje se také, že dalajlama povolil kapucínům roku 1723 postavit ve Lhasě kostel a založit křesťanskou

obec. Když však v srpnu 1725 město zaplavila velká voda, místní lamové to považovali za projev nesouhlasu lhaských božstev s přítomností cizích kněží a i přes snahu dalajlami tomu zabránit pobouřený lid kostel zboural. Po konzultacích s mnichy z kláštera v Samjě se však vysvětlilo, že záplavy nepůsobila přítomnost kapucínů ve městě, ale hříchy samotných Tibeťanů.

Pouhých padesát let po působení kapucínského mnicha della Penna přichází v roce 1744 do města Žikace obchodní misie vedená Skotem Georgem Boglem (1746–1781).

Přichází období rostoucího britského vlivu v oblasti Himálaje. Nástup britské moci přiměl vládu Tibetu uzavřít jižní hranice. V druhé polovině 18. století, kdy Pákistán a Indie tvořily anglickou kolonii, začal generální guvernér Východní Indie Warren Has-

tings (1732–1818) vést řadu dobovacích válek. Lhasa se v této době stala pro Evropany „zakázaným městem“. Cenným zdrojem informací při vytváření map potřebných pro případný vpád do Tibetu byly pro britské vojsko znalosti cestovatelů. Zákaz vstupu do Lhasy zajímavě dokumentuje ve svém *Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Tibet et la Chine pendant les Années 1844, 1845, et 1846* francouzský lazarský kněz a misionář v Číně Evarista-Régis Huc (1813–1860), který se svým druhem Josephem Gabetem (1808–1853) cestoval přes Čínu a Mongolsko do vyhlášeného kláštera Kumbum v severotibetské oblasti Amdo (dnešní provincie Čching-chaj). V přestrojení za tibetské lámy úspěšně pokračovali až do svatého města. Kniha měla velký ohlas u čtenářů a výrazný vliv na formování nejranějších západních představ o tibetském buddhismu a politice

Práce na Silnici přátelství

Izolace byla v 18. a 19. století téměř dokonalá, a tak jsou evropské výpravy do Tibetu ojedinělé a vesměs tajné a velmi dobrodružné...

země. Tibetský buddhismus je v Hucově díle na mnoha místech srovnáván s katolicismem. Autor překvapivě nachází mnoho podobností, především v církevní hierarchii.

Izolace byla v 18. a 19. století téměř dokonalá, a tak jsou evropské výpravy do Tibetu ojedinělé a vesměs tajné a velmi dobrodružné, za seriózní zdroje informací však záznamy o nich považovány nemohou být a stěžejním informačním pramenem o Tibetu je i nadále Ordoricův cestopis z roku 1328.

Vnímání Tibetu britským a ruským impériem

O několik staletí později po misionářích začali Britové výrazně ovlivňovat charakter reprezentace Tibetu, později zkoncentrovaný a zpopularizovaný Hiltonovým románem *Ztracený horizont*. Britům se příležitost seznámení s Tibetem naskytla v době, kdy Bhútánci vtrhli do Kuč Biháru (1772) a zajali tamního rádzu. Tento vpád ohrozil klid nejen v Bengálsku, ale i v sousedních státech pod kontrolou Britů. Generální guvernér Warren Hastings proto vyslal prapor indických vojáků, aby Bhútánci z Kuč Biháru vytlačili. Když byl vpád potlačen, na žádost Bhútánců zasáhl do věci pančhenlama a vyslal k Warrenu Hastingsovi deputa-

ci s prosbou o ukončení nepřátelství. Krátce na to, v roce 1774, byla podepsána smlouva o přátelství a obchodu mezi britskou Východoindickou společností a Bhútánem. Warrenu Hastingsovi se tak naskytla vhodná příležitost k zahájení mezinárodních styků mezi Bengálskem a Tibetem. Vypravil George Bogleho, který s lékařem Alexandrem Hamiltonem zamířil přes Bhútán do pančhenlamova sídla v klášteře Tašilhünpo (Žikace). Bogle byl ve svých jednáních velmi úspěšný: dohodl volný obchod mezi Indií a Tibetem a získal neocenitelné informace o každodenním životě, kulturních zvycích i politických záležitostech této dosud neprobádané země. Na rozdíl od svých vrstevníků netrpěl Bogle žádnými předsudky a oženil se s Tibeťankou. Bogle již vnímá Tibet odlišně, než tomu bylo v dobách působení křesťanských misionářů. Zajímá se o každodenní život Tibeťanů a nevnímá je z pozice nadřazeného západního misionáře, nýbrž z pohledu cestovatele a se zájmem

o neevropské kultury. Do dosud minimálního evropského repertoáru znalostí o Tibetu přispívá poznatkem o přísné závaznosti tibetských zvyků. Všimá si také toho, že pobyt jeho tibetských přátel u soudního dvora v Pekingu jejich chování výrazně změnil. Evropskou expanzi do Tibetu v 18. století provázelo dobývání a kontrola držav a hledání dalších příležitostí pro expanzi. Tibet v době jeho přítomnosti ještě ničím nepřipomínal kompletně izolovanou zemi, kterou se stal v 19. století, a Bogle líčí město Žikace jako poutní místo asijských buddhistů: podle vlastních slov se zde setkával s mongolskými a mandžuskými mnichy, hindskými poutníky a askety, Khampy z východních oblastí Tibetu, s příslušníky turkických národů, Kalmyky a Sibiřany, ale také s nepálskými a kašmírskými kupci i úředníky. V době působení Bogle a Turnera dochází k první obchodně-politické konfrontaci, která se stala příležitostí pro Brity (Bishop 1989: 23–34). Objevují se v Tibetu

Ještě
v roce 1886
si Britská
Indie
neuměla
představit
hrozbu
žádné
evropské
mocnosti,
která by
mohla
zabránit
britským
intervencím
v Tibetu.

Zhangmu
- hranice Tibetu a Nepálu

v době, kdy si Evropa uvědomuje globální rozměr říše, s čímž přicházejí kartografické požadavky na zmapování území. O několik let později přišli do Žikace kapitán Samuel Turner a Thomas Saunders, aby dále upevnili svazky mezi Bengálskem a Tibetem (1783) (Žagapba 2000: 140). Je nutné poznamenat, že ruští obchodníci měli přístup

do Tibetu už roku 1716. Ti jsou v tibetské literatuře uváděni jako „Muskovitě“ (= Moskviči = Rusové).

Výstavba Transsibiřské magistrály mezi lety 1891–1903 se stala symbolem dynamického rozvoje i rostoucího vlivu ruské přítomnosti v Asii. Ještě v roce 1886 si Britská Indie neuměla představit hrozbu žádné ev-

ropské mocnosti, která by mohla zabránit britským intervencím v Tibetu. V roce 1902 byla politická situace v Tibetu naprosto odlišná. Tibet se stal terčem „studené války“ mezi Anglií a Ruskem. Rivalita carského Ruska a Británie začala na přelomu 19.–20. století, kdy Britové podezřívali čtyři tibetské ministry kašagu (Šada, Žolkhanga, Hork-

hanga a mnišského ministra Čangkhjimu) ze spolupráce s Rusy prostřednictvím burjatského lamy Agvana Dordžijeva (1857–1938), který byl rádcem 13. dalajlamy, sídlícího v Däpungském klášteře. V roce 1900 vypravila tibetská vláda poselstvo do Evropy žádat o ochranu u ruského cara. Poslední ruský car Mikuláš II. přijal tibetské poselstvo ve svém letním sídle u Jalty. Anglická vláda toto setkání považovala za „tajnou rusko-tibetskou smlouvu, jež ohrožuje anglické zájmy v Asii“ (Žagapba 2000: 142). Lord Curzon (1859–1925) byl přesvědčen, že dalajláma udržuje styky s ruským carem. To i přesto, že ruský ministr zahraničí kníže Lamsdorff ujistil britského velvyslance v Petrohradu Charlese Scotta, že Rusko nesleduje v Tibetu žádné politické cíle a má zájem pouze o tibetský buddhismus. V okamžiku, kdy síly Ruska byly ve válečném sporu s Japonskem, vyslal Curzon z Indie do Tibetu „obchodní misi“, která cestovala jako vojsko vedené Francisem Younghusbandem

(Oldřich 1998: 131), následkem čehož byla obchodní dohoda mezi Velkou Británií a Tibetem (Žagapba 2000:180-194). Historie „dobývání“ Tibetu jakoby vždy podléhala vlastní dynamice a o suverenitě Tibetu vždy rozhodovaly vnější mocenské vlivy (Británie, Rusko, Čína).

Cestopisy dobrodruhů a jejich podíl na vzniku mýtu Šangri-la

Neocenitelné a velmi vlivné postřehy poskytl eseje a realistické popisy míst i kulturních zvyklostí cestovatele Thomase Manninga (1772–1840), který přes Tibet cestoval v roce 1811 při své pouti z Kalkaty do centrální Asie. Význam Manningova pobytu

spočívá kromě dokumentární hodnoty také v tom, že se jemu jako prvnímu Evropanovi podařilo během svého čtyřměsíčního pobytu ve Lhase setkat s dalajlamou. Zkušenost ze setkání ho navždy poznamenala a později se začal zabývat také studiem tibetských náboženství, především zákonem dharmy (Schell, 2000: 146).

Manningův pobyt v Tibetu přinesl nové poznání o lamaismu, které se vžilo natolik, že se stalo stereotypem, který pramenil z nedostatečného poznání kultury a omezeného množství zdrojů. Nicméně Tibet i nadále přitahoval zájem.

Když se do „vysoké hry“ o kontrolu nad územím Tibetu vedle Británie zapojilo i carské Rusko, zvýšily se na obou stranách počty výprav a objevných cest. Britové se zaměřovali zejména na zeměměřičství, kartografii, ale podnikali i špionážní akce (Bishop 1989: 51). Rostl také strategický zájem o co nejpřesnější zmapování Himálajů a výsledkem rozsáhlého trigonometrického vý-

V době
rozmachu
horolezectví
v Evropě
jim sněhem
pokryté
vrcholy
Himálají
vzdáleně
připomínaly
mekku
evropského
horolezectví
– Alpy.

Sera

zkumu v roce 1822 bylo zhotovení první podrobné mapy indické Himálaje. Britský vědec Brian Hodgson si jako jeden z prvních uvědomoval hodnotu místní kultury a vedle svého zaměření na studium geologického složení Himálají rozšířil svůj badatelský zájem i na studium jazyka místních etnik, zvyků, náboženství, fauny a flóry. Je-

ho zásluhou poznatky přispěly do vědních oborů jako je etnografie a lingvistika (Bishop 1989: 63). Na straně Ruska se o kartografii zajímal generál Nikolaj Michailovič Pževalskij (1839–1888), který do Lhasy poprvé cestoval v roce 1879, aby se setkal s dalajlamou a pokusil se zahájit diplomatické vztahy mezi Ruskem a Tibetem. Pževalskij

podnikl celkem šest výzkumných expedic do Mongolska, Vnitřní Asie a severovýchodního Tibetu. Díky tomu koncem 19. století začala tehdejší koloniální velmoc Velká Británie vnímat Tibet už nikoliv jako neznámou zemi, ale jako zemi, v níž sílí přítomnost ruského vlivu (French 1995: 64–80).

Zhruba ve stejné době zahájil britský vědec Graham Sandberg (1852–1905) rozsáhlý výzkum zaměřený na botaniku, geologii, ornitologii a antropologii Tibetu. Své poznatky shrnul ve studii *The Exploration of Tibet* (1904).

Z pověření Ruské zeměpisné společnosti byl v době „studené války“ mezi Ruskem a Británií vyslán do Tibetu také Rus burjatské národnosti s vynikajícími jazykovými schopnostmi, etnograf Gonbožab Cebekovič Cybikov (1873–1930). V Tibetu uskutečnil výzkum v letech 1899–1902, krátce před britskou ozbrojenou intervencí v roce 1904. Byl cestovatelem, který nejlépe poznal a ve svých denících zachytil tradiční život a kulturu. Velkou část své knihy *Cesta k posvátným místům Tibetu* věnuje Lhasě, Potále, architektuře lhaských chrámů i obydlí prostého lidu.

Mezi tibetologickými studiemi vynikly také zápisky úředníků, kteří v Tibetu zastupovali ve Lhasě britské zájmy. Mezi ně patří

na svou dobu velmi podrobná studie *The Buddhism of Tibet, or Lamaism* (1895) Austina Lawrence Waddella (1854–1939). Vedle toho Waddell podal geografický obraz oblasti, čímž předznamenal budoucí zájem Evropanů o nejvyšší pohoří světa.

Z přírodovědeckých a zeměpisných důvodů se začali vedle buddhismu a Lhasy zajímat o jedinečnou přírodní scenérii zejména horolezci; fascinovala je především vysoká nadmořská výška a s ní spojená proměna fyzikálních zákonů projevujících se na fyziologii člověka. V době rozmachu horolezectví v Evropě jim sněhem pokryté vrcholy Himálají vzdáleně připomínaly mekku evropského horolezectví – Alpy. To vedlo ke značnému zvýšení přítomnosti Evropanů v Tibetu. První pokusy o výstupy v Himálajích a Karákorámu podnikali až na malé výjimky převážně Angličané, jejichž výpravy organizovala Royal Geographical Society (1830). Největší pozornost od počátku se zákonitě obracela k nejvyššímu vrcholu světa

Mount Everestu, neboli Čumulangmě, „Bohyni Matce světa“, jak je nazývána v Tibetu. Do prvního pokusu o zdolání vrcholu Mount Everestu roku 1921, kterou vedl mladý horolezec Mallory, proniklo do Himálají již 15 horolezeckých výprav. Během nich bylo dosaženo tří sedmitisícovek. Výškový rekord posunul na 7500 m abruzzský vévoda Luigi Amado s bratry Brocherely během nedokončeného výstupu na Čoglisu (7654) roku 1909. Ve třicátých letech už bylo v Himálaji na osmdesát expedic (Dieška 1989: 183). Horolezce lákalo romantické kouzlo cesty a dobrodružství a tak jsou to právě oni, kdo stál v počátcích vytváření mýtu Šangri-la. Když George Leigh Mallory (1886–1924) v roce 1924 zahynul při pokusu o dosažení vrcholu Everestu, stala se jeho smrt symbolem lidské imaginace a boje ducha proti hmotě, ideálu proti všednosti. Tibet jakoby symbolizoval ideál, který západní kultura postrádala (Bishop 1989: 146).

Důvodem
jeho cesty
byla podle
jeho
vlastních
slov
fascinace
představou
města bez
elektřiny,
bez
kolových
vozidel
a bez
dalších
výdobytků
civilizova-
ného světa.

Khumbum

S horami se utvářela signifikace, že ten, kdo přichází, aby viděl Himálaje, dosáhne duchovního prozření a osvícení. O Himálaji se v tomto duchu zmiňuje také britský spisovatel Rudyard Kipling ve svém románu *Kim* (1901), kde hlavní hrdina cestuje do Himálají a uchvácen pohořím, zvolá: „Ovšem, bohové musí žít zde!“ (Schell 2000: 152).

Od dob Manninga se teprve ve 20. letech 19. století podařilo Williamu Montgomerymu McGovernovi (1897–1964) dojít do „Zakázaného města“. McGovern se vydal z indického města Darjeeling přestrojený za karavanního nosiče. Tak se mu podařilo najít nový způsob cestování po Tibetu incognito, které později převzalo mnoho

dalších dobrodruhů, např. Sven Hedin (1865–1952), Alexandra David-Néelová (1868–1969), Heinrich Harrer. McGovern v roce 1924 vydal knihu o tomto svém riskantním podniku, během něhož několikrát málem umrzl, byl nucen jíst syrové maso atd. Důvodem jeho cesty byla podle jeho vlastních slov fascinace představou města

Khumbum

bez elektřiny, bez kolových vozidel a bez dalších výrobků civilizovaného světa.

V první polovině 20. století mnohem úspěšněji spojila dobrodružnost cest Williama McGoverna se specifickým spiritualismem madam Blavatské (1831–1891) Francouzka Alexandra David-Néelová, které se rovněž podařilo proniknout do Lhasy, byla ovlivněna učením madam Blavatské. Čtrnáct let žila v jihovýchodní Asii a během svého pobytu podnikla navzdory zákazu vstupu do země a pohraničním strážím několik cest do Tibetu.

Počátkem 90. let projeвили zájem o zobrazení Tibetu i hollywoodští producenti. Pro scénaristy neměl žádný ze zmíněných dobrodruhů život tak barvitý a politicky zajímavý jako rakouský horolezec Heinrich Harrer (1912–2006), který v Tibetu strávil sedm let během druhé světové války poté, co se mu podařilo utéct z britského zajateckého tábora na severu Indie. Z horolezce

Harrera se stala ikona oslavující západní cestovatele pohybující se po Tibetu incognito, která v sobě spojuje složitost cestování s horolezectvím a zároveň zobrazuje lidkost tibetského buddhismu ať již symbolem dalajlamy-dítěte nebo mírumilovnými Tibeťany.

Jako horolezec si Harrer slávu vydobyl již v roce 1938, kdy skupina čtyř horolezců (Harrer, Heckmaier, Kasperek a Vörg) pokořila severní stěnu Eigeru. Podařilo se jim tímto výstupem vyřešit největší alpský horolezecký problém první poloviny 20. století. Jako jediní v dějinách horolezectví získali zlaté olympijské medaile udělené Hitlerem. Harrer se stal hrdinou Rakouska, vstoupil do nacistické strany a v následujícím roce 1939 odjel s německou výpravou pod osmitisícový vrchol Nanga Parbat. Během přítomnosti expedice v Himálajích propukla druhá světová válka, která plány na výstup přerušila. Němečtí horolezci byli zajati brit-

skou armádou. 29. dubna 1944 se Harrovi spolu Peterem Aufschnaiterem a dalšími pěti spoluvězni podařilo uprchnout z internačního tábora v Dehrádu a zamířit do neutrálního Tibetu.

Během 21 měsíčního útěku z britského internačního tábora překročili 65 horských sedel a 2000 km chůze v průměrné nadmořské výšce 5000 metrů. Cestovali pěšky nebo s jaky, hovořili tibetsky. Ve Lhasě se přes počáteční averzi Tibeťanů vůči cizincům stal dalajlamovým fotografem, učitelem a nakonec i přítelem. Učil mladého dalajlamu západní matematice, vědě, geografii a mezinárodní politice. Své působení ve Lhasě popsal v roce 1953 v knize *Sieben Jahre in Tibet* (Sedm let v Tibetu). Kniha kromě toho dokumentuje každodenní život v Tibetu, kulturní zvyky a obyčeje atd. Harrerův pobyt ve Lhasě ukončila invaze čínské armády v roce 1950. Jedná se o jeden z posledních tzv. autentických dokumentů o tibetské izolaci a kultuře a životě. Sedm let

Spiritualis-
tický
založená
Blavatská
se narodila
na Ukrajině,
krátce po
rozvodu
utekla
z Ruska do
Konstan-
tinopole,
odkud
odcestoval
a na Cejlon
a do Indie.

Lhatce

v Tibetu je kniha, jež je optikou západní kultury právě oním prubířským kamenem tzv. zlatého věku Tibetu, přes který se v roce 1950 přehnala doba „temna“ vpádem čínských vojsk do Tibetu. Od té doby se zvolna rozplývají představy Západu o Tibetu coby ráji, coby Šangri-le. Kniha zaujala režiséra Jeana-Jacquesa Annauda, který na její moti-

vy natočil svůj film Sedm let v Tibetu. Film je jakousi romantickou ódou na tibetskou nezávislost, která byla v minulosti tolikrát přiživována představami nejrůznějších dobrodruhů a duchovně založených spisovatelů, kteří rozvíjeli magický obraz Tibetu. K podrobnější analýze filmu se vrátím později.

Spiritualismus a Tibet

Duchovní síla a moudrost jakoby k člověku přicházela z horských výšin snadněji než kdekoliv jinde na světě. S takovým názo-

rem se lze setkat například v díle francouzské cestovatelky Alexandry David-Néelové (1868–1969), která ve své knize *Mystikové a mágové Tibetu* líčí různé neobyčejné jevy včetně mnohých případů telepatie. Tato představa o Tibetu postupně pronikla i do publikací, jejichž autoři v Tibetu nikdy nebyli. Tajemný a duchovní rozměr se tak postupně stal přirozenou charakteristikou Tibetu.

Tibet a jeho údajná tajemství přilákali zájem duchovně založených cestovatelů. Mezi nimi nelze opomenout pozoruhodnou ženu Helenu Petrovnu Blavatskou (1831–1891). Spiritualisticky založená Blavatská se narodila na Ukrajině, krátce po rozvodu utekla z Ruska do Konstantinopole, odkud odcestovala na Cejlon a do Indie. Zde se setkala s texty George Bogle a Samuela Turnera, díky nimž se začala hluboce zajímat o Tibet. Blavatská o sobě prohlašovala, že strávila sedm let v Tibetu studiem duchovních textů jako členka tajného řádu zvaného Velké Bílé bra-

trstvo. Zatímco křesťanští misionáři, kteří se nacházeli v Indii, vnímali Tibeťany jako temperamentní primitivy, Blavatská v nich viděla duchovně rozvinuté a osvícené bytosti. Blavatská tvrdila, že základem všeho je Satan, který je skutečným tvůrcem a utěšovatelem. Jejími učiteli zde údajně měli být brahmáni (mahatmá) oplývající okultním věděním. Setkala se zde s duchovním mistrem a naučila se od něho duchovním technikám. Zájem později převezla do New Yorku, kde spolu se svým manželem Henrym Steel Olcottem (1832–1907) založila mystický klub – Theosofickou společnost (1875). Jeho prostřednictvím šířila tibetský buddhismus navzdory tomu, zda Tibet ve skutečnosti navštívila či nikoli (Schell, 2000: 152). Své učení sestávající z různých zdrojů od antických mystérií až po to, co pokládala za tibetský buddhismus, formulovala ve spisech *Isis odhalená* (1877), *Hlas ticha* (1885), *Tajná nauka* (1888) a *Klíč k theosofii* (1889). Tibetské duchovní nauky jsou u Blavatské vnímány jako

vrchol spirituální evoluce lidstva. Skutečnost, že Blavatská sama nikdy v Tibetu nebyla, ačkoliv se právě na tuto zkušenost odvolávala, je slabinou seriózního theosofického bádání, které využívala pro vlastní pojetí náboženského systému. Pro současnou religionistiku nejsou tyto informace příliš velkým přínosem a spíše vypovídají o Blavatské než o původních zdrojích, ze kterých čerpala.

Ačkoliv ve vědeckých kruzích bylo theosofické učení Blavatské pojímáno jako pseudověda, rozšířil se díky ní zájem o východní mysticismus a spiritualismus obecně. Její mystické učení se stalo globálním fenoménem. Mezi významnými vědci, kteří odebírali výtisky časopisu *Secret Doctrine* redigovaného Blavatskou, byl Thomas Edison a Albert Einstein. Ačkoliv si to Blavatská ani neuvědomovala, stopy jejího okultismu mnohem později využili nacisté (Schell 2000: 228–229). Ve stejné době, kdy se o Tibet zajímala Blavatská, nacházel se mezi dalajlámovými pobočníky burjatský mnich Agvan

Vynořuje se
tu také
myšlenka
skryté země
Agharti
(Šangri-la)
a sil, jež ji
ovládají. Ta
nalezla svůj
ohlas
v okultně
orientovanýc
h kruzích
nacistů
včetně
Heinricha
Himmlera
a Adolfa
Hitlera...

Lhasa

Dordžijev, u Tibeťanů známý jako cchän-nikhänpo („opat filozof“). Dordžijev byl mimořádně vzdělaný muž, který se zajímal o tibetské náboženství a buddhismus a udržoval těsné náboženské styky s Ruskem.

Velkým přínosem pro hlubší poznání tibetského buddhismu byl překlad anonymního textu známého na Západě jako Tibet-

ská kniha mrtvých. Překladatel Walter Evans-Wentz (1878–1965) se v mládí inspiroval odkazem Heleny Blavatské a na Oxfordské univerzitě studoval keltský folklór. Po skončení války odcestoval do Indie, kde navštívil základnu Theosofické společnosti v Adžáru a setkal se s její představitelkou Annie Besant. Během svých cest po Indii

shromáždil množství textů, které však nebyl schopen přečíst. Text Tibetské knihy mrtvých překládal s pomocí lamy Kazi Dawasamdupy.

Kniha pojednávající o stěhování duše zemřelého přinesla ve své době zcela nový pohled na eschatologii. Evans-Wentzův odkaz se stal inspirací pro mnohé badatele,

např. Carla Gustava Junga, známého svým zájmem o východní mystiku, v níž nalézal opak západní racionality.

Jedním z pozoruhodných příkladů zpracování *Tibetské knihy mrtvých* je dílo kolektivu autorů v čele s Timothy Learym nazvané *The Psychedelic Experience* (1964). Leary, známý svými pokusy s psychotropními látkami, nepředkládal „pravé učení Tibetu“, jak se o to pokoušejí theosofové, ale Tibetskou knihu mrtvých transformoval do příručky pro uživatele těchto látek. Leary věřil, že v náboženských systémech světa se skrývají hluboké pravdy, které věda dříve či později potvrdí (*Tibetské listy* č. 22 – 25). Jeho přístup je dobrým příkladem toho, co Peter Bishop nazývá „spirituální vědou, svatou technologií“, tj. tendencí očistit tibetský buddhismus od kulturně podmíněných prvků a využít jeho „techniky“ k pochopení tajemství života.

Učení Blavatské se stalo velmi inspiračním a vytvořilo živnou půdu pro další zá-

jem západních učenců o tibetský duchovní svět, jeho prvky se promítly do díla Rudolfa Steinera či Mircei Eliadeho o šamanismu, józe a náboženství. Vedle toho lze sledovat paralely se vznikající psychologií. Popularita psychoanalýzy, psychiatrického výzkumu, surrealismu a okultismu po roce 1918 vedla k oslavě nečasovosti, nemateriálních hodnot – utopie. Vynořuje se tu také myšlenka skryté země Agharti (Šangri-la) a sil, jež ji ovládají. Ta našla svůj ohlas v okultně orientovaných kruzích nacistů včetně Heinricha Himmlera a Adolfa Hitlera, kteří se o Tibet živě zajímali. Himmler usiloval o vědecké podložení konceptů „nového náboženství“. Podle teorie, kterou propagovali Himmlerovi poradci Kurt Willigut a Kiss, „okultní“ nauka „árijské původní rasy“ pocházející z Atlantidy našla svůj úkryt v Tibetu. Tam utvořili kněží podzemní říše Agarthu a Šambhalu. Tyto představy pak podnítily Himmlera k uspořádání zvláštní expedice pod vedením antropologa Ernsta Schäfera.

V letech 1938–1939 skupinka nacistů ve složení Karl Wienert, Bruno Berger, Ernst Krausse, Edmund Geer a Ernst Schäfer podnikli cestu z Ja-tungu v Sikkimu přes Gjance a Žikace do Lhasy. O průběhu expedice a jejích výsledcích podal zprávu Ernst Schäfer v knize *Geheimnis Tibet* (Bishop 1989: 131).

V předchozích kapitolách jsem poodhalil mnoho imaginárních podob Tibetu utvářených od prvního setkání Evropanů s Tibetem až do konce 20. století. Mýtus vznášející se jako ozvěna cestopisů o Tibetu prošel postupnými fázemi rozvoje od popisu každodennosti Tibetu (Oldrich, Čech z Furlánska) přes popis tibetské krajiny (Hedin), směs politiky a mysticismu (Younghusband, Blavatská), empirický výzkum (Sandberg), různé aspekty života ve Lhasě (Cybikov, Harrer) až po utopii Šangri-la (Hamilton, Kipling).

Tibet nabídl odlišný řád času a prostoru, než který platí v evropské organizaci.

Zel Golmud–Lhasa

Zde vzniká paradox Šangri-la, který by měl být asimilován a přijat pro život ve 21. století nebo podporován ve své autonomii ochránit jeho živý odkaz minulosti do současnosti. Tibet stále zůstává v myslích lidí na Západě opakem ke světu techniky. Západní civilizace se obává, že Tibet ztratí něco ze své identity, přijme-li západní hodnoty životního stylu (konzum). Tak projektuje do Tibetu zklamání ze své vlastní kultury. Také dobytí Everestu v roce 1953 odebralo Himálajím postavení nedostižného místa, kouzelného sídla bohů. Více než rozrušující vliv západní kultury nakonec vykonal vpád komunistů, který uvrhl Tibet do „doby temna“.

Od roku 1960 prožíval buddhismus boom na Západě, především v kruzích hippies, kteří zaplavili Himálaje. V roce 1979 mohlo odcestovat do Lhasy prvních 1250

turistů. Ačkoliv pohyb cizinců v Tibetu je omezen, od 90. let se stala dobrodružná turistika masovou záležitostí. Tibet je zemí, která nabízí cestovatelům možnost nahlédnout do bájně Šangri-ly, avšak setkávají se tu i s překotnou modernizací a rostoucím turismem. Místo klidu a míru tu dochází k rychlému rozvoji k počinšřování Tibetu. Obraz Tibetu se rychle přibližuje Západu. Mýtus Šangri-la se ztrácí v místech, kde se objevuje technika.

Patrick French podobně jako celá řada aktivistů hájících v 90. letech práva svobodného Tibetu po letech své činnosti rezignoval na původní zájmy, které rozptýlily vzrůstající se ekonomická síla Číny a zájem západních velmocí mít s Čínou dobré vztahy politické a ekonomické. Zvýšený konzum, média a turismus poráží tradiční obraz a kulturu buddhistického Tibetu.

Království filmového plátna

Jako výchozí bod pro zobrazení současného Tibetu jsem zvolil analýzu dvou filmů, srovnání filmu *Sedm let v Tibetu* (1997) a *Údolí červené řeky* (1997). Při analýze filmů vycházím z Barthesovy metodologie subjektivního přístupu k fotografii tak, jak ji popsal ve své knize *Světlá komora* (1980). Prostřednictvím popisu (studium) představím příběhy a narativní části filmů, dále přiblížím punctum a pokusím se ukázat kořeny mýtu Šangri-la a jeho prvky, které se přelévají do současného filmu.

Provokující asociace, kterou v nás detail (punctum) dovede vyvolat, není záměrná, pouze se nachází v prostoru našeho zájmu.

Comolangma

Je to nahodilost, která ovlivní naši četbu. Punctum není nikdy kódované, zatímco studium je naopak kódované vždy (Barthes, 1994, 84).

V 90. letech 20. století vznikly nové filmy, které v souvislosti s Tibetem využívají archetypy hor, moudrosti, cesty, lásky a boje.

Pro oba filmy je společný tzv. „Zlatý věk“ mýrumilovného národa, který trval do doby, než jej zničila vnější intervence. V celkové analýze zobrazení Šangri-ly hor, klášterů a mnichů jsem porovnával dva filmy vytvořené ve dvou odlišných kulturách a politických systémech, což filmům vtisklo výrazný charakter. Domnívám se, že právě tím, že vznikly ve stejném roce a pojednávají o Tibetu ze dvou perspektiv, americké a čínské, podá moje analýza zajímavou výpověď o obrazu ideologií, daleko lépe než srovnání filmů, které od sebe oddělují desetiletí.

Ve filmu *Sedm let v Tibetu* režisér Jean-Jacques Annaud vypráví příběh rakouského horolezce Heinricha Harrera, který se v Tibetu ocitl ve 40. letech 19. století se svým společníkem poté, co se jim podařilo uprchnout z britského zajateckého tábora. Postava Harrera je ve filmu představována Bradem Pittem, který působí neomylně a rozhodně, jako schopný muž přinášející Tibetánům nové technologie. Budoucí 14. dalajlama se prostřednictvím Harrera dozvídá o tom, jak to v západním světě chodí. Místní obyvatele hrají zpravidla představitelé exilové tibetské vlády, kteří svou účast vnímali jako protest. Jsou ve filmu vyobrazeni jako naivní a nešikovní snilkové, kteří potřebují technickou pomoc před čínskou hrozbou. Z filmu je zřejmé, že je pozdě na vojenské reformy.

Film *Sedm let v Tibetu* vychází z Harerovy knižní předlohy pouze námětově, ale

víceméně si udržuje dějovou linii knihy. Harrer v knize není hrdinou, jakým jej učinili producenti filmu. Ba naopak, díky bolestem z ischiasu nebyl schopen se po určité dobu svého pobytu ve Lhasě hýbat. Scénář zasadil Harrerův osud do širšího rámce, tj. do běžného života, včetně Harrerova zanedbaného otcovství. V knize jsou zdůrazněny spíše schopnosti Aufschneitera než Harrera. Aufschneiter uměl tibetsky, byl zemědělský inženýr a pomohl při zaměřování první mapy Lhasy, budování prvního odvodňovacího kanálu atd. Před zraky diváků se ale odehrává drama Harrera, který se v době válečného běsnění ocitá v exotickém prostředí ztracené země, jež ve své podstatě není schopna odolávat kruté realitě.

Ideologie je tu zobrazena prostřednictvím mocenského působení Číny na Tibet. Objevuje se zde motiv nerovného zápasu

Paradoxně
nejpřínos-
nějším
obdobím
pro vznik
idealizované
představy
Tibetu, mýtu
Šangri-la,
bylo období,
kdy měli
Evropané
zakázáno do
Tibetu
vstupovat
(18. století).

Tashilungpo

mezi mírumilovnou Šangri-lou a nemilosrdnou Čínou.

Čína odmítla žádost amerického štábu natáčet film Sedm let v Tibetu v Tibetské autonomní oblasti. Hory ve filmovém Tibetu nakonec představují argentinské Andy.

Peking se bránil masivní kampaní ve stranickém tisku. V deníku People's Daily

se hlavním terčem útoku kritických článků stala nacistická minulost Harrera (např. „Dalajlámu učil nacista“, Schell: 2000 295–302). Schell srovnává Lhasu – místo poutníků, kteří sem přicházejí, aby vykonali posvátný okruh (kóru) kolem sídla dalajlamů Džókhangu, s Hollywoodem, stratifikovaným městem slávy, kde „pout-

níci“ obcházejí slavná místa filmových polobohů. Hollywood je producentem filmové aury, na které se podílí štáb stratificky rozvrstvených, marketingově orientovaných filmových studií, herců, scénáristů a režisérů. Stejně tak tibetský svět, jakkoliv odlišný od hollywoodské kultury, i on je producentem aury. Potála a dalajláma

jsou pro Tibeťany obdařeni aurou bodhi-sattva.

Čínský film *Údolí červené řeky* je silným epickým snímkem, který začíná rituálním obřadem, během něhož je říčním bohům obětována prostá vesnická dívka. Ta je v poslední vteřině jistě smrti pádem do řeky zachráněna bratrem. Dívky chanské (čínské) národnosti se ujímá stará tibetská žena. Zachráněná dívka začíná žít nový život pod jménem Snow Dawa, bezstarostně přejímá tibetské zvyky a zamilovává se do syna tibetské patronky. Film přináší poselství o tibetské duši o odvážném boji za svobodu, kde zlo představuje britská armáda. Jednoho dne, kdy jsou milenci spolu v horách, zachrání z laviny britského a amerického vědce. Později tento Brit získává postavení v britské armádě a účastní se kolonizace Tibetu (viz invaze britské armády vedená Younghusbandem 1904). Druhý, mírumilovný, leč naivní Američan zůstává v údolí a zamiluje se do divoké a bezstarostné tibetské princezny.

Ve filmu je zobrazena malá skupina chanských lovců, která se připojuje po bok umírajících Tibeťanů a mnichů bojujících proti Britům za svou vlast. Ve filmu je zobrazena neuvěřitelná technologická převaha Britů, kteří kulometry střílejí do tibetských řad, vyzbrojených pouze zbraněmi se zápalnými šňůrami. Vše spěje k frustrujícímu závěru. Britové jsou nakonec poraženi díky oběti tibetské princezny. Hlavní tibetskou představitelku hrála Čínanka a tibetské mnichy a vojáky ve scénách hráli čínští vojáci najatí z PLA. Film zobrazuje kočovný způsob života Chanů jakožto životní styl, který převzali od Tibeťanů. Tibeťané zase adoptují chanskou dívku. Chanští lovci se ve filmu stávají součástí Tibetu a bojují za jeho svobodu.

Na filmu je signifikantní manipulace s historickými fakty týkajícími se Younghusbandovy obchodní mise do Tibetu doprovázené armádou (1904).

Přínosem této práce je čínský pohled na Tibet spojený s vnímáním tradičních zvyků čínské kultury. Extravagantní obřad, rituál spojený se smrtí zobrazuje tradiční přístup tibetských praotců fanaticky přistupujících k náboženství. Obětování lidí pro náboženské rituály sloužilo k vyjádření respektu vůči mrtvým, předkům, autoritám, nebesům, zemi apod. Film zobrazuje Šangri-lu přesně v opačném významu než její Západem idealizovaná podoba.

Lze říci, že etnické menšiny, které byly v Číně považovány za barbarské, jsou ve filmu překvapivě zobrazovány jako mírumilovné. Tento film ukazuje Čínu, která je kritická vůči tradiční kultuře, zvykům, náboženství.

Srovnáváme-li dva filmy, které značným způsobem realitu přetvářejí; pak americký to činí za účelem maximálního finančního výnosu, zatímco šíření historické koncepce legitimního ospravedlnění konceptu jednotné Číny jako matky země všech etnických subkultur (včetně etnika tibetského) stojí na straně druhé. Také lze říci, že čínský film, který není západní veřejnosti tolik znám, získal podle amerického tibetologa Barnetta velmi silnou popularitu mezi Tibeťany, protože se jedná o první film, který přijímá protibetské stanovisko i přesto, že komunisté i nadále terorizují tibetské buddhisty. Film zobrazuje konflikt mezi anglickým imperialismem disponujícím nejlepšími zbraněmi své doby a buddhistickou vírou tibetského lidu během britské invaze do Tibetu v roce 1904.

Film ukazuje, jak je obtížné zachytit tibetské etnikum a demonstrovat jeho fluidum. Pojednává o lásce, ale skutečný obraz o tibetském životě nepodává. Jedná se o smyšlený čínský, nikoliv tibetský příběh, který neumožnil vykreslit umělecký obraz Tibeťanů. Je ukázkou čínské školy „hledání kořenů“ velké Číny. Ukazuje se zde mocný kontrast vykreslení příběhu a hrdinů na úkor dokumentárních hodnot zaznamena-

vajících život v Tibetu. Film podává pouze oficiální verzi tibetské historie s nepřekonatelnými záběry Himálaje.

Dlouho jsem hledal punctum, nakonec jsem jej našel ve filmu *Sedm let v Tibetu*, kde se odhaluje upřímný pocit křivdy pramenící ze ztráty nenaplněného obrazu. Film se pro mě stal zároveň steskem Západu po svobodném Tibetu. Obraz Šangri-ly, který je ukryt v představách Západu i tibetské exilové vlády, může v reálném světě uskutěnit pouze film. Čína svůj film vnímala jako odvetný úder. V obou filmech je patrná idealizace zlatého věku – v Sedmi letech v Tibetu je to období před příchodem čínské armády a v *Údolí červené řeky* období před příchodem Britů do Tibetu.

Závěr: „Hledejte ztracenou zemi Šangri-la.“

Cílem práce bylo zmapovat stopy, které předcházely vzniku zobrazení Tibetu jako mýtu Šangri-la. Studie ukázala, že Západ se snažil přizpůsobit Tibet vlastním představám. Tibet však nikdy nebyl jednoduchým zrcadlem západních představ, ale spíše vlastním metafyzickým místem do sebe uzavřeného Tibetu, který v sobě nalézá každý.

Paradoxně nejprínosnějším obdobím pro vznik idealizované představy Tibetu, mýtu Šangri-la, bylo období, kdy měli Evropané zakázáno do Tibetu vstupovat (18. století). V tomto období cestovatelé, horolezci a spisovatelé vytvářeli často smyšlené příběhy a obrazy o Tibetu.

Do popředí zájmu západní kultury se dostalo zobrazení východního spiritualismu (Blavatská). Snahou prvních cestovatelů bylo odhalovat skryté kořeny buddhistické spirituality a jejich vlivy na západní vědy, viz např. Jungova psychologie či nacistická

Veškerá tato
západní
zkušenost
s Tibetem
se uceleně
zobrazila
v románu
*Ztracený
horizont*
(*Lost
Horizon*) od
Jamese
Hiltona.

mytologie. Veškerá tato západní zkušenost s Tibetem se uceleně zobrazila v románu *Ztracený horizont* (*Lost Horizon*) od Jamese Hiltona. Tuto knihu lze považovat za archeologii mýtu Šangri-la a tím pádem i vnímání Tibetu v západní kultuře dodnes. Tento příběh byl ve 30. letech zfilmován a přijat s nadšeným ohlasem. Mezi dvěma světový-

mi válkami v období celosvětové hospodářské krize přinesl naději, že existuje to, co lidem chybělo, tj. klid a mír, jinými slovy Šangri-la. Autor James Hilton se nechal inspirovat bájnou Šambhalou (předchůdkyní Šangri-ly).

V části, ve které se zabývám sémiotickou analýzou dvou filmů z roku 1997, Se-

dm let v Tibetu (*Seven Years in Tibet*) a Údolí červené řeky (*Hong he gu*), je odhalen způsob, jakým západní a překvapivě i východní kultura vkládají do Tibetu podobné obrazy představ. Díky této komparaci jsem si uvědomil velmi důležitý moment, že na vzniku představ Šangri-ly se nikdy nepodíleli samotní Tibeťané.

Exportem buddhismu na Západ vznikl tzv. západní buddhismus. Buddhismus oživený v západních filmech a vyznávaný slavnými osobnostmi západního filmu (jako jsou např. Richard Gere či Steven Seagal) získal auru „západního buddhismu“. Západní buddhismus je společným dítětem Východu a Západu.

Ve druhé rovině práce ukázala Západ s jeho agresivními aktivitami, ať už se jednalo o dobývání himálajských vrcholů či kontrolu Tibetu v době studené války mezi Ruskem a Británií. Vedle dobových hodnot, které upřednostňovaly imperiální velmoc na přelomu 19.–20. století, docházelo i k prohlubování poznání východní spirituality.

Čínská invaze do Tibetu vyvolala na Západě vlnu negativních reakcí a získala velké sympatie Tibetu a 14. dalajlamovi. Čína od té doby systematicky vytěšňuje obraz buddhismu ze života Tibetanů. Dochází k boření klášterů, zavádění čínštiny do škol, Tibet je zahlcován čínskými televizními programy. Velký vliv získala Čína v Tibetu i stavbou železnice zprovozněnou v roce 2006 a rozvojem čínského turismu.

Z původního obrazu Šangri-ly zbývají trosky, které ztělesňuje 14. dalajlama. Jeho odkaz – tibetský buddhismus – je oživován již jen ve filmech. Vysněný Tibet se stal silným echem západní imaginace. Turisté zláskáni tajemstvím Šangri-ly míří do Tibetu, ten ale mezitím změnil tvář a jeho buddhistické rituály, kláštery, mniši se staly turistickou atrakcí, z níž profituje komunistická vláda v Pekingu.

Použité odkazy:

- <http://www.imdb.com/title/tt0223998/> (28. 6. 2006)
<http://www.prcmovie.com/library/red.html> (28. 6. 2006)
http://movies2.nytimes.com/gst/movies/movie.html?v_id=156927 (28. 6. 2006)
<http://www.amazon.com> (28. 6. 2006)
http://www.rozhlas.cz/rtip/portal/_zprava/113175 (28. 6. 2006)
http://cestovani.atlas.cz/clanek_tisk.aspx?rubrika=355&clanek=37365 (28. 6. 2006)
<http://www.tibet.org> (28. 6. 2006)
<http://www.tibinfo.cz> (28. 6. 2006)
<http://www.serendipity.li/baba/rampa.html> (28. 6. 2006)
http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/veda/clanky/17248_33_0_0.html (28. 6. 2006)
<http://www.newleftreview.net/NLR24902.shtml> (28. 6. 2006)
http://www.tibetwrites.org/articles/tsering_shakya/ (28. 6. 2006)
<http://www.shambhala.com/> (28. 6. 2006)
www.tibet-tour.com (28. 6. 2006)
www.visittibet.com (28. 6. 2006)
www.responsibletravel.com (28. 6. 2006)
www.chinayak.com (28. 6. 2006)

Použitá literatura:

- Budil, I. 2003. Mýtus, jazyk a kulturní antropologie, Triton, Praha.
 Barnett, R. 1994. Resistance and Reform in Tibet, Bloomington, Indiana University Press.
 Barnett, R. 2002. The Secret Secret: Cinema, Ethnicity and 17th Century Tibetan-Mongolian Relations. Inner Asia.
 Barthes, R. 1997. Kritika a pravda, Praha, Dauphin.
 Barthes, R. 1972. Mythologies, London, Paladin.
 Barthes, R. 1994. Světla komora, Archa, Praha.
 Berg, Schlosser 2000. Úvod do politické vědy, Praha, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
 Cassirer, E. 1996. Filosofie symbolických forem, Praha, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
 Craig, Mary 1992. Teras of Blood, HarperCollins Religious, London.
 Cybikov, Gonbožab Cebekovič 1987. Cesta k posvátným místům Tibetu, Praha, Vyšehrad.
 David-Neel, Alexandra, 1996. Zakázanou zemí, Praha, Tichá Byzance.

- Dawa, Tashi 1992. A Soul in Bondage, Beijing, Chinese Literature Press.
 Daniel, Milan, Kalvoda, Jan 1978. Himálaj, Praha, Academia.
 Dieška, Ivan 1989. Horolezectví zblízka, Praha, Olympia.
 Donald S. Poley 1998. Prisoners of Shangri-La: Tibetan Buddhism and the West, Chicago: University of Chicago Press.
 Bishop, Peter 1989. The Myth of Shangri-La: Tibet, Travel Writing, and the Western Creation of a Sacred Landscape, Berkeley, University of California Press.
 French, Patrik 1995. Younghusband – The Last Great Adventurer, London: Flamenco.
 French, Patrik 2004. Tibet, Tibet – historie ztracené země, BB/art, Praha 2004
 Hedin, Sven 1913. Trans-himalaya: Discoveries and Adventures in Tibet, London, Macmillan&Co.
 Hedin, Sven 1944. Tibet – objevitelské výpravy, Praha, Orbis.
 Huc, P. Evariste-Régis 1971. Cesta do Lhasy, kterou se svým druhem P. Josephem Gametem v letech 1844 až 1846 vykonal a podle vzpomínek vypsál P. Evariste-Régis Huc někdejší misionář v říši Čínské, Praha, Mladá fronta.
 Kolmaš, Josef 1995. Tibetská kniha mrtvých – Bardo thödol, přeložil J. Kolmaš, Praha, Vyšehrad.
 Lévi-Strauss, C. 1993 Mýtus a význam, Archa Bratislava.
 Lopez, S. Donald 1998. Prisoners of Shangri-La: Tibetan Buddhism and the West.
 Mariani, Fosco 2005. Skrytý Tibet, Praha, Paseka.
 Mayhew, Bradley, Monique Choy, John Vincent Belleza, Tony Wheeler 2002. Tibet, Melbourne, Oakland, London, Paris: Lonely Planet Publications.
 Oldřich, Čech z Furlánska 1998. Cesta do říše velkého Chána (1316–1330), Popis východních krajů světa. Praha, Kvasnička&Hampl.
 Shakya Tsering 2000. The Dragon in the Land of Snows. Penguin Books New York, London.
 de Saussure, F. 1996. Kurz obecné lingvistiky, Academia, Praha.
 Schell, Orville 2000. Virtual Tibet, Henry Holt and Company, Ltd., New York.
 Strnad, Jaroslav, Jan Filipský, Jaroslav Holman, Stanislava Vavrušková 2003. Dějiny Indie, Praha, Nakladatelství Lidových novin.
 Turner, Grahame 1996. British cultural Studies, New York, London: Routledge.
 Sklenka Lubomír, Marie Peřinová, Miroslav Pošta, Marie Richtová a Marcela Procházková Tibetské listy (1998 – 2006), Praha, Studio Press
 Žagabpa, Cipön 2000. Dějiny Tibetu, Praha, Nakladatelství Lidové noviny.

Mezi dvěma světovými válkami v období celosvětové hospodářské krize přinesl naději, že existuje to, co lidem chybělo, tj. klid a mír, jinými slovy Šangri-la. Autor James Hilton se nechal inspirovat bájnou Šambhalou (předchůdkyní Šangri-ly).

O
čem
se
(ne)
mluví

Zatímco klasickou
křížovku sestřelím
během jízdy
dvanáctkou za
8 stanic, tady se
mně občas stane,
že to nedoluštím.
20. 8. třeba zemní
olej na pět.

Srpnové a dobropisy

Srpnové

a zářijové

10.1

Vědomí může do toho, co děláte, a tedy skrze vás do tohoto světa, proudit třemi způsoby, ve třech modalitách – existují tedy tři možnosti, jak spojit svůj život s tvůrčími silami vesmíru.

Modalita je vibrační frekvence energie, jež proudí do toho, co právě děláte, a spojuje vaši činnost s probuzeným vědomím. Pokud to, co děláte, nevzejde z jedné z těchto modalit, bude vaše činnost ovládána egem, a tudíž odsouzena k neúspěchu. Modality se mohou během dne měnit, ale v určitých obdobích často některá z nich převažuje. Pro každou situaci se navíc hodí jiná. Ukázka z knihy Nová země. Objevte v sobě smysl života Eckharta Toola, jenž je „duchovním učitelem, který se nepřipojil k žádnému konkrétnímu náboženství ani tradici“. Vydała Pragma. Obdivuji Roberta Němce, že to pořád zkouší a vynáší na povrch putýnky podobných žvástů. Už 100 let jsou tyto knihy úplně stejné, jen se zamíchají slovosledy a občas se tu a tam objeví nějaké termíny nově bytující v češtině. Podobně se skládají kuchařky. Pokud se to stále prodává, pak je na světě dobře, proto-

že je tu evidentně ještě dost idealistických hledačů. Ale konzum to je, bezesporu.

10.2

Tak jsem se dočetl v Právu (22. 8.), že Obřízka snižuje riziko AIDS. Ale proč? Pokožka na žaludu je bez předkožky silnější, navíc za předkožkou si virus dlouhé hodiny hová a proniká snáze do těla. Tak virus si lebedí za obroučkou. Syčák jeden. Líbí se mu tam. Tak raději šmyk šmyk. Za lepší život bez obroučky! Žádný virus se nemá co rekreovat na našem žaludu! Naše pohlavní orgány nejsou žádné lázně. Jezděte si někam jinam. Huš, huš, huš!

10.3

Do prázdninového dvojčísla MF Plus (32–33) napsal Ivan Verner reportáž z návštěvy premonstrátského kláštera v Želivi. Opat Bronislav Ignacius Kramár mj. řekl: *Občas mi někdo napíše dopis, že má zájem se stát členem řádu.*

zářijové na říjen

dobropisy

na říjen

2006

Poradíme se s psychiatrem, protože ne každý musí mít přání upřímné. Nejdřív je noviciát. Když to jde u premonstrátů, tak proč to nejde u poslanců a v politice vůbec? Kdo by ale vystavoval dobrozdání těm psychiatrům?

10.4

Přestal jsem poslouchat Radio 1, protože zvuk pořád nějak kolísal a já musel stále doлаđovat. Nejsme totiž ve druhé světové, abych někde za závěsem domlouval krystalce z brambory. Tak jsem posunul jezdce o něco dál a sjíždím teď od rána Evropu 2, včetně Leoše Mareše, který mě dokonce někdy rozesměje. Na to, že jsem o něm ještě před časem trousil škaredá slovíčka, je to posun. Nicméně hrát stokrát za den jeden hit Jamese Blunta, to je voprz. To je duševní klistr i klystýr!

10.5

Inzerát z MF Dnes (24. 8.): *Barokní kamennou sochu svědce, 3 bryčky a kočár k restaurování*

rování od 15 tis/ks (...). Barokního svědce bych si na zahrádku koupil, to by světilo rozvoji našeho estetického vnímání.

10.6

Šílená tragédie. Zeta-Jones při natáčení málem přišla o nehet na noze. Informovaly o tom noviny 24 hodin 28. 8. Neměla by se minimálně sejít Rada bezpečnosti OSN?

10.7

Ten Někdo, který připravuje pro noviny Metropolitní expres křížovky, ten mně dává. Zatímco klasickou křížovku sestřelím během jízdy dvanáctkou za 8 stanic, tady se mně občas stane, že to nedoluštím. 20. 8. třeba zemní olej na pět. Ať jsem přemýšlel, jak jsem přemýšlel, nenašel jsem odpověď. Přitom tam mělo být vepsáno nafta. Podobně v případě kořisti na tři: tak z toho se zase vyklubal lov. Na dadaismus není nikdy pozdě...

10.8

V kulturním týdeníku A2 (16. 8.) otiskli pár básniček Norberta Holuba s ilustracemi Michaela Rittsteina. Vincenc Lichnovský o něm a jeho kresbách napsal v první větě: *Přítomné kresby dnes už zavedeného malíře a grafika...* Tomu „dnes už zavedeného“ moc nerozumím. Nejenže slovo „zavedený“ cítím jako poněkud pejorativní, ale pokud na tento popis přistoupíme, tak Rittstein byl „zavedený“ už před 15 lety. Co musí člověk udělat pro to, aby byl zavedený? Účastnit se jednoho kola VyVolených?

10.9

Článek o úpadku oblíbenosti trampingu v Čechách se v Orientaci Lidových novin (2. 9.) Petru Kolářovi podařil. Píše, že trampové si přitom nedělají iluze, že v jejich vlastních řadách nebyli agenti StB. Komunistické represivní orgány se samozřejmě snažily mezi nimi získat spolupracovníky. Jedním ze spolukomentátorů textu je Kapitán Kid, čili

O

čem

Tahle část je možná
nejlepší, popisuje
ukončení vydávání

mluví

časopisu

a následující snahu

brněnské pobočky

spisovatelského

svazu (v čele

s Ivanem Křížem)

o čapí postoj

k novým,

normalizačním

pořádkům v naší

milované vlasti. Velký,

mnou milovaný

moravský básník Jan

Skácel z toho

nevychází dobře.

Srpnové

a zářijové

Jaroslav Velinský, vedený pod krycím jménem Doktor v ústeckolabské správě StB. To jsou ty paradoxy, oblečené v krinolíně, lariatu ve ztichlé savaně. Samozřejmě že vůbec nejde o to, jestli někdy KK něco podepsal – dneska už jsou zajímavé jen a jen ty paradoxy.

10.10

Letmým pohledem na obrazovku počítače. Zpravodajský server Lidovky pomalu vyplivuje titulky svých zpráv. Dnes je 4. září 2006:

- 9:05 Revoluci nechystám (rozhovor s novým ministrem kultury Martinem Štěpánkem)
- 9:20 Poslední rok „biflování“, školy čeká revoluce

Nechtěli byste se na tu revoluci už trochu vysrat?!

10.11

Už jsem myslel, že ho nedostanu, že se někde ztratil. Ale nakonec přece jen přišel – katalog POPRON. Svět zábavy. Z dvojčísla

září–říjen 2006 tentokrát vybírám: *Skleněná váza „Kabelka“*

Při pohledu na tento designerský výtvar se dámám „podlomí nohy“.

Vyrobeno z velmi kvalitního skla ve stylu „Murano“ s barevnými ornamenty. Lze dekorovat nejen květinami, velmi efektní jako svícen! Každý kus je unikát! Rozměry: cca 20 x 14 x 8 cm. 249 Kč.

10.12

Vzpomínalo se na události 11. 9. 2001. Já si třeba pamatuju, že zrovna ve chvíli, když se na internetu objevila první informace o nárazu letadla do jedné z věží newyorských Dvojčat, tak už jsem byl zvyklán, abych podepsal smlouvu na životní pojištění. Hodinu mě lámala nějaká paní, která potřebovala ten den mít alespoň jeden skalp. Dokonce to vypadalo, že jinak nemají její děti co jíst a že ona bude celou noc stát na hanbě. Vzhledem k situaci jsem nakonec nic nepodepsal, vysvětlil jsem paní, že bude válka a že jakékoliv životní pojištění je na pendrek. Tak jsem ušetřil.

Deník Metro události vzpomenu následující den mj. titulkem Kdepak, ty ptáčku

dobropisy

na říjen

2006

hnízdo máš? vedle fotografie Ládi Usámy. Docela mě redakce překvapila tou čárkou za slovem kdepak. Nejdřív jsem si myslel, že je to úplně hloupý titulek, ale takhle to má něco do sebe. Tak bacha na interpunkci, ta nám ještě může vytříit zrak.

10.13

V poprázdninovém čísle Divadelních novin (14) ukončil Milan Uhde jedenáctým pokračováním svoje vzpomínky Host do domu a ještě někdo o své spolupráci s brněnským měsíčníkem, posléze čtrnáctideníkem Host do domu. Tahle část je možná nejlepší, popisuje ukončení vydávání časopisu a následující snahu brněnské pobočky spisovatelského svazu (v čele s Ivanem Křížem) o čapí postoj k novým, normalizačním pořádkům v naší milované vlasti. Velký, mnou milovaný moravský básník Jan Skácel z toho nevychází dobře. I já jsem se těžce srovnával s tím, že jeho aktivity v prověřkovém studentském výboru, ale i jeho osobní charakterové vlastnosti nebyly příliš dušínovské. Když jsem na konci osmdesátých let jezdil služebně do Brna a popíjel v Akádě, tehdejšímu centru, které se mohlo víceméně

srovnávat s pražskou Slávií, vysvětlil mi jeden starý vševěd: Náš Honza? To byla pěkná svině. Ne a ne a ne. Nevěřil jsem mu ani já. Jenže básně a plevy mohou být v jednom pytlí, o tom není sporu, i když si mnozí sto procentně jistí myslí, že svině nemůže psát nádhernou poezii.

10.14

Koho zajímá hudba víc než přiměřeně, měl by občas navštěvovat Levné knihy. Píšu to pořád! Řadovky si stáhnete ze sítě, ale roztočivně ad hoc projekty většinou ne. Po olympijském CD a 3CD Mandelou zaštitěné akce proti AIDS jsem tam teď zakoupil 2CD Gaia project, kde skladby Alana Simona hrají a zpívají třeba Midnight Oil, Billy Preston, Jane Birkin + Jean Reno nebo Mick Fleetwood. Na druhém CD je DVD bonus.

10.15

Básník Pavel Řezníček je neutuchající provokatér. Svoji sbírku Kakodémonický kartáč zaslal k recenzi do revue Akord. To je jako kdyby si Václav Klaus vybral za nového

tajemníka Ondřeje Slačálka. Recenzentka Iva Kotrlá (Akord 5/2006) je však křesťanský otrlá, napsala jen, že *poezie knížky Pavla Řezníčka /.../ je poezií ostnatého drátu: ve smyslu vytvoření nenávisného prostoru koncentračního tábora, kde je třeba katolickou církev na seřadišti ukopat – nu, jak jinak, k smrti veřejně. Zatím našťestí jen tam – v surrealistickém způsobu ohebných kolenních kloubů, připravených (nikdy v pokleku!) ale ke kopnutí!* V poznámce se pak podivuje, že Řezníček napsal, že vydává novou sbírku poezie v křesťanském nakladatelství (dybbuk), když název to vylučuje.

Možná ale, že Kotrlá je provokatérka ještě větší.

10.99

Schválně volím tak vysoké číslo dobropisu, protože před ním by mohly být desítky dalších zápisků, pokud bych ale nebyl líný. Nicméně by mé konání nebylo kompletní, kdybych se nevyjádřil ke koncertům Madonny v Praze. Tak tedy: ke koncertům Madonny v Praze se nevyjadřuju.

Jakub Šofar

Martin Vokurka

Pomoc

Stojí před svým domem a kope do sloupku u branky. Trochu ze vzteku, ale je v něm i zoufalství a hlavně strach. Musí jednat, ale copak to jde – točí se mu hlava a před chvílí zvracel. Je bezradný, omítka odpadává po kusech a u jeho nohy je z ní pěkná hromádka. Bojí se, že se stalo něco vážného, něco, co už nebude možné změnit.

Nikdy nikomu nezastavil, tak proč to tehdy udělal? Proč nabízel svou pomoc, když na první pohled bylo jasné, že nejde o havárii, že se nestalo žádné neštěstí?

Otázka se Jiřímu Málkovi navrácí s každým úderem špičky boty o křehkou omítku, jako by už samotné vysvětlení mohlo zabránit nejhoršímu. Kdyby všechno, co se stalo, dokázal utnout u kořene, snad by ho chapadla událostí vypustila ze svého sevření.

Zastavil snad proto, že to byla stará rezavá škodovka a on kolem projel v novém renaultu, k němuž přišel lehce ze dne na den, pokud se tak ovšem dá mluvit o jednorázové sumě vyplacené ze zahraničí jako honorář za knihu, kterou psal víc jak pět let a dalších pět let čekal na její překlad? Nebo to byl pohled dítěte, které stálo kousek od auta na kraji silnice a sledovalo projíždějící auta svými temnými očima? Nevyzpytatelný pohled, v němž se prolínaly výčitky s prosbou i s jejím pohrdavým odmítáním. Později měl příležitost pochopit, že ty oči nejsou tmavé, že je to cosi jiného, o nic méně znepokojivého, co jim dává ten temný nádech.

Jel pomalu, jako vždy řídil opatrně; rychle se navíc na úzké silnici po právě skončené zimě jet stejně nedalo. Nikdy zbytečně nestavět a neodbočovat, to byla jeho zásada. Řidičská i životní. Přesto prudce zabrzdil a zacouval k stojícímu autu, u jehož zdvižené kapoty stál v předklonu jakýsi muž. Byla to zadní kapota, pod níž se u starých škodovek skrýval motor. Jenže on se v motorech nevyzná, v ničem, co se týká aut, se nevyzná, tak co ho to k čertu napadlo vrátet se, jak by právě on chtěl někomu

pomáhat? Nejraději by hned zase šlápnul na plyn a zmizel, ale už bylo pozdě.

Muž, který slyšel zvuk couvání, se narovnal a podíval se na Málka, který pomalu a trochu rozpačitě vystupoval z naleštěného auta.

„Mohu vám nějak pomoci?“ zeptal se Málek nesměle. „Víte, já se v autech moc nevyznám...“

Za ten omluvný tón na sebe dostal vztek.

Muž, kterého považoval za řidiče nepojízdného auta, vycenil notně zažloutlé zuby v širokém úsměvu. Kromě řídkých vlasů na temeni byl skoro plešatý. Dolní okraj obličeje mu rámovaly několik centimetrů dlouhé vousy, původně narezlé, ale teď hojně prosedivělé. Mohl být stejně starý jako Málek, ale vypadal starší, hlavně ve chvíli, kdy úsměv zmizel a v obličeji zůstaly jen vrásky. Zmizelý úsměv hned vystřídal pohled plný vděčnosti. A také jakési důvěrnosti, zdálo se Málkovi.

„To jste hrozně hodnej, taková ohleduplnost, pozdrav přeci pána,“ otočil se k dítěti, které Málka a jeho stříbrnou metalízu pozorovalo se zaujetím, ale jako by z nekonečné vzdálenosti, jakou může poskytovat jenom dětství a snad i jistý druh osamění. Byl to kluk, deset, možná jedenáct let starý, dosud s dětskými, dokonce trochu dívčími rysy. Proto jsem o něm nejprve uvažoval jako o dítěti, pomyslel si Málek. Ne jako o klukovi či holce, ale právě jen jako o dítěti.

Slovo ohleduplnost se mu zdálo nepřiměřené a nevystihující situaci, ale protože nevěděl, co by na to řekl, sklonil se také nad motor. Zbytečně. Černá masť byla zcela nepochopitelná a na první pohled bylo jasné, že z ní nepůjde vyčíst, proč auto nejede.

„Máte benzín?“ zeptal se a hned by se radši kousnul do jazyka. Pitomá otázka. Pohlédl na muže, jako by čekal, že se urazí a řekne něco sprostého. Sprostá slova Málka vždycky dokázala zastrašit.

Místo muže hleděl do očí ženě oblečené v laciné bundě a tepláčkách. Právě se vynořila

z lesa. Určitě ji – jak si uvědomil až zpětně – nepovažoval za hezkou, spíše naopak, ale když řekla: „Tankovala jsem dneska ráno,“ a on uslyšel v jejím hlasu neskrývané stopy podráždění, cítil, jak k němu problesklo něco ženského a skoro půvabného, možná zbytek mládí, přes který ještě nepřetáhla svůj poklop beztvorost a ošuntělost, banální obtloustlost a fádnot kudrnatých hnědých vlasů. Byl to zatím jen okamžik, prchavý a mizějící v krátkém pohledu, který si žena vyměnila se svým mužem, aby pak trochu smířlivěji řekla, že to asi bude v rozdělovači.

Málek pokrčil rameny, tím se celý problém neřeší o nic víc, protože rozdělovač není něco, co se kupuje jen tak u pumpy a ani se tak lehce do auta určitě nevpravuje.

Muž byl o půl hlavy menší než žena. Když se k nim přidal kluk, stáli proti němu všichni tři, uprostřed se vypínala matka, jakýsi osamocený trčící zub připravený kousat a rvát se do posledního dechu o život své rodiny. Kluk se tvářil nepřítomně a současně trochu popuzeně. Málek teď viděl, že jeho oči jsou šedé.

„Nechcete někam svézt?“ napadla ho spásná myšlenka. Za chvíli všichni tři seděli v jeho autu a blížili se k městu. Muž se krčil na předním sedadle, syn s matkou se rozvalili vzadu. Kluk ohmatával všechny páčky a poskakoval zadkem po sedadle, aby zjistil, jak je pružné.

Na náměstí Málek zastavil.

„Jedu dál až k lipové aleji, ale...“

„Tam my bydlíme,“ řekl muž zase s úsměvem a plácnul se do stehna. „V tom paneláku...“, dodal. Buď se usmíval, nebo zase mračil či vyjadřoval údiv. Jeho obličej byl pořád v pohybu a i tón jeho hlasu bez přestávky kolísal a poskakoval, jako by i on měl svůj obličej, své mimické svaly a v nich svá gesta a své vrásky. Zatímco jeho žena a syn mlčeli, neustále se pokoušel začít nová témata hovoru a mohutně přikyvovat každému Málkovu slovu. O to víc, že jich Málek pronesl za celou cestu jenom pár. Nevěděl, co by měl říkat. Auta, silnice, fotbal.

Nic z toho ho nezajímalo. Aspoň ne doopravdy. Proč by se tedy měl pokoušet o tom mluvit. Naštěstí to nebylo třeba, nemusel říkat nic, muž po celou cestu nezavřel pusy.

Nakonec je Málek dovezl až před jejich dům. Bydleli v malém paneláku, který tu trčel osamělý jako průzkumník nové doby, na něhož nová doba, ještě než se sama vytratila, už kdysi zapoměla a nechala ho stát jediného na kraji pole, až ho za pár let obkroužily nové rodinné domky vystavěné na pozemcích, které město ochotně rozprodávalo nejruznějším zbohatlíkům.

„Moc děkujeme,“ řekl muž a s vděčným úsměvem se k Málkovi naklonil, až ten ucítil jeho teplý dech. Žena se na něj jenom podívala, nebyl schopen ten pohled rozluštit. Až úplně nakonec řekla nebo spíš otráveně vydechla „na shledanou“.

„Já jsem nějaký Karel Vaňhal, ale všichni mi říkají Váňa, tak se na mě doptáte,“ mluvil neustále muž. „Kdybyste něco potřeboval, na revanš. Umím spoustu věcí opravit...“

„Málek, doktor... Málek,“ řekl Málek a nedokázal sám sobě zdůvodnit, proč použil titulu. Asi aby si Vaňhal nemyslel, že je nějaký zbohatlý zelinář nebo tunelář. Jako by na tom mělo záležet a jako by titul doktora filosofie měl vytvořit ochranný obal chránící před lidskou hloupostí. Nebo myslel na Vaňhalovu ženu? Nebo jejich syna? Ani jeden si ho stejně nevšímal. Navíc dobře věděl, že ho takový titul před ničím neochrání, nikdy ho před ničím neochránil, ani teď před jejich sousedy.

Autu asi opravit neumíš, pomyslel si s ironií, kterou pěstoval v tichu a samotě, a s úlevou dojel posledních pár set metrů k jednomu z nových domků, do něhož se před dvěma lety přestěhovali díky dědictví jeho ženy

Za tři dny, v sobotu odpoledne, uslyšel Málek, který se pokoušel na zahradě opravit přívod hadice, povědomý hlas.

„Srdečně zdravím, pane doktore,“ hlaholil Vaňhal-Váňa od plotu. Stál tu i se svým

synem, který okopával sloupek u branky, a když do něj otec loktem šťouchl, vydal jakýsi zvuk zamýšlený nejspíš jako pozdrav. Byl to první a na dlouho poslední zvuk, který Málek z klukových úst slyšel. Muž pro jistotu ještě zamával, aby za oba zdůraznil, jak rád Mála vidí.

„Přišli jsme se zeptat, jestli něco nepotřebujete.“

„Děkuji, všechno je v pořádku. Co vaše auto?“

„Už je doma, vrak jeden, kraksna stará. Takovej kráp, to není jako to vaše...“

Klukovi zasvítily oči podivnou a naléhavou nepřítomností.

Vaňhal mluvil a mluvil a každé slovo doprovodil živou gestikulací. Přes groteskní dojem připomínající ožvlého zahradního trpaslíka on, i jeho syn, který soustavně kopal nohou do sloupku branky, jako by tím plnil nějaký nudný, nicméně možná právě svou tajemnou monotónností důležitý úkol, vypadali neobyčejně odhodlaně a oči vidně se nemínili jen tak vzdát a odejít, aniž by pronikli dovnitř.

Nezvyklý rozhovor přilákal Málkovu ženu Kateřinu. Vyšla z domu, aby se podívala, s kým se to její manžel tak dlouho baví. Ani za dva roky tu moc lidí neznali, noví sousedi se chovali přezíravě a lidé ze staré části města se před přistěhovalci, tou neznámou naplaveninou, uzavřeli do naprostého nezájmu. Událo se tu i pár nepříjemností, poškozená auta, pokácené stromy, ale kde se takové věci dneska nedějí. Graffiti byla to nejmenší. Kateřinu překvapilo, že právě její muž, který se lidí stranil a nikdy nevyhledával nové známé, je tak přátelsky oslovován tím podivně vypadajícím člověkem. To je pan Vaňhal, ano ten muž, kterého i s rodinou ve středu svezl, když se jim porouchalo auto, slyšela manželova slova a stejně chvíli nic nechápala. Pak si vzpomněla, ano, něco jí o tom říkal, udivilo jí tehdy, že její muž někoho svezl, ale ještě víc byla překvapena, že by to mělo mít nějakou dohru na prahu jejich zahrady.

Pootvěřených dveří využil jejich pes, vyběhl na zahradu a přiřítit se k brance. Zuřivě štěkal, vyskakoval na plot, až se pod jeho tíhou otrásala. Vaňhal trochu couvnul, zatímco kluk si psa přeměřil jen předstíraně pohrdavým pohledem, jenž byl ve skutečnosti plný zájmu.

„Je to jen štěně,“ zavolala Kateřina od dveří. „Ještě vyroste,“ dodala se smíchem.

Málek, jakmile uviděl psa venku, začal nadávat. Potvora jedna nevychovaná. Pes proběhl blátem zbývajícím po roztáleném sněhu a ve chvíli byly jeho tlapy obalené mazlavou hmotou.

„Přišel jsem se zeptat, jestli nepotřebujete něco opravit,“ řekl Vaňhal a podíval se na Kateřinu.

„Uměl byste opravit rozbitý nástavec na hadici?“ zeptala se Málková, aniž si všimla pohledu svého manžela. Nebo mu nevěnovala žádnou pozornost. „Můj muž je totiž hrozný nešika. A je potřeba zahradu připravit na jaro. A váš syn,“ – Kamil, skočil jí do řeči Vaňhal – „by si zatím mohl hrát s naším Lukášem. Je sice o něco starší než náš syn, ale kluci se nějak dohodnou.“

Za chvíli si Kamil s Lukášem Málkem hráli s míčem, zatímco Vaňhal v rohu zahrady vyměňoval nástavec hadice a přidělal ho k rozvodu vody.

Za pár týdnů si už ani nedovedli představit víkend bez obou Vaňhalů. Sice je nezvali, ale neměli sílu jim říct, ať už nechodí. Zahrada byla upravená, kohoutky po celém domě dotažené a nekapající. Vaňhal nelhal, spravil opravdu kdeco. A Lukáš, ten byl svým novým starším kamarádem nadšen. Neměl tu žádné kamarády, byl podivně křehký, pořád se ohlížel na mínění všech okolo, zejména dospělých. Kamil, který před dospělými nemluvil a jen je zneklidňoval svými upřenými, ale současně nepřítomnými pohledy, ho vodil po okolí, které na rozdíl od Lukáše dokonale znal, a ukazoval mu všechny místní skryše a tajemství. Mezitím se Vaňhal-otec usadil u Málkových na verandě, pil pivo

a vyprávěl o životě ve městě, kde on žil už dvacet let a jeho žena se v něm narodila. Kde, kdo, s kým a jak to tu chodilo ještě dříve, než zkrachovala fabrika, kterou noví němečtí majitelé neuměli nebo nechtěli vzkřísit, a jak to bylo v době, kdy továrna zdánlivě patřila všem. K večeru se obvykle objevila Vaňhalová a od branky na svého muže zakřičela, ať už jde domů. Ze zdvořilosti se ji pokusili pozvat dovnitř, ale ona vždycky odmítla a bez rozloučení odcházela. Nechápali, proč ho nezavolá mobilem. Stačilo by prozvonit, kdyby chtěli šetřit. Vaňhal se pak co nejrychleji zvedl, obrátil do sebe zbytek piva a rozpačitě řekl, že manželka se asi byla projít, a za okamžik bylo oba manžele vidět, jak společně se synem kráčejí po dosud nevyasfaltované příjezdové cestě.

Málkovi během takových návštěv nejčastěji mlčeli a nechávali mluvit Vaňhala. Pokud sami něco řekli, Vaňhal je bedlivě poslouchal a vážně přikyvoval, tak jako poprvé v autě. Vrásky v obličeji mu dovolovaly v rychlém sledu vystřídat několik protichůdných výrazů. Vrásky byly něco jako důmyslná železniční síť, kde přehozením výhybek lze řídit cestu vlaků nebo v tomto případě výrazů. Občas padlo pár slov o sousedech, kteří jsou hluchí, arogantní a nelze se s nimi na ničem dohodnout. Vaňhal říkal, že mají špatnou pověst i ve městě.

S postupujícím jarem začali Málkovi často jezdit na výlety. Hrady, zámky – doktor filozofie Málek dokázal o každém z nich dlouze vyprávět, takže vůbec nepotřebovali průvodce a někdy dokonce Málek jeho roli úplně převzal. Vaňhal byl z jejich nepřítomnosti nervózní, zatímco pro ně byla úleva, když mu mohli na čas ujet. Naopak Lukáš svého kamaráda postrádal, a tak ho několikrát vzali s sebou. Zdálo se, že Lukášovi přátelství prospívá, zmizely jeho nářky a zmírnily se jeho úzkosti. V chování se začala objevovat tvrdost. Tuhle vlastnost Málek dosud u svého syna nepozoroval a několikrát se kvůli ní s manželkou pohádali. Zatímco Mála znepokojila, Kateřina byla

ráda a Kamila se vždycky zastávala. Konečně má Lukáš takového kamaráda, díky němuž aspoň nebude taková baba, řekla a včas se zarazila, než dodala slovo jako. Považovala Kamila za zajímavého a nadaného chlapce, jehož vnímavost nemůže být uspokojena v prostředí, v němž vyrůstá, říkala tónem bývalé učitelky, která už několik let pracuje pro zahraniční firmu. Proto chtěla, aby Kamil jezdil na výlety s nimi, a manželovy námitky, že nevědí, co jsou Vaňhalovi zač a co spolu ti kluci po lesích dělají, odrážela s tím, že to jsou nejspíš normální a slušní lidé a že koneckonců to byl on, kdo je k nim přivedl, a že jestli proti nim něco měl, tak proč se neozval dříve.

Málek si vzpomíná na minulou sobotu, mimořádně teplou a slunnou, kdy navštívili vzdálený cisterciácký klášter. V nedalekém rybníce se vykoupani a osvěženi se vrátili domů. Kamil s nimi tentokrát nejel. Byl to jeden z mála dnů, kdy se Málek cítil spokojený, skoro šťastný. I Kateřina byla usměvavá a v autě uvolněně klímbala. O to horší byl návrat domů. Na verandě domu je čekalo ošklivé překvapení. Před dveřmi ležel jejich pes, byl ještě teplý, ale svaly už mu tuhly. Od huby mu vytékala zasychající slina. Kateřina vykřikla a rozplakala se, Málek se ke psu sklonil a začal si ho prohlížet.

„Do prdele, hajzlové,“ křičel Lukáš a rozběhl se pryč. Málek slyšel ještě z dálky nadávání a vzteklé výkřiky. Chtěl něco říct Kateřině, ale ta ho odbyla.

„Drž hubu, prosím tě. Když mlčíš, když bys měl mluvit, tak teď aspoň mlč.“

Zůstali stát na verandě a teprve po chvíli vešli dovnitř. Opatrně přitom psa o kousek odsunuli.

Málek přemýšlel, kam Lukáš běžel, ale nic se neodvážil říct.

Za chvíli se přičítal Vaňhal a už z dálky živě gestikuloval.

„Takové neštěstí, taková smůla,“ házel rukama sem tam a vraštil obličej do výrazu nejhlubšího zármutku. Při množství vrásek mu to nečilo žádné obtíže.

„Pane doktore, pojďte to zapít, zvu vás do hospody,“ řekl, když psa odklidil stranou a zavolal místního veterináře.

Málkovi se vůbec nechtělo. Do hospody chodil jen výjimečně a vždycky se tak trochu ostýchal chlapů, kteří vypadali, jako by tam byli doma, znali jeden druhého a hospodský znal je a pivo jim přinášel s důvěrným gestem. Nejraději popíjel doma. Pil červené víno, pivo jen výjimečně. Občas pár skleniček koňaku nebo becherovky. Navíc psa vůbec nelitoval, ale v jeho smrti cítil podivnou předzvěst. Přesto nakonec s Vaňhalem šel a vrátil se notně opilý až v půlnoci.

„Pane doktore,“ říkal Vaňhal v hospodě, když si přitukli. „Já jsem rád, že ten můj kluk se kamarádí s tím vaším. A že ho berete na výlety. Vždycky mu říkám, dobře poslouchej, co pan doktor povídá, ať se taky něco dozvíš. To víš, já jsem obyčejnej chlap, ale to je vzdělanej člověk a ty jsi chytrej kluk, tak ať z toho něco máš.“

Vaňhal se naklonil k Málkovi a zase se usmál. Jeho žluté zuby zasvítily do zakouřené místnosti a Málek pocítil fyzickou tíseň. Nebyl zvyklý na takovou blízkost mužů a taky nebyl zvyklý pít.

„Manželka, ta na to nedbá. Nevěří lidem, není jako já. Vždycky se lidí stranila, aspoň co ji znám. Co bylo před tím, co já vím, každý máme něco... Ne, nechci si stěžovat.“ Vaňhal vzal Málka za předloktí a ten měl pocit, jako by se k němu přiblížil na břehu rybníka obrovský krab a nechut se smísila s uhranutím z nečekaného. „Ale nic moc to není. Je divná,“ dodal, aniž to dál rozváděl.

„Je ale skvělá, víte v čem, víš v čem,“ přešel po třetím pivu do tykání, „umí to jako žádná jiná a hlavně tak, jak chci já...“

Málkovi začalo být špatně z piva proloženého už dvěma rummy, kterým se nedokázal ubránit, a nechtěl slyšet, jak to u Vaňhalů doma dělají. Nechtěl si s ním ani tykat, přesto za chvíli slyšel cinknutí sklenic a zjištěl, že si právě přitukli na tykání.

„A říkej mi Váňo,“ pronesl Vaňhal slavnostně a prosebně současně.

„Pane doktore,“ říkal
Vaňhal v hospodě,
když si přitukli. „Já
jsem rád, že ten můj
kluk se kamarádí
s tím vaším. A že ho
berete na výlety.“

„Někdo se prostě má dobře, věci mu vycházejí, má prachy, pořádnou ženskou, zatímco jinej o nic pořádnýho v životě nezavádí. Je to nějaká spravedlnost – no řekni, proč já nemůžu mít takový fáro jako ty. A ty, proč ty třeba nemůžeš mít toho, víš jak se to jmenuje, rolls-royce. Ty by sis ho, Jirko, zasloužil. Jenže na tomhle zkurveným světě všechno má někdo jinej. Co třeba ty tví sousedi, proč ty musej mít barák, čert ví, kde to nakradli. Nemysli si, že já jsem nějaký závistivec. To mi musíš věřit, věříš mi to?“ – chytíl Málka za límec košile – „já nejsem žádný závistivec, já se musel ve svém životě s leccíms smířit, na spoustu věcí jsem se musel vysrat, ale závistivec, to já nejsem. Já všechno řeknu i udělám hezky na rovinu. Jsem přfavej, ale co na tom, co na tom, řekni, vadí ti, že jsem tak malej, no tak, řekni, vadí ti to?“

Vrásky v obličejí mu tancovaly a pak na chvíli ztuhly napětím.

„Řekni, že ti to nevádí, je na tom něco divnýho – tak proč sakra musí šoustat ještě s jinejma!“

Málka bolela hlava celou neděli. Naštěstí ani Vaňhal se neobjevil, a tak vyspával celý den s obkladem na hlavě.

Nepříjemnostem nebyl konec. Hned v pondělí našel před brankou popelnici, kterou tam večer s vypětím sil připravil k odvozu, rozsypanou. Díval se na spoustu

nejrůznějších krabiček, kelímků, odřezků, pytlíků a nejasných slizů a matlanin a říkal si, tak tohle je taky naše domácnost, můj domov. Za pár dnů mělo auto vypuštěné pneumatiky a poškrábaný lak. Vaňhal se tentokrát neobjevoval, aby mu vyjádřil lítost, a spíše se zdálo, že se jim vyhýbá. Ani Kamil se neukázal.

Policie nic nevyšetřila. To se tu stává, vandalismus. Máte si auto dávat do garáže jako ostatní. Neprovokovat.

Nemáš být líný zajet dovnitř, slyšel Málek svou manželku.

To horší ještě přijde, našel jednou na papíru ve schránce. Schoval si ho, ale policii znovu nevolal.

Proboha, copak jsem nějaký mafián, rozčilil se. Jsem doktor filozofie, historik, zopakoval si, historik středověku, nezabývá se ničím, co by mohlo někomu vadit. Nejsem bohatý, na to tu jsou jiní, vždyť ani to auto není nic zvláštního, má ho dneska kdekdo...

Zarazil se. Kdekdo, ale ne všichni. Někteří si o něm mohou nechat jenom zdát.

Měřím metr osmdesát dva centimetrů... To snad ne, zachvěl se.

„Už se s tím klukem nebudeš kamarádit,“ vpadl do Lukášova pokoje, a aniž se obtěžoval s nějakým vysvětlováním, zase za sebou zavřel dveře. Vlastně s nimi pořádně prásknul.

**Čekal Vaňhala a byl
připraven mu hned ve
dveřích vyčíst, že mu kazí
syna, a obvinil ho z toho,
že si své komplexy
a neúspěchy vylévá na
jeho rodině a majetku.**

„Určitě za tím jsou oni. Ten malej zkomplexovanej paroháč...!“ Málek chodil kuchyní z jednoho konce na druhý.

„Váňa, strýček Váňa,“ zasmál se výsměšně. „Ubožák jeden, exot...“

„Ty jsi nějak informován,“ podívala se po něm pátravě a zároveň i trochu vyhýbavě jeho manželka. „To jsou ty tvoje eskapády po hospodách. Pánové se opijou, prolévají slzy nad svými životy a pár dnů na to se hned nenávidějí a pomlouvají.“

„Já si to s nimi vyřídím,“ neposlouchal ji Málek. „A sem už chodit nebudou. Ani náhodou.“

Měl vztek, že si ho jeho manželka dovolila dát s Vaňhalem na stejnou úroveň. Taký nesnášel tón, jímž to udělala, ten tón, který ženy vždycky nasazují, když mluví o dvou a více mužích najednou. Jako by je hned přiřazovali k nějakému nižšímu a bizarnímu živočišnému druhu. A vůbec, jak může být tak klidná. Copak si neuvědomuje, co jim hrozí?

„Zajdu k nim a vyřídím si to s nimi,“ řekl popuzeně a vyšel na zahradu.

Ve skutečnosti se mu nikam nechtělo a byl by nejraději, kdyby to tím všechno skončilo, čert vem trochu laku na autě, hlavně kdyby s nimi už nemusel mluvit. Sedl si na houpáčku, otevřel si láhev červeného vína a po dvou skleničkách se mu podařilo přesvědčit se, že se s tím nějak vypořádá.

Když se však druhý den vrátil domů, nikoho v domě nenašel. Manželka nebrala telefon. Po chvíli zavolala sama, ale říkala, že neví, kde Lukáš je. Měl na něj čekat, byl sám doma nejvýše pár minut, pak už se měl vrátit on. Neví, jestli utekl za tím klukem, ale je to možné. Už mu nelze všechno jen tak zakázat, bez vysvětlení, z rozmaru.

„Ježišmarjá, vždyť mu není ani devět!“ rozčilil se Málek. „Je to tvoje chyba,“ neudržel se a vypálil obligátní větu. Dříve by to Lukáš určitě neudělal, to je vliv Vaňhalových, schválně se ho snaží zkazit...

Rozčileně pohodil mobil na stůl. Na kuchyňském stole ležel včerejší dopis. Najed-

nou jako by ho četl poprvé nebo ho teprve teď pochopil. Chystá se něco hrozného.

Roztřesenou rukou si nalil plnou sklenici koňaku. Rychle ji do sebe hodil a po chvíli váhání si nalil ještě jednu. Po třetí sklenici se mu zatočila hlava. V puse cítil kyselou pachutí a za ní vystoupaly žaludeční šťávy. Zvedl se mu žaludek a krátce a prudce se vyzvracel do dřezu. Chvilí zůstal bezradně stát, pak si vypláchl ústa a vyběhl ven. Proč jim jenom tehdy zastavoval, proč se do toho pletl! Co má teď dělat? Co když mu opravdu chtějí ublížit? Pak to svedou na nešťastnou náhodu. Proč jenom chtěl někomu pomoci, proč, proč... Kde to má svůj začátek... Kde by to měl utnout?

Zastaví se před domem, oči mechanicky upřené na okopaný sloupek branky. Mechanicky do ní kope a snaží se přemýšlet. Bojí se, že se Lukášovi něco stalo, že mu ublížili. Začíná mu být opět na zvracení. Nakonec vši silou kopne do omítky, až se jí velký plát oddělí, a vydá se k paneláku.

Otevře mu Vaňhalová.

Hledí na ni s údivem. Čekal Vaňhala a byl připraven mu hned ve dveřích vyčíst, že mu kazí syna, a obvinil ho z toho, že si své komplexy a neúspěchy vylévá na jeho rodině a majetku. I ten okopaný sloupek by mu vyčetl. Místo toho tam stojí jeho žena a její slova k němu plynou jako do snu.

Ne, ani manžel ani Kamil tu nejsou. Kamil je asi někde v lese. Jestli je váš syn s ním – to ona neví, nestará se. Jsou to kluci, neplete se jim do volného času. Určitě se včas a v pořádku vrátí.

Málek si ji až teď pořádně prohlédl. Má na sobě šortky a tričko bez ramínek. Jak si všimne, tak i bez podprsenky.

Stála proti němu v pootevřených dveřích, jednou rukou držela kliku, druhou se opírala o zárubeň a tvářila se lhostejně. Nebo spíše podrážděně. Jako vždycky. Ucítil vůni potu promíchanou s obyčejným deodorantem. Pohledem sklouzl po jejích silných pažích a nohách.

Najednou si představí, jak je s ní v posteli. Nečekaně a silné nutkání. Když to dělá s jinými, tak proč ne s ním, hučelo mu v hlavě. Všimla si jeho pohledu a výrazu v obličeji a na malý okamžik se jejich oči střetly. Dvě tři vteřiny. První odvrátil pohled Málek. Cosi zakoktal jako omluvu a rychle, aniž by se na ni ještě podíval, vyběhl z domu.

Jeho vztek se mísí se vzrušením. Znovu se ozve alkohol ze tří koňaků vypitých na prázdný žaludek. Málek je přitahován k ženě, kterou považoval za ošklivou a primitivní, ale znenadání po ní touží, jako občas každý zatouží po neznámém, po něčem cizím a kořeněném možností pádu jinam, do neznáma, do horšího. To neznámé je jako vír, který ho láká k sobě, už jen z představy nového, jiného života, který by mohl žít, se mu zatočí hlava.

Málek běží poháněný strachem, jenž je v něm pevně zakořeněný jako celoživotní povinnost, ale současně je vzrušený představou, jak ho tahle neznámá žena ponižuje, jak ho svým chladným podrážděným hlasem nutí, aby ji poslouchal, aby dělal, co nařizuje, aby ji bezvýhradně následoval tam, kde to nezná.

Běží směrem k lesu, kde by oba kluci mohli být. Nejspíš tam je i Vaňhal. Málek se znovu vyděsí při představě, jak Vaňhal ubližuje Lukášovi, jak s ním dělá něco hrozného, nezvratného, zatímco jeho syn Kamil, tichý komplic, to pozoruje svým temným pohledem a hluboce, nekonečně mlčí.

V lesním šeru se rozhlíží na všechny strany a narůstá v něm panika. Po předchozím vzrušení už není ani stopy. Rozhodne se zavolat policii. Sáhne do kapsy pro mobil, telefon však leží pohozen na kuchyňském stole. Musí jednat sám. Rychle přemýšlí, kam se vydat. Lukášovi hrozí nebezpečí a on ho musí zachránit. Nemá žádnou představu, co by mu mohli udělat, nezná okolí, neví, jestli jsou v okolí skály nebo propasti, kam by ho mohli shodit. Představa konkrétního nebezpečí ho na malou

chvilu uklidní. Co když jenom přehání, co když je to jen iracionální, absurdní – ta slova mu připadají jako cosi lesklého a tvrdého a on se jich hned chytí jako něčeho, co přichází z bezpečného a jemu známého světa – výplod jeho neklidu.

Jenže není všechno iracionální a absurdní v tomto světě právě to nejpravděpodobnější, není to dokonce vítané? Strach ho tak drží dál a nedovolí mu uniknout. Všude samé násilí, vraždy – lidé jsou drceni svými komplexy natolik, že jimi omluví jakýkoliv bestiální čin. Filmy, televize, počítačové hry... Dějiny...

Najednou uslyší výkřik. Rozběhne se co nejrychleji mladým porostem, který mu trhá tričko a špiní světlé kalhoty. Je přesvědčen, že se právě děje něco hrozného. Po chvíli dorazí celý udýchaný na malou mýtinu. Ještě nikdy tu nebyl. Za dva roky, které tu bydleli, se do nejbližšího okolí nikdy nevydal. Buď seděli na zahradě, nebo jezdili po výletech. Rád ukazoval Lukášovi místa, která dobře znal, hrady a zámky, o nichž mohl dlouho vyprávět a které, ač pocházely z dávných dob, byly z jeho světa.

Uprostřed mýtiny stojí Kamil. Kde je Lukáš? Vaňhala taky nikde nevidí. Kamil nehybně a mlčky zírá na Málka, který se vynořil z lesa. Klukovy oči jsou zase temné, vyděšené, podle Málka navíc nepředvídatelné. Jeho mlčení se tísnivě klene nad vším nevyřčeným a utajovaným.

Kluk ukazuje ke konci mýtiny.

Stojí tam podivná stavba. Mohla by připomínat chrám dávných Aztéků kdesi v Mexiku s kusy gotického hradu, ale tady nejspíš sloužila k prozaickému účelu. Retranní stanice, vodárna... Nejvíce ze všeho připomínala splněný sen provinčního architekta. V každém případě už byla nepoužívaná, dávno vyřazená z provozu a ponechaná sama sobě, nebo naopak byla nedostavěná a nikdy nesloužící svému účelu, nanejvýš jen bezdomovcům, feťákům nebo někomu ještě mnohem horšímu. Málkovi zatrne. Přiběhne ke Kamilovi a než se stačí zeptat, kde

je Lukáš, co proboha s Lukášem udělal, vylétne mu ruka a vši silou do Kamila strčí, až se zasyknutím spadne na zem. Chystá se ho koupnout, když se znovu ozve výkřik.

„Lukáši, Lukáši...!!“

Málek se podívá vzhůru k tomu, co bylo jakousi věží na tomto industriálním chrámu. Vidí syna, či spíše jeho hlavu jakoby zasazenou do cimbuří věže takovým způsobem, že si nemůže, aspoň letmo a s výčitkou a nechutí vůči sobě samému, nevzpomenout na hlavy českých pánů, které ještě dlouhé týdny po popravě byly vystaveny na mosteckých věžích. Lukáš však je celý a naživu a křičí o pomoc.

Nechá Kamila, který se mezitím zvedá, a vyběhne po schodech, které svou šířkou přispívají k chrámovému vzhledu stavby. Rozrazí přivřené dveře a ocitne se ve špinavé, temné místnosti, z níž stoupá chlad, a jak za malou chvíli zjistí, i odporný zápach. Pohlédne směrem vzhůru.

Přímo nad ním, asi čtyři metry vysoko, se ve vzduchu třepetá Lukášova noha. Druhá se opírá o jeden z trámů, které ještě nepraskly.

Rozběhne se k dřevěným polorozpadlým schodům, které vedou k věži, ale hned první se pod ním prolomí. Uslyší za sebou kroky. Kamil ukazuje někam ven. Copak je opravdu němý, napadne ho.

„Žebřík.“ Víc toho Kamil neřekne a znovu ukáže ke dveřím. Oběhnou stavbu a vzadu najdou na zemi dřevěný žebřík. Je starý, ale v překvapivě dobrém stavu. Trvá jim to nekonečné minuty, než ho vyprostí ze spousty jarního plevelu, který ho svými stonky a listím připoutal k zemi, a donesou dovnitř. Po chvíli zápolení se jim podaří Lukáše dostat dolů.

„Proč jsi ho poslouchal, proč jsi tam lezl?“ Málek třese Lukášem, až se znovu rozbřečí. „A co ty,“ obrátí se na Kamila, „jak sis to mohl dovolit a nutit ho tam lézt? Co jsi mu chtěl udělat...“

Kamil hledí svým nepřítomným, jen ještě trochu ztemnělým pohledem, v němž

chybí sebemenší, aspoň nepatrná stopa pře-
kvapení. Spíš je podivně vědoucí.

Málek se rozlítí ještě víc.

„Já tě dám zavřít do polepšovny,“ křičí
a ještě o to víc třese vzlykajícím Lukášem.

Kamil na nic nečeká, beze slova se oto-
čí a rozběhne domů.

„Jdeme,“ zavelí Málek. „A s ním si to
ještě vyřídím!“

Lukáš se utiší, chvíli jde mlčky vedle
svého otce, ale uprostřed mýtiny se najed-
nou posadí – či spíše sesune – na zem.

„Já nikam nejdu, já tady zůstanu. On
mě nikam nenutil chodit, říkal mi, ať ne-
blbnu a nikam nelezu, on za to nemůže. Ne-
může za to – stejně by mě odtamtud dostal,
už jednou mě sundal...“

Málek se ho pokouší zvednout, chvíli
spolu zápolí. Lukáš je v tranzu, vzlyká, kri-
čí, kope kolem sebe. Málek dostane několik
ran do nohou a do břicha, ale nakonec vši
silou Lukáše chytí v pase a zmítajícího se víc
než před chvílí ve věži nepravého chrámu
odnáší svého syna přes mýtinu směrem
k lesu a dál k domovu.

Ten kluk si Lukáše úplně omotal kolem
prstu, říká si. Jako by se ocitl v nějaké sek-
tě. Vaňhalovi proti němu použili vymývání
mozku, aby papouškoval, co oni chtějí. Na-
štěstí je tu on, aby důsledně a energicky za-
sáhl.

A co Vaňhalová – jede v tom taky?

Ta vzpomínka ho úplně zchladila. Po-
staví zklidnělého, či spíše ochablého Lukáše
na zem. Déle už by ho ani nést nedokázal.
Cítí se unavený, vyčerpaný, ale přesto po-
divně neklidný, jako by ho ještě něco očē-
kávalo.

Když došel domů a potkal na zahradě ženu
– konečně je doma, pomyslel si – předchozí
vzteky se mu vrátil, i když už nebyl spojen
tak jednoznačně jen s Vaňhalovými. O to
víc jim svoje podráždění z manželčiny před-
chozí nepřítomnosti připočetl k horšímu.

„Volala jsem tě, ale tvůj mobil ležel v ku-
chyni na stole. Vedle láhve s koňakem,“ sko-

čila mu do řeči Kateřina, když se jí snažil za-
hrnout výčitkami.

Lukáše vykoupali a poslali spát. Kateři-
na mu před spaním přečetla pohádku
a chvíli si s ním povídala. Teď seděli v oby-
vacím pokoji a Málek už poněkolikáté líčil,
co se přihodilo.

„Mohl spadnout z deseti metrů a zabít
se. Nejhorší je bezmoc, která se člověka
zmocní, bezmoc proti ubohosti, malosti,
proti vši zakomplexovanosti, která z tako-
vých lidí přímo tryská,“ povzdechl si nad
sklenkou červeného vína.

Málková mlčela. Cítila, že její muž má je-
den z těch slabošských záchvatů, v nichž jako
by paradoxně byla největší síla jeho osobnos-
ti. Zarputilost slabosti staví vůči okolnímu
světu ty nejhůře překonatelné hradby. Ona
by už raději mluvila o něčem jiném nebo da-
leko raději mlčela, ale její muž se zasekl a zdá-
lo se, že se nadechuje k novému pokračování
toho už tolikrát vyřčeného. Jí se nechtělo vy-
světlovat, kde byla celé odpoledne. Když Lu-
káš přišel ze školy, nebyla doma. Odešla chví-
li před ním a počítala, že jeho otec se má kaž-
dou chvíli vrátit. Má samozřejmě výčitky, že
se mohlo něco stát. Lukáš vyběhl ven a běžel
sám do lesa. Byl po včerejšku rozrušený. Ne-
chtěl svého otce vidět. Běžel tam, kam si cho-
dili s Kamilem hrát. Kateřina ví, že ta stavba
není vysoká deset metrů a že její manžel pře-
hání. Přesto se Lukáš mohl zranit. Ještě že
tam byl Kamil, určitě by mu pomohl. A její
manžel, samozřejmě.

Právě když Málek začal ve svém mono-
logu sbírat odvalu, aby se zeptal, kde man-
želka odpoledne vlastně byla a jak jí mohl
Lukáš odejít z domova, ozval se zvonek.
U branky stál Vaňhal, tentokrát sám.

Málek vyšel ven, cestou sbíral střípky
předchozího vzteku. Vaňhal vypadal rozčí-
leně. Málka najednou napadlo, že je tu kvů-
li Vaňhalové. Prozradila, jak se na ni díval.
Co chtěl. Ne, to je absurdní, jeden pohled
nic neznamena. To spíš Kamil. Co když mu
Kamil řekl, jak se na něj odpoledne osopil,
jak do něj strčil...

**Běžel tam, kam si
chodili s Kamilem hrát.
Kateřina ví, že ta stavba
není vysoká deset
metrů a že její manžel
přehání. Přesto se
Lukáš mohl zranit.**

Tak ať, aspoň půjdeme rovnou k jádru
věci, pomyslel si Málek, ale přesto pocítil
úzkost z konfliktu.

„Mám pro tebe zprávu,“ volal Vaňhal
od branky.

„Nemám čas,“ řekl Málek unaveným
hlasem, do něhož se mu přesto podařilo
vložit aspoň trochu rozeznání.

„Je to důležitý, to si rád poslechněš. Ne-
můžu ti to ale říkat venku,“ řekl Vaňhal už
tišeji a rozhlédl se kolem sebe.

Málek ho nakonec pustil dovnitř. Nevy-
padalo to, že by Vaňhal přišel kvůli Kamilo-
vi. Aspoň k něčemu je ta jeho mlčenlivost
dobrá, řekl si Málek. Stáli v malé předsíni
a i když byl Vaňhal mnohem menší než Má-
lek, zabíral najednou příliš místa.

Málek jen roztržitě poslouchal, protože
si mezitím v duchu skládal, jak Vaňhalovi
řekne, co si o něm myslí.

„Byli to oni,“ řekl Vaňhal pateticky
a rukou ukázal skrz dveře do tmy.

Málek nic neříkal, ale chystal si první
slova.

„Byli to oni,“ opakoval Vaňhal. „Souse-
di. Zabili ti psa. Nejspíš ti odřeli i auto. I to
ostatní. Slyšel jsem, to doslechl jsem se...
Manželka – to víš, zná tu spoustu lidí, na-
konec se nic neutají...“

Málek se podíval Vaňhalovi do očí.

Vrásčité obličej rámovaný vousy vyzá-
řoval dychtivost bezmála chorobnou. Málek

měl pocit, že hledí na psa, který přinesl svou kořist a radostně mu ji skládá k nohám. Měl by ho snad pohladit?

Možná se přece jen mylil, tenhle člověk je příliš velký ubožák na to, aby byl schopen mu ublížit. Je naopak šťastný, že mu může prokázat službu.

„Má na tohle nos. Vyzná se. Jako důkaz by to asi nestačilo...“

Málek zbystřil pozornost. Chtěl něco o Vaňhalové slyšet, dozvědět se o ní víc. Nestyděl by se slyšet ani nějakou tu intimitu.

„Žije tu od narození. Vlastně by jí to tu mělo patřit. Tady to pole, co na něm postavily domky, i ten váš. Jenže ji a její rodinu okradli, tehdy i teď. V tomhle si všechny partaje jsou podobný.“

Vaňhal se otočil, co s tím člověk nadělá, žít se musí dál.

Málek roztržitě pokýval hlavou a svoje připravované výčitky proměnil v mlčení.

Vaňhal už byl na odchodu. Málek se nakonec přece jen přinutil a řekl: „Měl bys Kamilovi vyčinit. Lukáš není zvyklý na tak nebezpečné hry. Byl bych raději – nepřeju si, aby spolu někam chodili sami. Dneska se mohlo stát neštěstí.“

Zavřel za sebou dveře a nechal Vaňhala, aby sám došel k brance. Nepostřehl proto ztemnělý pohled – tolik podobný pohledu Kamila – který v tu chvíli přelétl přes Vaňhalův obličej. Stejně by nevěděl, co zname-

ná. Jestli mrtvého psa, poškrábané auto nebo ještě něco mnohem horšího. Nebo naopak nic, aspoň nic významného. Všechno se mu rozmazávalo, byl unavený a nechtěl už na nic myslet.

„Tak vidíš, všechno je to jinak,“ řekla Málkovi manželka, když osaměli. Málek seděl zhroucený v křesle a pil další sklenici červeného vína. Teď bude zase pár dnů úplně bez vůle, řekla si. Pohladila ho po hlavě a odešla nahoru do ložnice.

Dnes to málem prasklo, pomyslela si. Nesmí se nic dozvědět, nesnesl by to. Je křehký – a současně tak tuhý, neohebný. Zlomil by se. Stejně to brzy skončí, je to jenom krátký román, ostatně ne první. Dnešek bere jako výstrahu. I bez toho však tihle nažehlení kolegové přicházejí i mizejí jako zpola vymydlená mýdla.

A co on, napadne ji, neprožil taky něco takového? Jsou spolu přes deset let. Musel po někom zatoužit, svíravě a neodbytně zatoužit, a možná to bylo příliš silné, aby odolal. Jestli se to však stalo, vždycky přechal zpátky k ní, vyděšen z toho, co udělal.

Nejspíš se toho ale nikdy neodvážil. On přece nechápe, jak to na světě chodí. I teď všechno spletl. To nesmyslné podezření! Vaňhal je ubožák, který by se na nic takového nezmohl. Jenom další paroháč. To jeho žena... Ano, napadne Kateřinu, Vaňhalová by takové věci schopná byla. Viděla ji jenom párkrát, ale dokáže si ji dobře představit, jak jim zabíjí psa a ničí auto. V duchu vidí i to, jak jim převrací popelnici. Její silné tělo, napjaté a usilovné v pohybu, jímž se opírá do nádoby, jímž nutí psa pozřít jed. Ještě chvíli o tom přemýšlí. Vaňhal by toho sám schopný nebyl, ale dokázal by kvůli své manželce lhát. A nejen to. Kdyby mu to nařídila, tak by za ní stál do posledního dechu. Vaňhal je dobrý voják, věrný a ve službě silný.

Málek Kateřinu sledoval, když stoupala po schodech. Její boky vypadaly pevně, v jejich ženské rozložitosti bylo cosi neochvějného, co by dokázalo unést bezpočet mužů,

aniž by je to seabeměně oslabilo či změnilo, aniž by na nich bylo cokoliv poznat. Schouklil se v křesle, zavřel oči a představil si Vaňhalovu ženu. V bezpečí domova mu mohla připadat nekonečně vzdálená, ale současně se díky blížícímu se spánku stávala snadno dostupnou. Na hranici snu stačí jen natáhnout ruku – je lehká, tak lehká, že dokonce i on ji unese, i on, Jiří Málek, najednou unese své chtění a všechno v tuto chvíli dokáže.

Za chvíli se probudí s brněním v noze. Lekne se a chvíli neví, kde je. Co se stalo. Všechno se s ním houpe. Uklidní se, až když pozná své křeslo, obrazy na stěně, když vidí nedopitou sklenici vína na stole. Manželka i syn oddychují pár metrů nad ním. Přesto si jen zvolna uvědomuje, že všechno je v pořádku. Možná toho přece jen příliš vypil. Jsou dvě hodiny po půlnoci a chce se mu spát. Tenhle bláznivý den se konečně vytrácí do minulosti. Málek vstane, protáhne se a kulhavým krokem se vydá do ložnice za svou manželkou. Má ji pořád rád a dokonce je přesvědčen, že i přes občasné neshody jí rozumí.

Možná to dnes opravdu trochu přehnal, pomyslí si. Kdo by se však nebál o své dítě? Jak by ho z té věže Kamil dostal? Jak to bylo vysoko? Sedm osm metrů? Ještě že tam doběhl včas. Čert vem psa a poškrábané auto. Čert vem odpadky. Ale dítě. To člověk hned myslí na nejhorší. I když se nakonec nic nestalo, vyčítá si, že celý svůj dosavadní život, tu křehkou rovnováhu ohrozil tím, že do něj přivedl cizí neznámé lidi. Možná dnes přestřelil, když obvinil Vaňhala, ale možná je to varování, aby byl příště opatrnější. Tak jako dříve, jako býval dosud. Nejistota číhá všude okolo, celé tohle městečko ji má v sobě, celý svět je jí prosáklý.

Ještě při svlékání, když poskakoval po jedné noze, aby udržel křehkou rovnováhu, o tom přemýšlel, po stě si v polospánku vypočítával všechna nebezpečí a opakoval, že příště už bude rozumný a nikomu neznámému nezastaví.

„Žije tu od narození.
Vlastně by jí to tu mělo
patřit. Tady to pole, co
na něm postavily
domky, i ten váš. Jenže
ji a její rodinu okradli,
tehdy i teď.“

Ivo Fencel

Za má- mou

Bylo mi dvanáct a máma mi napsala mail: „Do Hrádku na hudební festival jedeme dnes i zítra. Ale asi bude blbý počasí... Viktor sice folkovou muziku moc nemusí, ale naživo si to dá rád. Těším se, Šmudlo, i když – a to ti bude stoprocentně nepochopitelné – mnohem víc bych si to užila sama.“

Tím nemyslím bez Viktora. Tím myslím sama. Bez kohokoli. My jedináčkové už jsme takoví. Nejlíp je nám samotným. Jenže to se vždycky objeví nějaký blboň, který nás začne považovat za osamělé, a zatouží nás obšťastňovat. A my přitom chceme být jen Robinsony v davu. Když si chceme s někým pokecat, pokecáme. Když se chceme zakuklit sami do sebe, zakuklíme se.“

Dočetl jsem ten mail a pak ho ukázal tátovi, se kterým se máma rozešla, už když mi bylo osm: „Taková byla vždycky?“

„Co já vím. Ty si ji pamatuješ líp.“

„Podle mne taková nebyla, tati, možná to znamená...“

Ale můj táta už zase něco montoval v dílně. Možná to znamená, že máma CHCE, abych tam za ní přijel. A znovu jsem si četl mail: „Dnes i zítra. Asi ale bude blbý počasí... Viktor sice...“

Viktor byl nový mámin partner, rocker. Tak on tam bude taky, snad proto táta od monitoru mého počítače tak rychle odskočil a znovu začal kutit. „Ale naživo si to dá rád. Těším se, Šmudlo, i když mnohem víc bych si to užila sama.“

Třeba to znamená, že máma už nemá Viktora ráda. I když... „Tím nemyslím bez Viktora. Tím myslím sama. Bez kohokoli.“ A vrátil jsem se ještě o pár vět: „To ti bude stoprocentně nepochopitelné.“

Třeba to znamená, že chce, abych tam za ní přijel, ale nedokáže mi to říct. Třeba se máma bojí, že bych tam Viktorovi vadil. Možná že sama neví. „Když si chceme s někým pokecat, pokecáme.“ Aha! A co když se jí zachce pokecat si se mnou – a já tam nebudu. „Táto! Jedu na Muziku!“

Z dílny žádná odpověď. Začal jsem hledat batůžek. Pak jsem šel do spíže a vylovil z regálu jednu igelitku. Do té jsem dal peněženku a náhradní triko a zmuchlanou ji nacpal do batůžku. Šel jsem do kuchyně, kde jsem uviděl svůj nedopitý čaj, tak jsem se koukl do chodby, jestli tam není prázdná plastová láhev od malé koly. Byla, na ledniče, takže jsem ji vzal a v kuchyni na židli jsem do ní začal čaj přelévát. Z konvice to šlo snadno, ta má hubičku, z hrnku už hůř, pobryndal jsem celou židli. Tak jsem ji rychle utřel kapesníkem, aby to táta neviděl, a kapesník byl hned celý mokrý, tak jsem ho vyždímal do dřezu a u sebe v pokojíku strčil do horní zásuvky mezi školní sešity. Všiml jsem si přitom dvou svých kamínek, u kterých pořád zapomínám, jak se jmenují, ale dala mi je kdysi máma. Když odcházela. Jasně, už vím, achát, a tohle chalcedon. Ještě jsem míval jeden, takový bílý, ale dal jsem ho jedné holce.

Takže ty kamínky jsem dal taky do batůžku, ale do takové kapsičky vpředu, a než jsem za nimi zatáhl zip, ještě jsem přidal modrou propisku, tužky, tuhé papírky, nakonec i notýsek. Máma je novinářka, což já taky trochu zkouším, takže si to možná na Muzice v Hrádku vytáhnou a něco si poznamenám! Dobrý nápad. I když asi ne, máma by třeba řekla, že se jenom předvádím a chci dělat chytrého. Ale ne, ta by to neřekla. No co, jestli tam bude, stejně nebudu mít na psaní ani pomyšlení. Ale třeba tam nebude, psala přece o špatném počasí. To tam pak budu sám. A třeba se začnu nudit, a tak se bude sešitek hodit, vždyť si můžu kdyžtak napsat třeba i něco jiného.

Třeba deník. Anebo krátkou povídku.

Sešitek jsem zběžně prolistoval. Byl sice plný různěch blbostí – na každý druhý stránce –, ale pořád ještě zbejvaly ty první stránky, tak jsem ho zase zazipoval do kapsičky. Když jsem pak batůžkem zamydlil, tak propiska a tužka chřestily o ty kamínky. Ještě jsem šel znovu do spíže a chtěl sebrat tabulku čokolády, ale zjistil jsem, že jsem si

už všechny snědl. Nevadí, koupím cestou. Vzal jsem ještě mobil a uvažoval, zda to mám mamince napsat, že tedy vyjždím, ale tak strašně rád bych ji překvapil... A tak jsem nenapsal nic.

I mobil – v pouzdře – jsem přidal do kapsičky. A kdyby přšelo, všechno z kapsičky přendám do igelitky uvnitř batůžku, protože ten proprší. A na chvíli mne napadlo, že schumlaná igelitka je jako miminko u mámy v bříšku. Jako já, než jsem se narodil.

„Tati, já jedu... Já jedu za kamarádkou.“

Chtěl jsem původně normálně do dílny zakřičet, že jedu za mámou a za Viktorem, ale pak mě nějak napadlo, že táta Viktora nemá zrovna v lásce (zatímco mně rozhodně nevadí).

„A za kterými?“ vyšel otec z díly s něčím, co připomínalo zvětšený kus lega smontovaný s mou stavebnicí merkur.

„Za Vojtou, za Jindrou a za Oldou.“

„Až do Cheznovic? Ale už budou tři.“

„Za hodinu jsem tam a v devět večer zpátky.“

Táta něco mrmlal, že se mám pořádně oblíknout, ale bylo přece léto. Srpen. A kdybych promokl, tak mám náhradní triko u mámy v bříšku, é, teda v igelitce. Tak jsem jel jen tak: v šedém triku s třemi knoflíky u krku, to je takové pohodlné, v džínách – a v těch rozšklebených botkách, kde mám hodně volnou nohu. Batůžek jsem si jen tak přehodil přes štangli a vyrazil. Byly teprve tři hodiny a cesta na Hrádek mohla trvat hodinu a půl. Festival začínal až v šest, ale doma bych už stejně nevydržel. A na cestu jsem se docela těšil.

Nejprve jsem jel okolo policajtů a byl rád, že nemusím svítit a ani dodržovat stanovenou rychlost. Pak jsem sjel z kopečka okolo benzinky a prohoupl se do dalšího kopečka a to už jsem si zpíval. Já nevím, jak vy, ale já vždycky, když jedu, tak si zpívám, akorát co je zvláštní, že člověka vždycky napadne jiná. Dneska mne napadla jedna má-

mina z dob, kdy jsem byl ještě malej: Horo, horo, vysoká jsi. Ostatně jedna vysoká hora mne čekala – hned za Štáhlavama. Párkrát už jsem ten asfaltový stoupák houbovým lesem i vytlačil, ale tentokrát jsem si toužil vypotřebovat svůj elán. Asi jako když jsem byl menší a stále lítal mezi kuchyní a dílnou, až mě táta s mámou zastavovali a smáli se. „Potřebuju si vypotřebovat svůj elán,“ říkal jsem jim už tenkrát. „Ale proč ty výbuchy pusou?“ smála se děsně máma. Jó, to se naši ještě děsně milovali, a teď už jsem velkej a žádný výbuchy pusou nedělám a táta mne zapsal na fotbal, ale já mám elánu pořád dost, i když jsou tréninky. A tak jsem to vyšlapal jako nic, a pak už se jede po rovince, kde je taková krásně široká krajnice, až konečně uvidíte rokycanskou věž. Taky že jsem ji uviděl – a zase si uvědomil, jak jsou ty Rokycany hrozně krásné, ale nejen Rokycany, taky hluboké lesy okolo silnice a nebe s obláčky a... A pořád jsem musel myslet i na tu krásnou kunu, kterou jsem potkal včera v podvečer u nás na zahradě. Víte, ona bydlí mezi stropem a střechou naší garáže, ale chodí na lov. Včera vykoukla z keře, a když mě uviděla, jak tam stojím, zase zakoukla, i když jsem ze sebe dělal sochu. Bože, jak ta byla hezká! A jak veliká! Větší než kočka! Obdivoval jsem její hebkou srst a šel do chodby domu a díval se skrz záclonu na zahradu a asi za minutu zase vykukla. Abych ji lépe viděl, odhrnul jsem záclonu, ale kuna sebou trhla, oběhla naši garáž z druhé strany... a pak už jsem ji neviděl.

Když jsem dojel do Rokycan, tak bylo teprve čtvrt na pět. Tak jsem to vzal přes park kruhového objezdu na náměstí a zastavil u první cukrárny, ale měli dovolenou. V lahůdkách zase jenom nějaké obložené chlebíčky, ale zato mě napadlo koupit si jednu kolu, tu já hrozně rád. Sice už jsem měl ten čaj, ale hned jsem se chtěl napít koly, jenže tu mne napadlo, že bych ji mohl na Muzice nabídnout Viktorovi a mámě... a jestli tím pádem nebude vypadat blbě, že

už je upitá. Ale pak jsem se stejně napil, byla tak slastně studená...

Zatímco červenec toho roku se zdál Afrikou, srpen začal chladněji, ale v triku a džínkách mi bylo na kole tak akorát. Fištel jsem si to v Rokycanech sem tam po náměstí a jednu chvíli to bylo úplně jako slalom mezi cikány. Smáli se. Pak jsem zastavil u kašny a jen tak koukal, jak shora ze sochy crčí ty vody a rozstříkují se v kapičkách na průzračné hladině. Pak jsem začal hledat třetí cukrárnu, protože jsem měl děsnou chuť na čokoládu, ale všiml jsem si prodejny knížek. Tak jsem si před ní opřel

**Vyšel jsem z knížek
a přejel ulici
k samoobsluze,
protože tam bylo na
skle napsáno mimo
jiné i cukrárna,
bohužel však uvnitř
zase žádná pořádná
cukrárna nebyla, tedy
aspoň ne taková, jako
třeba bývají v Plzni, tj.
aby tam měli kávová
zrna – mňam – anebo
aspoň žloutkové
věnečky či kokosky
s marmeládou...**

kolo a šel jsem tam. Hned za dveřmi drbala paní prodavačka s nějakou jinou paní a drbaly celou dobu, co jsem si prohlížel knížky. Napadlo mě, že v Rokycanech asi nemají ženské do čeho píchnout. Našel jsem i jednu hodně zajímavou knížku o zahadách nacismu a s hákovým křížem na obálce, ale stála dvě stě korun. Ty jsem sice měl, ale musel jsem šetřit. Na tom festivalu se přece třeba nejspíš bude u brány platit, ne?

Jak to tam v tom přírodním divadle ale vypadá, to jsem nevěděl, protože jsem tam ještě nikdy v životě nebyl, ale co jsem si pamatoval, bylo to, že písničkář Samson Lenkten festival založil už v roce 1990, kdy já jsem ještě zdaleka nebyl na světě a máma si zrovna brala tátu. Tehdy prý došlo k nějaké krizi plzeňské Porty, a tak Samson objevil zapomenuté místo na kraji Hrádku. A tam začal ty festivaly pořádat, pozval tam za léta kdekoho – i z Ameriky – a tohle letos už byl patnáctý.

Vyšel jsem z knížek a přejel ulici k samoobsluze, protože tam bylo na skle napsáno mimo jiné i cukrárna, bohužel však uvnitř zase žádná pořádná cukrárna nebyla, tedy aspoň ne taková, jako třeba bývají v Plzni, tj. aby tam měli kávová zrna – mňam – anebo aspoň žloutkové věnečky či kokosky s marmeládou – taky mňam. V téhle samoobsluze jsem zato uviděl plné regály různých čokolád a okamžitě mě napadlo, že koupím tu úplně nejdražší a největší, až pak budu sedět vedle mámy a Viktora, tak že ji najednou jen tak nonšalantně vytáhnu z batůžku: „Dáte si?“

A pak, až si ji rozdělíme a schroupeme, tak je zase překvapím, když vytáhnu tu dobrou, studenou kolu a řeknu zase úplně klidně, zrovna tak jako kovboj z westernu: „Dáte si?“

Jenže ty čokolády byly zbytečně drahé, a tak jsem nakonec koupil jen čtyři úplně malé za třicet korun – dohromady – a jednu hned na náměstí slupl, ale až u koše, aby mě to nesvádělo a nehodil jsem obal na

dlažbu, což by mi určitě nějaký cikán vytkl – a právem.

Zbylé tři čokoládky jsem přidal do té kapsičky ke kamínkům a k mobilu a k zápisníku a vlastně bylo fajn, že jsou tři, tu velkou bychom museli s mámou a Viktorem složitě dělit.

Pořád byla ještě fůra času, ale už jsem to nemohl vydržet a nemohl jsem se dočkat, abych již konečně viděl, jak to přírodní divadlo vypadá. Jenže nebe se začalo podezřele zatahovat a za chvíli kráਪalo. Dostal jsem docela strach. Ale pak jsem se rozhodl, že na toto nebezpečí nebudu vůbec myslet.

Ostatně – musel jsem myslet na něco jiného. Na cestu, protože v těchto končinách už jsem to vůbec neznal. Nejdřív mě ještě ve městě vrátil nějaký pán, že jsem prý měl odbočit už na předchozí křižovatce, a potom jsem zase vjel na stezku pro cyklisty mezi louky, a ta bůh ví kam vedla. Někáká paní s dcerou ale zrovna proti mně vezly dvojčata a já se zeptal, jestli dojezu do Hrádku, a ony přikývly a ještě mi ukázaly kudy přes lávku. Tak jsem jel dál a hrozně jsem se těšil.

Na chvíli jsem taky zastavil – u takového lesíka – a napil se mimo jiné znovu trochu koly. Přemýšlel jsem přitom, jestli je lepší přijet na Muziku později, anebo dřív.

Když přijedu později, to znamená už po začátku, bude to lepší, představoval jsem si. Suverénně tam totiž vejdu branou a máma hned vykřikne: „Hele, Šmudla přijel!“

Zatímco když přijedu moc brzy, tak tam budu určitě sedět na lavičkách zcela sám a jako oukropeček, o kterého se nikdo nezajímá, a až Viktor s mámou vejdou do amfiteátru, nebude to takový haló efekt.

Jenže vydržet to nešlo, a tak jsem znovu vyrazil a měl dál úplně skvělou náladu, i když začínalo pršet, a představoval jsem si, jak tam suverénně vrazím třeba i úplně promočený, až bych šel ždímat jako ten kapusník, ale zároveň i jako by se nechumelilo, a jak poběžím rovnou k mámě a budu volat: „Tak tohle počasí miluju a ještě ať

hřmí a ať sjede klidně blesk támhle do té kůlny a nám krásně hoří plameny.“ A máma bude v šoku, ale pak se budeme s ní a s Viktorem o to víc řehtat. Určitě! Anebo jsem si představoval, jak se tam budu jen tak nonšalantně procházet mezi usedajícími diváky a holky na mne budou kulit oči a já jen sem tam nějakou oslovím, ledabyly, a máma to bude všechno vidět.

Konečně pak půjdu – jako náhodou – okolo ní a Viktora... a řeknu: „A heleme, vás dva už jsem někde viděl.“ Anebo řeknu, aby měli ještě větší radost: „A hele, vy dva tady... Asi patříte k sobě, což.“ A pak se zase budeme všichni hrozně smát.

Vjel jsem do Hrádku – a to už lilo. Navíc jsem zase bloudil, i když tam byly šipky: K přírodnímu divadlu. Ale místy rozkradené. Nakonec jsem se musel schovat v autobusové zastávce, kde byl uvnitř strašný bordel, sklo na špinavé zemi – a vůbec – a ještě nějaký pán se tam za mnou nacpal – v tom lijavci – ale já si ho ostentativně vůbec nevšímal a hrál si jenom s mobilem a přitom zase vymyslel nový začátek... Přijdu prostě nonšalantně k mámě a Viktorovi a řeknu: „Tak jsem tady měl dneska celej večír vystupovat, ale neudělalo se mi dobře, a tak to Samson musel zalepit asi dvaceti bezvýznamnými kapelami.“ A přitom jsem si představoval, že bych byl někdo jako Mick Jagger a že mám v mobilu místo hry kalkulačku a na ní po každém svém megakoncertu počítám, kde jsou ty daňové ráje, abych nemusel platit nikomu žádný daně, a že třeba v Nizozemí a v Monte Carlu v Monaku. No, a že mi z těch kalkulací nakonec opravdu vyjde, abych se na toho Samsona vykašlal, protože se mi takový koncert v Hrádku nevyplatí. A dál jsem si představoval, jak je Samson z Plzně zoufalý a všude lítá a třeba i za Slávkem Janouškem a jak mu telefonuje: „On to Šmudla odvolal, Kristova noho, tak... Tak nepřijel bys lidem zabrnkat a zakokrhat. Musíme to něčím zalepit.“

A to celé jsem si vymyslel hlavně proto, abych imponoval Viktorovi, který je taky

rocker. Jako Mick. Ale... Ale jak imponovat mámě? To mě už taky napadlo. Přijdu k ní od brány a první, co řeknu, bude: „Já mám nápad! Super! Na úplně novou rubriku do novin.“ A máma se s obavou zeptá: „Na jakou?“ – a Viktor bude taky čučet, a já řeknu: „Bude se to jmenovat Cyklistovy zápisky.“ „A o čem to bude?“ „No, mami, dáš tam mou fotku, takovou malou barevnou hlavičku, jako to bývá, ale ta bude stále na stejném místě v Mladé frontě po celý rok, tři sta šedesát pět dílů, no, a pod tím vždycky bude, co jsem nového provedl policajtům na silnici. Tak třeba, jak jsem klidně překročil na kole povolenou rychlost třicet kilometrů za hodinu, ale oni mi to nedokázali změřit. Chi chi. Anebo jak jsem porušil na kole zákaz parkování – a zase se mi nic nestalo. Nebo jak jsem měl přes den nerozsvícené světlo a ještě se jim vysmál. Ale, víš, to by byl vždycky jen takový vtipný úvod, mami, rozumíš, ne? Takový pošuchování, aby vynikla blbost některých zákonů, které schválil ten... Ten Paroubek, ne? Ale postupně bychom mohli zvolna měnit tón, a až by ty provokace nalákaly čtenáře, dávali bychom postupně těm policajtům i v něčem zapravdu.“ „A Paroubkovi také, že?“ smála by se máma. „Ne, tomu ne. Jenom tomu, že teď umírá na silnicích už méně kluků, jako já, když jezdí řidiči opatrněji a víc se bojí.“

„Dobrá, ale co by bylo jinak obsahem té rubriky?“ zeptá se maminka – a já řeknu: „Bude to prostě můj deník. A v něm každý den to, co se mi nejdůležitějšího přihodilo. Tak třeba, že jsem byl dneska poprvé na Muzice. Anebo co se mi stalo ve škole, tedy až skončí prázdniny, a co si myslím o Step-henu Kingovi (že je to dětský autor) – a co o Jamesi Bluntovi, tom zpěvákovi. Co o muzice, co o filmech, co o svých kamarádech, i třeba co o holkách. Co o tobě a co tady o Viktorovi a co o mém tátovi a co o Polívkovi, tvém šéfovi v novinách – no, a vůbec.“

„A ty si jako, Šmudlinko, myslíš, že by to někoho zajímalo?“ rozesměje se máma.

A přitom jsem si představoval, že bych byl někdo jako Mick Jagger a že mám v mobilu místo hry kalkulačku a na ní po každém svém megakoncertu počítám, kde jsou ty daňové ráje, abych nemusel platit nikomu žádný daně, a že třeba v Nizozemí a v Monte Carlu v Monaku.

„Já si myslím, že jo. Řekni o tom šéfredaktorovi, prosím tě.“

Za těchto úvah přestalo pršet a já znovu vyrazil a brzy se dostal k přírodnímu amfiteátru, ale byla tam opravdu brána, ach jo. Já tak trochu doufal, že nebude, a že to je všechno a každý rok zadarmo. Že to snad Samson dělá z lásky a všechno hradí sám. Ale lístek stál tři sta třicet korun.

Máma má sice novinářskou průkazku, ale já ne, a tak jsem to musel zaplatit, a pak šel do brány, jenže jsem uslyšel: „Tak to ne. S tím kolem sem rozhodně nemůžeš, chlapec.“

A třeba to jen tak
vydržím až do konce –
a napadlo mě taky, že
mámu snadno hned
poznám, protože je
hrozně krásná ženská,
má pěknou postavu a...
a takový ten
fotogenický obličej,
takže stačí, aby jenom
vstoupila do místnosti,
jakékoli, a už za pár
vteřin je středem
pozornosti. A to se jí
dneska stane i tady.
V amfiteátru. A já se
díval pozorně po
každém, ale přísahám
vám, vůbec jsem tam
za celou dobu
neuviděl jedinou ženu
a snad ani holku, která
by se mámě vyrovnala.
Vůbec.

Otočil jsem se – a tam stál sám Samson Lenk. Ale ne, neříkal mi to on, nýbrž vazbič vedle, který se mu jenom podobal. „No, tak nemůžu,“ povídám a odvedl jsem kolo pokorně stranou, kde jsem si ho zamkl.

Ještě zbývalo půl hodiny do začátku, ale přírodní divadlo už se plnilo. Překvapilo mne, na jak prudkém svahu jsou lavičky, a hrozně mi to připomínalo všechna řecká a římská divadla, i když tady všude rostla tráva a stromy a obklopovala to spousta zeleně. Už-úž jsem vcházel do zorného pole všech těch lidí, kteří už seděli odzdoła až nahoru, když se mě zmocnila tréma. To já tak vždycky mám.

Víte, mně je hrozně nepříjemné, když se na mne někdo kouká, i jenom jedinec, obzvlášť je-li holkou, a když se na mne najednou koukne čtyři sta lidí, tak to se studem propadám. A tak jsem couvl.

A rozhodl jsem se, že to celé obejdu co nejvíc po straně a že vylezu mezi takovými smrčky až nahoru a tam si sednu někam na krajíček a začnu klouzat očima po lidech pod sebou, až konečně uvidím mámu a Viktora. No, a pak k nim sejdu... a řeknu všechno, co jsem si cestou připravil a pobavím je tím, určitě. No, a pak už si budeme normálně povídat, chvíli, ale to už začne zpívat ta první, ta Američanka, ta Loma Bracewellová, a tak zmlkne a budeme jenom poslouchat, protože to už přece vím, že máma je taková a že by tam seděla nejradši sama a bez nás a jen tak se nechala unášet krásným přednesem Dylanových písniček anebo Slávkem Janouškem. A tak ji nebudeme rušit.

Jenže když jsem vylezl lesíkem až nahoru a do toho rohu, tak tamodtud bylo vidět na lidi pod námi dost špatně, a tak jsem to celé nahore obcházel a viděl, že plno lidí se tu pomalu chystá tábořit a snad i nocovat. Leželi a seděli i v jehličí a všichni byli na rozdíl ode mne vybaveni pláštěnkami anebo celtami nebo aspoň něčím, na co si aspoň mohli sednout.

Konečně jsem si taky našel místočko, a protože byla ta lavička mokrá, dal jsem

pod sebe to náhradní tričko. A sedl si, ale pořád se musel posunovat, protože vždycky někde někdo ubyl a někdo naopak přišel s celou rodinkou, tak jsem nakonec skončil trochu dál od kraje. Ale to už jsem v celku nevnímal a pořád se jenom koukal po své mámě a čekal, že buď v některé ženské tváři šťastně poznám ji, anebo v obličejí některého muže poznám Viktora. Jenže ono těch tváří a tvářiček bylo až trochu moc, ne, tak jsem si to předtím nepředstavoval. A navíc, přímo pode mnou měli takovou širokou střechu z plachty, takže na lidi pod ní jsem neviděl, a zároveň mi připadalo trapné odcházet znovu ze svého místa, když už se okolo mě všechno tak tísnilo a když už se za chvíli mělo začínat.

A taky že se začalo. Uvaděč nejprve žvanil nějaké nesmysly a já shora koukal na všude okolo jeviště rozložené reklamy, jako třeba na country rádio Karolína, a pak začala zpívat ta Američanka a to už bylo fajn, i husí kůži jsem chvíli měl. Znělo to tam moc dobře, tleskali jsme jí, přidávala a něco anglicky říkala o Bobu Dylanovi. A pak zase komentátor a další zpěváci, tentokrát celá skupina.

Mezitím už jsem si už několikrát prohlédl všechny lidi a byl si skoro jistý, že Viktor a moje máma tady ještě nejsou – tedy pokud nesedí zrovna někde pod tou stříškou, a tedy paradoxně jen tři metry přede mnou...

Sice jsem mámu už i několikrát uviděl, ale vždycky to byla jen nějaká jiná mladá žena se stejně rusými vlasy anebo stejně bílým kabátkem, jaký měla máma na sobě, když jsem ji viděl posledně.

Aha, asi přijdou s Viktorem až na Janouška! napadlo mě nakonec, protože toho zpěváka měla máma ve zvláštní oblibě. Nebo přijdou prostě později, třeba je akorát odradil ten déšť. Třeba zůstali déle na chalupě, anebo doma v Plzni. Anebo ztvrdli doma úplně. Třeba vůbec nepřijdou!

Ale rozhodně jsem se koukal pořád dolů a ke vchodu, a protože stále přicházeli

další a další lidé, mladé páry, jedinci i skupinky, cítil jsem se docela fajn, protože jsem chápal, že Viktora a svou mámu okamžitě spatřím, až se vynoří, a že je od té chvíle už budu mít zcela pod kontrolou a budu jen a jenom sledovat, kudy se amfiteátre pohybují a kde naleznou místačka. A až si někde sednou, tak já, kluk, se na ně dlouho a dlouho budu jen dívat, a právě díky tomu mě začne bavit i koncert.

A třeba to jen tak vydržím až do konce – a napadlo mě taky, že mámu snadno hned poznám, protože je hrozně krásná ženská, má pěknou postavu a... a takový ten fotografický obličej, takže stačí, aby jenom vstoupila do místnosti, jakékoli, a už za pár vteřin je středem pozornosti. A to se jí dneska stane i tady. V amfiteátru. A já se díval pozorně po každém, ale přísahám vám, vůbec jsem tam za celou dobu neviděl jedinou ženu a snad ani holku, která by se mámě vyrovnala. Vůbec. A koukal jsem hlavně dolů k bráně, a tedy na to místo, na které jsem se při příchodu tak bál vkročit a z něhož jsem se vrátil mezi smrčky.

Ale máma není jako já. Ta tam už za chvíli klidně vejde, tak jako do záře reflektorů, a hned i zamává, protože na ni taky zamávají, protože... Protože ji zná každý.

Ale máma nepřicházela. Ani Viktor. A jemu vlastně nesmím ukřivdit, napadlo mě. Takže řeknu radši: „Jeden den bude v té rubrice vždycky fotka má, ale druhý den Viktorova, mami, takže jeden den budu komentovat politickou situaci já, tvůj syn, no, a druhý den bude Viktor komentovat situaci povětrnostní.“ Jo, a taky jsem si ještě vzpomněl na tátu – a co by komentoval, ale to už jsem sám věděl, že o tohle by rozhodně nestál.

A pak už bylo sedm... a pořád nic, a tak jsem napsal mámě esemesku: „Jel jsem do Hrádku. Už neprší, je hezky, jedna paní zpívala Dylana, mám dobrou náladu.“ A taky jsem dobrou náladu měl, protože i když mě už přestávalo bavit to hraní a zpívání, tak jsem se pořád a pořád mohl dívat na nové

a nové lidi, kteří přecházeli i přicházeli, a celá ta atmosféra tady pro mne byla úplně nová a hezká. Jenže máma je hezčí – a bez ní to nemělo cenu.

Batůžek jsem měl vedle sebe a ruku na něm. Pak seděl nějaký mladý pán a pak jeho žena – byla taky dost hezká – a měli tam dvě malé holky a kluka, daleko menšího než já. Chvilími na mne všichni koukali. A nalevo zase seděl starší chlap a dál i jeho žena a za mnou nahoře spousty nejrozdílnějších týpků, většinou v maskáčích... Sálh jsem do batůžku a důležité se napil ledové koly. Vyndal jsem mobil znovu z pouzdra a cpal ho do kapsy a každou chvíli pak na něj koukal, jestli máma odpoví, ale to se nestalo.

Pak už jsem začal přemýšlet, jak odtamtud odejít, aby to nevypadalo nějak divně, nikdo totiž moc neodcházel. Napravo byla ta rodina a nalevo ještě víc lidí, hm, nejlepší tedy bude, když budu ustupovat dozadu – a hlavně musím vyrazit rychle, a to nejlépe v pauze mezi písničkami, když se tleská. Ne, ještě líp: uteču mezi dvěma kapelami.

Hm, ale co když Viktor s maminkou jsou skoro u mne? Co když sedí celou dobu hned tady pode mnou, tady přede mnou, pod tou zelenou plachtou? Co když... Konečně jsem se odlepil. Vyběhl jsem šikovně přes části laviček, kde nikdo neseděl, a byl jsem zase volný. Hned mi bylo lépe, než mezi tolika lidmi. Otrpěl jsem se a nahoře pak znovu kráčel nad celým divadlem a proplétal se mezi ležícími i sedícími, až jsem došel úplně na druhý kraj a tam odtud bylo opravdu vidět i pod onu plachtu, a tak jsem tam dlouho stál a vytahoval se na špičky a zase klesal, ale pokud jsem se koukal dobře, tak ani máma, ani Viktor tam neseděli.

Asi tedy přijdou později, opakovalo se mi v hlavě. A třeba mi neodepsala, aby mě mohli překvapit, i to je možné, vždyť já je taky chtěl překvapit a dát jim ty čokolády a dál jim napít koly. Té jsem se ale teď manifestičně znovu napil sám. A snad bych

tam čekal dál, ale nevzal jsem si bundu a už prve na lavičce mi začínala být hrozná zima. Ne, tam na to místo už se nevrátím – a ne, ani si nic nezapišu. Na co?

Stejně mi to nikdo nevydá a nebude žádná rubrika a ani ta napůl s Viktorem, protože máma nepřijde. Leda zítra. Možná. Jo, a taky mi mohli zatím ukrást kolo.

Běžel jsem tam, ale kolo tam bylo, a já se vlastně už těšil, jak se zase projedu – a šerem, ale celou cestu jsem měl mobil zavěšený v pouzdře na krku a aspoň ze začátku se díval, jestli mi třeba máma nenapiše: „Tam my už tady taky jsme.“

Ale nic se neobjevovalo, a když jsem byl menší, tak mě mamka brala i do náruče a dávali jsme si pusy, to je snad normální, ale mně o tohle teď nešlo, chtěl jsem ji prostě jenom vidět. Jenom jsem se chtěl dívat, ještě tam z toho svého místa nahoře, jak se hýbá do rytmu folku... a třeba bych k nim šel až úplně nakonec, anebo... Anebo taky vůbec, ne? Ne, rozhodně bych je neotravoval.

Za Rokycanama jsem samozřejmě píchl a neměl nic na zalepení, a tak jsem kolo těch zbylých deset kilometrů vedl po kraji silnice, ale v levé ruce jsem stále držel mobil a vždycky, když jelo auto, dělal jsem, jako že telefonuju anebo vyklepávám esemesku, takže to a nic jiného je ten důvod, proč kolo vedu, a doufal jsem, že nikdo nevidí, jak mám splasklou pneumatiku, a nesměje se mi. A stále byla větší tma a domů jsem se dostal až hodně po desáté.

„Ty jsi brečel? Kde jsi byl?“ zeptal se táta.

„U Vojty, u Jindry a u Oldíka.“

„A co dělají?“

„Co by dělali? Pozítří odjíždějí s rodiči do Chorvatska, jako každý rok.“

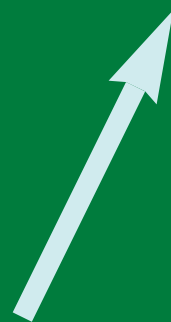
„Nechceš vajíčka?“

„Tak jo.“

A zhluboka jsem se napil koly. Ty čokoládky jsem ale snědl až po míchaných vajíčkách a taky jsem se umyl a všechno uklízel.

A zítra si musím zalepit duši.

LITERATURISTICKÝ PRŮVODCE ŠTĚPÁNA KUČERY

Město plný prachu

Na co se vzpomíná, to žije a může se přihodit znovu.

Mario Vargas Llosa

Bedřich

Dnes ráno jsem pocítil tenzi, znepokojivé pnutí v oblasti žaludku. Ve snu se objevila opět ta kniha – tlustý román. Z plátna stránek se na mě díval můj smutný bratr, mé dvojče, třebaže jsem jedináček, čtvrtl zažíva koně. Od zadku do dvou půlek. Bezvládné chvějící se končetiny táhla kobyla za sebou a naříkala tak, že mě bolely uši i srdce. Její oči plavaly a bolely mě. Plakal jsem nad ní i svým bratrem. Nad sebou. Ve snech se sám sobě ukazuju v rolích svých nejbližších. Nyní v roli bratra. Vím, že když jím maso, zároveň zabíjím. Koninu jsem jedl k večeři upravenou coby svíčkovou na smetaně. Přejedl jsem se.

Na dalších stránkách jsem si hrál se svým psem. Bylo mi deset. Váleli jsme se v trávě před domem do chvíle, než mě ze zahrady zavolala má matka. Běželi jsme za ní. Stála u ohně nad obřím kotlem, v němž bublala vařící voda, plavaly tam kusy psího masa. Matka vyvařovala kosti. Zkušeným pohybem chytila mého psa a vhodila ho do

David Jan Žák (1971) prošel spoustou povolání, vydal spoustu knih a jeho texty byly přeloženy do několika jazyků. Kdo se o něm chce dozvědět víc, nechť si koupí knižní výbor z Literaturistického průvodce, jehož vydání se v těchto dnech horečnatě připravuje. Vedle D. J. Žáka v něm najde dalších deset autorů a autorek, včetně Natálie Kocábové nebo Té Jany z Velké Ohrady.

Toto číslo Literaturistického průvodce přináší ve světové premiéře ukázkou z nové prózy Davida Jana Žáka Město plný prachu.

P A N I D Ž Á K

kotle. Kosti vytahovala železným hákem. Skládala z nich jako z puzzlí celé kostry. Ty pak stavěla mezi stromy. Když jsem se rozhlédl po zahradě, zjistil jsem, že stojím v obří zelené galérii plné bílých objektů. Leskly se ve slunci. Zelená a bílá. Má matka byla sochařkou. Cítil jsem se zrazený a opuštěný.

Pak se objevil Buñuel. Sledoval generála, který vstoupil i se svou suitou do galérie, všichni ho s úctou zdravili – pánové v nažehlených uniformách, dámy v nevkusných róbach, tváře skryté pod vrstvou mejkapu šeptaly o generálovi, že to je on, ten mecenáš umění. Dodává výtvarníkům veškerý potřebný materiál a tomuto mistrovi dodal i objekty. Nezištně, samozřejmě. Prý je to jeho občanská povinnost. Lidé korzují, přes kukátka a binokly pokukují po vystaveném a v tu chvíli si Buñuel uvědomuje, že výtvarnými objekty jsou oběšenci, lidé i zvířata, navlečení do směšných kostýmů. Umělec jedné z dam vykládá, jak je obtížné docílit oné vzdušnosti a nadýchanosti, objekty je nutné oblékat ještě před instalací, tedy zaživa. Buñuel si všímá, jak sova v brčálově zeleném mysliveckém kostýmku otevírá oči, vedle ní se pohnul zavěšený dlouhán se směšnou grimasou ve

tváři a pak i další objekty. Zubí se svými bezkrevnými rty, pohupují se v nehybném vzduchu a nakonec se vrhají dolů na vyděšené milovníky umění. Ti prchají. Venku se dav vrhá pod kola rozjetého vozu. Na poslední straně románu zjistím, že sedím za volantem své Mazdy RX8 a o kapotu se právě tříští mé vlastní rameno. Vidím svou tvář za sklem.

Bohdan

Okamžik před tím, než mě přejede Mazda RX8, všechno prožívám. Všechno, co jako zrychlené filmové pás, občas zadrhávající, prolítlo mojí minulostí. Moment, kdy stáším svůj pohled doprava, abych zachytil ten prchavý zámkrit plný světél vrážejících do mého těla. Všechno, co na mě někde čeká; zatím v latentním stavu, přesto živý – spící, přichystaný až nastane budoucnost. Veškerý čas, slitý do jediného – přítomného, v němž zamrzávám v nakročení, necelý dva metry od obrubníku, tý nádherný hranice mezi světem temnoty silnice a světem iluzorního bezpečí chodníku. Svět zrychleného pachu pneumatik a benzínu. Svět ošoupaných podrážek a krátkých sukní, nyní ba-

Zubí se svými
bezkrevnými rty,
pohupují se
v nehybném vzduchu
a nakonec se vrhají
dolů na vyděšené
milovníky umění. Ti
prchají. Venku se dav
vrhá pod kola rozjetého
vozu. Na poslední
straně románu zjistím,
že sedím za volantem
své Mazdy RX8
a o kapotu se právě
tříští mé vlastní rameno.

**Opičák
s nadpřirozenejma
schopnostma. Jako
svatej Jeroným vešel
rozevřenou branou
města Kaskiyehu;
patron, co přinesl
smrtícím šípem
a ohněm vykoupení ze
světa utrpení nejen
překvapenýmu otci
Dominikovi, ale všem.**

vlněných a dlouhých, zakrývajících teplý podkolenky.

Narodil jsem se sedmnáctýho února roku devatenáct set sedmdesát jedna v zaprášeném městě. Narodil? Já? To něco, co drží silou vůle nalepený na kostech kostry a tetelí se strachem, že každou chvíli kus po kuse odpadne a rozkutálí se do prachu u cesty. V tom městě se válely chuchvalce prachu všude. Sedmnáctýho února zemřel apačský šaman Geronimo. Opičák s nadpřirozenejma schopnostma. Jako svatej Jeroným vešel rozevřenou branou města Kaskiyehu; patron, co přinesl smrtícím šípem a ohněm vykoupení ze světa utrpení nejen překvapenýmu otci Dominikovi, ale všem. Zabil Dominika před jejich užaslýma očima, poklonil se, to správně herec na závěr dělává, adios a jako zajíc přitáhl pozornost lovců, kteří se sami stali lovnou zvěří. Role se převrací, míchají a jakoby naruby vylézají vnitřní orgány a tkáně. Vždycky teče krev a z domovů vyplouvá kouř. Svatý Jeroným – Gerónimo, tak oslavovanej, tak zatracovanej. Opičák. On neznal strach, na rozdíl ode mne, ale já zas nebyl šamanem, jen klukem ze Šumavy, podělaným při sebemenším zvýšení hlasu otce, komunistických bossů, učitelů a esenbáků. Podělanej strachy a kňučící při myšlence na bolest. Proto mě můj bůh nechá srazit. Abych zažil opravdovou nevymyšlenou bolest, abych věděl, jaký to je – trpět a přestat se bát, zbavit se okovů, který mě do třiatřiceti omezovaly a paralyzovaly tělo i ducha. Můj přítel pop mi řekl: „Ach, tolik milosti, to tě navštívil Bůh.“ A bude tím myslet Mazdu RX8.

Ted' je všechno jinak, ted' je ted' – světla vjíždí do mýho těla, kůže, masa a kostí. Ted' se děje úplně všechno.

Středa – 17. února 1971

Zavedl se u nás pětidenční pracovní týden. Je třeba říci, že ekonomicky na to nebyla naše společnost připravena. Vypočtěme si, co to znamená pro výrobu, když najednou vypadne v roce 52 sobot. Někteří soudruzi po roce 1969 přicházeli s návrhem zrušit volné soboty. Řekli jsme však ne. Je to vymoženost našeho pracujícího lidu, a i když to bylo v dané době unáhlené, ustupovat nebudeme. Asi 50 000 Arabů na arabských územích okupovaných Izraelem bylo uvrženo do vězení nebo internováno ve sběrných táborech, uvádí se ve zprávě, kterou v Bejrútu vydala Organizace pro osvobození Palestiny. Některá naše nakladatelství znovu nabízejí své redakční možnosti a prostředky různým módním, úpadkovým máním, jako je například ta hororová a golemová v Lidovém nakladatelství, nebo zase útočně katolická a svým vyzněním protimarxistická v nakladatelství Vyšehrad. Tituly jako Chuť žít od Pierra Teilharda de Chardin, Smysl života od Jeana Lacroixe, Bible a antická tradice od Clauda Tresmontanta či bigotné náboženské eseje Maxe Picarda Člověk na útěku, tedy díla náhodně vybraná z oblasti nemarxistické filosofické literatury, hovoří asi sotva jazykem, který je potřeba právě v současné době tak naléhavě slyšet. Zatažená obloha nad jižním Laosem a silná protiletectká palba vlastenců velmi ztěžují činnost amerického letectva. Inter-

P A N I Ž Á K

venti se navíc setkávají se silicím odporem. To podle válečných zpravodajů zpomaluje postup saigonských jednotek v Laosu. Operace neprobíhá podle připravených plánů. Pro posílení jednoty afrických zemí v boji proti imperialismu, kolonialismu a rasistickým režimům se v úterý vyslovili v Nouakchottu prezidenti Konžské lidové republiky a Mauretánie. Ve Fort Benningu (stát Georgia) byl v úterý obnoven soudní proces s poručíkem Williamem Galleyem obviněným z úkladné vraždy 102 obyvatel vesnice My-lai v jižním Vietnamu.

Je to vymoženost našeho
pracujícího lidu, a i když to bylo
v dané době unáhlené,
ustupovat nebudeme.

Canny

lidi dneska prostě nemaj
ten správnej vztah k bohu.
Buď si z něj dělej nehorá-
zou legraci

děmos 157

nebo mi pochtebujou a
modlej se ke mně, místo
aby se mnou komunikovali

amen

úžky
apír

<http://canny.dobraadresa.cz>

Kvítky na tubetějce

Prokuratura list zabavila...

Doba po konci druhé světové války byla podivná jako každá doba po převratu. Politický systém se ještě neustálil a už bylo třeba začít pevně chránit slabou demokracii, aby ji neodvál silný fuk z Moskvy. Zatímco politici stavěli politickou kulturu jako tradičně zvolna a s ohledem na stranické zájmy, novináři se své role pokoušeli chopit dynamičtěji. Tisk byl sice oktrojovaný Košickým vládním programem, ale tu a tam přece jen se mu dařilo zachovat si aspoň základy kritiky politického systému. Hlavní roli hrál ten lidovecký kolem Pavla Tigrida a tisk blízký Hradu soustředěný kolem Ferdinanda Peroutky.

Komunistická strana se do podobných posledních oáz demokracie obula plnou silou. Začala se rodit cenzura. V době, kdy ješ-

tě neměla KSČ věci pevně v rukou, hráli při vzniku totalitního a donašečského bezpečnostního systému svoji roli agilní spoluobčané, kteří z nadšení pro nové pořádky či ze strachu upozorňovali na (z jejich pohledu) zlořády a nepravosti. Tak třeba 3. června 1946 napsala MUDr. Božena Fabiánová poslanci za KSČ Janu Vodičkovi:

*Vážený soudruhu Vodičko,
poněvadž se často zabýváš záležitostmi
SNB, upozorňuji Tě na Peroutkův článek Koho
kritisovat ve Svobodných novinách z 19. V.
1946: „A jestliže z domu, ve kterém sídlí úřad
bezpečnosti, se ozývá takové kvílení, že v okol-
ních domech zavírají okna, aby to nemusili
poslouchat...“*

*Jde o útok na policejní orgány, domnívám
se, že v souvislosti s právě konaným přelíče-
ním s Bienertem, tchánem Peroutkovy dcery.
Nikde v tisku nebyla na tento neomalený útok
reakce, možná, že úmyslně, věc nerozmazá-
vat, protože i tak již nahání zahraničním ne-
přátelům vodu na mlýn. Upozorňuji proto,
aby eventuelně nevešel tento Peroutkův výrok
docela v zapomnutí.*

Peroutka ve zmíněném článku upozorňoval právě na nesnáze spojené s kritikou, se kterými se potýkali demokratičtí novináři. Soud s bývalým protektorátním premiérem Richardem Bienertem, tchánem Peroutko-

*Vážená soudružko,
děkuji Ti za dopis ze
dne 3. t.m., jehož
obsah beru na vědomí.
Denní tisk však také
sledují, hlavně pokud
se týče právě SNB...*

vy dcery, s článkem nesouvisel ani okrajově. Autorka listu jej zmínila patrně z čiré zlomyslnosti. To by o pár let později KSČ samozřejmě nevadilo. V roce 1946 ovšem ještě byla na (tehdy rovněž poslance) Peroutku krátká, a tak Jan Vodička 8. června 1946 Boženě Fabiánové odpověděl vyhýbavě:

*Vážená soudružko,
děkuji Ti za dopis ze dne 3. t.m., jehož obsah beru na vědomí. Denní tisk však také sledují, hlavně pokud se týče právě SNB a vím o tomto článku velmi dobře. Ještě jednou Ti děkuji za Tvé upozornění a srdečně zdravím soudružským práci čest.*

Poměry v tisku kritizovali nejen běžní občané, ale také straníční funkcionáři. Ideolog Arnošt Kolman byl letitý bolševik, člen komunistické strany SSSR, z níž vystoupil otevřeným dopisem Leonidu Brežněvovi v sedmdesátých letech (poté, co prošel gulagem a emigrací). V roce 1946 byl ale ještě zapáleným marxistou a cepoval stranu i za drobné nesvary. 30. října 1946 napsal například samotnému ústřednímu tajemníkovi ÚV KSČ Rudolfu Slánskému a upozornil ho na špatné poměry i v nejkovanějším Rudém právu:

Drahý soudruhu,
Rudé Právo tiskne ve svém insertním oddílu i rubriku „Seznámení“. Není nutné

Koho kritisovat?

Ferdinand Peroutka

Není známo, s jakou chutí se to říká, ale říká se, že kritika i v našich nových poměrech se připouští. Někteří dají se tak strhnout, že se dokonce vyslovují: kritika jest vítána. Avšak, jakmile se skutečně pokoušíme prosadit kritiku, začne se brzy volat „dost“ a vytýká se, že kritujeme hlavně nebo výlučně komunisty; rozhodně prý častěji zasedáme k soudu nad komunisty než nad ostatními. Docela se k tomu přiznáváme. Jest to pravda. Ovšem jest charakteristické pro naše nové poměry, že ani nemůže být jinak.

Kdo má být spíše kritizován? Přívěsný vozík nebo řidič u motoru? Noviny by se učinily směšnými, kdyby hlavní svůj kritický zájem věnovaly na příklad tomu, co se děje v ministerstvu pošt nebo zdravotnictví, které ovládají zastupci lidové strany. Nevíme, snad by bylo možno bouřit také proti Vatikánu, snad se něčeho dopustil. Ale nevypadalo by to vzdáleně našemu skutečnému životu? Máme se snad více zabývat Masarykovou ligou proti tuberkulóze než ÚRO? O našem životě zajistí nejvíce rozhoduje, co se děje v ministerstvu vnitra, průmyslu, zemědělství, informací a školství. Tyto resorty jsou buď obsazeny komunisty nebo, jako v průmyslu, věci se tu pohybují podle základního komunistického plánu. Novinář se nemůže odvrátit od těchto center energie, od tohoto ohniska výstavy a zabývat se nějakými kouty. Komunisté mnohem více než ostatní strany uskutečňují svůj plán v obnově republiky. Oni byli hlavní hybnou silou prvního roku: ostatní fungovali spíše jako brzdy, korektivy. Nevíme, jaké chyby by páčaly jiné strany, kdyby byly na tak vlivném místě. Jistě by se dopouštěly chyb. Kdyby na příklad někdo chtěl — a mohl — někdy zase zvrátit socialisaci, musili bychom ho ohnivě kritizovat. Ale zatím nelze více kritizovat to, co by se snad dělalo, než to, co se skutečně dělá a jak se to dělá. Dokud kritika, jak má být, se bude více obracet k věcem hlavním než vedlejším, dotud — nezmění-li se nějak naše poměry — bude stíhat více komunisty než ostatní, a komunisté by jistě přes tuto maličkou nepříjemnost si nechtěli své místo vyměnit s jinými. Nevyplyvá tedy převaha té kritiky, jež jest věnována komunistům, ze zlé vůle, nýbrž z toho, že jsme povinni se zabývat fakty, s nimiž se stýkáme.

Ministerstva nejsou vše, i jiný náš život jest prosycen komunistickými plány, komunistickým usilováním. Napišete o něčem, co jaksi vůbec nemá co společného s komunistickou stranou jako takovou; třeba o tom, že odborníci nemají být lehkomyslně vypuzováni ze závodů; že omyly zavedených rad mají být napraveny; že mají být potrestány i ty zločiny, které byly spáchány v revolučních dnech; že ten a ten veřejný funkcionář se nehodí na své místo, poněvadž byl několikrát trestán pro trestní činy; že si přejeme svobody; že naše bezpečnostní orgány se mají choval lidštěji než Gestapo; že náš život má být založen na humanitě; že je nezbytno obnovit pracovní kázeň; že nevinní nemají být postiženi. Nebo napíšete něco podobného — a obyčejně se vynoří někud komunistická hlava a tvrdí, že byla udeřena.

Vůbec představují naši komunisté zvláštní směs drsnosti a citlivostkářství. Zasazují mohutné rány, ale zdráhají se přijímat i malé. Bud' tento starý bojovník má obzvlášť citlivou kůži pod svým krunkem, nebo, což jest pravděpodobnější, jest to duchovní imperialismus, který chce všechno nebo nic a který nevynalstňuje jen majetky, nýbrž také všechno vnitřní oprávnění — mimo svoje ovšem. Nabídnete a uskutečníte ve své kritické praxi všechnu slušnost, zdržlivost, úctu a objektivnost, pohybujete se už na oné mezi, již není dovoleno překročit, nemá-li kritika přestávat být kritikou, a shledáte, že ani toto maximum nestačí tomuto bumbříčkovství, které chce více, chce vás celého. Lamartine zvolal jednou ve francouzské sněmovně v době obnoveného království: k takové politice by stačil dřevěný sloup. To, zdá se, i nyní se vyžaduje: kritičnost — dřevěného sloupu. Kritika, jejíž pravidla a temata závazně by předpisovali kritizováni.

Vpravdě naše kritika, daleka toho, aby horlivě se pidila po vadách, spíše se často vyhýbá. Nikoliv z bázně, nýbrž proto, že není dovoleno podlamovat budovací elán, proto, že spatřujeme hlavní svůj úkol v pomocných službách sblížení, a proto také, že není možno se zabývat vším najednou a lépe jest vyřidit jednu věc, než se obrátit k další. Jestliže jsme se nějak nezabývali celým komplexem zjevů: ani poměry v našich bezpečnostních sborech, ani tím zvláštním stranickým pojmem jednoty, který se vnučuje celonárodním institucím, ani tím jako plevel bujícím faktem, že dosazení určitého místa nebo národní správy se činí závislým na tom, je-li uchazeč ochoten ještě před dekretem přijmout komunistickou legitimaci. Nepokládá se za neomylné a chceme přijmout radu, i od komunistů: co máme jako demokratičtí novináři činit, jest-liže se doslechne o něčem takovém? Staneme se lepšími občany tohoto státu, budeme-li mlčet? A jestliže z domu, ve kterém sídlí úřad bezpečnosti, se ozývá takové kvílení, že v okolních domech zavírají okna, aby to nemuseli poslouchat, splníme svoji povinnost, zacpeme-li si uši? Odsuneme-li to ze svého zájmu jako maličkost? Prosíme, poraďte sami.

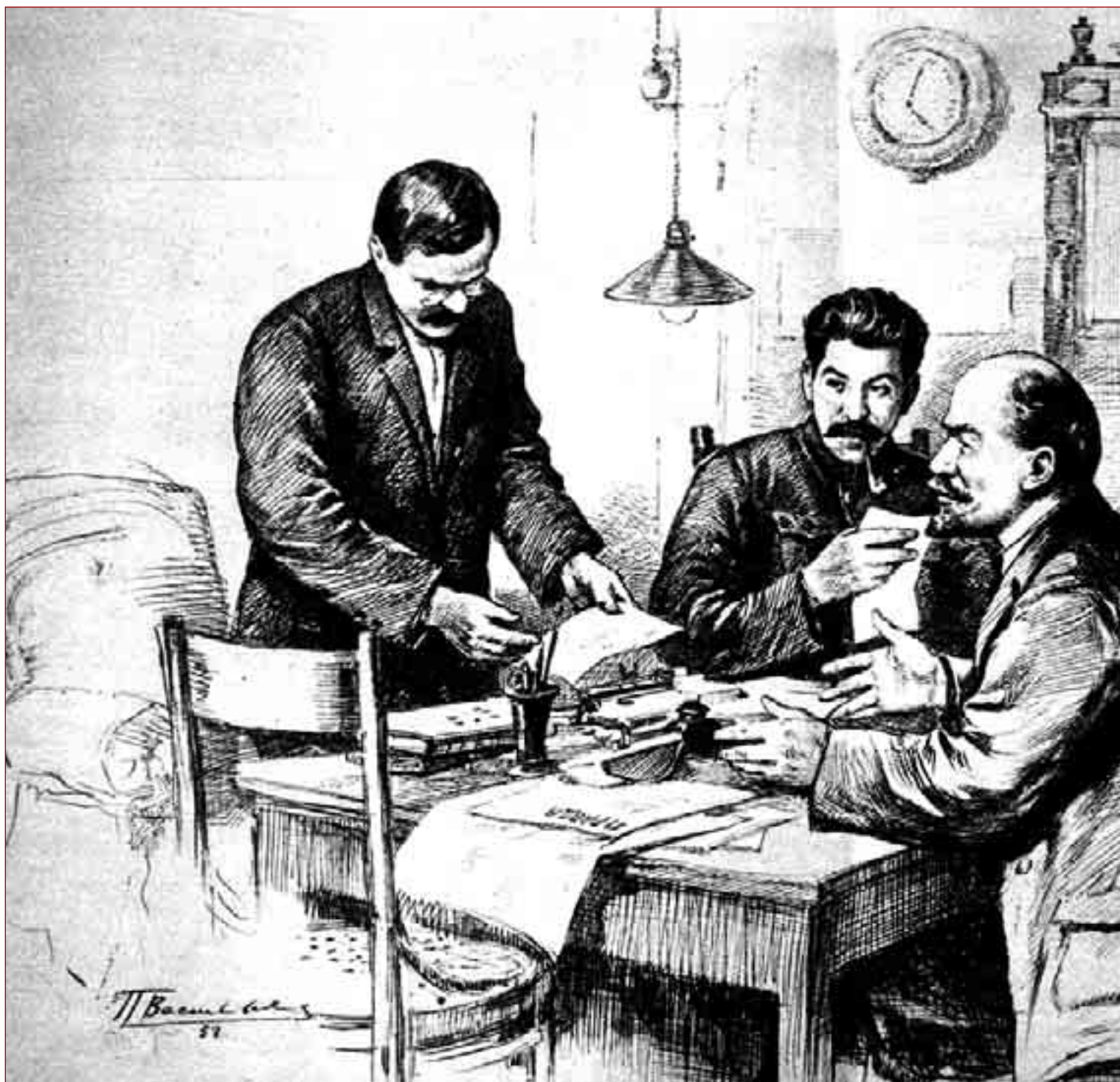
Boužel často lépe se vidí hmotné věci než nehmotné. Jest již připraven návrh zákona, kterým mají být napraveny škody, jež v revoluci-

ních dnech utrpěli kulturní majetek; odcizené věci mají být vráceny státu. Ale kultura, to nejsou jen obrazy, výšivky, sochy, vázy, to jsou také vztahy lidí mezi sebou a, pokud za revoluce utrpěli, rovněž mají být vráceny — lidu. To je hlavní smysl naší kritiky. V té se nezastavíme před žádnou stranou, ani před lidovou. Několik měsíců oponoval její tisk připravovanému zákonu, podle něhož se odpouštějí všechny přečiny, spáchané za revoluce. Získával vstoupence pro stranu vzešeným heslem spravedlnosti, a skoro už vzbudil dojem neoblomnosti. To trvalo, tak dlouho, dokud nepřišlo do tuhého: když ve sněmovním výboru vyskytla

se rovnost hlasů pro a proti zákonu, rozhodl předseda výboru, poslanec lidové strany, svým hlasem pro týž zákon, proti němuž jeho tlak dlouho bouřil. Nevypadá to pak jako demagogie? Podstatou demagogie jest falešné předstírání, třeba toho, že budu bojovat za věc, již pak opustím. Lidovou stranu jest spíše chválit za rozumnou ústupnost, již, ač nesocialistická strana, dosud projevila ve všech věcech socialističnosti, a s níž přijímá snahy po hmotném zlepšení údělu chudých. Ale tu šlo o věc, v níž strana křesťanského světového názoru si mohla dovolit být nekompromisní, aniž vzbudila podezření, že je reakční.

Peroutkův článek, jak si jej zadržela paní doktorka Fabiánová

dokazovat, že je to neslučitelné s tradicí komunistického listu, který vždycky bojoval proti kuplířství Národní politiky a podobných měšťáckých a maloměšťáckých časopisů. To, že dnes i Právo lidu používá tohoto nekalého peněžního zdroje, nemůže být jistě pro nás, kteří důsledně bojujeme za ustavení nové společnosti a nové morálky, směrodatným. Poměrně nevelký materiální prospěch nemůže vyvážit ideovou škodu, kterou tento jev vyvolává.

Molotov, Stalin a Lenin jako novináři

Cenzura v plné síle

Po únoru 1948 už ovšem nebylo třeba doktorky Fabiánové a zakrátko byl odstaven také Arnošt Kolman. Mašinerie nového režimu se rozjela bez zbytečných „překážek“, jako byl svobodný tisk. Přesto bylo třeba hlídat i listy vycházející dál – dělaly chyby a možná i záměrně provokovaly. A tak strážníci hlídači pravidelně dostávali na stůl Se-

znam významnějších závad v periodickém tisku...

Citáty z těchto seznamů si dnes ukážeme. Někdy z nich zamrazí, jindy jsou úsměvné, každopádně už je dnes těžké domyslet si, jaký strach asi vyvolal každý podobný zásah ÚV a co znamenal pro ty, kterých se v redakcích týkal. Ponořme se do výňatků...

Dikobraz, č. 44, 2.11.1949, Praha

Str. 5 - Obrázky s textem Situace v lidových demokraciích a ... v Jugoslávii. První obrázek znázorňuje loďku se dvěma veslaři, plouvoucí na klidné vodní hladině a z loďky vyskakují do vody krysy. Druhý obrázek znázorňuje rozbouranou vodní hladinu, z vln vyčnívají ruce tonoucích a na vlnách se zmitá loďka s třemi veslujícími krysami, z nichž jedna má vojenskou čepici. Jelikož obrázek mohl by být vykládán také tak, že situace lidových demokracií je špatná, nebo krysy opouštějí loď,

byla redakce upozorněna na nevhodnost takových zpráv.

Práce, č. 261, 8.11.1949, Praha

Str. 1 - Fotografie z oslavy 32. výročí Velké říjnové revoluce ve Strojírenském paláci v Praze VII. je upravena tak, že nápis nad tribunou je možno číst: USA ZA ŠTĚSTÍ NAŠE... Okresní prokuratura v Praze časopis zabavila.

Stráž myslivosti, č. 22, 20.11.1949, Brno

Str. 221 - podtitulek „S přílohou Lovecký pes“ umístěn nevhodně nad snímkem prezidenta republiky, se zástupcem vydavatelstva časopisu ujednáno, že nápis „S přílohou Lovecký pes“ bude umístěn u názvu časopisu oddělujícího hlavičku tiskopisu od textové části.

Lidová demokracie, č. 284, 4.12.1949, Slovensko

Str. 4 - Nový tunel v provozu. Vyrazuje dokončení stavby tunelu.

Ortěva, č. 10 - 12. prosinec 1949, Praha

Str. 99 - Zápisky starého špitálního. Věta „Něco jiného by bylo, kdyby dobytí doktorského nebo jiného akademického gradu bylo spojeno s nějakými zvláštními těžkostmi, ale dnes, kdy akademického titulu může dosáhnout jednotlivec nejprostřednějších schopností a nejprostřednější píle, jest vychloubání se tituly nepochopitelné a někdy i směšné.“ Může být vykládána jako snižování a podceňování dělnického studia. V závěru téhož článku se pak píše na str. 102: „Když doznívala kakofonie druhé světové války, vstoupilo právě v den Hitlerova jubilea, 20. dubna 1945, americké vojsko právě poblíž pohraničníku č. 17/15 na půdu naší

vlasti. Je to náhoda či věčný smysl dějin?“ Časopis byl okresní prokuraturou v Praze zabaven.

Práce, č. 27, 1.2.1950, venkov

Str. 3 - Výroba hovořila s vědou. K článku je připojen obrázek, na němž přednášející má na klopě jasně patrný hákový kříž.

Práce, č. 43, 19.2.1950, Ostrava

Str. 1 - Zaměstnanci elektrárny Karoliny 10.000 hodin na výstavbu Ostravska. V článku jsou uvedena absolutní čísla o úspoře uhlí, která měla zůstat utajena. Okresní prokuratura v Ostravě časopis zabavila.

Zemědělské noviny, č. 61, 12.3.1950, Nedělní příloha

Str. 4 - nad nadpisem článku Lidé v kolchoze Traktor, jenž pojednává o životě v sovětském kolchoze, byl umístěn bez odpojení nějakou čarou, neb podobně, obrázek patřící k hořejšímu článku, který pojednává o feudální půdě ve Španělsku. Na obrázku je karabiník vedoucí spoutané lidi.

Osidlování, č. 5, 15.3.1950, Praha

Na str. 568 - 583 byly uveřejněny údaje o přidělování nemovitostí SNB a národním podnikům. Časopis byl zabaven.

Z podobné atmosféry stálého dohledu a strachu se tisk vzpamatovával pomalu. Do počátku šedesátých let. Přesto byl znovu daleko rychlejší než zbytek společnosti a ještě rychlejší než politici. Ale to už je jiná kapitola dějin...

Připravil
Martin Groman

Strž (velký recenzní prostředek)

Absurdní nedrama v próze a ve verších

Chtít Hru na ohradu rozebrat, to by znamenalo napsat něco obsáhlejšího, než je hra sama. Takže tím nejstručnějším možným průvodcem po Hře na ohradu je sama Hra na ohradu.

(z doslovu Jaromíra F. Typlta)

Arthur Schnitzler: Duše – krajina širá

Rozum a cit spí sice pod jednou střechou, ale obvykle vedou v lidské duši zcela odlišnou domácnost.

(ze Schnitzlerových deníkových záznamů)

Hra rakouského spisovatele a lékaře Arthura Schnitzlera, patřícího volně k okruhu literátů Mladé Vídně (H. von Hofmannsthal, H. Bahr, K. Kraus), si po delší odmlce našla cestu na české jeviště v překladu Josefa Balvína. Duše – krajina širá měla premiéru na několika evropských jevištích v roce 1911 a jako jediné z dramatikových děl je označeno jako tragikomedie. Ačkoliv autor nabízí paralely s dramatem čechovovským a ibsenovským, odráží se tragicko hry nejvýrazněji od atmosféry vídeňského života přelomu století, jeho elegantního tance nad propastí. Schnitzler podrobuje s ironickým odstupem hlubinné analýze své postavy i instituci manželství – ze čtyř manželských párů jen ten bezdětný zdá se žít spokojeným životem.

Nabízí se podezření, že dramaturgie divadla sáhla po titulu především kvůli hlavní postavě individuálního racionalisty a prag-

matika Bedřicha Hofreitera v podání Davida Prachaře. Režijní uchopení Ivana Rajmonta (u tohoto režiséra překvapivě neobvyklé) však takové podezření zmírňuje. V klidném rytmu a bez zbytečných efektů plynou jednotlivé výstupy, v nichž se nenápadně a nemilosrdně odhalují „širé krajiny duše“ protagonistů, kteří posléze ztrácejí orientaci nejen v nitru těch druhých, ale i sebe samých. Velkým kladem inscenace je mj. to, že prověřila kvality stávajícího souboru scén Národního divadla i jeho nových posil (za všechny Sabina Králová, Vladislav Beneš, Kateřina Burianová, Jan Hartl, Igor Bareš).

Nikola Richtrová

Stavovské divadlo, Arthur Schnitzler: Duše – krajina širá, režie Ivan Rajmont, premiéra 17. a 18. listopadu 2005

Navzdory tomuhle Typltovu postřehu se my teď - uprostřed Ohrady – pokusme o pár slov. Připraveni? Začínáme s odhrazováním? Že ne?

Nevadí, na vlastní HRU vás připraví dvojí úvodní verše: 1. Několik minut ticha, 2. Vzpomínka na realitu. Jako celá kniha vznikly v Domažlicích, ony ale už roku 1962:

Uchával jsem smíchy nad prázdným čistým / papírem: je to nějaké nedopsané řekl jsem si / připomnělo mi to nezapomenutelné starobylé / přísloví: slova nevyhrabeš nejlépe je začít velmi / podrobně popisovat své jasmínové místo...

Tak do toho! A Dvorský se do dopsávání opravdu chutě dává hned v následujícím prozaickém textu Hra na ohradu I. A jeho psaní (obemykající čtenáře surreálnými spojeními) upomene na Kahudovu Houštinu, ale jaksi odmocněnou od všech hrabalovských prvků.

A také si Dvorský nechce dovolit tolik prostoru – v houští. Ani konkrétní. Lidí. Ne-ní čas. Takže kořením jeho textů je to, co se navléká a vrací po neviditelné niti: sledujme ji!

A nit je to ta, na kterou se zvolna navlékají všechna další „čísla“ knihy: Hra na ohradu II, Fragment Hrbliny (Hra na ohradu III), Hry na ohradu IV–VI... Atd.

Skoro tak jako Dvorský v letech šedesátých píše dnes... kupříkladu chebský prozaik Voj-

těch Němec. Tohle tady jsou ovšem starší básnické prózy – s ozvuky let 1963–1966. A ačkoli je autor v tomto uspořádání prezentuje vůbec poprvé, protože Hra na ohradu nikdy neexistovala ani jako strojopisný samizdat (na rozdíl od jiných Dvorského děl)... Připomeňme tady jen, že oficiálně vydal jen básnické sbírky Zborčené plochy (1996) a Dobyvatelé a pařezy (2004). A teď, roku 2006, Hru na ohradu – doplněnou Typltovým doslovem z roku 2005, a Typlt postřehl, že „hra svá pravidla po celou dobu neujasňuje, ale spíš je čím dál víc zahaluje a překrucuje...“ Je to tak. A JSME bezpochyby i v Borgesově knihovně a Typlt sice toto srovnání s Borgesem zpola odmítá, ale... To už je zase jen jeho Hra.

V té Dvorského bloudíme. Čteme, matou nás ale slova jako vytřená z jímky pod okapem, a tak podléháme monománii – při zkoumání každého detailu. A ohromuje nás kosmická nesmírnost dějin obyčejného prkna a to, z kolika takových prken je Ohrada. Ale i dějiny křesla. Mýdla. Tůně. Jasmínového rozcestí. Houštiny. Ty jsou ještě horším oříškem – pro různé rozumbrady. A rozlousknout by nám ho mohl přece pomoci Dvorského břichomluvec, ne?

On. Snad jediná zřejmější postava Dvorského díla, která se i chápe pomyslně čtenářovy ruky – a která čtenáře vede. Kam? Bludištěm vět. Přes díry vzpomínek zírající mezi nimi. Jsme vítáni změnou a zase změnou..., až dokud si neuvědomíme, že i sama takhle kniha je díra.

„Ale znovu jsem si uvědomil, že díra je i zobák,“ upřesní pohotově Dvorský, aby nám sebral i tu poslední jistotu. A každé další upřesnění je zamlžením. A tak, má-li celek mít vůbec nějaký začátek a konec, je to, co vegetuje MEZI... vlastně jakýmsi postupujícím

maskováním. Asi jako když se kámen někde na hradu Radyně zvolna potahuje mechem, ale toto maskování přitom pomáhá našim zřetelně vidět kontury našich vlastních zřícenin. I když je nevidí každý, pochopitelně.

Nejsem vyznavačem podobných houštin a vždycky si představuji Stephena Kinga nad jednou z nich. A jeho i při porovnání „smysluplnosti“ některého JEHO textu (dejme tomu dost nekonečného románu Beznaděj)... a smysluplnosti daleko úspornější HRY. Vidím ho vždycky zvracet. Propadnout beznaději však ne. To se nedá, když jsme – už pouhou četbou Dvorského – realizátory pokusu o novou, experimentální fenomenologii. „Slova, ta se umějí zbůhdarma povalovat jako kterýkoliv krám – a stejně jako on dokážou někdy nejvíc říct tím, že jsou už naprosto nepoužitelná.“

Asi nejpůsobivější pasáží knihy je podle mého názoru až kapitola „18 fragmentů ohrad (Z deníku břichomluvece II)“, kde se jedná o dokázání reálnosti (i té naší) ohrady: Jednou byla ohrada až po kraj plná střev. Mýlně jsem to pokládal za jejich mozky...

Myslím, že je Hra na ohradu zároveň i ukázkou, jak NEBOHOROVNĚ i bez všech věř v cokoli lze stmelit vidění z nitra ohrady blázince, z nitra ohrady Alcatrazu (dejme tomu)... s pohledem z nitra ohrady světa vzdělejšího jako celku.

Vrah, vězeň, cvok i idiot, ve kterého se už dnes proměnil kdekerý specialista, politik i podvodník, ti všichni se díky rozostření tady (a právě tady) sice přímo nenajdou, ale díváním SPOLU A SPOLU dostali šanci to tady všechno ještě nějakou chvíli udržet. A vidím oči jako díry. Tek! dodal by místo toho nějaký ten vždycky doslovný King.

Působivé zde jsou ale i nepokryté popisy snů.

Kapitola „Sen o Černé tanečnici (fragment)“ – s příšerným žabákem – a ta následující: „(Břichomluvcův) sen o ohradě.“ Snění, jež ve svém závěru zůstává i skvělým popisem závratí způsobené výší. A hrůzou z propasti. Je to líčení, které se zdá, byť jde o náznak, srovnatelné jen s pasážemi z Ladislava Klímy.

A odvozenost částí textu od absurdních dramát? Zdá-li se být dalším klíčem, není klíčem podstatným. Co doba dala, básník vzal. Smysl dodal sám. A Žvahlav? Připomíná i Alenku v kraji divů, ovšem. Vedou nás za ruku – spolu s břichomlvcem – ale ještě i Bolehlav (zvaný také Drtíhlav) a Smrtíhlav (nikoli motýl!) a Střemhlav (myslím, že nikoli sebevrah, i když to je otázka) a Tupohlav (chvilími snad básník sám, ale kdo nakonec Tupohlavem nejsme).

Kdo to je? Ve skutečnosti byly předlohou k těmto postavám koláže výtvarnice Ivany Spanlangové, které se jmenovaly Hlavové (1960)... a které se – na rozdíl od veršů – bohužel nedochovaly.

Hra na ohradu je tu od toho, aby místo ujasňování halila, i když bychom si přáli opak. Halí – a halí tím víc, čím víc čteme dál, ale není to tak i s našimi životy? A nejsme snad dnes, více než čtyřicet let po napsání této sbírky, taky v nebezpečí „her, které nás mohou obrát o celý život“?

A „vesmír se urval/pes po něm štekli!“ (Dvorský)

Není to „a obešel já polí pět“ dneška?

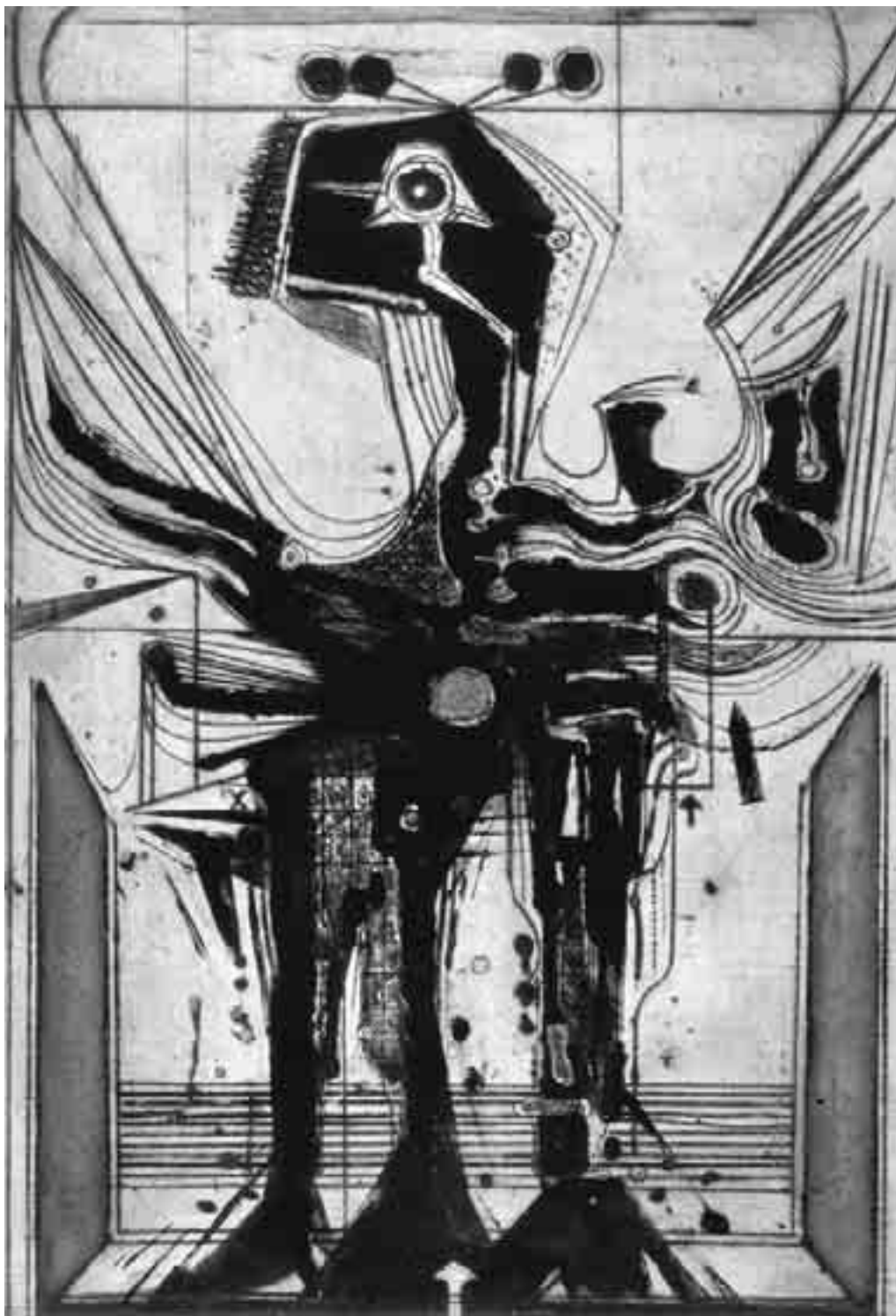
Ivo Fencel

Stanislav Dvorský: Hra na ohradu (Torst, Brno 2006)

DOBŘÁ ADRESA A SDRUŽENÍ ČESKÝCH UMĚLCŮ GRAFIKŮ HOLLAR

vás zvou
na výstavu:

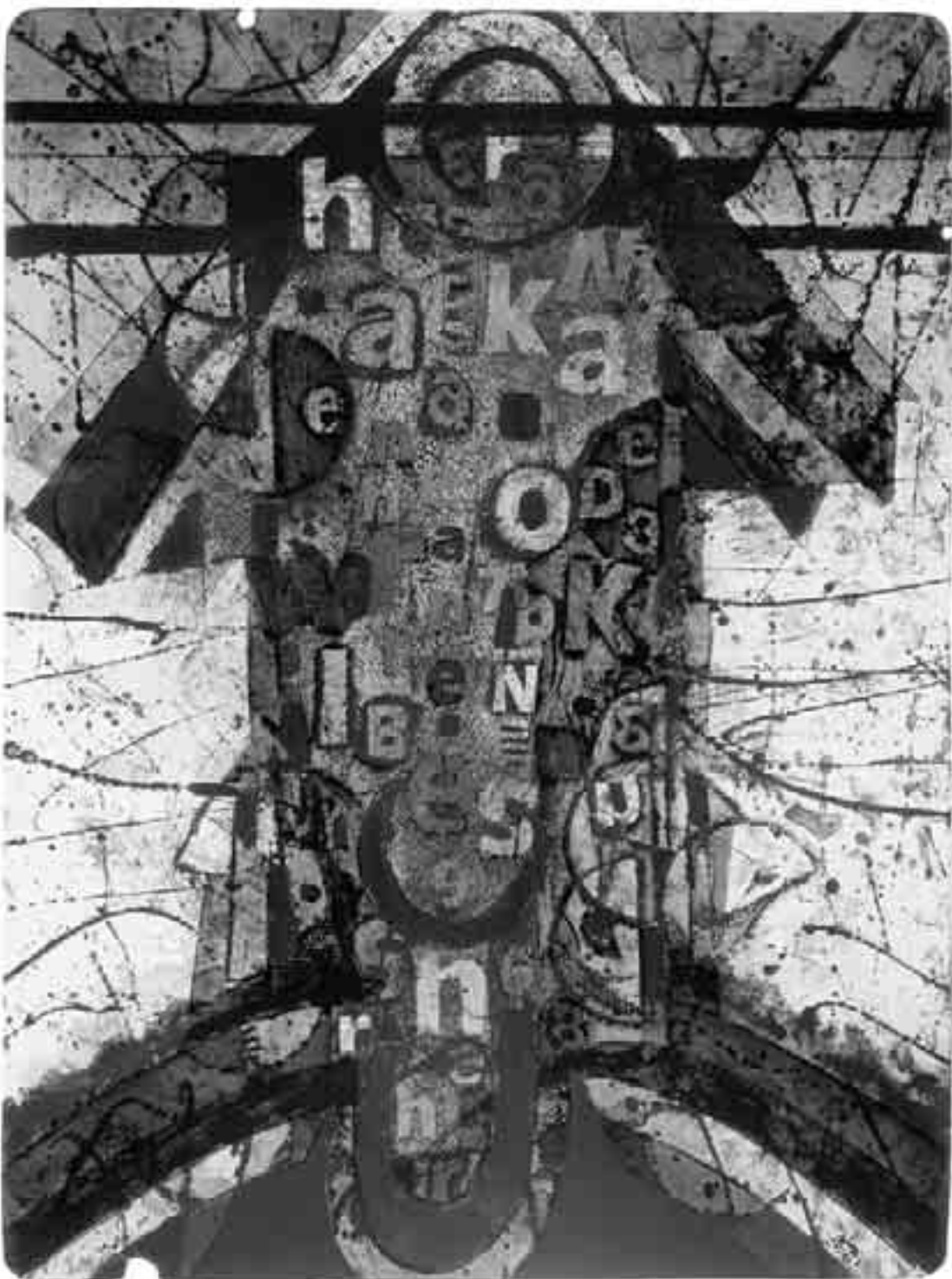
KAREL VYSUŠIL: OD MINI PO MAXI – GRAFICKÉ OHLÉDNUÍ 1958–2006

Kráčející

Od 20. 9. do 15. 10. 2006 v Galerii Hollar, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1

KAREL VYSUŠIL: OD MINI PO MAXI – GRAFICKÉ OHLEDNUTÍ 1958–2006

Poezie pod střechou

Martin Pešek

Mezi námi brouky

Hlídači „broučího“ pavilonu znali tu starou paní dobře – patřila skoro k personálu. Dokonce to vypadalo, že právě ona je nejstarší zaměstnankyní oddělení, do kterého se návštěvníci zoologické zahrady v newyorském Central Parku příliš nehrnuli. Milovníci hmyzu jsou v menšině, nebo ještě lépe, jsou spíše jakousi podivnou, bláznivou sektou. V Evropě a Severní Americe, kde tento druh fauny tvoří součást jídelníčků, jsou prostě brouci mimo okruh oblíbených živých tvorů, nemohou se v popularitě měřit se slony, tuleni, medvědy nebo opicemi.

Stará paní zde každý čtvrtek, už deset let, trávila odpoledne. V lednu i v červenci, ve všední den i ve svátek. Venku mohlo sněžit, nebo naopak teploty vystoupit nad třicet stupňů, ona se zde objevovala pravidelně, ani jednou nechyběla. S nikým přitom nepromluvila slovo, prohlédla si vždy pomalu, důkladně všechny skleněné vitríny, u některých stála třeba půl hodiny. Pak se posadila do křesla, pozorovala ostatní návštěvníky, občas si vytáhla knížku, celou odřenou pravidelným listováním, rozevřela ji – ale kdyby se někdo díval pořádně, zjistil by, že ji nečte. Měla ji prostě jen tak otevřenou, jako by ji větrala, jako by chtěla, aby to, co bylo ve slovech, větách a odstavcích, mohlo taky zažít podivnou atmosféru pavilonu.

Chodila vždy stejně oblečená, spíše navlečená do černého kabátu, neodložila ho ani v největším parnu. I když v létě dosahuje vlhkost vzduchu v New Yorku hodnot, ve kterých je turista třeba ze střední Evropy za deset minut úplně mokrý, jí to vůbec nevadilo. Samozřejmě, tady žádná klimatizace být nemůže, aby brouci „nenastydli“...

Byl čtvrtek večer a Paul Paska, jinak Pavel Paška, který si zde vydělával na studia entomologie, prošel naposledy všemi prostory pavilonu. Lidi jsou totiž strašně zapomnětliví a každá poslední prohlídka se

spíše podobala velkému úklidu. Paul byl v New Yorku už druhý rok, podařilo se mu v Berlíně přejít z východního, sovětského sektoru do britského. No bylo to složitější, hrál košíkovou za Karlovu univerzitu, přitom studoval na přírodovědecké fakultě, byl „broučkař“, už od mládí sbíral tesaříky, podařilo se mu sestavit na svůj věk výtečnou kolekci, dokonce spolupracoval s akademií věd. Do Berlína jezdil občas na turnaje v rámci družby, poznal se tam s jednou dívkou... Ale to není v tomto příběhu tak podstatné. Žili teď s Astrid v jednom pokoji blízko Centrálního parku, studovali, vydělávali si, jak se dalo, a plánovali šťastný život... Pro pořádek – psal se rok 1958.

Tohle musí patřit té staré paní, která sem pořád chodí, říkal si Paul, když našel pod odpočívacím křeslem zapadlou knížečku. Zvědavě ji otevřel. Podívejme, Kafkova Proměna v němčině. Ta mu nedělala žádné problémy, tak se na chvíli začel do textu. Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz. Ležel na hřbetě tvrdém jak pancíř, a když trochu nadzvedl hlavu, uviděl své vyklenuté, hnědé břicho rozdělené obloukovitými výztuhami, na jehož vrcholu se sotva ještě držela příkrývka a tak tak že úplně nesklouzla dolů. Jeho četné, vzhledem k ostatnímu objemu žalostně tenké nohy se mu bezmocně komíhaly před očima.

O týden později, Paul si kvůli tomu přehodil směnu, jakmile se paní v černém objevila u dveří, hned se proti zvyklosti vydala ke křeslu; zmatená a nešťastná.

– Asi hledáte tuhle knihu, našel jsem ji minulý týden, podával Paul ženě výtisk Kafkovy povídky. Mluvil na ni německy a ona mu i německy odpovídala.

– Už jsem myslela, že o ni přijdu. Je to jediná památka, která mně po Francim zůstala.

– Po Francim? Myslíte tím... Vy jste znala Kafku? podivil se Paul, kterého literatura dost zajímala, a protože v jeho rodné zemi spisovatel vycházet nemohl, četl ho v západním Německu, když čekal na povolení odjezdu do Ameriky.

– Já s ním byla dokonce dvakrát zasnoubená, zasmála se a trochu zasněla stará paní. Já jsem, jak se říká, součást světové literatury. Franci mně napsal asi 600 dopisů, ale většina zůstala někde v Berlíně. Vy jste si nevšiml, že je ta knížka podepsaná?

Opravdu, na vakátu, na volné stránce proti titulu byl v dolním levém rohu malý podpis – Max Brod.

Ten den paní v černém poprvé porušila svůj rituál a Paul zase skoro vůbec „nehlídal“. Sedli si spolu na „její“ křeslo a Felice BauEROVÁ, ano, právě ona, první Kafkova láska, vykládala po dlouhé době zase někomu o tom podivném muži z Prahy.

– Brod nás seznámil jednou v létě, on byl přítel naší rodiny. Jezdil k nám do Berlína a jednou mě pozval do Prahy. Že mě musí představit svému kamarádovi. Setkali jsme se v jakési kavárně naproti nádraží, tehdy tam chodili židovští a němečtí novináři a spisovatelé, Praha byla vůbec hodně německá. Franci byl na první pohled zvláštní člověk, smál se věcem, které vůbec nebyly k smíchu, a při směšných věcech byl zase úplně vážný. Pak nás tam Max nechal samotné, možná to tak měli domluvené, já nevím. Bylo to před válkou, tedy před tou první, v roce 1912, to si budu pořád pamatovat. Když jsme vycházeli večer ven, číšník zrovna zašlapoval nějakého brouka, úplně to zapraskalo. Mně se to nelíbilo. Řekla jsem mu, že udělal hodně ošklivou věc, že bych mu přála, aby se stal taky takovým broukem. Franci se usmál, pozoroval tu situaci, a pak byl zamlklý. A když jsme se loučili, řekl mně, že to napíše. O tom, jak se člověk promění v brouka. Na podzim mně poslal hotovou

Proměnu. Bylo to něco úplně jiného, než jsem dosud četla. Šel z toho strach. Franci mi psal, že je to groteska. Takový byl pořád.

Paula ještě zajímalo, jestli Kafka myslel nějakého konkrétního brouka.

– To by bylo ohromně zajímavé, kdyby měl přímo nějakého na mysli.

Takový on nebyl, brouk byl pro něj jenom brouk. Muž byl muž. Žena byla žena. Jen veselí bylo smutek a smutek byl směšný...

Hned po tom dostal Paul daleko lepší místo, odjeli s Astrid do Kalifornie. A tam žili a pracovali... a pracovali a žili.

Jen když bylo Paulovi hodně smutno, otevřel si starobylý atlas brouků, aby to jeho žena neviděla, a vytáhl si jednu stránku vytrženou z knihy, na které měl zatržený text: Když časné ráno přišla posluhovačka – samou vervou a spěchem, přestože ji už často prosili, aby to nedělala, tolik bouchala dveřmi, že jak přišla, nedalo se už v celém bytě klidně spát –, neshledala při své obvyklé krátké návštěvě na Řehořovi nic zvláštního. Myslela, že leží naschvál tak nehnutě a hraje si na uraženého; vždycky si myslela, že je schopen všelijakých nápadů. Protože držela náhodou v ruce dlouhý smeták, chtěla jím Řehoře ode dveří polechtat.: Když to bylo bez výsledku, rozzlobila se a trochu do Řehoře šťouchla, a teprve když ho bez veškerého odporu odsunula z místa, zpozorněla. Když pak brzy poznala, jak se věci mají, vyvalila oči, zahvízdla, dlouho však nemeškala, nýbrž prudce otevřela dveře do ložnice a hlasitě zavolala do tmy: „Pojďte se podívat, ono to chcíplo; leží to tam dočista chcíplé!“

Pokaždé, když to četl, chtělo se mu brečet, přestože věděl, že se tomu má smát.

Ukázky Kafkovy Proměny z překladu Vladimíra Kafky

Viki Shock

Mení nad to, když si těžce pracující člověk vezme v létě dovolenou, aby dal odpočinouti svým znaveným údům a zesláblým nervům. Byl teplý sobotní podvečer a já se nacházel se svou milou Ájou v Posázaví, v tom kraji, který je až kýčovitě krásný a od švýcarské krajiny jej odlišuje snad jen nepřítomnost fialového skotu z rodu krávy Milky na zdejších kopcích. Čtrnáct dnů mého volna už bylo skoro pryč a pozítří mě čekal návrat do pracovního procesu. Mé tělo však bylo zocelené a pevné jako skála a má mysl byla zcela klidná. Každý, kdo mě zná, by vám potvrdil, že v takovémto stavu „toho cholerika a hypochondra“, jakým doajista jsem, nikdy neviděl, takže pokud jsem se opravdu cítil tak, jak jsem výše napsal, byl to stav sice překvapivý, leč velmi uspokojivý.

Na mých digitálních hodinkách odbilo osmnáct hodin a dvacet sedm minut, když na zastávce Stříbrná Skalice, železniční stanice zastavil autobus linky 382. Nebyli jsme sami, kdo se v tuto dobu vracel do Prahy. Když jsme vystáli frontu, Ája zakoupila oba lístky a já za ní vyvlekl dovnitř autobusu velikou sportovní tašku, přes kterou jsem ani neviděl na řidiče. A zakrátko jsme se rozjeli směrem ku Praze. Asi po čtvrt hodině jízdy se počalo ozývat pivo, které jsem chvíli před odjezdem vypil ve Skalici v hospodě Na Marjánci. Vzpomněl jsem si, že v úterý, kdy jsme museli zajet na otočku do Prahy, jsem se ocitl v podobné situaci, kterou jsme společně s řidičem zdárně vyřešili, když mě nechal vystoupit ve Vyžlovce na zastávce, která se nachází hned vedle restaurace, kde jsem bryskně vykonal, co jsem potřeboval, a pak jsme zase jeli dál. Nevěděl jsem, zda nás dnes veze stejný řidič, nicméně mě napadlo, že by neměl být problém, abychom si

ve Vyžlovce zopakovali osvědčený scénář z minula. Seznámil jsem s tímto nápadem Áju a pro všechny případy jsem jí řekl, aby byla ve střehu a zastavila řidiče, kdyby na mě čirou náhodou zapomněl a chtěl odjet beze mě. Blížila se Vyžlovka a s ní vysvobození pro můj měchýř. Když jsme vjížděli do stanice, kde už čekali asi tři nebo čtyři lidé, zašel jsem za řidičem s výše zmíněným návrhem na mé odlehčení, který jsem přednesl do jeho lysého, zrudlého a zvrásněného zátylku. „Když to stihnete...“, odpověděl mi poněkud hádankovitě týl jeho lebky. „Psssssssttt!“ sykot dveří mi otevřel cestu ven. Vyběhl jsem z autobusu rovnou na WC restaurace, ulevil si, umyl ruce a vyběhl zpátky na zastávku, to celé v rekordní době asi jedné a půl až dvou minut.

Jaké však bylo moje překvapení, když jsem autobus nikde nespátl. Tam, kde ještě před chvílí stál, bylo nyní vzduchoprázdno skrze nějž jsem viděl na druhé straně silnice dobře udržované domky této půvabné obce včetně skupinky mladých lidí, jejichž pozornost jsem záhy upoutal. „Sakra, to snad není možný, ten kretén mi prostě ujel! To se mi teda eště nestalo!“ ulevil jsem si a dal se do běhu směrem do kopce, kudy vedla silnice do Prahy. Ještě jsem stačil periferním viděním zachytit veselý smích místní omladiny, když mi zvonil mobil. Přijal jsem hovor za běhu a poslouchal Áju, jak mi říká, že stojí u řidiče a snaží se ho přimět, aby zastavil, ale marně. „Tak miláčku, já nevím, ten řidič je asi opilý nebo se zbláznil. Já sem mu říkala, že tě tam nechal, aby se vrátil nebo aby zastavil, ale on jede dál a prý se nevrátí a ani nezastaví. Je to nějakej blázen, nechce nic slyšet a přestal mi odpovídat. Možná mu přeskočilo z toho hor-ka.“ Zastavil jsem svůj běh na vrcholu kop-

ce na hlavní silnici notně udýchán a ukončil hovor s tím, že se ještě ozvu. Kolem mě projížděla auta z obou stran, takže mě napadlo, že bych si mohl chytit stopa, přičemž jsem mezi zuby cedil nejhrubší nadávky na adresu autobusáka, který mi sprostě ujel. Asi proto, že jsem stopoval v obci a na křižovatce, nikdo mi nezastavil. Po chvíli jsem spatřil další autobusovou zastávku, kde postávalo několik lidí. Doběhl jsem k ní a zjistil, že autobus do Prahy mi jede za necelých dvacet minut. „Cha, cha, cha!“ zasmál jsem se vítězoslavně. „Jen počkej, ty zmrde! Já si tě chytím ještě v depu!“ A zavolal jsem Áje. „Ahoj miláčku, za chvíli vyrazím do Prahy jiným autobusem, přímo za váma do Hostivaře. Měl bych tam být asi jen o čtvrt hodinu později než vy. Jen mi prosímte zjistit méno toho zasanýho zmrda a až přijedete do Prahy snaž se, aby tam na mě někde počkal. A já až přijedu, tak ho zabiju, ju? Tak pa,“ a zavěsil jsem.

Přecházel jsem po zastávce sem a tam jako tygr ussurijský v kleci zoologické zahrady a polohlasně nadával. Konečně přijel autobus linky 381, do něhož jsem chutě vlezl, usadil se a vyjeli jsme. Tak se započala má stíhací jízda, při níž mi hlavou běžel asi takovýto film: Vystupuji v Hostivaři z autobusu, mrknu na mou milou Áju, která na mě čeká u lavičky s tou velkou taškou a rozbíhám se proti opodál stojící veliké hroudě masa v modré uniformě. „Zkus stihnout tohle, ty zmrde!“ křičím na zlomyslného řidiče a dávám mu Zidanovu hlavičku do hrudníku. Řidič je silně otřesen, zapotácí se, ale zůstane stát. K tomu, aby padl, je třeba ještě rána pravičkou na jeho držku, pak ještě direkt levičkou na druhou stranu ksichtu, aby se nám to rýmovalo, a nakonec ještě pravý hák na bradu. Modrý kolos se

Když to stihnete...

mi konečně skládá k nohám, přičemž do něj začínám kopat svou koženou obuví značky Doktor Martens. „A sakra!“ ulevuji si nahlas, protože vzhledem k vedru mám na nohou jen sandály a těmi se asi dobře nekope. Martensky jsem, bohužel, nechal v té velké tašce, která se teď veze v autobusu toho zmrda, a převlékáním bot bych určitě vypustil trochu páry a ztratil bych moment překvapení. Takže z kopanců nebude nic, sakra! Jsme už někde u Prahy a přistoupil nějaký starší pán, který se tváří dost přihloupě a samozřejmě si musel sednout přímo naproti mně. „He, he, tady já bydlím,“ povídá mi a ukazuje kamsi ven. Di do prdele, pomyslím si v duchu a zdrtím dědka s papírama na hlavu svým zabijáckým pohledem vzteklé šelmy. Je to sice magor, ale ví, že divá zvěř se nemá dráždit, a tak zmlkne, odvrací ode mě hlavu a snaží se koukat jinam.

Letmo si vzpomenu na nebožtíka Oscara Rybu a na jeho povídku Noční hrozba, pojednávající o člověku, jenž děsil řidiče nočních autobusů, kteří záměrně nestavili na zastávkách či schválně ujížděli dobíhající rádoby cestujícími. Je to velká škoda, Oscare, že už nejsi naživu, my dva bychom spolu totiž mohli založit Bratrstvo Ponižných Pasažérů, tzv. BPP, a společně trestat odporné a nízké vozataje, kteří si toho zasluhují. A po několika masakrech, kdy by v autobusovém depu mezi hromadami zkrvaveného masa v rozedraných modrých uniformách nezbyla jediná živá duše, donutili bychom zdrcené ředitelství MHD, aby zpřísnilo psychologické testy u přijímacích zkoušek na místa řidičů a nepřibírali takové kretény. Ty však už nežiješ, Oscare. Ale neboj se, dám mu pár na solar i ze tebe, to ti slibuju!

Za těchto fantasmagorií, které mi urputně a divoce probíhaly hlavou, jsme dojeli do depa Hostivař. Vyběhl jsem z autobusu, spatřil svojí Áju i s tou velkou taškou na druhé straně silnice za dvěma autobusy a radostně a rázně k ní zamířil. „Menuje se Josef Dvořák nebo Tomáš Pátý. Když sem se ho ptala, jak se menuje, ukázal totiž na cedulku před sebou, že to tam je napsané, ale neřek už, jestli je Dvořák nebo Pátý. Ale měla sem pocit, že je z toho nervózní. Když jsme sem dojeli, zůstala sem sedět v autobusu a on se bavil s nějakým jiným autobusákem jakoby nic, pak ale přešel do jiného autobusu, tak sem musela vystoupit,“ spustila na mě Ája. „To nevadí,“ usmál jsem se na ni, pohlídl ji po tváři a s pocitem budoucího vraha jsem se rozvážným krokem blížil k autobusu, kde seděla má budoucí oběť. Zaklepal jsem na dveře u kabiny a nic se nestalo. Snad nebudu muset ještě vyrazit dveře? napadlo mě. Zaklepal jsem ještě jednou. „Pssssssssstttttt!“ ozvalo se vzápětí a já vystoupil na první schůdek a pohlédl nahoru.

Protože jsem řidiče za celou jízdu vlastně pořádně neviděl, kromě jeho zátylku a pleše, představoval jsem si, že to bude vysoký a silný chlap, tak kolem čtyřicítky, s nímž bude radost vyřídít si to ručně. Za volantem u rozevřených novin však seděl člověk postavy spíše drobné, pod modrou blůzou rýsovalo se pívň bříško, svým kulatým obličejem a bezelstným pohledem mi silně připomínal postavu tajuplného majora ze seriálu Twin Peaks, proslulého větou: Sovy nejsou, čím se zdají být. Navíc měl tenhle prdola evidentně před důchodem. Možná byl jen o něco málo mladší než můj otec. Tak, teď mu pěstí rozbiju nos a ten vůl dostane infarkt, ne? táhlo mi hlavou. Do prdele, natáhnu mu jednu na panděro a on se

mi tu složí k nohám dočista mrtvej, a mě pak kvůli tomu volovi bude čekat kriminál? Krucinál, tak to nejde, dopřic, já mám ale smůlu! říkal jsem si v duchu. A najednou jako kdyby byl můj vztek pryč.

„Vy ste mi ujel,“ říkám mu klidně „Byl sem zpátky ani ne do dvou minut. To ste udělal schválně?“ „Tak to nebylo,“ odpovídá mi major z Twin Peaks. „Já sem vám řekl Když to stihnete a nechal sem otevřené zadní dveře, ale já sem nesledoval, jestli ste se už vrátil nebo ne.“ „Aha, ale když vám moje přítelkyně řekla, že sem se nevrátil, tak ste nezastavil.“ „Pane, já musím dodržovat jízdní řád, kdyby chtěl každej zastavit na záchod, tak já bych to pak nestíhal.“ Ještě chvíli jsme debatovali, ale nikam to nevedlo, ani se mi neomluvil. Pro něj to vlastně bylo všechno v pořádku, za všechno jsem si mohl sám. Jako starý a porouchaný stroj pořád opakoval to samé. A pak to korunoval krásnou větou „Já jezdím třicet let a nikdy sem nikomu neušel“, čemuž jsem nevěřil ani za mák. „Tak teď aspoň víte, že ste někomu ujel,“ řekl jsem mu nakonec a odcházel pryč. Zmlátit jsem ho prostě nemohl a bavit se s ním nemělo smysl. Mám na něj podat stížnost a čekat, co mi odpoví ředitelství MHD? Dopisovat si s úředním šimlem jako můj otec a užírat se tím, chtít zpátky blbých třicet korun a požadovat omluvu od člověka, který si ve své malosti není vědom vlastního pochybení? Ale kdepak, házím to za hlavu, kálím na to. A moje mysl byla kupodivu už zase úplně vyrovnaná. Asi jako mysl člověka, který může rozšlápnout brouka, ale přesto ho nechá žít. Došel jsem ke své Áje, vzal ji kolem pasu a hodil si na rameno tu velkou tašku, co v ní byly ty moje kožené martensky. „Tak holt až příště, holky,“ pravil jsem ke své oblíbené obuvi a odkráčeli jsme na metro.

Truman Capote: Z názorů

Vydání Povídek Trumana Capota
v Argu svádí k exkurzu po životě
tohoto neobyčejného tvůrce...

Potkal jsem přes 400 masových vrahů. A víte, každý má svůj předmět zájmu. Mým oborem se stala několikanásobná vražda.

Truman Capote

Jeden z nejgeniálnějších spisovatelů všech dob (1924–1984), jehož také známe z komedie Vražda na večeři (1976), nám už do časopisu přispět nemůže, připomeňme však pár jeho neotřelých myšlenek a postřehů. OPRAVDU neotřelých, neboť Truman Capote celý život světu připomínal, že umělci jsou „jiní než normální lidé – a že podstatná část jejich ceny pramení právě z toho, že se chovají tak, jak se jim právě zachce“ (James Michener).

Rodiče Trumana Capota se rozvedli, když mu byly čtyři. Většinu dětství pak trávil putováním mezi domovy příbuzných. Už ve čtyřech jej sestřenice naučila číst, od osmi zcela vážně literárně tvořil – a chodil jenom do speciálních škol. „Do šestnácti už jsem byl hotový spisovatel,“ řekl později. A nikdy v životě neměl literárního agenta, a přece prodal svou první knihu už v sedmnácti: přímo nakladateli. Stal se tehdy i vůbec nejmladším člověkem, který kdy pracoval pro časopis The New Yorker a... „Neznám nikoho jiného, komu by byla věnována taková publicita, aniž by o to jakkoli usiloval,“ chlubil se dodatečně. „Dávno už se s tím nedá nic dělat. Začalo to, už když mi bylo těch šestnáct. Life o mně otiskl velký článek: Zázračný autorský objev! – a od té doby je to hotová věc. Když se jednou proslavíte, jste slavný – a nic s tím nenaděláte. Každý, kdo chodil do školy, ostatně musel číst aspoň jednu z mých povídek. Jsou ve všech učebnicích, hlavně Vánoční vzpomínka, a každý, kdo prošel jakýmkoli novinářským kursem, četl i můj román Chladnokrevně. Je to kniha používaná v kursech pro budoucí novináře a učitelé skutečně potřebují aspoň jednu knížku, u níž si budou jisti, že ji studenti dočtou až do konce – prostě proto, že má vyprávění spád. Skutečný důvod, proč ji používají, je ten, že je dobře napsaná a velmi použitelná při vyučování.

Chladnokrevně četlo jen ve Státech patnáct milionů lidí, i když... Tolik se prodalo výtisků, jenomže málokterý výtisk četl jen jeden člověk!“

A teď už dejme místo Trumanovým názorům.

O vysoké škole: Poslední, co by mě napadlo, by bylo plýtvat časem na to, abych chodil na vysokou. I bez ní jsem věděl, co chci dělat. Do sedmnácti jsem měl přečteno fantastické množství knížek a byl uznávaný autor, neměl jsem důvod tam tedy chodit. Jediný důvod, proč to udělat, je, že se chcete stát lékařem anebo právníkem – anebo něčím jiným ve SPECIALIZOVANÉM oboru. Ale pokud chcete být spisovatelem a už JSTE spisovatelem, tak nemáte důvod studovat. Tou nejlepší školou mi ostatně byla práce v New Yorku a těžko bych se na vysoké dověděl to, co jsem se naučil za dva a půl roku tam. A kromě toho, stejně jsem pak dostal spoustu akademických titulů.

Trumanovy názory na jiné autory

Kerouac: To není psaní, ale popisování papíru. **William Burroughs:** Norman Mailer se domnívá, že byl Burroughs génius, což je absolutně směšné. Myslím, že neměl ani špetku talentu. **Joyce:** Přejde mi jako hodně kuriózní autor. Mám strašně rád jeho povídkovou knížku *Dubliňané*, je opravdu jedinečná. Ty povídky jsou udělány skvěle a jsou to ty nejlepší věci v anglicky psané literatuře. Ale přesto se mi nelíbí ani jedna z jeho dalších knížek. **Updike:** Talentovaný hoch. Píše nádherně – ačkoli o ničem. Nesnáším ho! Nudí mě všechno, co se ho týká. Je jako kapka rtuti na dlani. Utíká sem a tam, uniká nepocho-pitelně mezi prsty. A je tak afektovaný! Jen klopotně skládá slova do vět a jste si toho neustále vědomi – až úplně ztrácíte kontakt s přiběhem. Ty jeho věty se tak kroutí – a to jeho texty naprosto ubíjí. A řekl jsem mu to: jak hrozně se mi jeho psaní nelíbí. Asi si myslel, že mi přeskočilo. Ale jenom jsem se nudil, když jsme spolu jednou seděli na pódiu. **Philip Roth:** Docela zábaavný, když přijde na návštěvu. **Heller:** Hlavu 22 jsem nikdy nebyl scho-

pen dočíst: nudilo mne to. Už ta látka se mi nelíbí, nemám rád nic, co má něco společného s vojáky. **Gore Vidal:** Nikdy nenapsal jediný román, který by byl ke čtení – s výjimkou *Mary Breckinridgeové*, která se dá jakž takž prolistovat. Ta jediná nese aspoň nepatrné stopy originality. Ale jeho romány: Jsou neuvěřitelně špatné. Ale mnou je Vidal posedlý. Žárlí, protože nikdy nenapsal nic, co by si lidé pamatovali. **Carol Oatesová:** Směšné monstrum, co by mělo být veřejně sřato před zraky desetitisíců. Nejodpornější stvoření v Americe. Napsala mi několik neuvěřitelně obdivných dopisů, ale usadím se, že v Americe není jediný známější spisovatel, jemuž by nenapsala. Je to ale křivé stvoření. Držitel Nobelovy ceny **William Golding:** Nýmand! Pán much? Ten román je jednou z největších literárních krá-deží naší doby. Golding dostal tu cenu za to, že kompletně vykradl román *Vichřice* na Jamajce. Téma, zápletku – i charakteristiky postav. **Graham Greene:** TEN měl dostat Nobelovu cenu! Vždyť ASPOŇ JEDNU báječnou knihu napsal: *Brightonský špalek*. Neuvěřitelně krásný, dokonalý román a má ty nejlepší čtyři závěrečné odstavce, jaké jsem kdy četl v celé moderní literatuře. **Nabokov:** Myslím, že to byl umělec. **Fowles:** Tomu to píše. Strašně se mi líbil *Sběratel*, a kdyby autor vypustil prostřední část líčenou očima té zajaté dívky, šlo by o mistrovské dílo. **Jean Cocteau:** Byl můj přítel, krásný člověk, neskonale velkorysý a velmi, velmi laskavý, ale možná talentovaný až v příliš mnoha směrech. **Virginia Woolfová:** Nemůžu přijít ani na jedinou její věc, která by se mi líbila: kromě kritických článků. Ale její eseje miluju – a taky deník. **Borges:** Příliš okrajový spisovatel. Je velice dobrý, líbí se mi, ale je velice okrajový. Vzpomínky na Afriku od **Karen Blixenové:** Naprosto dokonale napsané. Skvělá spisovatelka! **Flaubert:** Vždy se staral víc o styl než o obsah a podle mého názoru mu sama paní Bovaryová mohla být ukradena. Záleželo mu na tvaru, ano, byl to velký stylist. **Dostojevskij:** Génius – až právě na styl. Četl jsem ho v ruštině a styl je otřesný. To třeba **Turge-**

něv, ten má styl! **Twain:** Zlý člověk. Připadá mi až neskutečné, že zrovna on mohl napsat *Toma Sawyera* a *Huckleberryho Finna*, když patřil k těm nejzkaženějším lidem na světě a napsal jednu z nejotřesnějších pornografických knih, které kdy v Americe vyšly. No, a napsal i spousty dalších dost podivných věcí. **Hemingway:** Stařec a moře je hrozná kniha. Strašně se mi nelíbí. Ale napsal asi největších povídek, to ano – i když je nepočítám k nejlepším americkým. Ostatně si nemyslím, že by něco z toho, co Hemingway napsal, patřilo ke špičce. Byl to velice zlý člověk. Třeba o mně... se zmínil nejmíň tisíckrát ve svých drobných textech. Jednou napsal pro *New York Times* článek jakoby o basketu, ale na každém pátém řádku se otřel o mne. Nevím proč, nikdy jsme se nesetkali! Ale nepopírám, že jsem ho odjakživa nemohl ani cítit a neměl jsem rád nic, co s ním souviselo. Byl pro mne nepřijatelný jeho způsob jednání, nesnášel jsem pózu, do níž se s oblibou stylizoval. Nicméně se domnívám, že byl až neuvěřitelně zranitelný a citlivý, a to do takové míry, o jaké se třeba mně nikdy ani nezdálo. Sám jsem citlivý, pokud jde o jiné lidi, ale nejsem citlivý k sobě samotnému.

O ostatních lidech: Vedu si osobní seznam mimořádně opovržených jedinců. K dnešnímu dni je na něm asi 4000 jmen.

O skutečném géniovi: Je docela možné, že šachista Bobby Fischer... je génius.

O spisovatelově mozku: Myšlení umělce pracuje horečně, přímo zběsile a mnohem rychleji a citlivěji než u jiných lidí. Řekněme, že zatímco většina lidí má 10 vjemů za minutu, umělec jich má kolem 60 anebo 70. A právě proto spisovatelé tak často pijí nebo užívají prášky: aby se zklidnili a utišili na chvíli tu šílenou mašinu, která se bez zastávky žene vpřed. Víím, že to dělal můj přítel dramatik Tennessee Williams. Musel užívat sedativa a pít, protože jeho mysl byla jedna z nejvímavějších a nejhorečněji pracujících na světě. Nemohl proto ani spát.

O vnímání: Sám mám dvojí. Vidím dobré i špatné současně. Ale abych řekl pravdu,

myslím si, že špatného je víc. Ale dobro se tu a tam taky najde.

O rozjíždění se k práci: Každý den jsem strašně nervózní, když se mám pustit do psaní. Trvá mi to dost dlouho, než se přinutím začít. Jakmile jednou začnu, postupně se uklidním, ale udělal bych všechno na světě, abych mohl tu práci ještě chvíli oddálit. Ořezávám si pět set tužek, ostřím je znovu a znovu, až z nich nic nezůstane. Přesto se mi daří pracovat každý den tak čtyři hodiny. Zápasím zkrátka, abych se dostal na odrazový můstek, a nenávidím chvíli, kdy už skutečně musím začít. Ale jakmile odstartuju, už je to dobré.

O psaní povídek: Pro člověka, který povídku OPRAVDU UMÍ NAPSAT, je to vůbec ta nejtěžší literární forma. Ale většina lidí to neumí, takže u těch je to samozřejmě jedno. Napsat skutečně mistrovskou povídku vyžaduje značné sebeovládání – a přesnost. O povídky se pokouší spousta spisovatelů, ale málokdo ví, jak vlastně mají vypadat.

O diktafonu: Nadiktovat skutečné literární dílo mi připadá nemožné. Henry James to musel ze zdravotních důvodů praktikovat v poslední třetině života a všimněte si, že je na první pohled poznat, která jeho stránka byla nadiktovaná: jsou nesrovnatelně komplikovanější. Obdivuji ho proto, že dokázal nadiktovat tak skvělý román jako Utažení šroubu.

O psaní rozhovorů: Celé tajemství dobrého rozhovoru je v umění vynechat z něj sebe.

O psaní filmových scénářů: Jsou jedním, co se mi píše opravdu snadno. Co je přitom náročné, nejsou dialogy, ale kompozice. Právě stavba příběhu je totiž hrozně těžká, a proto mají v Hollywoodu takový úspěch nejruznější podivíni. Nikdy v životě jste o nich neslyšeli, ale umějí konstruovat. No, a já mám pro konstrukci taky cit.

O kritikách: Zásadně nepíšu do redakcí a bez ohledu na to, co o mně uveřejnili, si nikdy nestěžuji. Mám takovou zásadu: nikdy nic nevysvětluji a nikdy si nestěžuji. A nikdy také nehodlám kohokoli žalovat. Aspoň mám pak

pocit, že si i já mohu dělat, co uznám za vhodné.

O dopisech: Jednou z prvních věcí, kterou jsem publikoval, byl článek o herci Marlonu Brandovi. Jeho ale rozčílil až do té míry, že dalších dvacet let nikomu neposkytl rozhovor. Poslal mi také velmi dlouhý a hustě psaný dopis a vím, že byl moc rozzuřený: ale to je taky všechno, co k tomu mohu říct. Nikdy si totiž dopisy neschovávám, všechno jde rovnou do kotelny a dokonce je všechny ani neotvírám. Mám je doma narouvané na hromádky a připravené ke spálení. Přicházím tak bohužel i o spoustu šeků.

Novinář Lawrence Grobel: Napsal jste vůbec někdy o někom článek k jeho spokojenosti? Capote: Musíte vědět stejně dobře jako já, že to není možné (smích). Je to zcela vyloučené. Le-da snad kdybyste pracoval pro společnost zabývající se rozesíláním gratulací.

O citových vztazích: Na světě neexistuje člověk, kterého byste nezískali, jestliže skutečně chcete a soustředíte na to všechny síly. Musíte ho však chtít víc než cokoli jiného. K partnerovi se ovšem pak musíte chovat velmi pozorně a být mu i dobrým přítelem. Pokud se nedokážete s člověkem, kterého milujete, i přátelit, nechte to plavat. Stejně by to bylo k ničemu.

O ženách: Znáám několik skvělých spisovatelek, ale prosadily se ženy někdy v něčem jiném?

O herečkách a hercích

Greta Garbo: Byli jsme dobří přátelé a neznám nikoho, koho by neupoutala. Měla neuvěřitelný smysl pro humor a nádherně se smála, ale byla hodně bázlivá. Znal jsem ji celé roky, než jsem si to uvědomil, jak hodně se bojí. **Jodie Fosterová:** Na ni jsem odpradáva na velký fanda. Mám dům ve Švýcarsku, a tam jsem viděl její první filmy, které se v Americe nikdy nedávaly, i báječný muzikál Bugsy Malone (1976), kde ona zpívá písničku Jmenuju se Tallulah. Připadalo mi to kouzelné. Většinu mých přátel se to nelíbilo, ale já z toho byl nadšený. **Meryl Streepová:** Vypadá jako kuře. Podle mne nemá špetku nadání.

Rod Steiger: Nejhorší herec všech dob. Zvrácím, už když slyším jeho jméno. Jeden z nejhorších šmíráků na světě. **Robert De Niro:** Nikdy ho ve filmu nepoznám, takže nevím, kdo to je. Pro mne je neviditelný. Neexistuje. Neznám nikoho, kdo by stál za víc. **Woody Allen:** Velmi nadaný, ale hrozně nevyrovnaný. Určitě bych nešel lán světa, abych viděl nějaký jeho film. **Ronald Reagan:** Byl mnohem inteligentnější, než si většina lidí myslí, a často mne dokázal rozesmát.

O hudebnících

John Lennon: Toho jsem měl moc rád. Znali jsme se jen trochu, ale měl jsem ho moc rád. Byl velice, velice inteligentní. Citlivý a strašně dobrosrdečný člověk. Zato tu jeho Japonku jsem nemohl vystát, vždycky byla šíleně paranoidní. Ta nejprotivnější osoba pod sluncem. Neuvěřitelná ženská. **Bob Dylan:** Toho jsem nikdy neměl v lásce, vždycky jsem ho považoval za podvodníka. Jen další prospěchář s velmi cílevědomým a důsledným uvažováním, který přesně ví, co chce a jakými prostředky toho dosáhne. A jak je neupřímný! Nikdy jsem nechápal, proč ho mají lidi rádi. Vždyť vůbec neumí zpívat. **Rolling Stones:** Keith Richard má z nich sice největší talent, ale je úplně mimo. Byl jsem s nimi na turné, asi dva týdny. Mick mě pozval. Ale brzy jsem jich měl plné zuby a do smrti nechtěl slyšet jejich nahrávku ani cokoli, co by mi je třeba jen vzdáleně připomínalo, prostě jsem zjistil, že jsou všichni nějak na hlavu. Lí-tali tím jejich letadlem a hned po koncertě se tam do jednoho okamžité zlinkovali – čímkoli, co bylo první po ruce. Letuška nebo kdo chodila uličkou s podnosem plným pilulek a čekalo se, že to budete polykat a zapíjet tequilou sunrise, a vepředu seděl člověk sice proslavený svými dokumenty, ale natáčel pornofilmy, v kterých účinkovali nejruznější členové osazenstva, Rolling Stones nevyjíma-je, a to zpravidla s někým cizím, koho naložili tam, kde předtím hráli. Bylo to jako sedět čtrnáct dní v pornokině. A Mick je otrava – ale všichni jsou nudní. Kdybyste viděli Micka vystupovat živě tolikrát jako já, řekli byste

o jeho schopnostech jenom: „Není to obdivuhodné, že je schopen říkat a dělat stejné věci znovu a znovu s tak precizní přesností?“ Jejich koncerty se vůbec, ale ani o vlásek nelišily. Vše do puntíku stejné. Až do posledního úderu bubnu, písmenka textu, pohybu ruky. Ta totální absence improvizace, kdy jen předstírají, jak celý čas improvizují a odvazují se, je úmorná. Ale myslím, že Jagger je nebývale hbitý, energický, ostrážitý a mazaný obchodník. Jakmile sleze z jeviště, vytáhne z kapsy kalkulačku. A je stejně spořádaný jako třeba vy. Ale pak je tam ještě jeden takový strašný slušňák, bože můj, ten je tak strašně ulízaný! Vždycky mě bavilo sledovat, jak přišel do práce – uhlazený jako prodavač z oddělení klobouků u Brooksů. Pak vlezl do své šatny, převlékl se do svého hávu a vyšel připravený na scénu. Při koncertu šílí a s divokým nasazením se odvazuje, ale když to skončí, odpochoduje jako cínový vojáček do šatny, navlíkne si svůj šedý obleček a zcela inkognito odpluje s davem – k východu.

O Andy Warholovi: Když jsem byl ještě dítě a on chodil na střední školu, byl mnou posedlý. Pořád mi psal – až dokud mu to nezaťrhla matka. A když přišel do New Yorku, stával často před naším domem. Jen tam celé dny stál a čekal, až vyjdu ven. Chtěl se se mnou spřátelit, povídat si! Dohnal mě málem k šílenství – ale zažil jsem víc lidí, kteří mnou byli takhle posedlí.

O střelbě: Jsem opravdu dobrý střelec. Nevystřelil jsem sice ani jednou za posledních sedm let, ale skutečně výborně střílím z pistole a mohl bych to zkusit třeba hned. Kdybyste mi házel do vzduchu plechovky, trefil bych osmatřicítkou všechny dřív, než dopadnou na zem.

O tetování: Ono je tou jedinou věcí společnou všem masovým vrahům: má ho 80 % jich. S valnou většinou lidí, kteří se dají tetovat, není podle mne něco v pořádku. Vždycky je tu nejmíň jedna ošklivá historka, škraloup, drobnost ze kdysi. Každopádně je to varovné znamení. A u většiny je tetování i znakem pocitu méněcennosti: chtějí se identifikovat jako siláci.

O penězích: Ani jedinkrát jsem v životě nebyl v situaci, že bych musel něco udělat pro peníze. Sám nevím, jak je to možné, když uvážím, jak nákladný život vedu. Jsem ovšem, pravda, nejlépe placený americký spisovatel.

O šťastných dnech: Nejlepší je středa. Úterý a čtvrtek jsou taky dobré. Zbytek je diskutabilní.

Capotova definice literatury: Klepy. A nic víc. Ty jsou aspoň určitě základem. Veškerá literatura jsou klepy. Od životopisů přes eseje až po povídky a romány. I třeba Gulliver: tím, jak komentuje dobovou společnost, a když začnete zkoumat Alenku v říši divů, tak se nejdřív doberete klepů o incestu – a potom klepů o znásilňování dětí. O té knize by se dal napsat esej, z něhož by Lewis Carroll vyšel jako úplná stvořina.

Lehoučký, ale zásadní rozdíl mezi dobrým psaním a skutečným uměním podle Traumana Capota: Thackeray byl dobrý spisovatel – a Dickens velký umělec. Colette byla dobrá spisovatelka – a Proust velký umělec... Grobel: William Faulkner o tomhle řekl, že dobrý spisovatel musí být naprosto nemilosrdný. Capote: No, on byl každopádně naprosto neukázněný. Nepatřím k jeho obdivovatelům! A nikdy na mne neměl nejmenší vliv. Dobrá je ale třeba jeho povídka To večerní slunce. A hodně se mi líbí román Srpnové světlo. Ale většinou je Faulkner matoucí. Nevážím si ho. Znal jsem ho moc dobře, hodně jsme se přátelili. Tedy přesněji řečeno: tak, jak se s ním mohl přátelit ten, kdo nebyl čtrnáctiletá nymfíčka. Jedině ta totiž mohla být jeho nejlepším kamarádem.

A na závěr o pravdě: Někteří lidé si pravdu o sobě samých – anebo tom, co někdy provedli – nepřipustí, dokud je opravdu tvrdě nezmáčknete.

Poznámka: Kniha Lawrence Grobela Rozhovory s Capotem (1985), ze které jsme citovali, vyšla česky právě před deseti lety v nakladatelství Petrov – v překladu Aleny Přibáňové.

Lítali tím jejich
letadlem a hned po
koncertě se tam do
jednoho okamžité
zlinkovali – čímkoli, co
bylo první po ruce.
Letuška nebo kdo
chodila uličkou
s podnosem plným
pilulek a čekalo se, že
to budete polykat
a zapíjet tequilou
sunrise, a vepředu
seděl člověk sice
proslavený svými
dokumenty, ale natáčel
pornofilmy, v kterých
účinkovali nejružnější
členové osazenstva,
Rolling Stones
nevyjímaje, a to
zpravidla s někým
cizím, koho naložili
tam, kde předtím hráli.

Kanály

(6) (6)

RSS aneb Čtení mezi řádky (27 dnů ze září 2006)

V Dobré adrese jsme přesvědčeni, že umění mění svou formu. Protože prakticky každý už dnes píše, maluje nebo na něco hraje, stal se skutečným uměním talent vybírat. Velkým dílem dneška je koláž. Jednu takovou, aktuální a pocházející z výhradně veřejných zpravodajských zdrojů, pro vás máme znovu i dnes...

Citáty z internetových médií nejsou redigovány, jen občas kráceny. Závorka označuje zkráceně zdroj (např. je-li zdroj ve tvaru www.aktualne.cz, píšeme jen *aktualne*, číslo za zdrojem pak znamená den v měsíci, kdy byl citát uveřejněn).

Švýcarská vláda schválila projekt zdviže, kterou návštěvníci překonají převýšení 800 metrů z Gotthardského tunelu do malebného alpského údolí. ...spolu s 57 kilometrů dlouhým tunelem se zájemcům otevře v roce 2016... Výtah pojedí z nádraží... přímo v tunelu... (aktualne, 1.) Švédská HIV vakcína... je na nejlepší cestě stát se tím, co by mohlo zastavit šíření AIDS. Vakcína je v prvním stádiu testů... u více než 90 % vakcínovaných osob se vytvoří protilátky proti viru HIV. (osel, 3.) Evropské ekonomice se po letech útlumu opět začíná dařit. Tempem růstu dokonce předstihla Japonsko. Lepší čísla hlásí už jen Spojené státy. (ihned, 4.) Maroko... je největším světovým exportérem hašišu a kryje víc než 70 procent celoevropské spotřeby. ...většina konopí se pěstuje vskrytu v kukuřičných polích podél marockého pobřeží... produkci kukuřice v Maroku dotuje

Evropská unie v rámci programu na podporu alternativních plodin. (osel, 5.) Papež Benedikt XVI. plánuje vydat knihu, v níž spojuje teorii stvoření života s vědeckými tezemi. Ta má ukázat, že katoličtí učenci nevidí rozpory s čistě „racionální“ vědou a že lze oba pohledy sloučit. (aktualne, 5.) Zatím největší personální zemětřesení zažila ministerstva a firmy spravované státem při nástupu vlády Miloše Zemana v roce 1998. Tehdejší ministr financí Ivo Svoboda... se ani nezabýval tím, zda se jedná o „politické figury“ nebo odborníky. Tajné vládní usnesení, které k velké nelibosti sociální demokracie vyplulo na veřejnost, dokonce ministrům ukládalo, že mají prověřit vedení strategických firem a předložit návrh na jejich odvolání nebo je případně rovnou odvolat. (ihned, 5.) Mezi kritéria krásy a sexuální přitažlivosti patří především tři základní optické signály. Mužské svaly, krása tváře a ženský tělesný tuk soustředěný na určitých místech těla. (novinky, 5.) ...protože žádné zlo se neobjevuje jen tak z ničeho nic, ale jako důsledek jiného zla, které mu předcházelo v čase... „zlé země“ se... mohou jevit jako „zlé“ jen proto, že jejich obyvatelstvo žije ve zcela jiných ekonomicko-historicko-kulturních podmínkách... je... nefér podsouvat druhým lidem, byť třeba vedoucím představitelům nejmocnější země, nečisté pohnutky, které my sami nemáme. I oni mají právo na čest a řekněme i idealismus, byť si třeba počínají nemoudře. I oni jsou v jádře stejní jako my sami. Je tedy rozumné pocítit i jinak názorové oponenty alespoň jistým minimem

důvěry... Její investice je sice vždy nejistá, avšak neodvážím-li se toto riziko podstoupit, nemohu s nikým navázat žádný vztah... (blistry, 5.) ...jeden z předních světových odborníků na ultrazvuk, je přesvědčen, že „co se týče potěšení z jídla, je zvuk stejně důležitý jako jeho barva a chuť“. (lidovky, 5.) V roce 1972 se rozhodl Kreml obrátit celý islámský svět proti Izraeli a USA... (blistry, 5.) Vědci se učí poznat nemoc po dechu (aktualne, 5.) Světem se šíří nevyléčitelná forma tuberkulózy (blistry, 6.) Církev zavedla vstupné do katedrály... sv. Víta... Základní vstupné lidé platí sto korun, rodinné je dvojnásobné a snížené je poloviční. (lidovky, 7.) Podle britských odborníků skutečně funguje telepatie a lidé jsou schopni předvídat, kdo s nimi hodlá komunikovat ještě před tím, než zvednou telefon nebo otevřou email. (novinky, 7.) Orion vynese lidi na Měsíc. Pak poleťte na Mars... Raketoplány... nesplnily všechna očekávání. „Celá pilotovaná astronautika za posledních třicet let byla chybou.“ (ihned, 7.) Firma Philips představila svou technologii Lumalive, která umožní vyrábět oblečení či nábytek s dynamickými inzertaty, grafikou a barvami... výrobky obsahují barevné světelné diody (LED) plně komponované do daného výrobku, aniž by ubíraly na měkkosti nebo flexibilitě oblečení. (kyberpunk.org, 7.) Havel se modlil s Madonnou. Po Rolling Stones, Lou Reedovi nebo Michaelu Jacksonovi má Václav Havel dalšího přítele – americkou zpěvačku Madonnu. (lidovky, 7.) Rozlučte se s gravitací – je tu mikrovlnný motor. Britská společnost SPR Ltd. (Satellite Propulsion Research)... už od roku 2002 vyvíjí unikátní koncept pohonné jednotky, která nepotřebuje palivo. Zařízení nazvané EmDrive v současné době přitahuje pozornost amerických i čínských kosmických agentur. ...Shawyer se svými kolegy experi-

mentálně dokázali, že je možné vyvinout tah pouze prostřednictvím mikrovln. (osel, 8.) Pevnou linku odhlásil od roku 2000 milión zákazníků. (ihned, 9.) Skenování mozku ženy, která byla pět měsíců ve vegetativním stavu, ukázalo, že reagovala na povely... (osel, 10.) ...médiá čím dál tím víc fungují spíše jako transportér emocí než informací.. Tiskoviny..., v nichž převládá estetika neustálého vzrušení (estetika permanentního orgazmu), najednou nemohou jenom něco oznámit... Tato média zcela vytěsnila či odsunula na okraj nejpodstatnější otázky... protože nebyla tak dráždivá... (aktualne, 10.) Možná by před polykáním prášků stálo za to vyzkoušet něco, co se proti ejaculatio praecox používalo už za starověku – silný stisk žaludu mezi palcem a ukazovákem. Nic to nestojí a celkem spolehlivě to dokáže zastavit průběh ejakulačního reflexu. K zamyšlení stojí i to, že to měly na starosti spíše ženy. Skoro to vypadá, že to měly dříve víc „pod palcem“, než dnes. (osel, 10.) Češi už plně využijí americký PayPal (ihned, 11.) Současnost nepřeje sexu. Stres a spěch pracujících totiž spolehlivě hubí milostný život. (Novinky, 11.) Je libo Velký třesk? Za rok a kousek spustí stroj, který vám ho vyrobí. A k němu ještě černé mikrodírky, hodně ujeté částice, další rozměry a možná temnou hmotu nebo temnou energii. (osel, 12.) Mnohá laboratorně připravovaná antibiotika přestávají být účinná. Příroda však nabízí velmi účinný všelék, jímž jsou plody brusnice brusinky. Tyhle bobule dokáží léčit infekci ledvin, zánět žaludku i zubní kaz. (novinky, 12.) Různá B činčila z klidu nevyvedou. To je hodně důležité zjištění. Zvířata nekomunikují hláskami lidského jazyka, takže ani pro činčily tyto zvuky nenesou žádný význam – není důvod, aby měly nějaké specifické moduly, které by jim říkaly, že všechna B jsou stejná. Přesto i činčily vnímaly „různá“ B jako stejné zvuky. (scienceworld, 13.) Organizace hájící práva uživatelů digitálních technologií Electronic Frontier Foundation (EFF) zahájila projekt s názvem FLAG, který bude monitorovat aktivity vlády Spojených států

při používání sledovacích systémů. (kyberpunk.org, 13.) Profesor University of Georgia Rick Watson spustil svůj Global Text Project, který má za cíl vytvořit tisíce špičkových učebnic ze všech možných oborů. (ihned, 14.) Psycholog zjistil, že řidiči míjejí cyklisty těsněji, pokud na nich spatří helmu. Když si ji cyklista sundá, řidiči se mu ze široka vyhnou. Riziko vzniku nehody, tak klesá. (osel, 14.) Další velká nehoda ve švýcarském tunelu. (novinky, 16.) Zatímco na Západě velké firmy úzkostlivě dbají o svoji pověst dobrých zaměstnavatelů, u nás jdou po levné pracovní síle a maximálním zisku... Jakmile investor překročí hranice východoevropského státu, nechává své „dobré mravy“ doma. (aktualne, 16.) ...muže na koloběžce srazilo auto v noci na neděli na silnici mezi Dobřany a Chlumčany na Plzeňsku. Muže našli záchranáři již mrtvého. Řidič po srážce z místa nehody ujel. Muže ležícího na silnici přejelo ještě další vozidlo, jehož řidič také nezastavil. (novinky, 17.) Rozvášněný dav vypálil v noci dva kostely řecké ortodoxní církve na západním břehu Jordánu. Palestinská policie ho hlídala jen do půlnoci. (idnes, 17.) Vyhodnocení sledovaného souboru dětí ukázalo, že děti z rodin kde chovali psa nebo kočku, měly o 30 % nižší pravděpodobnost, že onemocní gastroenteritidou. Toto zjištění otrásl s dosavadním obecně panujícím míněním. Laici i lékařská veřejnost, dosud psy a kočky totiž vnímá právě jako zdroj infekce gastroenteritidy. (osel, 17.) Archeologové na Ukrajině tvrdí, že u města Luhansk na východě země objevili dávné pyramidy. Ty prý vystavěli přímí předkové slovanských kmenů. (aktualne, 17.) ...maďarský socialistický premiér... přiznává, že lhal o stavu ekonomiky... Také prohlásil, že Maďarsko se podařilo udržet nad vodou jedine díky boží prozítnosti, spoustě peněz ve světovém hospodářství a stovkám podvodů. (lidovky, 18.) Španělé nechtějí vychrtlé modelky. Samospráva Madridu se vzepřela a vyhnala nejhubenější holčiny z mola. (aktualne, 18.) Britská digitální televize FX navrhla reklamu, která přenesle poselství zadavatele i za

situace, kdy bude přehrávána dvanáctinásobnou rychlostí. Britské výzkumy totiž ukazují, že stále více lidí si pořady natáčejí, a reklamy pak přeskakuje. Základem reklamy týmu FX je statický obraz na pozadí, ale bude prý dostatečně zábavná i pro ty, kteří ji zhlédnou při normální rychlosti. (ihned, 18.) Vedení arcibiskupství... zavedlo pravidlo pro věřící: kdo se chce přijít do katedrály pomodlit, má vstup zdarma. Tato výjimka však neplatí v čase největší turistické špičky... „Při bohoslužbách se samozřejmě také nebude vstupné platit“, podotkl pražský biskup Václav Malý. (idnes, 18.) Potravinový doplněk má chuť spermatu změnit z nechutně slaného na svěže jablčný. (novinky, 19.) Mezi muži, kteří přísahali Čingischánovi věrnost v jeho nejtěžší chvíli, byli muslimové, křesťané i buddhisté (Čingischán sám vyznával původní mongolský „animistický“ kult nebe). ...samotné stepní kmeny byly konglomerátem řady národů... (scienceworld, 19.) Zdálo by se, že alespoň hranice mezi tím, co je planeta a co hvězda, by měla být ostrá. (ihned, 21.) Opilý muž pokousal v ZOO pandu. (novinky, 21.) Lidé, kteří konzumují alkohol, vydělávají v zaměstnání podstatně více peněz než jejich abstinující kolegové... Pití ve společnosti totiž pomáhá budovat sociální vazby, a vytvářet tak i nové kontakty. (ihned, 25.) Učitelé nás dostatečně neinspirují a nemotivují... Odpovíдалo... téměř šest tisíc žáků a studentů z celé země. (idnes, 25.) Young vlastně nepřišel s ničím „novým“, ale Feynman právě tohle pokládá za prvotřídní vědecký výsledek: „...objevil všechno, co musíte udělat, abyste o krysách něco objevili.“ Youngovy články se však necitují, je prakticky neznámý, ba dokonce další experimenty s krysami v bludišti se prováděly bez zřetele k jeho výsledkům... (scienceworld, 25.) Z české ekonomiky bude evropský klenot. „Česká republika není jen pivo, hezké dívky a lední hokej, ale také inovace a kreativita...“ (ihned, 27.)

Mezi h

La Fontaine a Molière

Honzy Hanzla

Sex!

Vraždy!

Plyšáci!

Pod
obraz
ník...

robby

Balzac

Vedle turistiky horské, plážové, vodní, klášterní, jeskynní, nákupní, benzínové, potratové či sexuální je dnes v kurzu i turistika hřbitovní. Není ostatně divu. Když chodíme nav-

štěvovat domy, kde se slavné osobnosti narodily, žily, tvořily, opíjely se, zemřely nebo si třeba jen odskočily na toaletu, proč se nezajímat o to, kde d/tlí po smrti. Někteří lidé navíc ve skrytu duše doufají, že na ně

zemřelý Mistr dýchne z hrobu kousek své geniality.

Skutečným rájem hřbitovních turistů je Paříž, a to díky počtu a velikosti známých zemřelých i počtu a velikosti známých hřbi-

Baudelaire

tovů. Najít slavný hrob na pražském Vyšehradě, kde se to mrtvými veličinami jen hemží, není žádné umění. Na hřbitovech na Montmartru, Montparnassu a Père Lachaise je ale vzájemná koncentrace slavných a obyčejných

umřelíků přesně taková, aby návštěvníky přilákala, ale zároveň aby nebylo tak úplně jednoduché hroby nesmrtelných celebrit najít.

Ačkoliv se to možná nezdá, je hřbitovní turistika poměrně náročná na fyzické síly

i na topografickou orientaci v terénu. Například k nenápadnému rovu básníka Paula Eluarda na Père Lachaise je to od západního vchodu nejkratší cestou čtvrt hodina svižné chůze převážně do kopce a jediné špatné

Berlioz

odbočení stačí k tomu, aby byl s člověkem amen. Vymotat se z okolních hrobů pak totiž může být pěkná fuška.

Pařížské hřbitovy jsou ovšem na turisty dobře připravené. U každého vchodu stojí

cedule s plánem, na němž jsou vyznačena místa, kde odpočívají slavní. Před hřbitovem Père Lachaise, kde leží slavných na dvě stě, je dokonce možné si za tři eura takový pláněk zakoupit v papírové podobě. Leckdy

to pak na hřbitově vypadá jako na závodech v orientačním běhu, kde jako kontrolní místa fungují hroby Molièra, Balzaka, Gilberta Bécauda a Edith Piaf, u kterých bývá vždycky největší nával.

Na návštěvy hřbitovů se v Paříži prokazatelně vydávají celé zájezdy. Jejich účastníci se na hřbitově obvykle rozptýlí a jednotlivé skupinky, potkávající se v uličkách mezi hroby, si hlasitě sdělují,

kolik nebožtíků již viděly. Někteří návštěvníci mají dokonce seznamy svých oblíbenců, u nichž si dělají křížky. Po dvou nebo třech hodinách se pak všichni sejdou úplně mrtví před krematoriem, protože to

lze najít snadno, a opouštějí tento zvláštní svět.

Někteří návštěvníci svým zesnulým oblíbencům přinášejí květiny (nejvíce zpěvákům), jiní jim na hrobech zanechávají

Dumas ml.

nejrůznější vzkazy (v počtu vzkazů jasně vedou básníci, takže milí žijící básníci, nevěšte hlavy /respektive vlastně věšte/, po smrti to zjevně budete mít dobré). Zejména na Montparnassu zanechávají návštěv-

níci často svým navštíveným lístek z metra nebo vlaku. Většina turistů (no já samozřejmě taky) si objevené hrobky zběsile, ze všech stran a několikrát fotí. Mezi návštěvníky převažují lidé středního věku,

avšak slušně početně zastoupeny jsou i mladé páry či rodiče s dětmi školou povinnými. Třeba nad Dumasem-synem se během mé návštěvy asi deset minut vášnivě líbal italský pár, který od sebe odtrhl až

Eluard

křík batolete, jež bylo i s kočárkem zaparkováno v záhrobí.

A jak to vypadá s domácími? Tvary, velikosti i celkové designy hrobů jsou pestré, jak je patrné z doprovodných obrázků (čímž

tento podobrazník dostál po téměř šesti letech poprvé svému názvu). Někteří mrtví leží v hrobě i na hrobě (například Alexandre Dumas syn), dost často mají umělci na svém pomníčku holuby více či méně zne-

hodnocenou bustu (Stendhal, Balzac, Musset a jiní). Smutný osud stihl autora brilantních komedií Eugène Labiche, který po smrti skončil pod mostem. Montmartrský hřbitov se totiž Pařížané rozhodli překle-

Feydeau

nout hnusným železným mostem, takže ve východní části hřbitova nebožtíci rozhodně v pokoji neodpočívají.

Sečteno podtrženo, hřbitovní turistika alespoň v Paříži opravdu stojí za to. Ko-

neckonců umírat tam jezdí i umělci ze zahraničí. Za všechny jmenujme třeba Heinricha Heineho, zasypaného vlastními verši, nebo Oscara Wildea, dlícího patrně v nejzulíbanějším hrobě na světě. Navzdo-

Heine

ry výslovnému zákazu s tímto majetkem britského království cokoliv provádět jej zdobí desítky červených otisků (občas i dámských) rtů. Hřbitovy Montmartre, Montparnasse a Père Lachaise jsou (a my to v tomhle časopise musíme vědět) prostě dobrá adresa.

Labiche

O týden později, z části i jinde než obvykle a navíc bez dvou důležitých lidí...

A přesto, Ortenova Kutná Hora letos přišla v ten pravý okamžik, totiž když se léto láme do podzimu, když dny jsou vhodné pro procházky starými městy a v noci už je lepší zůstat u vína. Už po několikáté nabízím ctěnému čtenářstvu zcela subjektivní poznámky k festivalu, jehož jsem pár let součástí.

Píši Vám, Karino

Nikoli první zářijový víkend, ale až ten druhý. Bude to tak lepší, kutnohorští gymnazisté už budou doma z prázdnin a přijdou se podívat, středoškoláci ze zbytku republiky už budou také připraveni na poezii a cokoli dalšího. Taková byla úvaha při změně termínu festivalu Ortenova Kutná Hora. Důležitou roli hrálo i to, že se po mnoha letech podařilo obnovit spolupráci s kutnohorským Gymnáziem Jiřího Ortena, pro které by dřívější konání Ortenky nebylo moc výhodné. A na gymnáziu se odehrávala prakticky celá festivalová sobota. Ale popořádku.

Ortenova Kutná Hora se letos konala potřinácté. Je to festival do značné míry komorní, svým programem konzervativní, vždyť ho také pořádá Klub rodáků (!) a přátel Kutné Hory, nicméně svou literární soutěží otevřený a otevírající se mladým.

V pátek večer přivítal předseda pořadajícího Klubu dr. Plaček přítomné hosty v Základní umělecké škole. Po něm krátce pro-

mluvila radní Středočeského kraje a konečně se mohlo začít s kulturou.

Marie Valtrová připravila spolu s Hanou Kofránkovou pořad z korespondence mezi Jiřím Ortenem a Ivanem Blatným doplněný o několik Blatného básní. Přednesu se ujali Lukáš Hlavica (Orten) a Jiří Ornest (Blatný). Odhalovat postupně hloubku vzájemného přátelství těchto dvou významných postav české poezie bylo velmi zajímavé. Vztah, který se místy pohyboval snad až na hranici lásky, se podařilo dopisy vykreslit velmi barvitě.

Ortenem a Blatným ovšem poezie pátečního večera nekončila, právě naopak. Následovalo vyhlášení výsledků soutěže básníků do 22 let, což je věk, ve kterém zemřel Orten. Soutěžících bylo letos mnoho, 247 mladých mužů a žen se pokusilo přesvědčit porotu, že jejich poezie je dostatečně zajímavá a originální, že jsou talenty a nadějemi, které hledáme. Jenže. Aby takový adept básnictví získal v Kutné Hoře první cenu, musel by nabídnout ještě o ždíbínek víc, alespoň tolik jako Marie Šťastná nebo Mikuláš Bryan, kteří jsou zatím jedinými držiteli první ceny v celé třináctileté historii soutěže. Přesto není proč si zoufat. Lucie Hyblerová, která získala druhou cenu, i Jonáš Hájek a Jan Těsnohlídek, kteří se dělí o třetí, nabídli zajímavé verše, jak se koneckonců můžete přesvědčit o několik stránek dál.

Posledních pět let jsme na festivalu také vždy představili nový přírůstek do edice První knížky. Autorem toho letošního je už zmíněný Mikuláš Bryan, který před dvěma lety v soutěži získal první cenu. Ze své sbírky Kolem lámání přečetl několik veršů. Jak sám řekl, je to knížka spíš tichá, nepříliš vhodná pro autorská čtení a jiné hlasité produkce. (Mikuláš je zajímavý člověk. Hraje tradiční bretaňskou hudbu, tančí historické tance, nosí klobouk a jen velmi zřídka pronáší vážně míněné věty.)

Na Ortence mám rád, že to důležité se odehrává mimo hlavní program. Letos se mi

mo jiné přijeli podívat Jana Kobesová a Richard Klíčník (<http://sumar.bloguje.cz>), kteří patří mezi tvůrce Wagonu. Vytvořili jsme ještě s Mikulášem Bryanem a Ivanou Myškovou, která přijela točit pro Čro 3-Vltava, společnou pracovní skupinu, otevřeli lahev vína a přidali se ke komentované noční procházce Kutnou Horou. Na jejím konci jsem se marně pokoušel kolegům z pracovní skupiny prokázat, že napravo od hlavního vchodu do sv. Barbory je zelený muž, úkaz známý z mnoha gotických staveb. Nepodařilo se.

Najít místo, kam bychom se (spolu s několika dalšími básníky, co se přidali) vešli a kde bychom mohli popíjet, nebylo nakonec tak složité. Složitější bylo odejít, ale tak už to chodí.

Sobotní dopoledne bylo chladné. Gymnázium nám všem k přespaní poskytlo dvě učebny a krásnou aulu, která nabízela i záložní řešení pro případ deště. Ale ten se nekonal, mohli jsme tedy po desáté v zahradním altánu zahájit literární seminář/čtení poezie, otevřené každému (ale s hrstkou předem dohodnutých hostů). Jaromír Dármek a Lenka Chytilová jakožto zástupci poroty literární soutěže dali k lepšímu pár myšlenek a tipů začínajícím básníkům a mohlo se začít. Vyberu jen pár zajímavějších. (Už zmíněný) Richard Klíčník, Jonáš Hájek (letošní třetí cena v soutěži), Marie Šťastná (její nová sbírka by měla být na světě co nevidět), Ladislav Puršl (který hlásil, že zažívá velmi plodné období, takže je na co se těšit).

Teploty pomalu stoupaly. Po asi hodinu a půl trvajícím čtení se přítomní adepti poezie vrhli na přítomné porotce s dotazy a prosbami o radu a s texty k posouzení. Kutná Hora lákala k procházkám, odpolední káva a klábosení.

Ve tři odpoledne zahájili své vystoupení přímo sami gymnazisté. Nebudu předstírat, že jsem ho viděl, řešil jsem zrovna s Puršlem ve stínu kaštanů problematiku spojování živě čtené poezie a živého obrazového vystoupení. Ale mluvil jsem s Danou Vepřko-

vou, která na gymnáziu pracuje jako zástupkyně, celou obnovu vzájemné spolupráce si vzala na starost a pod jejím dozorem vznikl i zmíněný pořad. Směska složená z ukázek ze školní akademie, veršů absolventa T. Morawského, vystoupení pěveckého souboru Gaudeamus a zakončená ukázkou z muzikálu Ticho a hluk se podle jejích slov setkala s příznivým ohlasem.

Na gymnazisty pak navázal kytarista Jan-Matěj Rak (ano, syn Štěpána Raka). Ve svém vystoupení nazvaném Ježkovy VWoči zahrál řadu skladeb Jaroslava Ježka, které prokládal zajímavostmi z Ježkova života. Příjemně komorní a tak akorát na sobotu odpoledne.

V půl páté přišel zlom. Přiznám se, zcela impulsivně jsme se rozhodli, já a hrstka dalších, včetně Marie Šťastné a Ladislava Puršla, dát přednost vlastní posteli před spacákem. Řekli jsme si, že Dvořákova Stabat Mater bude sice asi skvělá, ale my bychom stejně asi radši zašli na víno. A to můžeme udělat i v Praze a v klidu a pohodlí se pak vyspat doma. Nasedli jsme tedy do aut, přesunuli se a uspořádali v pár pražských kavárnách Ortenovu Kutnou Horu v Praze. Víno a dlouhé hovory o literatuře, filmu i čemkoli dalším. A to včetně soutěže o nejlepšího imitátora Jamese Deana.

Nemějte mi to za zlé. Chtěl jsem napsat, že Dvořák byl skvělý, že nedělní pocta skladateli Josefu Rutovi, na kterou dokonce přijelo zahrát Stamicovo kvarteto, se povedla a překonala všechna očekávání, že přednáška o malíři Jeneweinovi byla strhující. Ale já už tam prostě nebyl. Jsem jen další z těch, kteří chtějí být aspoň párkrát do roka bohémy a stačí jim k tomu během dne naslouchat poezii a během noci mocně pít. Těžko na takové lidi spoléhat. Mnohem jistější je zajet do Kutné Hory osobně a zažít všechno na vlastní kůži.

Ondřej Lipár

člen poroty lit. soutěže
a člen festivalového výboru

Mikuláš Bryan: Kolem lámání (ukázky)

Jde podzim. Podzim nekopýtek.
Beránky trápí šedý zákal.
Střihlo se vlny. Bez výčitek
(každý z nás stejně polkle plakal
a vymlouval se, jak to fičí),
bez ptaní. Jde se na porážku.
Bez ptaní jde se.
Bez ptaní.
Kde bylo bílo, šedivává
od očí kdysi plavá hlava.
Bez ptaní.
S děsem.
Spoutaní.
A cestou vítr hvízdá. Bičí.

Neslyšíš ani,
kam se ztrácí
to staré modré vypůjčené.
Jak opřekot se někam žene
a poplašení tažní ptáci
zas přikrývají všechno šedí.
My nevíme.
To oni vědí.

A nad hlavami holá těla
jen zima chladem doobléká.
Ach, Bože, dojít nezubožen...

Všechny nás časem stejné čeká.
Na konci cesty něčí nože.

Listopad starým táhne po jizvách.
Žiletky. Ten zvuk... Skřípavě zakrajuje
bochníky dnů. Z oken se zvedá prach.
Možná i led. Znovu se obnovuje
kdejaký vryp. Kdejaký spící strach,
kdejaký stín. Umrlá vyprávěnka.
Sto větrů duje, orvává jeden list.
Svist. Ticho. Svist. Jen zima prázdně bělá.
Je k nepoznání tenká.
Jak špička anděla, když jehlu obtancuje.
Chceš plakat? Sáhni. Tu je.
Řeže a pálí, vniká do krve,
smutná jak rez. A starý listopad
pošmurně táhne, mladé poprvé
poznává.

Vím dobře, co se stane
Zas zima za plotem
posčítá prstem plaňky
a scvrklá pláňata
odkáže do plamene.

Všechno je unavené.
Byla nám odňata
síla i na moldánky.
Táhneme šepotem

svát věci pravým jménem,

spálit své popadané.

Co budeš dělat, teto zimo, s vlnou těch
smutných beránek?

Vyčesám, chlapče, zacuchané
a zvolna, jako do spánku
když kolébá tě něčí ruka,
roztočím starý kolovrat.
A po přeslici pramen skane.
A kuželíček bude hrát.

Těch klubíček, co vyklube se.
A potom – chceš se podívat? –
obratně hladce vlna k vlně
příplete se. Když venku puká
voda tak mrazem obtěžkaná,
já myslím na ta chladna z rána...

A dáš i na kabátek stromům, co stojí samy
v ztvrdlé zemi?

Že zkrehnou darmo v lesklém lese?
To nevím. Ještě nechce se mi.

A dál zvonila jehlicemi.

Lucie Hyblerová získala v letošní literární soutěži Ortenova Kutná Hora druhou cenu, **Jonáš Hájek** a **Jan Těsnohlídek** se dělí o třetí. První cena tento rok nebyla udělena.

Lucie Hyblerová (* 1988) – druhá cena

Konec srpna

Tráva jinak voněla, plností a žížalami
 Kůra nedostižných smrků překládala nebi hebrejské pověsti o tom,
 kam sahají sluneční paprsky v sprnovém šeru
 Jehličí, všes, její vlasy voněly chřtíčem, ruce planuly, kolena odtaj-
 něná jak nález Exupéryho letadla s unylým dechem
 Kořeny pelyňku zaklely zapadající slunce do mechu
 Bezvládné peří chmýřím oděné
 Svlčená kůže plastových kelímků hrála nohy poutníkům z Venuše
 Korálky v dřevěných vlasech prostořece šeptaly jména v kalendáři
 do oparu horlivosti mládí
 Struny se vzepjaly, těla naze voněla v NAŠÍ hlině
 Byla to možná cesta letní tramvají bez jízdenek
 Byla to cesta, která v zimě zapadá studeným sněhem

(tak jako každá cesta domů)

Pokoj

Střecha našeho domu se prohýbá pod tíhou sněhu a mého dospívá-
 ní
 Stěny v pokoji pro (žádné) hosty praskají a v puklinách leží ukryté
 myšlenky, které nikdy nemohly žít (sny desítky rozmazaných
 tváří)
 Ten pokoj s puklinami a s kobercem z výprodeje střeží vzpomínky
 na stará slova, která ve větru mění se v mávnutí křídel struž-
 konosky nesoucí tíhu osudu zbytku světa, tíhu matčiných vzpo-
 míněk na zakázané sliby
 Ten pokoj se stěnami vlhkými časem podvedl strach, ukojil žízeň tu-
 láků, skomírajících lásek a zachránil léto před letošní zimou
 (našemu pokoji a letošní zimě, která mi vzala mámu)

Půlnoční hovor s mámou a se mnou

Mrholí, zmrzlé kapky valí se prázdňem unaveného nebe.
 Mami, mrholí, šumí Měsíc, šumí mi kolena.
 (tváře trnou zalité mění se ve světlo na matčině vráscité tváři)
 Orion na obloze tam vysoko, tam, kde i ten nejdelší žebřík mění se
 v marcipán, spí, Orion spí už dlouhá léta.
 První dotek na mé kůži přečkal nehnutě snad s výčitkami na ti-
 chých rtech noci, mou první opravdovou lásku, mami, on ji
 ustál líp než já, mlčel a přitom se díval na mě očima mi vzdále-
 nýma, nejbližšíma.
 (máma pláče)

Stál tiše a čekal, až moře podepíše přílivu propustku a já se čistá
 vrátím s chaluhou v kapse domů, mami, je to můj Orion, jisto-
 ta léta, žlutých petrklíčů, zasněžených strání a toho, že jednou,
 mami, budu zas velká s malýma očima žijícíma pro Něj a jeho
 nesmývatelnou čistotu.

(přestalo mrholit a máma přestala plakat)

Přeju si, aby za pár let, mami, ať už bude mrholit jako dnes večer, ať
 už bude léto stejně horké jako bolest v krku při angíně, dotkl se
 mě Orion tak jako táta tebe před sedmnácti lety a ty celou noc
 proložíš vlhkými slovy svého zvonivého pláče.

(třeba je pak táta posbírání do krabice z tvrdého papíru od vánoc a bu-
 de čekat do večera na hvězdy, až vysvitnu po boku Oriona
 a s hrdostí hodí do prázdná krabici s tvým pláčem a tiše pro se-
 be (s tebou v podpaží tak jako před sedmnácti lety) popřeje pů-
 dě a nebi vonícímu po puerhu dobrou noc)

Jonáš Hájek (* 1984) – třetí cena

Večer

Město, jež opouštím, se zvolna rozpíjí
a duše zařatá dál vrhá rozhovory.
Lepidlo vteřiny jak zpomalený poryv
mne chytá za šíji.

Snad jednou rozmotá síť dosavadních činů
šikovné zápěstí, jež zastavilo mne,
a vchrstne mezi nás, v pavoučím polostínu
blízké i vzdálené,

jas porozumění. Kéž křehkost rozhostí,
již obraz tištěný jsme pracně gumovali –
vždyť občas, po kapkách, už prosakuje zdáli
akvadukt milosti.

Krajina

Obzory prázdňem rozvírané.
Jen pařez trčí. Minulý.
Naléhá šíře, na nás kane:

kdy jste se prolnuli?

Ač země kolem rozpraskaná
nevlastní žádné z mnoha jmen,
je koruna a je tu pátá strana –
strom je přítomen.

Koleje

Širokým úsměvem oken
probouzí slunce. Vrány
opět rekonstruují někdejší
fotbalový zápas.

V přestávkách poslouchám
stropního klavíristu,
nebo stojím před vchodem:
mlčí celkem sdílně
tohle sídliště.

Jen ústřížek hovoru
občas náhle doloží všechny omyly

Jan Těsnohlídek (*1987) – třetí cena

Sereme si na hlavy

i.
narodili jsme se moc brzo –
ještě nikdo neudělal tlustou čáru
za dvacátým stoletím
ještě nikdo neřek že
to všechno bylo jen tak/jen jako –
narodili jsme se moc brzo
rodičům co dostávali bonbóny od pánů který
nosili kříže
polámaný kříže
hvězdy a
hvězdy s pruhami –

rodičům který moc demonstrovali a
napsali moc básní aby zjistili že
to všechno bylo zbytečný a
prej jsme mladý na pochopení
k čemu byly
srpy & kladiva –
jo – bylo mi teprv dva když tanky odjely
někam pryč
strašit jiný děti a
demokracie dala slávu
pouliční tvorbě
podvodníky se skořápkama na každém rohu a
americký filmy –

**V příštím čísle (vychází 1. listopadu 2006)
najdete:**

Mariána Labudu
jako
Jozefa Tisa

Horizonty
interpretace

Interpretace
horizontů

Na shledanou příště!
Ne za poměněte!